ZÂDU'L-MEÂD MUHTASARI

[Türkçe]

مختصر زاد المعاد

[باللغة التركية]

İbn-i Kayyim el-Cevziyye

ابن قيم الجوزية

Terceme: Polen Yayınevi

ترجمة: مكتبة بولن التركية

Tetkik: Muhammed Şahin

مراجعة: محمد شاهين

Rabva Semti İslâmî Dâvet Bürosu-Riyad

المكتب التعاوني للدعوة وتوعية الجاليات بالربوة بمدينة الرياض

1429 - 2008

islamhouse.com

بسم الله الرحمن الرحيم

HZ. PEYGAMBER'İN ÖRNEKLİĞİ

Allah Resûlünde sizin için güzel bir örnek vardır. (el-Ahzâb 33/21)

O gün zâlim, (çaresizlik içinde) ellerini ısıracak ve: "Keşke ben de peygamberle aynı yolu tutsaydım!" diyecektir. (el-Furkân 25/27)

Bismillâhirrahmânirrahîm

Hamd Allah'a özgüdür. Allah kimi doğru yola ulaştırırsa, o doğru yoldadır. Kimi de doğru yoldan saptırırsa, artık ona doğru yolu gösterecek hiç kimse bulamazsın. Allah'tan başka hiçbir ilah olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın Resûlü olduğuna tanıklık ederim. Allah'ın selamı ve rahmeti onun, ehlinin ve sahabesinin üzerine olsun!

Şüphesiz insanlar, ibâdet etmek, dünya ve âhiret işlerini ıslah etmek için indirilen Allah'ın diniyle amel etmekle sorumludur. Bunun için de vahyin ilk inişinden tamamlandığı güne kadar Hz. Peygamber'in rehberliğini ve bu dini

açıklama şekli olan pratik yöntemini bilmeleri gerekir.

Bu konuya ilişkin, gördüğüm en güzel kitap, hicrî sekizinci asır imamlarından dinin koruyucusu, derin ilim sahibi, konuları tahkik eden ve fikri hür olan İbn Kayyim el-Cevziyye'in (751/1350) *Zâdü'l-Me'âd fî Hedyi Hayri'l-'İbâd* isimli eseridir.

Ancak konular detaylı olarak ele alındığından ve iki büyük bölümden meydana geldiği için bu kitabı sıkılmadan okuyan çok az kimse vardır. Kağıdının ve baskısının kalitesizliği, daha faydalı olmasını engellemiştir. Bu durum, çok önemli olduğu için bunu insanlara kolaylaştırmak ve her kesime yakınlaştırmak istedim ve böylece onu özetleyip ihtiyaç duyulan yerlerde de not düştüm. Bu özet ve notları birlikte, hacmini görenin bir defada okumayı arzu edeceği küçük bir kitap yaptım. Hacminin küçüklüğüne baskısının güzelliği, kağıdının kaliteliliği ve fiyatının ucuzluğu da eklenince, şüphesiz, bu kitaba rağbet ve ilgi çoğaldı. Gaye, dinin öğrenilmesi ve onunla amel edilmesini kolaylaştırarak ona yardımcı olmaktır.

1. Hz. Peygamber'in Rehberliği ve Alimlerin Bilinci Sayesinde Dinin Kolaylaştırılması

Şüphesiz ilk zamanlarda dini öğrenmek kolay ve basitti. Alimler Hz. Peygamber'in tutum ve davranışlarını naklediyorlar, önce kendi nefislerinde tatbik ediyorlar sonra da ümmete sunup kendilerinin uyguladığı gibi onlardan da gereğince amel etmelerini istiyorlardı. Ümmet de aynısını tatbik eder ve bu yolda hiçbir şey onlara engel olmazdı. Amel etmek ümmete iki yönden kolay gelirdi. *Birincisi,* dinin meselelerinin mânası açık, anlaşılması kolay, faydası aşikar ve açık çelişkilerinin olmamasıdır. *İkincisi* ise, âlimler dinî hükümlerle amel eder, ümmet de onlara alışırdı. Çünkü âlimler, Allah Resûlü'nün vekilleri/halefleri ve onun vârisleridirler. Ümmet için âlimlerde uyulacak güzel modeller vardır.

2. Fıkıh Kitaplarının ve Alimlerin Yetersizliği Sebebiyle Dinin Zorlaştırılması

Alimlerin, Hz. Peygamber'in uygulamalı eğitimdeki tutum ve davranışlarını terk edip fıkıh kitaplarındaki tartışma ve görüşlere sarılarak pek çok mezhep ve gruplara ayrıldıkları günden beri

dini öğrenmek zorlaştı. Her grup bir mezhebe körü körüne bağlandı. Çokça kitap telif edip onlara şerhler, şerhlere hâşiyeler ve hâşiyelere de takrîrler yazdılar. Sonra da kendilerini mutlak müctehid, mezhepte müctehid, mezhepte müftü, mezhepte tercih yapabilen (müreccih) ve mukallid gibi pek çok tabakalara ayırdılar. İnsanları, dini bu kitaplardan öğrenmeye ve bu kitaplara koydukları kayıtlar, şartlar, işaretler/remizler ve sayılamayacak benzeri hususlarla amel etmeye zorladılar. İnsanlar bunların karşısında hangisinin doğru hangisinin yanlış olduğunu seçemeyecek kadar şaşırıp kaldılar!!

3. Hz. Peygamber'in Rehberliği İle Fıkıh Kitapları Arasında Bir Karşılaştırma

Allah Resûlü'nün rehberliği ile ihtilaflı bir çok konuya tahsis edilen bu kitapları karşılaştırdığında, aralarındaki açık farkı ve delili görürsün. Örneğin abdest, gusül ve teyemmüm konularını sadece Hz. Peygamber'in uygulamasına bakmakla öğrenebilirsin. Biz, Ezher'de bu konuları üç buçuk aydan fazla bir zamanda gördük. Fakat, dinin kolaylığını ve

hakikatini ancak Hz. Peygamber'in rehberliğini öğrendikten sonra anladık.

Bazılarımız Ezher'de on iki veya on beş yıl kalarak bir mezhebin kitaplarını öğrenip, diğer mezhep kitapları ile tefsir ve hadis kitapları bir yana, bu öğrenmeye çalıştığı mezhebin kitaplarını bile iyice tanımadan yüksek okul diploması alır. Hatta ihtilaflı meselelerde tercih yapamayacak derecede şaşkınlık ve tedirginlik içinde bocalamaya devam eder!

Nasıl olur da sıradan insanlar, âlimlerin tutarsızlıklarını gördüğü ve amel etmek için kendilerine güzel örnek olabilecek kimseleri bulamadıkları halde, kitaplardaki bunca bilgi ile amel etmekten sorumlu tutulabilirler?! Dinin kaynakları, hacmi büyük, sayısı çok, görüşleri farklı ve meseleleri çetrefilli kitaplardır.

Bu kitaplardaki yükümlülükler, şartların, rükünlerin, giriş ve sıhhat şartları arasındaki farkların, farzların, vaciplerin, kısımların, şekillerin, mendupların, müstehapların, iptal edenlerin ve mekruhların (tenzihen ve tahrimen mekruhların) sayısınca çok olur. Bunların dışında, talâk lafızları (kinaye ve açık); kafayı karıştıran

hükümler;yolculukta namazı kısaltabilmek için mesafenin ölçüsü; su bulunmadığı zaman abdest veya gusül yapabilmek için yardımın sınırı ile yakınlığın ölçüsüne ilişkin hükümler ile bunlardan da öte, "şöyle şöyle farz edersek" şeklindeki varsayımlar gibi düşüncelerin farklılaştığı, vakit kaybettiren ve meydana gelmiş bir şey hakkında ilim ifade etmeyen pek çok husus bu kitaplarda mevcuttur.

Üstelik Allah Teâlâ, böyle hükümleri indirmediği ve hiç kimseyi bunlara uymakla sorumlu tutmadığı halde, meşhur fıkıh kitaplarında yer alan bütün bu ve benzeri hükümler, avamın öğrenmeye ve onunla amel etmeye güç yetirebileceği şeyler değildir.

4. Kur'an ve Hz. Peygamber

Kur'an'ı indiren Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: *"Rabbinizden size indirilene uyun. O'nu bırakıp başka dostlara uymayın. Ne kadar da az öğüt alıyorsunuz!"*[1] *"Siz, hiç ummadığınız bir sırada, başınıza ansızın inecek olan azap gelmeden önce, Rabbinizden size indirilenin en güzeline uyun ki, kişi (kıyamet*

---

[1] el-A'râf 7/3.

günü): 'Allah'a karşı işlediğim kusurlardan dolayı vay halime! Ben gerçekten de (gerçeği) alay konusu yapanlar arasındaydım.' Ya da:'Allah beni doğru yola iletseydi,O'na karşı gelmek-ten sakınanlardan olurdum!'. Yahut azabı gördüğünde: 'Keşke bir kez daha (dünyaya dönme imkanım) olsaydı da iyilik yapanlardan olsaydım!' demesin! (O zaman Allah, onlara: 'Hayır, (böyle bir şey olamaz); çünkü âyetlerim sana gelmişti. Sen ise onları yalanlamış, büyüklük taslayarak inkarcılardan olmuştun."[2]

"O halde sen, sözü dinleyip de onun en güzeline uyan kullarımı müjdele. İşte onlar, Allah'ın doğru yola ulaştırdıkları ve gerçekten de akıl sahibi olan kimselerdir."[3]

"Allah sözün en güzelini; âyetleri (güzellikte) birbirine benzeyen ve (hükümleri, öğütleri, kıssaları) tekrarlanan bir kitap olarak indirmiştir. Rablerinden korkanların ondan tüyleri ürperir. Sonunda tenleri ve gönülleri Allah'ı hatırlamaları nedeniyle yumuşar. İşte bu, Allah'ın, kendisiyle dilediğini doğru yola ulaştırdığı, doğru yol rehberidir. Allah kimi doğru yoldan saptıracak

---

2 ez-Zümer 39/55-59.

3 ez-Zümer 39/17-18.

olursa, (şunu çok iyi bilsin ki), onu doğru yola ulaştıracak başka hiç kimse yoktur."[4]

"Andolsun ki, Biz, düşünülüp öğüt alınması için Kur'an'ı çok kolaylaştırdık. Var mı/yok mu öğüt alan?"[5] *"Biz, öğüt almaları için onu (Kur'an'ı) senin dilinde indirerek kolayca anlaşılmasını sağladık."*[6]

"Biz onu, Allah'a karşı gelmekten sakınmaları için pürüzsüz Arapça bir Kur'an olarak indirdik."[7]

İnsanlar, Hz. Peygamber'in rehberliğine uymakla sorumlu tutulmuşlardır; zira Allah'ın indirdiklerini açıklamakla görevli olan odur. Bu hususa ilişkin olarak Allah Teâlâ birçok âyetinde şöyle buyurmaktadır: *"Biz, insanlara, kendilerine indirileni açıklaman ve onların da (üzerinde) düşünmeleri için sana Zikri (Kur'an'ı) indirdik."*[8]

"Biz sana, kitabı, sadece, görüş ayrılığına düştükleri konuları onlara açıklaman, iman eden

---

4 ez-Zümer 39/23.

5 el-Kamer 54/17. [Aynı âyet 22, 32 ve 40. âyetlerde de tekrarlanmıştır. Z. D].

6 ed-Duhân 44/58.

7 ez-Zümer 39/28.

8 en-Nahl 16/44.

bir topluma doğru yolu göstermen ve rahmet olman için indirdik."[9]

"Biz, (kıyamet) günü, her topluma/topluluğa, kendi içlerinden kendilerine karşı tanıklık yapması için bir tanık getireceğiz. Seni de (vahyimi bildirdiğin) bu kimselere tanık olarak getireceğiz. Biz, sana bu kitabı, her şeyi açıklaması, kendilerini Allah'a teslim edenler için bir yol gösterici, bir rahmet ve bir müjde olması için indirdik."[10]

"(Bu Kur'an'a gelince), o, (asla insan tarafından) uydurulmuş olan bir söz değildir; fakat o, kendinden önceki (ilahî kitapları) onaylayan, her şeyi açıklayan, inananlar için bir yol gösterici ve bir rahmettir."[11]

"Elif, Lâm, Ra. Bu, Bizim, insanları Rablerinin izniyle, karanlıklardan aydınlığa, mutlak güç sahibi ve övgüye layık olan Allah'ın yoluna ulaştırman için sana indirdiğimiz bir kitaptır."[12]

"O, sizi karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için kuluna (Muhammed'e) apaçık âyetler

---

9 en-Nahl 16/64.

10 en-Nahl 16/89.

11 Yûsuf 12/111.

12 İbrahim 14/1.

indirendir. Şüphesiz Allah, size karşı çok esirgeyici, çok merhametlidir."[13]

"İnsanlar arasında, Allah'ın sana gösterdiği gibi hükmetmen için, sana gerçeği ortaya koyan kitabı indirdik."[14]

"De ki: 'Ben, ancak Rabbimden bana vahyolunana uyarım. Bu (Kur'an âyetleri), inanacak olanlar için, (kalplerinize) Rabbinizden basiretlerdir, bir yol göstericidir ve bir rahmettir."[15]

"Bu (Kur'an), insanların kalp gözlerini açan (bir nur), kesin olarak inanan bir toplum için de bir yol gösterici ve bir rahmettir."[16]

"Andolsun ki, Allah'ın Resûlü'nde sizin için, güzel bir örnek vardır."[17]

"O gün zâlim, (çaresizlik içinde) ellerini ısıracak ve: 'Keşke ben de peygamber ile aynı yolu tutsaydım!' Keşke falanı dost edinmeseydim! Andolsun ki, o, uyarıcı bana geldikten sonra beni ondan uzaklaştırdı.'

[13] el-Hadîd 57/9.

[14] en-Nisa 4/105.

[15] el-A'râf 7/203.

[16] el-Câsiye 45/20.

[17] el-Ahzâb 33/21.

diyecektir. Zaten şeytan, insanı (böylece) yüzüstü bırakıverir! (O gün) Peygamber de: 'Ey Rabbim! Kavmim, bu Kur'an'ı terk etti.' diyecektir."[18]

"(Ey inananlar!) Peygamber'in çağırmasını, birbirinizi çağırmanız gibi değerlendirmeyin! Şüphesiz, Allah, hissettirmeden aranızdan sıvışıp gidenleri çok iyi bilmektedir. Bu yüzden O'nun emrine karşı gelenler, başlarına bir bela gelmesinden veya çok acı veren bir azaba uğramaktan sakınsınlar!"[19]

"Her ümmetten bir tanık getirdiğimiz ve seni de onlara karşı tanık gösterdiğimiz zaman, durumları ne olacaktır? O gün inkar etmiş ve Peygamber'e isyan etmiş olanlar, yerin dibine girmeyi isteyeceklerdir; ama Allah'tan hiçbir sözü gizleyemeyeceklerdir."[20]

"Peygamber size her ne verirse onu alın; sizi her neden engellemek isterse ondan da vazgeçin. Allah'a karşı gelmekten sakının; çünkü Allah, cezalandırması çok şiddetli olandır."[21]

---

[18] el-Furkân 25/27-30.

[19] en-Nûr 24/63.

[20] en-Nisâ 4/41-42.

[21] el-Haşr 59/7.

"O halde ona iman edenler, saygı gösterenler, yardım edenler ve ona indirilen nura (Kur'an'a) uyanlar, kurtuluşa erecek olanlardır."[22]

"İşte Biz sana, emrimizle bir ruh (kalpleri dirilten bir kitap) vahyettik. Oysa sen, kitabın ve imanın ne olduğunu bilmezdin. Ancak Biz, onu, kullarımızdan dilediğimizi, kendisi ile doğru yola ulaştırdığımız bir nur yaptık. Şüphesiz sen, doğru yola, göklerde ve yerde bulunanların sahibi olan Allah'ın yoluna ulaştırmaktasın. Bilin ki, bütün işler, sonunda Allah'a dönecektir."[23]

"Bu, Rabbinin dosdoğru olan yoludur. Şüphesiz Biz, öğüt alan bir toplum için, âyetleri ayrıntılı bir biçimde açıkladık."[24]

"(Bilin ki), bu, benim dosdoğru yolumdur. O halde onu izleyin. Sizi onun yolundan ayıracak olan yolları izlemeyin! İşte bunlar, Allah'ın, kendisine karşı gelmekten sakınmanız için, size emrettiği buyruklardır."[25]

---

[22] el-A'râf 7/157.
[23] eş-Şûra 42/52-53.
[24] el-En'âm 6/126.
[25] el-En'âm 6/153.

Görüldüğü gibi, bu âyetler, Peygamber'in, Allah'ın emirlerini açıklayan ve O'ndan bize haber getiren tebliğci olduğunu, dolayısıyla Rabbinin neyi kastettiğini bilen kimse olduğunu bildirerek Hz. Peygamber'in rehberliğine uymaya çağırmış, ona uyan kimsenin de dininde basiret üzere hareket etmiş olacağını belirtmiştir. Nitekim Yüce Allah: *"De ki: 'Bu, benim yolumdur; ben ve bana uyanlar, insanları açık bir delil üzere olan Allah'ın (dinine) çağırıyoruz. Allah'ı her türlü eksiklikten tenzih ederim. Ben Allah'a ortak koşanlardan da değilim!'"*[26] buyurmaktadır.

Allah'ın, onun yoluna uymamızı tavsiye etmesi ve onun yolundan başka yollara uymaktan bizi sakındırması bize yeter. Başka yollara uyduğumuz takdirde, âyetlerin sonunda görüldüğü gibi, onun yolundan saparız. İşte Allah Resûlü'nün yolu; insanın onsuz dinin hakikatine vakıf olması mümkün olmayan sünneti ve hareket tarzıdır. Bu da çok kolaydır. İttifak bununla mümkün olurken tefrika da yine bununla son bulur. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: *"Dinleri konusunda ayrılığa*

---

26 Yûsuf 12/108.

düşenlere ve böylece gruplara ayrılanlara gelince; sen onların bu tutumlarından dolayı hiçbir şekilde sorumlu tutulacak değilsin. Onlar hakkında karar vermek Allah'a aittir. Gerçekten de O, onların yapmış olduklarını (hesap günü) kendilerine haber verecektir."[27]

5. Peygamber'in Rehberliğine Çağrıda Bulunanlar

Bununla birlikte, "ey âlimler, Hz. Peygamber'in bu rehberliğini insanlara öğretin ve aralarını birleştiren ve bütünleştiren bir imamın arkasında tek bir ümmet olmaları için bu yolda yürümelerini sağlayın, ta ki dinin kolaylığı açığa çıksın ve bu kolaylık sayesinde herkesin ona uyması sağlansın", dediğimiz zaman, "siz ictihad yapmaya çağırıyorsunuz, meşhur mezheplere karşı çıkıyorsunuz ve dört imam hakkında ithamlarda bulunuyorsunuz", diyorlar!! Biz ise onlara şöyle diyoruz: Biz, Allah'ın bizi çağırdığı Hz. Peygamber'e uymaya davet ediyoruz.

---

27 el-En'âm 6/159.

6. Dört İmam ve Diğerleri

Biz dört imam ile onlardan önceki ve sonraki imamların –Allah hepsinden razı olsun- dini bize aktarma hususunda bizden ütün olduklarına inanırız. Onlara saygı gösterip değerlerini biliriz. Fakat bu durum, onların görüşlerini kutsallaştırdığımız ve Hz. Peygamber'in emrine öncelediğimiz anlamına gelmez. Kaldı ki onlar da, kendi görüşlerini kutsallaştırmamıza razı olmazlar. Çünkü onların hepsi, Hz. Peygamber'in sünnetine aykırı olan hususları kabul etmekten bizi sakındırmışlardır. Kendileri de sünnet ile amel eden ve ona davet eden insanların başında gelmiştir.

7. İmamlara Mensup Kitaplar

İmamların, kendi görüşlerine göre dini konularda kitap telif edip sonra insanları bu kitapların içeriğine göre amel ile sorumlu tuttukları bilinmemektedir. Doğrusu şu ki; onlardan her biri hüküm çıkardıkları Hz. Peygamber'in söz ve fiillerinden oluşan hadisleri derledikleri birer "Müsned" tasnif etmişlerdir. Onlara nispet edilen fıkıh kitaplarındaki bütün bilgiler, onların görüşlerini yayıp ictihadlarını

desteklemek için kendilerinden sonra gelen alimler tarafından yazılmıştır. Her gelen sonraki kuşak, söz konusu görüşleri biraz daha genişletmiş, meseleleri daha fazla alt başlıklara ayırmıştır. Neticede, insanın kapağında yazılı olan müellif, şârih, hâşiyeci ve notlandıran kimselerin isimlerini sayarken yorulacağı yüzlerce kitap telif edilmiştir.

Bu kitapların İslâm kütüphanesinde kalması isabetlidir. Böylece müelliflerinin biyografisi, akıllarının ve anlayışlarının derecesi ortaya çıkar. Din alimlerinin bu kitaplardaki bilgiler ile aydınlanmasında bir sakınca yoktur. Özellikle de, şartların değişmesi ile değişecek İslâm Yargılama Hukuku gibi muamelata dair meselelerde bunlardan istifade edilir.

8. Din Âlimlerinin Görevi

Din âlimleri her asırda, İslâm ümmetinin iktisadî ve siyâsî bakımdan kalkınmasını sağlayacak meseleleri araştırmakla ve dinin esasları ile uyum içinde olan kanunları koymakla sorumludur.

Dinin bir kısmı zamanın değişmesi ile değişmez. Mesela namaz, teyemmüm, hac ve

diğer ibadetler böyledir. Allah Teâlâ bunların, belli bir şekilde ve belli bir düzen içinde yapılmasını istemiştir. Bununla inanların arasında bağ kurmayı, onları bir sisteme, bir sorumluluğu yerine getirmeye, kişiye fazilet kazandıran amelleri işlemeye alıştırmayı ve diğer sosyal vazifeleri yapmaya hazırlamıştır. İşte dinin bu kısmını Hz. Peygamber (s.a.v), en ince ayrıntısına kadar açıklamıştır. Ne buna ilavede bulunulabilir ne de bunlardan bir şey eksiltilebilir. Çünkü insanlar ne kadar ilerlerse ilerlesin, bunları değiştirmeye, bir alternatifini bulmaya kesinlikle ihtiyaç duymazlar.

Dinin bir de muamelat ve genel konularla alakalı kısmı vardır. Mesela savaş ve barış sistemi, uluslararası anlaşmalar, alış-veriş, İslâm yargılama hukuku, öğretim sistemi, şirketler, ceza ve ticaret hukuku ile bunlara benzer siyâsî ve iktisâdi meseleler bu kabildendir. Bunlar, zamanın değişmesiyle değişir. Ümmetin gelişmesiyle gelişir. Din, bu meseleleri özel ayrıntılarla sınırlandırarak ümmeti bir metot üzere dondurmayı hedeflememiştir. Aksine din, ümmete genel ilkeler getirmiştir. Resûlullah ve görüşlerine baş vurulan ashabı bu ilkeleri

zamanlarındaki olaylara uygulayarak ictihad ediyorlardı. Bu temel ilkeler, her asırda tekrarlanan/yenilenen olayları kapsayan esaslardır. Ümmetin temsilcileri ve yöneticileri, ümmete uygun düzenlemeler hakkında araştırma yapmak için bir araya geldikleri zaman, din âlimleri, dinin kaidelerini ve esaslarını uygun olan her sisteme uygulamada otorite idiler. Alimler, yeni olan her hususa karşı çıkmak suretiyle ümmeti geliştirecek şeylerden mahrum bırak(a)mayacakları gibi, incelemeden ve uygulamadan kabul edip ümmeti dininden uzaklaştıran, kendisini ayakta tutan değerlerinden tecrit eden Avrupalılaşma çelişkisi içerisine düşürecek şeyleri de benimse(ye)mezler. Aksine, âlimler, ümmeti yönetimde ve uygarlıkta ileriye doğru götürürken aynı zamanda onu dinine bağlayan bir aracı unsur görevi yaparlar.

O halde bu âlimlerin meşhur fıkıh kitaplarına muttali olmaları, zikrettiğimiz meselelerle ilgili geçmiş zamanlarda meydana gelmiş olaylar hakkındaki görüşleri tanımaları doğru olur. O görüşlerden biri onların hoşuna gider ve bu günler için uygun olursa o görüşü

almalarına veya onu düzenleyip uygun hale getirmelerine hiç bir engel yoktur. Bu kitapları kendisiyle ibadet edecekleri ve onlardaki yazılı her şeyi kutsallaştıracakları din haline getirmezler. Bu görev, her asırdaki din âlimlerinin yapması gereken ictihad ve ameldir. Fakat âlimlerimiz -Allah onları affetsin- bu görevi ihmal ettiler ve bu hususu kendilerine büyük gördüler. Böylece taklide alıştılar ve onda rahatlık görerek bu kitapların esiri olmaya razı oldular, zamana uysun ya da uymasın ibadet ve muamelata ilişkin yazılı olan her şeyi kutsallaştırdılar ve: "Öncekiler sonrakilere hiçbir şey bırakmadılar." diyerek kendileri, dinleri ve ümmetleri için "sonrakiler" olmaya razı oldular. Bundan daha vahimi ise, insanları bu kitaplara sarılmaya zorlamaları, kitap sahibinin her görüşünü taklit etmelerini gerekli görmeleri ve onların görüşlerine karşı çıkanları da zındıklık ve dinden uzaklaşmakla suçlamalarıdır!!

İmamlar -Allah onlardan razı olsun- kendileri böyle yapmadıkları gibi, bu şekilde yapılmasını da emretmemişlerdir.

9. Mezhep İmamları Allah'a ve Resûlü'ne Uymayı Emrederler

İmamlar bize dini, Allah'ın kitabı ve Hz. Peygamber'in rehberliğini delil olarak almamızı emretmişlerdir. Onlardan biri şöyle demiştir: Benim görüşümü Hz. Peygamber'in sözüne aykırı bulduğunuz zaman, benim görüşümü terk edin. Ve şu söz de imamlara aittir: "Hz. Peygamber'in sözünden başka her söz kabul edilebilir veya reddedilebilir. Çünkü o, vahiyle konuşur ve hatadan korunmuştur." İmamlardan biri, kendisinin söylediği bir söz yazan bir kişiye: "Benden bir görüş yazıp sonra onu insanlara din olarak mı söyleyeceksin? Belki yarın o görüşten vazgeçerim." demiştir! Bu, imamlardan nakledilen sözlerden biridir.

10. Dinde Hüküm Verme Yetkisi Allah'a ve Hz. Peygamber'e Aittir

Dinin kaynağı ve otoritesi Allah'tır. Elçisi'ni doğru yol rehberi (hidâyet) olarak göndermiştir. Bu nedenle insanlar, dinî konuları Allah Resûlü'ne arz etmedikçe ve hakemlik için ona başvurmadıkça imanları kabul edilmeyecektir.

Nitekim yüce Allah şöyle buyurmaktadır: *"Hayır! Rabbine andolsun ki, onlar, aralarında anlaşmazlığa düştükleri konularda, seni hakem tayin edip sonra da verdiğin hükme içlerinde hiçbir sıkıntı duymadan tamamen kabul etmedikçe, inanmış olmayacaklardır."*[28]

"Karar vermek ancak Allah'a aittir."[29] *"Hakkında ayrılığa düştüğünüz herhangi bir şeyin hükmü Allah'a aittir."*[30] *"Sana bîat edenler ancak Allah'a bîat etmiş olurlar."*[31] *"Kim Peygambere itaat ederse, Allah'a itaat etmiş olur."*[32] *"Kim Allah'a ve Peygambere itaat ederse, işte onlar, Allah'ın kendilerine nimet verdiği peygamberlerle, sıdıklarla, şehitlerle ve iyi kimselerle birliktedirler. Bunlar ne güzel arkadaştır. Bu lütuf Allah'tandır. Hakkıyla bilen olarak Allah yeter."*[33] *"Hep birlikte Allah'ın ipine (Kur'an'a) sımsıkı sarılın. Parçalanıp*

---

[28] en-Nisâ 4/65.

[29] el-En'âm 6/57.

[30] eş-Şûrâ 42/10.

[31] el-Fetih 48/10.

[32] en- Nisâ 4/80.

[33] en- Nisâ 4/69-70.

bölünmeyin."[34] *"Kim Allah'a sımsıkı bağlanırsa, kesinlikle o, doğru yola iletilmiştir."*[35]

"Herhangi bir hususta anlaşmazlığa düştüğünüz takdirde, Allah'a ve ahiret gününe gerçekten inanıyorsanız, onu Allah ve Resûlüne arz edin. Bu, daha iyidir, sonuç bakımından da daha güzeldir."[36] *"Ey iman edenler! Sakın Allah'ın ve Elçisinin önüne geçmeyin ve Allah'a karşı gelmekten sakının. Zira Allah, çok iyi işiten, çok iyi bilendir."*[37]

"Allah ve Elçisi bir konuda hüküm verdiğinde, inanan erkek ve kadının artık o konuda seçim hakkı yoktur. O halde kim Allah'a ve Elçisine karşı gelecek olursa o, apaçık bir sapıklığa düşmüştür."[38] *"Aralarında hüküm vermesi için Allah'a ve Elçisine çağrıldıklarında, inananların verecekleri tek cevap: 'İşittik ve uyduk' demelerinden başka bir şey olamaz. İşte onlar, kurtuluşa erecek olanlardır. Kimler Allah'a ve Elçisine itaat edecek, Allah'tan korkacak ve*

---

34 Âl-i İmrân 3/103.
35 Âl-i İmrân 3/101.
36 en-Nisâ 4/59.
37 el-Hucurât 49/1.
38 el-Ahzâb 33/36.

O'na karşı gelmekten sakınacak olurlarsa, onlar kazanacak olanlardır."[39]

"Size kitabı açıklanmış olarak indiren Allah iken, O'dan başkasını mı hakem olarak isteyeyim?"[40] *"Allah'a kesin olarak (yakinen) inanan bir toplum için, O'ndan daha güzel hükmeden kim olabilir ki?"*[41] *"De ki: 'Allah'a itaat edin ve Elçiye itaat edin! Eğer yüz çevirecek olursanız (şunu çok iyi bilin ki), o (peygamber), yalnız yükümlü olduklarından sorumlu tutulacaktır. Siz de sadece yükümlü olduklarınızdan sorumlu tutulacaksınız.' Eğer ona itaat edecek olursanız, doğru yola ulaşırsınız. Elçiye düşen, sadece (kendine bildirileni insanlara) açıkça duyurmaktır."*[42]

"De ki: 'Eğer Allah'ı seviyorsanız, bana uyun ki, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın; çünkü Allah çok bağışlayan, çok merhamet edendir.' De ki: 'Allah'a ve Elçisine itaat edin!'

---

39 en-Nûr 24/51-52.

40 el-En'âm 6/114.

41 el-Mâide 5/50.

42 en-Nûr 24/54.

Eğer yüz çevirecek olurlarsa (çok iyi bilsinler ki), Allah inkar edenleri sevmez."[43]

Bundan sonra bir kimse, "halkın, Kur'an'dan ve Hz. Peygamber'in sünnetinden dinini öğrenmesi mümkün değildir." derse şöyle deriz: Biz onları ictihad yapmaya ve hüküm çıkartmaya zorlamıyoruz. Sadece âlimler, onlara açıklamakla sorumludurlar. Zira, Allah Resûlü'nün öğretisi açık olup ictihada ve hüküm çıkarmaya ihtiyaç yoktur. Sonuçta, âlimler, amel etmek suretiyle onu halka naklederler ve onlara: "Resûl-i Ekrem böyle namaz kıldı *(Benim kıldığımı gördüğünüz gibi namaz kılınız.)*[44] ve şu şekilde abdest aldı." derler. Alimler halkın önünde abdest alırlar.

Halkın dine ait her şeyi, âlimlerin yaptığı gibi yapması gerekir. Allah Resûlü'nün ashabının önünde yaptığı gibi, âlimler de halkın önünde namaz kılarlar. Bu gibi uygulamalı öğretim, insanlara kolaylık sağlar ve onları dine daha çok teşvik eder. Bunda dini tebliğde varisleri oldukları peygamberin tebliğ ettiği gibi, âlimlerin de dini

---

43 Âl-i İmrân 3/31-32.

44 Buhârî, "Ezân", 18; "Edeb", 27; "Ahbâru'l-Âhâd", 1; Dârimî, "Salât", 42; İbn Hanbel, V, 53.

tebliğ etmeye bir çağrı vardır. Hz. Peygamber'i bir şey yaparken gördüğümüzde biz de onu yapar; bir şeyden kaçınırken gördüğümüzde biz de ondan kaçınırız; onu bir şeyi bazen yapıp bezen de terk ettiğini gördüğümüzde, biz de kimi zaman yapar kimi zaman terk ederiz. Resûl-i Ekrem'in din pratikleriyle ilgili yaptığı bütün bunlar, onları bize göstermek içindir. Hakkı bununla bulur ve dini en güzel şekilde pratiğe dökeriz; çünkü biz, bilgiye dayalı olarak amel etmekteyiz. Nitekim Allah Teâlâ: "*Sakın hakkında bilgin olmadığı bir şeyin ardına düşme; çünkü göz, kulak ve kalp; bütün bunlar, ondan dolayı sorumludurlar.*"[45] buyurmaktadır.

Sonuç olarak, insanları en büyük önder olan Hz. Peygamber'in rehberliğine çağırıyor, hem dinî okullardan hem de diğer okullardan bu eğitimi vermelerini istiyorum. Mescid ve benzeri yerlerde vaizlik yapanlara, vaazlarında ve derslerinde Resûl-i Ekrem'in öğrettiklerini anlatmalarını ve dini yaşamın kolaylaşması için çeşitli insan tabakalarında bunu yaymalarını, halkın ise, mezhep kitaplarından doğan ihtilaftan ve bu kitapların tutkunu olanların

---

45 el-İsrâ 17-36.

şerrinden korunmasını tavsiye ediyorum. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "*Eğer yüz çevirecek olursanız (şunu çok iyi bilin ki), o (peygamber), yalnız yükümlü olduklarından sorumlu tutulacaktır. Siz de sadece yükümlü olduklarınızdan sorumlu tutulacaksınız.' Eğer ona itaat edecek olursanız, doğru yola ulaşırsınız. Elçiye düşen, sadece (kendine bildirileni insanlara) açıkça duyurmaktır.*"[46]

Muhammed Ebû Zeyd

[46] en-Nûr 24/54.

V

ÖNSÖZ

(Zâdü'l-Me'âd'den)

Bismillâhirrahmânirrahîm

Ey Rabbim! Kolaylaştır. Ey Kerîm olan Allah'ım yardım et! Allah'ın selamı Peygamber Efendimiz güvenilir Muhammed'e ve onun cömert âilesi ve yakınlarına olsun! Hamd, âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur. Akıbet ise müttakilerindir. Zâlimlerden başkasına düşmanlık söz konusu değildir. "*Allah'tan başka hiçbir ilah olmadığına şahitlik ederim.*" cümlesi, yerin ve göklerin kendisiyle ayakta durduğu bir kelimedir. Bu, Allah'ın bütün kulları üzerindeki hakkıdır. Şu iki soru sorulmadan kul Allah'ın huzurundan ayrılmayacaktır: ***1. 'Neye/kime kulluk ettiniz?' 2. 'Peygamberlere ne cevap verdiniz?'*** *Birinci* sorunun cevabı, marifet/bilgi, kabul/tasdik ve davranış bakımından "*Lâ ilâhe illallah*", yani "*Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur.*" hakikatini;

ikinci sorunun cevabı ise, marifet/bilgi, kabul/tasdik, boyun eğme ve itaat bakımından "*Enne Muhammeden resûlullah*", yani "*Şüphesiz Hz. Muhammed Allah'ın elçisidir.*" hakikatini gerçekleştirmektir.

Hz. Muhammed'in, Allah'ın kulu, elçisi, vahyini güvenip teslim ettiği, yaratıkları arasından seçtiği ve hak din ve dosdoğru yol/yöntem ile kendisi ile kulları arasında gönderdiği elçisi olduğuna tanıklık ederim. Allah, onu âlemlere bir rahmet, Allah'a karşı gelmekten sakınanlara bir önder ve bütün insanlığa bir delil olarak göndermiştir. Yine Allah, peygamberlerin ardı arkasının kesildiği bir zamanda (fetret) onu peygamber olarak göndermiş ve onunla yolların en doğrusunu ve en açığını göstermiştir. İnsanlardan ona itaat etmelerini, desteklemelerini, saygı duymalarını, sevmelerini ve haklarını gözetmelerini emretmiştir. Cennetinin önündeki yolları kapamış ve sadece onun yolundan gelenlere açacağını bildirmiştir. Onun gönlünü açmış, üzerinden yükünü kaldırmış ve zillet ve alçaklığı onun emrine karşı gelenlere yüklemiştir. Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'inde Ebû Münîb el-Cüraşî

kanalıyla Abdullah b. Ömer'den rivâyet edilen bir hadise göre Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: *"Kıyâmet öncesinde hiçbir ortağı olmayan, tek olan Allah'a ibâdet edilinceye kadar kılıçla gönderildim. Rızkım mızrağımın gölgesi altına konulmuştur. Zillet ve alçaklık benim emrime karşı gelenlere yüklenmiştir. Kim bir topluluğa benzerse o da onlardandır."*[47]

Aşağılanma Hz. Peygamber'in emrine karşı gelenlere yüklenmişse de, üstünlük ona itaat edip uyanlarındır. Nitekim bu hususlara ilişkin olarak Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: *"Gevşemeyin, üzülmeyin. Eğer inanıyorsanız üstün olanlar sizlersiniz."*[48] *"Üstünlük ancak Allah'ın, Peygamberinin ve inananlarındır."*[49] *"Üstün olduğunuz halde (düşman karşısında) gevşeklik gösterip barış isteme durumunda kalmayın. Çünkü Allah sizinle beraberdir."*[50] *"Ey Peygamber! Allah sana ve sana uyan inananlara yeter."*[51] Yani, Allah tek başına hem sana hem de sana uyup itaat edenlere yeter.

---

47 İbn Hanbel, II, 50, 92.

48 Âl-i İmrân 3/139.

49 el-Münâfikûn 63/8.

50 Muhammed 47/35.

51 el-Enfâl 8/64.

Öyleyse Allah'la birlikte başka hiç kimseye ihtiyaç duyulmaz.

Hz. Peygamber, insanların peygamberi kendinden, çocuğundan, babasından ve bütün insanlardan daha çok sevmedikçe iman etmiş olamayacağını yeminle söylemektedir.[52] Yüce Allah da başkasıyla aralarında çekiştikleri her konuda onu hakem tayin edip, sonra da onun verdiği kararı içlerinde bir sıkıntı duymadan, tam bir teslimiyetle boyun eğmedikçe bir kimsenin iman etmiş olamayacağını yeminle ifade etmektedir. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "*Allah ve Elçisi bir konuda hüküm verdiği zaman, inanan erkek ve kadının artık o konuda seçim hakkı olamaz.*"[53]

Hz. Peygamber'in o konuya dair hükmünden sonra inanan bir kimsenin bir tercihte bulunması söz konusu olamaz. O emredince artık onun emri kesindir. Öyleyse hiç kimsenin ondan başka herhangi bir kişinin görüşüne uyması uygun değildir. Bütün insanların onun emir ve yasaklarına uyması, emrettiklerini yapıp yasakladıklarından da kaçınması gerekir.

52 Bk. Buhârî, "İmân", 8; Müslim, "İmân", 69, 70.

53 el-Ahzâb 33/36.

Zira o, yalnızca bir tebliğci ve bir haberci idi; o yeni bir şey üreten değildi.

Buna göre kim, kendi anlayış ve yorumlayışına göre çeşitli görüşler ileri sürer ve bir takım ilkeler ortaya koyarsa, bu görüş ve ilkeler Hz. Peygamber'in getirdiği esaslara sunulmadıkça, ümmetin, ileri sürülen bu görüş ve ilkelere uyup meselelerini bunları esas alarak çözmeye çalışamaz. Eğer söz konusu görüş ve ilkeler, Hz. Peygamber'in getirdiği esaslara uygun olur ve onun getirdikleri söz konusu görüş ve ilkelerin doğruluğunu tasdik ederse, o zaman kabul edilirler. Şayet aralarında karşıtlık söz konusu ise, bu görüşlerin reddedilmesi ve terk edilmesi gerekir. Bunlar hakkında bu iki durumdan biri belirginleşmezse, çekimser kalınır.

Bütün bunlardan sonra, istediğini yaratmada ve yarattıkları arasından istediğini seçme hususunda Allah Teâlâ tektir. Nitekim O, bu konularda şöyle buyurmaktadır: "*Rabbin dilediğini yaratır ve seçer.*"[54] O halde Allah'ın seçtiği her şeyin iyi olanı demektir. Allah'ın yaratması ise her iki türü de kapsar ve bununla,

---

[54] el-Kasas 28/68.

kulun mutluluğunun ve/veya bedbahtsızlığının alâmeti bilinir. Çünkü iyi olan kişi ancak iyi olana uyum sağlar ve sadece en güzel amelleri yapar. Örneğin, Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmadan sadece O'na ibadet eder; Allah'ın hoşnutluğunu kendi istek ve arzularına tercih eder; gücü yettiği oranda insanlara iyi davranır/iyilik eder ve insanların kendisine yapmalarını istediği davranış tarzını onlara gösterir.

Temiz kişi, hilim (hoşgörülü/bağışlayıcı), vakar, merhamet, sabır, vefa, kolaylık, doğruluk ve gönlün kin, aldatma, nefret ve hasetten uzak olması gibi en güzel huylara sahiptir; inananlara ve izzet sahiplerine karşı alçak gönüllü, Allah'ın düşmanlarına karşı ise, sert tavırlı; benliğini Allah'tan başkası için yaymaktan ve zelil etmekten koruyandır; iffetli, cesaretli, cömert, kişilikli ve şeriatların, fıtratın ve akılların güzel olduğunda ittifak ettikleri bütün ahlakî ilkelere sahiptir. Temiz kişi, yiyeceklerin de kendisinin kötü sonuçlarla karşılaşması tehlikesinden uzak, beden ve ruhun en güzel biçimde gıdalarını almasını temin eden helal, sağlıklı ve temiz olanını seçer. Temiz kişi, yine aynı şekilde, evleneceği kadının, kullanacağı kokunun,

arkadaş ve dostların da ancak iyi olanlarını seçer ve onun kalacağı her yer iyi olacaktır. Bu temiz kişiler hakkında Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: *"Melekler onların canlarını tertemiz kimseler olarak alırlarken, (onlara): 'Selam size! (Dünyada iken) yapmış olduklarınızdan dolayı cennete girin!' derler."*[55] Cennet bekçileri kendilerine şöyle diyecekler: *"Selam size! Tertemiz oldunuz. Haydi sürekli kalmak üzere girin oraya (cennete)!"*[56] Bu âyetteki "fe" harfi sebebiyet bildirmektedir. Yani, tertemiz olduğunuzdan dolayı cennete giriniz, demektir. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Kötü olan kadınlar, kötü erkekler; kötü olan erkekler de kötü kadınlar içindir. Aynı şekilde iyi olan kadınlar, iyi erkekler; iyi olan erkekler de iyi kadınlar içindir."[57] İyi sözler, iyi işler ve iyi kadınlar kendilerine uygun olan iyilere; kötü sözler, kötü işler ve kötü kadınlarsa kendilerine uygun olan kötülere yaraşır. Allah Teâlâ, her bakımdan iyi olanı cennete; her bakımdan kötü olanı da

---

[55] en-Nahl 16/32.

[56] ez-Zümer 39/73.

[57] en-Nûr 24/26.

cehenneme koyacaktır. Allah yurtları üçe ayırmıştır:

1) Sadece iyi olanlara tahsis edilen yurt. İyi olmayan kişilere haram olan bu yurt, her türlü iyilikleri bünyesinde toplamıştır. Bu yurt cennettir.

2) Sadece kötülere ve kötülüklere tahsis edilen yurt. Buraya ancak kötü olanlar girecektir. Bu yurt cehennemdir.

3) İyinin ve kötünün bir arada bulunduğu ve birbirine karıştığı yurt. O da bu dünyadır. Bu karışıklık ve birliktelikten dolayı imtihan ve sınama var olmuştur. Bu da ilâhî hikmetin bir gereğidir. İnsanların yeniden diriliş günü olan kıyâmet günü gelince Allah, kötüyü iyiden ayıracak ve iyi olanları başkalarının kendilerine karışmayacağı bir yurda koyacak; kötü ve kötü olanları ise, başkalarının kendilerine karışmayacağı bir yurda koyacaktır. Sonuçta yalnızca iki yurt kalacaktır: **(ı)** İyilerin yurdu olan **cennet**; **(ıı)** Kötülerin yurdu olan **cehennem.** Allah Teâlâ her iki grubun yaptıkları eylemlerinden ya sevap ya da azaplarını yaratacak ve bunların güzel sözlerini, eylemlerini ve ahlâklarını, faydalanacakları nimet ve lezzetlerinin bizzat kendisi yapacak ve

onlar için o nimet ve lezzetlerden nimet ve sevinç sebeplerinin en mükemmelini yaratacak; diğerlerinin kötü sözlerini, eylemlerini ve ahlâklarını da tadacakları azap ve elemlerinin bizzat kendisi yapacak ve onlar için azap ve elemlerinden azap ve elem sebeplerinin en büyüğünü yaratacaktır.

Böylece, hem Allah kullarına rablığının, hikmetinin, ilminin, adaletinin ve rahmetinin mükemmelliğini gösterecek, hem de düşmanlar asıl kendilerinin iftiracı ve yalancı, peygamberlerin ise, görevlerine bağlı ve sadık insanlar olduklarını bileceklerdir. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: "*Onlar: 'Allah ölen bir kimseyi diriltmeyecektir.' diye olanca güçleriyle Allah adına ant içmektedirler. Hayır, hayır, gerçek şudur ki, bu, Allah'ın gerçekleşmesini bizzat kendisinin üstlendiği bir sözdür. Ancak insanların çoğu, bu gerçeği bilmemektedir. (İşte bu söz gereğidir ki, Allah onları), haklarında ayrılığa düştükleri konuları açıklığa kavuşturmak ve (öldükten sonra dirileceklerini) inkar edenlerin*

de yalancı olduklarını bilmeleri için (diriltecektir)."[58]

Maksat, Allah Teâlâ'nın, mutluluk ve bedbahtlığı, kendisiyle tanınacak bir alâmet olarak belirlemesidir. Buna göre, kötü kişinin kalbinden, diline ve diğer organlarına kötülük fışkırır. İyi kişinin kalbinden ise, diline ve diğer organlarına iyilik fışkırır. Bazen bir şahısta aynı anda bu iki durum bulunabilir. Hangisi baskın gelirse, kişi o taraftan olur. Eğer Allah bir kişiye iyilik dilerse, kötülükler kendisini tamamen kuşatmadan kötülüklerden onu arındırır, kıyâmet günü tertemiz yapar, artık cehennemle arındırılmasına gerek kalmaz.

Kötülüklerden temizlemesi için Allah onu içtenlikle yapılan tövbeye, günahları yok eden iyilikler yapmaya muvaffak kılar ve günahlarına kefaret olacak belalar verir. Böylece o kişi günahsız olarak Allah'a kavuşur. Allah, kötülüklerin kendisini tamamen kuşattığı kimseden ise temizle(n)me vasıtalarını engeller. O kişi kıyâmet günü kötülük ve iyiliklerle birlikte Allah'a kavuşur. İlâhî hikmetin gereği olarak, hiç

---

58 en-Nahl 16/38-39.

kimsenin, kötülükleriyle birlikte Allah'ın yurdunda bulunması yaraşmaz.

Buna göre, Allah onu günahlarından temizlemek, arındırmak ve çeki-düzen vermek için ateşe atar. İmanının külçesi (parçası) kötülükten arınınca, artık Allah'a yakın olmaya ve O'nun iyi kulları ile bir arada oturmaya layık bir duruma gelir. Bu gruptaki insanların cehennemde bırakılma süreleri, bu kötülüklerin kendilerinden hızlı veya yavaş ayrılmalarına göredir. Daha hızlı temizlenen ve arınan daha erken, daha geç temizlenen de cehennemden daha sonra çıkacaktır. Allah şöyle buyurmaktadır: *"Günahlarına uygun bir ceza verilir!"*[59] *"Rabbin kullarına asla haksızlık yapmaz!"*[60]

Müşrik hem maddesi hem de özü pis olduğu için onun pisliğini cehennem de temizleyemez. Cehennemden çıksa bile yine eski pis haline döner! Onun bu durumu tıpkı denize girip sonra çıkan köpek gibidir. İşte bu nedenden dolayı Allah Teâlâ müşrik bir kişiye cenneti haram kılmıştır.

---

59 en-Nebe 78/26.

60 Fussilet 41/46.

Temiz ve temizlenen mümin de kötülüklerden uzak olduğu için cehennem ona haramdır. Zira onun orada temizlenmesini gerektirecek bir şey yoktur. Yüce Allah'ı her türlü eksiklikten tenzih ederim ki O'nun hikmeti akılları ve zihinleri hayran bırakır, kullarının fıtrat ve akılları O'nun hâkimler hâkimi, âlemlerin Rabbi ve O'ndan başka hiçbir ilâhın olmadığına tanıklık eder.

V

BİRİNCİ BÖLÜM

HZ. PEYGAMBER'İN HAYATI

Buradan, insanın peygamberi tanımaya, onun haber verdiklerini tasdik etmeye ve emrettiği hususlarda ona uymaya zorunlu olduğunu öğrenmekteyiz. Zira iyi ve kötüyü ayrıntılı olarak bilmenin yolu ancak peygamberler vasıtasıyla mümkündür. Onlar tercih edilen ölçülerdir ki, diğer sözler, karakterler ve davranışlar onların söz, davranış ve karakterleriyle ölçülür. Hangi zaruret ve ihtiyaç farzedilirse edilsin, kulun peygamberlere olan ihtiyaç ve gereksinimi ondan çok daha fazladır.

İnsanın dünya ve âhiret mutluluğu Hz. Peygamber'in rehberliğine/örnekliğine (hedy) uymaya bağlıdır. Öyleyse, kendi iyiliğini düşünen, kurtuluşunu ve mutluluğunu isteyen herkesin, kendisini cahillikten kurtarıp, Allah Elçisi'nin tâbiîleri, taraftarları ve grubu arasında

sayılacak kadar onun örnekliğini ve yaşam biçimini tanıması gerekir. Bu hususta kimi insanlar, Peygamber'in yaşam biçimine ilişkin engin bilgiye, kimileri çok bilgiye sahip iken kimileri de böyle bilgiden yoksundurlar. Lütuf ve ihsan, Allah'ın elindedir; onu dilediğine bağışlar; zira Allah, sınırsız lütuf sahibidir.

1. Hz. Peygamber'in Nesebi/Soy Kütüğü

Hz. Peygamber'in nesebi, zirve noktasındadır. Bu nedenle en şerefli kavim onun kavmi, en şerefli kabile onun kabilesi ve en şerefli aşiret onun aşiretidir. Onun soy kütüğü şöyledir: **Muhammed** b. Abdullah b. Abdülmuttalib b. Hâşim b. Abdümenâf b. Kusay b. Kilâb b. Mürre b. Ka'b b. Lüey b. Gâlib b. Fihr b. Mâlik b. en-Nadr b. Kinâne b. Huzeyme b. Müdrike b. İlyâs b. Mudar b. Nizzâr b. Mead b. Adnân. Buraya kadar olan kısmı doğru olarak bilinmektedir ve bu konuda nesep uzmanları arasında görüş birliği vardır. Ayrıca, Adnân'ın Hz. İsmâil'in çocuklarından olduğuna dair hiçbir ihtilaf yoktur. Hz. İsmâil ise, sahâbe, tabiûn ve daha sonraki âlimlerce doğru kabul edilen görüşe göre, (babası Hz. İbrâhim tarafından) kurban edilmek istenen kişidir.

2. Hz. Peygamber'in Doğumu ve Peygamber Olarak Gönderilmesi

Hz. Muhammed, Fil Va'kas'ının meydana geldiği senede[61] Mekke'de doğdu. Fil olayı vesilesiyle Allah, peygamberi Hz. Muhammed'e ve evi Kabe'ye bir armağan sunmuştur. Yoksa fil sahipleri Ehl-i kitap hıristiyanlardı ve onların dini o zamanki Mekke halkının dininden daha iyi idi, zira Mekkeliler putperest idiler. Bununla birlikte Allah, Mekke'den çıkacak olan Hz. Peygamber'i koruma ve ona bir armağan olması ve Kabe'yi yüceltme amacıyla, Ehl-i kitaba karşı Mekkelilere, hiçbir beşerin rol oynamadığı bir yardımda bulunmuştur.

Hz. Peygamber, ana karnında iken babası öldü. Annesi ise, Muhammed'in dayılarını ziyaret

[61] Yıl, milâdın 571. yılı idi. Araplar önemli olayları tarihiyle kaydederlerdi. Yemenli bazı Hıristiyanlar, Habeşli Ebrehe'nin komutasında Kabe'yi yıkmak üzere filler ile geldiler. Bu hususu Allah Teâlâ şöyle dile getirmektedir:

"*Rabbinin, Fil Ordusu'na nasıl yaptığını görmedin mi? O, onların üzerlerine balçıktan pişirilmiş taşlar atan sürüler halinde kuşlar göndermek ve böylece onları yenilmiş ekin yaprakları gibi yapmak suretiyle, planlarını boşa çıkarmamış mıdır?*" [el-Fîl 105/1-5]. "*Tayran ebâbîl*" gökyüzünde topluluklar halinde peş peşe uçan kuşlardır. Taberî, tefsirinde İkrime'den şöyle rivâyet etmektedir: Bu kuşlar, onlara taşlar atıyordu. Taşlar onlardan birine isabet ettiği zaman, çiçek hastalığı çıkıyordu. İlk defa o zaman (Arap topraklarında) çiçek hastalığı görüldü.

edip Medine'den dönerken Mekke ile Medine arasındaki Ebvâ'da vefat etmiştir. Hz. Muhammed o zaman henüz yedi yaşını tamamlamamıştı. Bakımını dedesi Abdülmuttalib üstlendi, dedesi öldüğünde Hz. Muhammed sekiz yaşlarında idi. O vakit Hz. Peygamber'in altı veya on yaşında olduğu da söylenmektedir. Daha sonra bakımını amcası Ebû Tâlib üstlendi.

Hz. Peygamber on iki yaşına gelince, amcası onu Şam'a götürdü. O zaman dokuz yaşında olduğunu söyleyenler de vardır. Bu yolculukta rahip Bahîrâ onu gördü ve yahudilerden ona bir zarar gelir korkusuyla amcasına onu Şam'a götürmemesini tavsiye etti. Bunun üzerine amcası, onu hizmetçilerinden biriyle Mekke'ye gönderdi. Hz. Muhammed yirmi beş yaşına gelince, bir ticaret kervanı ile Şam yolculuğuna çıktı. Busrâ'ya kadar vardı, sonra geri döndü. Döndükten sonra Huveylid'in kızı Hatice ile evlendi. Bu evlilik sırasında kendisinin otuz veya yirmi bir yaşlarında olduğuna ilişkin görüşler de vardır. Hatice, hem evlendiği ilk eşi hem de ölen ilk hanımıdır. Hz. Muhammed, Hz. Hatice varken bir başkasıyla evlenmemiştir.

Cebrâil, Rabbinden Hatice'ye selam getirdiğini söylemesini Hz. Peygamber'e emretti.

Daha sonraları Hz. Muhammed'e yalnızlık ve Rabbine ibadet etmek sevdirildi. Hira mağarasında yalnızlığa (halvete) çekilir, orada pek çok gece ibadet ederdi. Putlardan ve toplumunun yaşam biçiminden (dininden) nefret ettirildi. Onun nazarında bunlardan daha iğrenç bir şey yoktu.

Kırk yaşını tamamlayınca, üzerinde peygamberlik nurları parladı. Allah Teâlâ ona elçilik görevini ihsan etti ve onu bütün insanlığa peygamber olarak gönderdi. Peygamber olarak gönderildiği günün Pazartesi olduğunda hiçbir ihtilaf olmamakla birlikte, peygamber olarak gönderildiği ay hakkında ihtilaf söz konusudur. Bu ayın, Fil Vak'ası'nın meydana gelişinin kırk birinci senesinin Rebîülevvel ayının sekizinci gününde olduğuna dair bir görüş de vardır. Bu görüş, çoğunluk tarafından benimsenmektedir. Bir diğer görüşe göre bu ay, Ramazan ayıdır. Bu görüşte olanlar "*(Bu ay) Kur'an'ın indirildiği Ramazan ayıdır.*"[62] âyetini delil

[62] el-Bakara 2/185.

olarak ileri sürmektedirler. Bir başka görüşe göre ise, peygamber olarak gönderilişi Recep ayında olmuştur.

3. Vahyin Geliş Şekilleri

Yüce Allah, Hz. Peygamber'e birçok şekilde vahyetti:

a) Sâdık rüya: Vahyin başlangıcı bu şekilde idi. Gördüğü rüya sabah aydınlığı gibi gerçekleşirdi.[63]

b) Vahiy meleği, görünmeksizin Hz. Peygamber'in aklına ve kalbine vahyi yerleştirirdi. Nitekim Allah Resûlü şöyle demektedir: *"Rûhu'l-Kudüs (Cebrail), hiç kimsenin rızkını tamamlamadan asla ölmeyeceğini zihnime esinledi. Öyleyse Allah'a karşı saygılı olun, rızkınızı arama hususunda iyi davranın. Rızkın yavaşlığı/gecikmesi sizi Allah'a isyan ederek onu aramaya sevketmesin! Zira Allah'ın katındakilere ancak O'na itaatle ulaşılabilir."*[64]

---

[63] Örneğin bk. Buhârî, "Bed'ü'l-Vahiy", 3; "Tefsîru Sûreti 96", 1-3; "Ta'bîr", 1, 5.

[64] İbn Mâce, "Ticârât", 2.

c) Vahiy meleği, Hz. Peygamber'e insan şeklinde görünür, onunla konuşur ve Allah elçisi de onun söylediklerini ezberlerdi. Vahyin bu durumunda sahabe de bazen (insan suretindeki) meleği görürlerdi.

d) Vahiy bazen zil sesi şeklinde gelirdi. Bu şekilde gelen vahiy, Hz. Peygamber'e en ağır geleniydi. Melek ona iyice sokulur, soğuğu şiddetli günde bile alnından ter boşanırdı. Hatta eğer deve üzerinde ise devesi yere çökerdi. Bir seferinde bu şekildeki vahiy geldiğinde, baldırı/dizi Zeyd b. Sâbit'in dizi üzerindeydi. O kadar ağır gelmişti ki, Zeyd'in dizi neredeyse kırılacaktı.

e) Hz. Peygamber, vahiy meleğini yaratıldığı aslî suretinde görür, melek Allah'ın iletmesini istediği âyetleri ona bildirirdi. Bu olgu, Allah'ın *Necm* sûresinde zikrettiği gibi iki kez meydana gelmiştir.

f) Hz. Peygamber göklerin ötesinde iken, Allah'ın Mi'râc gecesinde namazın farz kılınması vb. hususları ona vahyettiği şekil.

g) Hiçbir melek aracılığı olmadan -Allah'ın Hz. Musa'ya doğrudan konuştuğu gibi- Allah'ın

Hz. Muhammed'e bizzat kendisinin konuştuğu şekil. Bu şekil, Hz. Musa için Kur'an âyeti ile tespit edilmişken,[65] Peygamberimiz için İsrâ hadîsi ile sabittir.

Kimi bilginler sekizinci bir şekil olarak, Allah'ın onunla hiçbir engel bulunmadan karşı karşıya konuşmasını ilave etmektedirler. Bu görüşte olanlara göre, Hz. Peygamber Rabbi Allah Teâlâ'yı görmüştür. Bu görüş, -her ne kadar sahabenin çoğunluğu, hatta tamamı Hz. Aişe ile aynı görüşü paylaşsalar da- selef ve halef âlimleri arasında tartışmalıdır. Nitekim Osman b. Saîd ed-Dârimî sahabenin bu hususta icmâ ettiklerini aktarmaktadır.[66]

---

65 en-Nisâ 4/164; el-A'râf 7/143.

66 Buhârî, Müslim, Tirmizî ve Nesâî'nin Mesrûk'tan rivâyet ettiğine göre Mesrûk şöyle demiştir: Hz. Aişe'ye: Ey müminlerin annesi! Hz. Muhammed Rabbini gördü mü? diye sorunca Hz. Aişe: "Fesübhanallah! Sorduğun şey-den dolayı tüylerim diken diken oldu! Şu üç şey hakkında sen ne biliyorsun ki! Bunları sana anlatan muhakkak yalan söylemiştir: **1)** Sana Hz. Muhammed'in Rabbini gördüğünü söyleyen yalan söylemiştir." dedi. Sonra şu âyetleri okudu: "*Gözler O'nu algılayamazlar, ama O, gözleri algılar; çünkü O, kendisi algılanamayan ama her şeyden çok iyi haberdar olandır.*" [el-En'âm 6/103]. "*Allah'ın bir insan ile konuşması ancak vahiy yoluyla ya da perde arkasından (seslenmek) yahut da (vahyedilmesini) istediğini, izni ile, vahyetmesi için bir elçi göndermek suretiyle gerçekleşebilir. Şüphesiz O, çok yücedir, hikmet sahibidir.*" [eş-Şûrâ 42/51]. **2)** "Sana, Allah Resûlü'nün yarın ne olacağını bilir diyen, yalan söylemiştir!" dedi ve: "*Hiç kimse, yarın ne kazanacağını bilemez;*

4. Hz. Peygamber'in Sünnet Olması

Bu konuda ihtilaf olup, üç görüş vardır:

a) Hz. Peygamber, sünnetli ve göbeği kesik doğmuştur. Bu hususta Ebu'l-Ferec ibnü'l-Cevzî'nin *el-Mevzûât* isimli eserinde kaydettiği ancak sahih olmayan bir hadis vardır. Bu hususta hiçbir sahih hadis yoktur. Bu şekil doğma Hz. Peygamber'e has bir durum değildir; zira pek çok kişi sünnetli olarak doğmaktadır.

b) Sütannesi Halime'nin yanında iken meleklerin kalbini yardığı gün sünnet edilmiştir.

c) Dedesi Abdülmuttalib, doğumunun yedinci günü onu sünnet ett(ird)i, yemek ziyafeti verdi ve ona "Muhammed" ismini koydu. Ebû Amr b. Abdülber şöyle demektedir: "Bu konuda isnadı garîb bir hadis vardır. Bu mesele, iki

---

yine hiçbir kimse nerede öleceğini de bilemez. Şüphesiz Allah, çok iyi bilendir, çok iyi haberdar olandır." [Lokmân 31/34] âyetini okudu. **3)** "Sana Hz. Peygamber'in kendisine gelen vahiyden herhangi bir şeyi gizlediğini söyleyen de yalan söylemiştir!" dedi ve:

"Ey Elçi! Sana Rabbinden indirileni bildir! Eğer (bu görevini) yapmayacak olursan, (çok iyi bil ki), sen, o takdirde O'nun mesajını bildirmemiş olursun. Allah, seni insanlardan korur. Şüphesiz ki, Allah, kafirler topluluğunu doğru yola ulaştırmaz." [el-Mâide 5/67] âyetini okudu. Buhârî, "Tefsîru Sûre 53", 1; Müslim, "İmân", 289; Tirmizî, "Tefsîru Sûre 53", 2; İbn Hanbel, VI, 49.

değerli âlim arasında tartışma konusu haline geldi. Bunlardan biri olan Kemaleddin b. Talha, Hz. Peygamber'in sünnetli doğduğuna dair bir eser yazdı ve eserinde aslı astarı olmayan bir çok hadis topladı. Kemaleddin b. Nedîm ise, ona reddiye yazmış ve bu reddiyesinde Hz. Peygamber'in Arap âdetine göre sünnet edildiğini ve söz konusu âdetin bütün Araplar arasında yaygın olmasından dolayı bu konuda belli bir nakil bulunmasına ihtiyaç duyulmadığını izah etmiştir. Yine de en doğrusunu Allah bilir.

5. Hz. Peygamber'in Sütanneleri

a) Süveybe: Ebû Leheb'in câriyesi idi. Hz. Peygamber'i günlerce emzirdi. Oğlu Mesrûh'un sütü ile hem Hz. Peygamber'i hem de Abdullah b. Abdülesed el-Mahzûmî'yi ve hem de Hz. Peygamber'in amcası Hamza b. Abdülmuttalib'i emzirdi. Süveybe'nin müslüman olup olmadığı tartışmalıdır. Doğrusunu Allah bilir.

b) Halîme es-Sa'diyye: Oğlu Abdullah'ı emzirirken Hz. Peygamberi de emzirdi. Abdullah, Hars b. Abdüluzzâ b. Rifâa es-Sa'dî'nin çocukları olan Üneyse ve Cüzâme yani Şeymâ'nın kardeşidir. Hz. Peygamber'in sütannesinin ve sütbabasının müslüman olup olmadıkları hususu tartışmalıdır. Doğrusunu en iyi Allah bilir. Halîme, Hz. Peygamber'le birlikte, önceleri Hz. Muhammed'in azılı düşmanı olup Mekke'nin Fethi senesinde müslüman olan amcası oğlu Ebû Süfyân b. el-Hâris b. Abdülmuttalib'i de emzirdi. Peygamber'in amcası Hz. Hamza da süt emzirilmesi için Sa'd b. Bekir oğulları arasında idi. Hamza'nın annesi, Resûlullah'ı, sütannesi Halime'nin yanında bir gün emzirdi. Buna göre Hamza, hem Süveybe hem de Halîme es-

Sa'diyye tarafından emzirildiği için Allah Elçisi'nin sütkardeşidir.

6. Hz. Peygamber'in Dadıları

a) Annesi Amine: Vehb b. Abdimenâf b. Zühre b. Kilâb'ın kızıdır.

b) Süveybe.

c) Halîme.

d) Halîme'nin Kızı Şeymâ: Şeymâ, Hz. Peygamber'in süt kardeşi olup, annesi ile birlikte ona dadılık yapardı. Hevâzin heyeti içinde Hz. Peygamber'in huzuruna çıkmıştı. Hz. Muhammed ona saygı için için ridasını (üst elbise) yere serip üzerine oturttu.

e) Ümmü Eymen Bereke: Habeşli, saygın ve faziletli olan bu hanım (cariye olduğundan) babasından miras kalmıştı ve onun dadısı idi. Hz. Peygamber, onu çok sevdiği Zeyd b. Hârise ile evlendirdi. Bu evlilikten Üsâme dünyaya geldi. Hz. Peygamber'in vefatından sonra Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer, Ümmü Eymen'in yanına girdiler, o ise ağlıyordu. Dediler ki: "Ey Ümmü Eymen! Neden ağlıyorsun? Allah katında olanlar Peygamberi için daha hayırlıdır." O şöyle cevap

verdi: "Allah katında olanların Peygamberi için daha hayırlı olduğunu elbette biliyorum. Ağlayışımın asıl sebebi, artık göğün haberlerinin kesilmesidir!" Bu sözleriyle onları ağlattı.[67]

7. Hz. Peygamber'e İndirilen İlk Vahiy

Hz. Muhammed'in peygamberliği ilk olarak rüya şeklinde başladı. Gördüğü her rüya mutlaka sabah aydınlığı gibi meydana çıkardı.[68] Bu rüya sürecinin altı ay, peygamberlik döneminin ise yirmi üç sene olduğu alındığı için bu rüyanın, peygamberliğin kırk altıda biri olduğu söylenmektedir. En doğrusunu Allah bilir.

Sonra Allah Teâlâ ona peygamberlik görevini lütfetti. Hira mağarasında bulunduğu bir sırada melek geldi. Kendisi uzlete çekilmeyi severdi. Ona indirilen ilk âyetler şöyledir: "*Yaratan Rabbinin adıyla oku! O, insanı 'alak'dan yarattı.*"[69] Bu, Hz. Aişe ve çoğunluğun görüşüdür. Câbir ise, "*Ey örtünüp bürünen (Peygamber!). Kalk da uyar. Rabbini yücelt.*"[70] âyetlerinin ilk indirilen âyetler olduğu

---

67 Müslim, "Fedâilü's-Sahâbe", 18.

68 Buhârî, "Bed'ü'l-Vahy", 1; "Sûretü 96", 1.

69 el-Alak 96/1-5.

70 el-Müddessir 74/1-7.

görüşündedir. Doğru olan Hz. Aişe'nin görüşüdür.[71]

8. Davetin Aşamaları

a) Peygamberlik, **b)** Yakın akrabalarını uyarması, **c)** Kavmini uyarması, **d)** Kendisinden önce hiçbir uyarıcının gelmediği bir kavmi, yani bütün Arap toplumunu uyarması ve **e)** Kıyamete kadar davetin ulaştığı bütün cinleri ve insanları uyarması. Bundan sonra Hz. Peygamber üç sene insanları gizlice Allah'a davet etti. Daha sonra "*Artık sana emredileni açıkça tebliğ et ve müşriklere aldırış etme!*"[72] âyeti inince davetini herkese ilan etti. Kavmi düşmanlığını açıkça gösterdi ve hem ona hem de müslümanlara karşı yapılan eza şiddetini artırdı ve nihayet Hz.

---

[71] Kimileri şöyle demektedir: Hz. Peygamber'e ilk inen **Fâtiha** suresidir. Bu görüşlerin arasını şöyle birleştirmek mümkündür: Bütün bunlardaki ilk oluş nisbîdir. Buna göre **Fâtiha,** bir bütün halinde indirilen ilk sûredir. Bu, Hz. Peygamber'i alıştırmak ve bundan sonra gelecek vahyi dinlemek için bir hazırlıktır. Allah Elçisi'nin: "*Kendisini görmediğim kişiden bir söz işittim.*" diyerek Varaka b. Nevfel'den bunun anlamını sormasına ilişkin rivâyet edilen sözü bu durumu desteklemektedir.

Daha sonra bu duyduğu sözün **Fâtiha** olduğu ortaya çıkmıştır. **Alak** sûresin(in ilk âyetlerin)e gelince, bunlar vahyin başlangıcında kendisine gelmiştir. Cebrâîl, Hz. Peygamber'in maneviyatını kuvvetlendirmek ve bildirilecek vahiylere hazırlamak için onu kucaklamıştır. **Müddessir** sûresi de ilk vahyin kesilmesinden sonra veya tebliğle emredilmesi itibariyle ilk olur. Allah en iyi bilendir.

[72] el-Hicr 15/94.

Peygamber onlara (Habeşistan'a) iki kez hicret etme izni verdi.

9. İki Hicret (Habeşistan ve Medine'ye Hicret)

Müslümanlar çoğalıp kâfirler onlardan korkmaya başlayınca Hz. Peygamber'e ve müslümanlara yönelik işkencelerinin şiddetini artırdılar. Bunun üzerine Allah Resûlü, müslümanların Habeşistan'a hicret etmelerine izin verdi ve şöyle buyurdu: "*Orada, yanında insanlara zulüm edilmeyen bir hükümdar vardır.*" On iki erkek ve dört kadın hicret etti. Aralarında Hz. Osman da vardı.

Hz. Peygamber'in kızı olan hanımı Rukiyye de beraberinde ilk hicret eden idi. Müslümanlar Habeşistan'da en iyi yerlerde ikamet ettiler. Kureyş'in müslüman olduğuna dair yalan haber kendilerine ulaşınca Mekke'ye geri döndüler. Durumun öncekinden daha şiddetli bir hal aldığı haberi yolda onlara ulaşınca, bir kısmı geri döndü, diğer bir kısmı ise Mekke'ye girdi; Kureyş'in çok şiddetli eziyetiyle karşılaştılar. Mekke'ye girenler arasında Abdullah b. Mes'ûd da vardı.

Daha sonra Hz. Peygamber, müslümanların Habeşistan'a ikinci kez hicret etmelerine izin verdi. Seksen üç erkek ve on sekiz kadından oluşan bir topluluk oraya hicret ettiler ve Necâşî'nin yanında en güzel şekilde ikamet ettiler. Bu durum Kureyş'e ulaşınca, Necâşî'nin nazarında müslümanları tuzağa düşürmek amacıyla derhal Amr b. el-Âs ve Abdullah b. Zübeyr el-Mahzûmî'yi bir heyet ile gönderdiler. Allah heveslerini kursaklarında koydu. Bunun üzerine Resûlullah'a eziyetleri daha arttı; onu ve ailesini Ebû Tâlib mahallesinde üç sene -bir başka görüşe göre iki sene- kuşatma altına aldılar/tecrit ettiler. Hz. Peygamber bu kuşatmadan çıktığında kırk dokuz -bir başka görüşe göre kırk sekiz- yaşındaydı.

Bundan birkaç ay sonra amcası Ebû Talib, ardından da eşi Hz. Hatice vefat etti. Kafirlerin eziyet ve işkenceleri artarak devam etti. Bunun üzerine Allah'a davet etmek üzere Zeyd b. Hârise ile birlikte Taif'e gitti. Orada günlerce kaldı. Davetine olumlu cevap vermedikleri gibi ona eziyet ettiler ve onu beldelerinden çıkardılar, yol kenarlarına iki sıra olup onu

taşladılar,[73] topuklarını kana bulattılar. Hz. Peygamber, oradan ayrılıp tekrar Mekke'ye geri döndü. Yolda Hıristiyan Addâs ile karşılaştı ve Hz. Peygamber'e iman etti. Yine yolda iken *Nahle* denilen yerde Nusaybinlilerden yedi kişilik bir cin grubu gönderildi ve Kur'an dinlediler. Yine bu yolda Allah "dağların meleği"ni gönderip, kendisine itaat etmesini ve şayet isterse Mekke'nin iki büyük dağını kavminin üzerine geçireceğini söyledi. O ise, *"Hayır, aksine onlara zaman tanınmasını istiyorum. Belki Allah, onların nesillerinden O'na hiçbir şeyi ortak koşmadan ibadet edecek kişiler yaratır."*[74] demişti. Yolda iken şu duayı yapmıştı: "Allah'ım! Gücümün zayıflığından ve çaresizliğimden Sana yakınıyorum." Sonra Mut'ım b. Adiy'in himayesinde Mekke'ye girdi.

---

[73] Yani, her iki taraftan taş atmak için iki sıra oldular. Bu, eziyet bakımından en şiddetli ve alay bakımından da en açık olanıydı. Öyleyse din ve vatan uğrunda mücadele edenler buna alışsın; hapse atılma, vatanından sürgün edilme ve dövülme gibi kendilerine reva görülen sıkıntılar müslümanlara zor gelmesin. Zira Allah ve bağımsızlık düşmanları, Allah'a davet edenleri her zaman engellerler, Allah'ı inkar, millet ve ülkelere egemen olma arzularının derecelerine göre onlara çeşitli eziyetlerde bulunurlar.

[74] Buhârî, "Bed'ü'l-Halk", 7; Müslim, "Cihâd", 111.

Daha sonra ruhu ve bedeniyle *Mescid-i Aksâ*'ya gece götürüldü. Oradan göklerin ötesine bedeni ve ruhuyla yüce Allah'ın huzuruna çıkarıldı. Allah onunla konuştu ve ona beş vakit namazı farz kıldı. Bu durum bir kere oldu. Görüşlerin en doğrusu budur. Bu hâdisenin uykuda meydana geldiği de söylenmektedir.[75] Hz. Peygamber Mekke'de kaldığı sürece kabileleri Allah'a davet ediyor ve Rabbinin elçiliğini onlara tebliğ etmek için her (hac) mevsiminde onlara kendisini arzedip barındırmalarını, isteğini yerine getirmeleri durumunda cennete gireceklerini söylüyordu. Fakat hiçbir kabile onun bu çağrısına olumlu cevap vermedi!!

Yüce Allah, dinini açığa çıkarmak, va'dini yerine getirmek, peygamberine yardım etmek, kelimesini yüceltmek ve düşmanlarından intikam almak isteyince -kendilerine bir şeref bahşetmek istemiyle- ensârı Hz. Peygamber'e gönderdi. Onlardan altı kişilik -sekiz kişi oldukları da söylenmektedir- bir grubun hac mevsiminde

[75] Yüce Allah Kur'an'da şöyle buyurmaktadır: "*Kulu (Muhammed'i) geceleyin, mucizelerini göstermek üzere, Mescid-i Haram'dan, çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksâ'ya götüren Allah, her türlü noksan sıfattan uzaktır. Kuşkusuz, O, çok iyi işiten, çok iyi görendir.*" [el-İsrâ 17/1]

Mina'da *Akabe* mevkiinde başlarını tıraş ederlerken yanlarına vardı ve oturdu; onları Allah'a davet etti ve onlara Kur'an okudu. Bunun üzerine Allah ve Elçisi'nin davetini kabul edip Medine'ye döndüler. Toplumlarını İslâm'a davet ettiler ve İslâm aralarında yayıldı. Resûlullah'dan bahsedilmeyen hiçbir ensâr evi kalmadı. Medine'de içinde Kur'an okunan ilk mescid Züreykoğulları mescididir.

Ertesi sene aralarında önceki altı kişiden beşinin de bulunduğu on iki erkekten oluşan bir ensâr topluluğu Mekke'ye gelip Akabe'de Hz. Peygamber'e kadınlarla da biat etmek üzere biat ettiler; sonra Medine'ye geri döndüler. Bir sonraki yıl yetmiş üç erkek ve iki kadın -son Akabe ehli olarak- Hz. Peygamber'e gelip kadınlarını, çocuklarını ve kendilerini korudukları gibi onu da koruyacaklarına dair biat ettiler. Bunun üzerine Hz. Muhammed ve ashabı onların yanına hicret ettiler. Allah Resûlü onlardan on iki temsilci (nakîb) seçti. Ashabının Medine'ye hicretine izin verdi. Bunun üzerine birbirini takiben topluluklar halinde yola çıktılar. Ensârın evinde konuk oldular, muhacirleri evlerinde

barındırdılar, onlara ikramda bulundular ve böylece İslâm Medine'de yayıldı.

Sonra Allah, Elçisi'ne hicret izni verdi. Hz. Muhammed Rebîülevvel ayının -bir görüşe göre bu ay Safer idi - bir pazartesi günü Mekke'den yola çıktı. Resûlullah o zaman elli üç yaşında idi. Beraberinde Hz. Ebû Bekir ve onun kölesi Âmir b. Füheyre de vardı. Kılavuzları Abdullah b. Uraykıt el-Leysî idi. Hz. Peygamber ve Hz. Ebû Bekir[76] *Sevr* mağarasına girip orada üç gün kaldılar. Sonra sahil yolunu tutular. Medine'ye ulaşınca -o gün Rebîülevvel ayının on ikinci gecesi olan Pazartesi idi-, Medine'nin üst taraflarında Kuba denilen yerde Amr b. Avfoğulları'nın konuğu oldu. -Bir görüşe göre Gülsüm b. el-Herem'in, bir diğer görüşe göre ise Sa'd b. Hayseme'nin konuğu olduğu söylense de- birinci görüş daha meşhurdur. Hz. Peygamber, Amr b. Avfoğulları'nın yanında on dört gün kaldı ve **Kuba Mescidi'**ni inşa etti.

---

[76] Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: "*Ona yardım etmeyecek olursanız, (bilin ki), Allah -inkar edenler, onu (Mekke'den) çıkardıklarında, mağarada bulunan iki kişiden biri olarak- ona yardım etmişti. Hani o, arkadaşına: 'Üzülme; zira Allah bizimledir.' diyordu.*" [et-Tövbe 9/40]

Sonra cuma günü yola koyuldu. Cuma vaktinde Sâlimoğulları'nın bulunduğu yere vardı. Beraberinde bulunan yaklaşık yüz müslümana cuma namazı kıldırdı, sonra devesine binip yola koyuldu. İnsanlar kendilerinin yanında konuk olması için onunla konuşmaya ve devesinin yularını tutmaya başladılar. Bunun üzerine o şöyle diyordu: "Devenin yolunu açın! Zira o nerede duracağına dair gerekli emri almıştır." Deve bugünkü **Mescid-i Nebevî'**nin bulunduğu yerin yakınına çöktü. -Burası Neccâroğulları'ndan Sehl ve Süheyl adında iki çocuğun hurma kuruttukları bir yerdi.- Allah Resûlü deveden inip Ebû Eyyub el-Ensârî'nin evine konuk oldu. Daha sonra hurma kurutulan bu yerde arkadaşlarıyla beraber hurma dalları ve kerpiçten kendi eliyle mescidini **(Mescid-i Nebevî'**yi**)** inşa etti. Sonra da mescidin yanına kendisinin ve hanımlarının odalarını yaptı. Kendisininkine en yakın olanı Hz. Aişe'nin odası idi. Ebû Eyyub'un evinde yedi ay kaldıktan sonra kendi evine taşındı.

Habeşistan'daki arkadaşlarına Hz. Muhammed'in Medine'ye hicret ettiği haberi ulaşınca, onlardan otuz üç kişi geri döndü.

İçlerinden yedisi Mekke'de alıkonuldu/hapsedildi. Diğerleri Medine'de Allah Resûlü'ne ulaştılar.

10. Hz. Peygamber'in Çocukları

İlk çocuğu Kâsım'dır. Daha sonra sırasıyla Zeynep, Rukiyye, Ümmü Gülsüm, Fâtıma ve Abdullah dünyaya gelmiştir. Bunların hepsi Hz. Hatice'den olmuştur. Hz. Peygamber'in ondan başka bir hanımından çocuğu olmamıştır. Çok sonraları Medine'de hicretin sekizinci yılında cariyesi Mâriye'den oğlu İbrâhim doğmuştur; fakat o daha süt çocuğu iken ölmüştür. Fâtıma dışında bütün çocukları kendisinden önce vefat etmiştir. Hz. Fâtıma ise, kendisinden altı ay sonra vefat etmiştir.

11. Hz. Peygamber'in Amcaları ve Halaları

Amcalarının isimleri şöyledir: **a)** Şehidlerin efendisi Hamza b. Abdülmuttalib. **b)** Abbâs. **c)** Ebû Tâlib. **d)** Ebû Leheb. **e)** Zübeyr. **f)** Abdülkabe. **g)** Mukavim. **h)** Dırâr. **i)** Kusem. **j)** Muğîre. **k)** Aydâk. Bazıları bu listeye *Avvâm*'ı da ilave ederler. Bunlardan yalnızca **Hz. Hamza** ve **Hz. Abbâs** müslüman olmuşlardır.

Halalarının isimleri de şöyledir: **a)** Safiyye: Zübeyr b. Avvâm'ın annesidir. **b)** Atike. **c)** Berre. **d)** Ervâ. **e)** Ümeyye: Hakîm el-Beyzâ'nın annesidir. Bunlardan sadece **Safiyye** müslüman oldu, Atike'nin müslümanlığı tartışmalı olup, bazıları ise Ervâ'nın müslüman olduğunu doğrulamışlardır.

12. Hz. Peygamber'in Hanımları

a) Hz. Hatice: Hanımlarından ilki olan Hz. Hatice Kureyşli Huveylid'in kızıdır. Hz. Muhammed onunla peygamber olmadan önce, Hatice kırk yaşında iken evlendi. Bu hanımı ölünceye kadar bir başkasıyla evlenmedi. Zira bu hanım, peygamberlik görevinde Hz. Muhammed'e yardım eden, onunla birlikte üstün gayret gösteren, canını ve

malını onun yoluna koymuştu. Hicretten üç sene önce vefat etti.

b) Hz. Sevde: Resûlullah, Hz. Hatice'nin vefatından günlerce sonra Kureyşli Zem'a'nın bu kızı ile evlendi. Hz. Sevde Hz. Peygamber'le geceleme hakkını Hz. Aişe'ye devretmişti.

c) Hz. Aişe: Hz. Ebû Bekir'in kızıdır. Hicretin birinci senesinde Hz. Peygamber onunla zifafa girdi. Ondan başka bâkire ile evlenmedi. Hanımlarının en fakihi/anlayışlısı ve kendisine en sevimlisi idi. Sahâbenin pek çoğunun fetvâ kaynağı idi. (Ona iftira atıldığında) suçsuzluğu vahiy ile tespit edildi.

d) Hz. Hafsa: Ömer b. Hattâb'ın kızıdır. Ebû Dâvûd, Hz. Peygamber'in onu boşadığını fakat daha sonra ona geri döndüğünü zikretmektedir.[77]

e) Hz. Zeyneb: Kays kabilesinin Hilâl b. Amiroğulları'ndan Huzeyme b. el-Hâris'in kızıdır. Hz.Peygamber'in bu hanımı, evlendikten iki ay sonra vefat etmiştir.

---

[77] Ebû Dâvûd, "Talâk", 38.

f) Hz. Ümmü Seleme Hind: Kureyşli Mahzûm-oğulları'ndan Ebû Ümeyye'nin kızıdır. Ümmü Seleme, Allah Resûlü'nün en son ölen hanımıdır.

g) Hz. Zeyneb bt. Cahş: Esedoğulları'ndandır. Bu hanım, halası Ümeyye'nin kızıdır. Şu âyet onun hakkında inmiştir: "*Zeyd o kadınla beraberliğini sona erdirdiğinde onu seninle evlendirdik.*"[78] Bu âyet

---

[78] el-Ahzâb 33/37. Ayetin tamamı şöyledir: "*Bundan böyle evlatlıkları, eşlerinden gereksinmelerini karşıladıktan sonra onları (boşadıklarında), inananların o kadınlarla evlenmeleri konusunda kendilerine herhangi bir güçlük olmaması için, seni onunla evlendirdik. Allah'ın sözü, böylece yerine getirilmiştir.*"

Allah Teâlâ bu âyetle, Hz. Peygamber'in Zeyneb'le bir hikmete binaen evlendiğini açıklamaktadır. Bu hikmet ise, evlatlığın eşini, gerçek oğlun eşi gibi kabul edenlerin inançlarını ortadan kaldırmaktır. Hz. Peygamber'in Zeyneb'in dışındaki diğer eşleri hakkında iyice düşünen bir kişi, Hz. Peygamber'i onlarla evlenmeye sevk eden hikmetleri görür. Hikmetlerden biri, akrabalık bağları oluşturmak ve ilişkileri kuvvetlendirmektir. Diriliş dönemlerinde bu akraba ilişkilerindeki faydalar açıktır.

Bir başka hikmet ise, müminlerin hanımlarını eğitmektir; zira bir veya iki kadın eğitimde yeterli olmaz.

Allah Resûlü'nün evi, eğitim ve öğretim yuvası idi. Kadınlara ait ihtiyaç duyulan hususlarda müminlerin kadınlarına güzel rehberlik yapabilecek hanımlarının olması gerekir.

Resûl-i Ekrem'in **Cüveyriye** ile evlenmesindeki siyasete bak: Cüveyriye'nin kavmi sahabenin eline esir düşmüştü. Bu evlilikten dolayı müslümanlar onları serbest bıraktı. Bunun üzerine hepsi de müslüman olup, inananlara yardım ettiler. **Ümmü Habîbe** ile evliliğindeki hikmet gayet açıktır: Hz. Peygamber Ümmü Habîbe'yi İslâm üzere sebat etmiş olarak buldu. Böylece hem Habeşistan'da Hıristiyan olan kocasının hem de Mekke'deki kâfir ailesinin ona baskı kurup zulüm etmelerinden

nedeniyle Hz. Peygamber'in diğer hanımlarına karşı övünerek şöyle derdi: "Sizi aileleriniz evlendirdi. Beni ise yedi kat ötesinden Allah evlendirdi!"[79] Hz. Ömer'in hilâfetinin ilk zamanlarında vefat etti.

h) Hz. Cüveyriye: el-Hâris'in kızıdır. Bu hanım Mutsalikoğulları'ndan esir alınanlar arasında idi. Hz. Peygamber'e gelerek ondan kölelikten azât sözleşmesi (mükâtebe) ile yardım istedi. Hz. Muhammed onun adına kölelikten kurtulma parasını ödedi ve onunla evlendi.

i) Hz. Ümmü Habîbe: Kureyş'in Emeviler kolundan Ebû Süfyân'ın kızıdır. Abdullah b. Cahş ile evli iken, birlikte Habeşistan'a hicret

---

korumayı ve ona iyilik etmeyi isteyerek evlendi. **Safiye** ile evliliğine gelince, babasının Kurayzaoğulları'yla kocasının da Hayber savaşında öldürülmesinden sonra, onun esir olarak perişan duruma düşmesi, Allah Resûlü'ne çok ağır geldi. Bütün bu evliliklerde, "Hz. Peygamber hikmet için değil, şehvet için çok evlenmiştir." diyen din düşmanlarına cevap vardır.

Eğer bunlar meseleyi iyice anlamış olsalardı, Peygamber onların iddia ettiklerinden daha yücesine yönlendirilmiş olduğunu anlarlardı. Birden fazla kadınla evlenmesindeki hikmet sona erince yüce Allah ona şöyle buyurdu: "*(Ey Muhammed!) Bundan böyle senin, cariyelerin dışında, güzellikleri hoşuna gitse de ne başka kadınlarla evlenmen ne de eşlerini boşayıp onların yerine başkalarını alman helaldir. Allah, her şeyi çok iyi görüp gözetendir.*" [el-Ahzâb 33/52].

[79] Buhârî, "Tevhîd", 22; Tirmizî, "Tefsîru Sûre 33", 16.

etmişlerdi. Abdullah orada hıristiyan oldu, Ümmü Habîbe ise müslüman olarak kaldı. Bunun üzerine Hz. Muhammed, Necâşî'ye bir heyet göndererek Ümmü Habîbe'ye talip oldu. Necâşî, Hz. Muhammed'le onu nikahladı. Necâşî, Hz. Peygamber adına Ümmü Habîbe'ye mehir verdi. Bu olay hicretin yedinci senesinde meydana geldi.

j) Safiyye: Nadîroğulları'nın reisi olan Huyey b. Ahtab'ın kızıdır. Hârûn b. İmrân'ın soyundan gelmektedir. Bu hanım, Hz. Peygamber'e Safî'den bir câriye olarak gelmişti. Allah Resûlü onu azât etmiş ve azâdını mehri saymıştı. Böylece bu durum ümmet için sünnet/ gelenek oldu. Buna göre, kişi câriyesini azât eder ve azâdını onun mehri kabul ederdi.

k) Hz. Meymûne: Hilâloğulları'ndan el-Hâris'in kızıdır. Bu hanım, Hz. Muhammed'in evlendiği en son kadındır. Hz. Peygamber'in bu hanımla evliliği, Mekke'de kaza umresi sırasında ihramdan çıktıktan sonra gerçekleşmiştir.

13. Hz. Peygamber'in Köleleri

a) Zeyd b. Hârise: Allah Resûlü'nün aşığı. Hz. Peygamber onu azât edip câriyesi Ümmü

Eymen ile evlendirdi. Bu evlilikten Üsâme doğdu. **b)** Elsem. **c)** Ebû Râfi'. **d)** Sevbân. **e)** Ebû Kebşe Süleym. **f)** Şükrân: İsmi Sâlih'tir. **g)** Rebâh 'Nûbî'. **h)** Yesâr 'Nûbî': Urenîler tarafından öldürülmüştür. **i)** Mid'am. **j)** Kirkire 'Nûbî'. **k)** Enceşe el-Hâdî. **l)** Sefîne b. Ferrûh: Asıl ismi Mihrân olup Hz. Muhammed ona Sefine ismi koymuştur. Çünkü yolculukta eşyalarını ona taşıtıyorlardı. **m)** Enîse: Künyesi Ebû Meşrûh idi. **n)** Eflah. **o)** Ubeyde. **p)** Tahmân. **r)** Huneyn. **s)** Sender. **ş)** Fudâle 'Yemânî'.

Kadın köleleri ise şunlardır: **a)** Selmâ Ümmü Râfî'. **b)** Meymûne bt. Sa'd. **c)** Hudayra. **d)** Radvâ. **e)** Reyşeha. **f)** Reyhâne.

14. Hz. Peygamber'in Hizmetçileri

a) Enes b. Mâlik: Peygamberin ihtiyaçlarını görürdü. **b)** Abdullah b. Mes'ûd: Ayakkabısına ve misvağına sahip olurdu. **c)** Ukbe b. Âmir el-Cühenî: Katırına sahip olur, onu yolculuklarda sürerdi. **d)** Esla' b. Şerîk: Devesine göz-kulak olurdu. **e)** Ebû Zerr el-Gıfârî. **f)** Eymen b. Ubeyd: Temizlik ve tuvalet işlerine bakardı. **g)** Müezzin Bilâl b. Rebâh. **h)** Sa'd. Son ikisi Hz. Ebû Bekir'in azâtlı köleleri idi.

15. Hz. Peygamber'in Katipleri

a) Ebû Bekir. **b)** Ömer. **c)** Osmân. **d)** Ali. **e)** Zübeyr. **f)** Âmir b. Füheyre. **g)** Amr b. Âs. **h)** Übeyy b. Ka'b. **i)** Abdullah b. Erkam. **j)** Sâbit b. Kays b. Şemmâs. **k)** Hanzala b. Rebî' Esedî. **l)** Muğîre b. Şu'be. **m)** Abdullah b. Revâha. **n)** Hâlid b. Velîd. **o)** Hâlid b. Saîd b. Âs. Bu kişinin Hz. Peygamber'in ilk kâtibi olduğu söylenmektedir. **p)** Muâviye b. Ebû Süfyân. **r)** Zeyd b. Sâbit. Bu işle en çok ilgilenen ve en uzman olanları idi.

16. Hz. Peygamber'in İslam Hukukuna İlişkin Müslümanlara Yazdırdığı Mektupları

a) Hz. Ebû Bekir'in yanında bulundurduğu zekat konularını içeren mektubu: Hz. Ebû Bekir, Enes b. Mâlik'i Bahreyn'e gönderdiğinde bu mektubu yazdı.

b) Yemenlilere gönderdiği mektup: Ebû Bekir b. Amr b. Hazm'ın rivâyet ettiği mektuptur. Aynı şekilde bu mektubu Hâkim *Sahih*'inde, Nesâî ve diğerleri. rivâyet etmişlerdir. Bu kapsamlı bir mektup olup fıkhın çeşitli konularını içermektedir.

c) Züheyroğulları'na gönderdiği mektup.

d) Hz. Ömer'in yanında bulunan mektup: Zekat nisabını ve benzeri konuları içermektedir.

17. Hz. Peygamber'in Hükümdarlara Gönderdiği Mektupları ve Elçileri

Hz. Muhammed, Hudeybiye'den dönünce çeşitli yerlerdeki hükümdarlara mektuplar ve elçiler gönderdi. Bu cümleden olarak Rûm hükümdarına mektup gönderdi. Kendisine "Onlar mühürsüz hiçbir mektubu okumazlar!" denilince, bir gümüş mühür/yüzük edinip üzerine **"Muhammed"** bir satır, **"Resûl"** bir satır ve **"Allah"** bir satır olmak üzere üç satır yazdırdı. Hükümdarlara gönderdiği mektupları bununla mühürledi. Hicretin yedinci yılının Muharrem ayında bir günde tam altı kişiyi elçi olarak gönderdi.

a) Amr b. Ümeyye Damrî: Bu elçiyi Necâşî'ye gönderdi. -Necâşî'nin asıl ismi Eshame olup Arapça'da atıyye* anlamındadır.- Necâşî, Hz. Peygamber'in mektubuna saygı gösterip sonra müslüman oldu. Böylece hakkın şahâdetine şâhitlikte bulundu. İncil'i en iyi

* Türkçe de ise 'bağış, hediye' gibi anlamlara gelmektedir. Z. D.

bilenlerdendi. O Habeşistan'da öldüğü gün Allah Resûlü Medine'de cenaze namazını kıldırdı. Vâkıdî ve benzerlerinin de içinde bulunduğu bir grup tarihçi böyle demekteyse de durum bunların dediği gibi değildir. Zira Resûlullah'ın cenaze namazını kıldırdığı Necâşî Eshame, Peygamberin kendisine mektup gönderdiği kişi değildir. Müslüman olarak ölen birincisinin aksine, bu ikincisinin müslüman olduğu bilinmemektedir.

Nitekim Müslim *Sahîh*'inde Katâde yoluyla Enes'in şöyle dediğini rivâyet etmektedir: "Rasûlullah, Kisrâ'ya, Kayser'e ve Necâşî'ye birer mektup yazdırıp gönderdi. Bu Necâşî, Allah Elçisi'nin cenaze namazını kıldırdığı Necâşî değildir."[80] Muhammed b. Hazm: "Resûlullah'ın Amr b. Ümeyye Damrî'yi elçi olarak gönderdiği bu Necâşî müslüman olmadı." demektedir. Birincisi İbn Sa'd vb. tarihçilerin tercihidir. Açık olan ise İbn Hazm'ın görüşüdür.

b) Dıhye b. Halîfe Kelbî: Rûm hükümdarı Kayser'e gönderdi. Hükümdarın ismi Hirakl (Heraklius) idi. Müslüman olmayı düşündü,

80 Müslim, "Cihâd", 75.

neredeyse olacaktı fakat olmadı. Ebû Hâtim ve İbn Hibbân *Sahîh*'inde Enes b. Mâlik'ten şu rivâyeti nakletmektedirler: "Resûlullah: '*Şu mektubumu kim Kayser'e götürüp karşılığında cenneti kazanmak ister?*' diye sordu. Topluluktan biri: "Mektubu ya kabul etmezse?" dedi. Hz. Peygamber: "*Kabul etmese de (cennet var)*" buyurdu. Kayser Beyt-i Makdis'e gelirken elçi ona rastladı. Mektubu halının üzerine attı ve yana çekildi. Kayser:

-Bu mektubun sahibi kimse güvendedir! diye nida etti. Elçi:

-Benim, dedi. Kayser:

-(Memleketime) geldiğinde bana gel, dedi. Elçi memleketine gelince yanına gitti. Derken Kayser sarayının kapılarının kapatılmasını emretti. Sonra tellala "Haberiniz olsun! Kayser, Muhammed'e uydu, Hıristiyanlığı terk etti!" şeklinde nida etmesini emretti. Bunu duyan ordusu silahlarını kuşanıp geldiler. Bunun üzerine Resûlullah'ın elçisine şöyle dedi: "Görüyorsun, memleketimden korkuyorum/tahtım elden gidecek!". Sonra tellalına "Dikkat! Kayser, bu davranışınızdan hoşnut oldu." Kayser, Hz.

Peygamber'e "Ben müslümanım" diye mektup yazdı ve ona dinarlar gönderdi. Hz. Muhammed "Allah'ın düşmanı yalan söylemiştir. Müslüman olmayıp Hıristiyanlık üzere devam etmektedir." buyurdu ve kendisine gönderilen dinarları dağıttı.

c) Abdullah b. Huzâfe Sehmî: Bu elçiyi Kisrâ'ya gönderdi. Kisrâ'nın ismi, İbrevîz b. Hürmüz b. Enûşirvân'dır. Bu hükümdar Allah Elçisi'nin mektubunu parçaladı! Bunun üzerine Resûlullah: "*Allahım! Onun saltanatını parçala!*" diye bedduada bulundu. Allah hem onun hem de toplumunun saltanatını parçaladı.[81]

d) Hâtib b. Ebî Beltea': Bu elçiyi Mukavkıs'a gönderdi. Mukavkıs'ın ismi, Cüreyc b. Minâ olup İskenderiye kıralı ve Kıptîlerin lideri idi. Mukavkıs, iyi şeyler söyleyip yakınlık gösterdi. Fakat müslüman olmadı. Hz. Peygamber'e Mâriye ile onun kız kardeşleri Sîrîn ve Kayserâ'yı hediye olarak gönderdi. Allah Elçisi Mâriye'yi odalık edinip Sîrin'i Hassân b. Sâbit'e hediye etti. Mukavkıs ayrıca, bir başka câriye, bin miskâl altın, Mısır kubâtî kumaşından yirmi parça elbise,

---

81 Buhârî, "İlim", 7; "Cihâd", 101; "Meğâzî", 82; "Ahâd", 4; İbn Hanbel, I, 243, 305.

Düldül isimli bir boz katır , *Ufeyr* isimli bir boz eşek , *Mâbûr* adında bir hadım köle -bu kölenin Mâriye'nin amcasının oğlu olduğu söylenmektedir-, *Lizâz* isimli bir at , bir cam kadeh ve bir miktar bal hediye olarak göndermiştir. Bunun üzerine Hz. Peygamber: "*Pis adam, saltanatına kıyamadı, saltanatı sürekli olmayacaktır.*" buyurdu.

e) Şucâ' b. Vehb Esedî: Belkâ kralı Hâris b. Ebû Şemir el-Gassânî'ye gönderdi.

f) Selît b. Amr: Yemâme'deki Hevze b. Ali el-Hanefî'ye gönderdi. Hevze elçiye ikramda bulundu. Bir başka görüşe göre, Hz. Peygamber, Selît b. Amr'ı İbn Hevze ve Sümâme b. Ünâl el-Hanefî'ye gönderdi. Hevze müslüman olmadı, Sümâme ise daha sonra müslüman oldu. İşte Allah Resûlü'nün aynı günde gönderdiği söylenen altı elçi bunlardır.

g) Amr b. Âs: Hicretin sekizinci yılının Zilkade ayında Umman'daki Ezdoğulları'ndan el-Cülendî'nin oğulları Ceyfer ile Abdullah'a gönderdi. Bu ikisi müslüman olup Hz. Peygamber'in peygamberliğini tasdik ettiler ve Amr'a hem zekat/sadaka toplama hem de

aralarında hükmetme yetkisi tanıdılar. Amr, Allah Elçisi'nin vefat haberi kendisine ulaşıncaya kadar onların yanında kaldı.

h) Alâ b. Hadramî: Resûlullah, Ci'râne'den ayrılmadan önce -bir görüşe göre Mekke'nin fethinden önce- Bahreyn kralı el-Münzir b. Sâvâ el-Abdî'ye gönderdi. Bu kral müslüman olup, Hz. Peygamber'in peygamberliğini tasdik etti.

i) Muhâcir b. Ebû Ümeyye Mahzûmî: Yemen'deki el-Hars b. Abdikülâl el-Hımyerî'ye gönderdi. Hars: "Durumumu iyiden iyiye düşünüp taşınacağım." dedi.

j) Ebû Mûsâ Eşarî ve Muâz b. Cebel: Tebuk seferinden dönerken -bir görüşe göre hicretin onuncu senesinin Rebîülevvel ayında- bu iki sahâbîyi İslâm'a davet etmek üzere Yemen'e gönderdi. Yemen halkının geneli savaşsız, gönüllü olarak müslüman oldu.

k) Ali b. Ebû Tâlib: Yemenlilere gönderdi. Hz. Ali veda haccı esnasında Mekke'de müslümanlara katıldı.

l) Cerîr b. Abdullah Becelî: Zü'l-Kelâ' el-Hımyerî ile Zû Amr'a onları İslâm'a davet etmek için gönderdi. Bu kişiler müslüman oldu. Hz.

Peygamber vefat ettiğinde Cerîr, onların yanında idi.

m) Amr b. Ümeyye Damrî: Bir mektupla Müseylemetü'l-Kezzâb'a gönderdi. Ayrıca ona Zübeyr'in kardeşi es-Sâib b. el-Avvâm ile bir başka mektup daha gönderdi, fakat müslüman olmadı.

n) İslâm'a davet etmek için Ferve b. Amr el-Cüzâmî'ye bir elçi gönderdi. Bu kişiye Hz. Peygamber'in elçi göndermediği de söylenmektedir. Ferve, Kayser'in Maan valisi idi; müslüman oldu ve Hz. Peygamber'e İslâm'ı kabul ettiğine dair bir mektup gönderdi. Ferve, Mes'ûd b. Sa'd ile Hz. Peygamber'e *Fıdda* adında bir boz katır, *Darb* adında bir at ve *Yagfûr* adında bir de eşeği hediye olarak gönderdi. Ayrıca değişik kumaşlar ve altın işlemeli ipek bir kaftan gönderdi. Allah Resûlü hediyelerini kabul etti ve Mes'ûd b. Sa'd'a on iki ukiyye ve güzel koku bağış yaptı.

o) Ayyâş b. Ebû Rebîa Mahzûmî: Bir mektupla Himyer'den el-Hars, Mesrûh ve Nuaym b. Abdikülâl'a gönderdi.

18. Hz. Peygamber'in Müezzinleri

Hz. Peygamber'in müezzinleri dört tane olup ikisi Medine'de idi: **a)** Bilâl b. Rabâh: Allah Elçisi'nin ilk müezzinidir. **b)** Kureyşli Âmiroğulları'ndan Amr b. Ümmü Mektûm. **c)** Kuba'da Sa'd Karaz: Ammâr b. Yâsir'in azâtlısı idi. **d)** Mekke'de Ebû Mahzûre: İsmi Evs b. Muğîre Cumhî'dir.

Ebû Mahzûre, ezanda terci'* yapar ve kâmeti iki kere tekrarlardı. Bilâl ise, terci' yapmaz, kâmeti bir kez söylerdi.

19. Hz. Peygamber'in Valileri

a) Bâzân b. Sâsân: Hz. Peygamber, Kisrâ'dan sonra onu bütün Yemen halkının başına geçirdi. İslâm'da Yemen'e tayin edilen ilk vali olup, aynı zamanda Arap olmayan krallardan ilk müslüman olandır. Allah Elçisi, Bâzân'ın ölümünden sonra San'a ve civarına oğlu Şehr b. Bâzân'ı atadı. Daha sonra Şehr öldürülünce Hz. Muhammed, Hâlid b. Saîd b. el-Âs'ı San'a'ya vali olarak atadı.

---

* Yani şahadet kelimelerinin her birini yavaşça söyledikten sonra tekrar yüksek sesle söylemektir. Z.D.

b) Muhâcir b. Ebû Ümeyye Mahzûmî: Kinde ve Sadif'e vali tayin etti. Resûlullah vefat ettiğinde daha görev yerine gitmemişti. Bunun üzerine Ebû Bekir onu dinden dönen (mürted) bir takım insanlarla savaşması için (bir müfrezenin başında) gönderdi.

c) Ziyâd b. Ümeyye Ensârî: Hadramevt'e tayin etti.

d) Ebû Musâ Eş'arî: Zübeyd, Aden ve Sâhil'e tayin etti.

e) Muaz b. Cebel: Cened'e tayin etti.

f) Ebû Süfyân Sahr b. Harb: Necrân'a tayin etti.

g) Ebû Süfyân'ın Oğlu Yezîd: Teymâ'ya atadı.

h) Attâb b. Esîd: Mekke'ye tayin etti ve hicretin sekizinci senesi müslümanlara hac ibadeti yaptırma görevini ona verdi. O zaman yirmi yaşından küçüktü.

i) Ali b. Ebû Tâlib: Humusları (beşte birlik vergileri) toplama ve kadılık görevini icra etmek üzere Yemen'e gönderdi.

j) Amr b. Âs: Ummân ve çevresine vali olarak atadı. Zekat toplama işine pek çok grup görevlendirdi. Zira her kabilenin zekatlarını toplayan bir görevli vardı.

k) Ebû Bekir: Hicretin dokuzuncu senesi hac ibadetini yaptırmakla görevlendirdi ve onun ardından Hz. Ali'yi *Berâe (Tövbe)* sûresini okumak üzere gönderdi.

20. Hz. Peygamber'in Muhafızları

a) Sa'd b. Muâz: Bedir savaşında gölgelikte uyurken Hz. Peygamber'in muhafızlığını yapmıştır.

b) Muhammed b. Mesleme: Uhud savaşında muhafızı idi.

c) Zübeyr b. Avvâm: Hendek savaşında muhafızlığını yapmıştır.

d) Abbâd b. Bişr: Muhafızlık işlerine bakan bu kişiydi.

Bunların dışında daha pek çok kişi Hz. Muhammed'in korumacılığını yapmışlardır. "*Allah seni insanlardan korur*"[82] âyeti inince insanların

[82] el-Mâide 5/67.

karşısına çıktı, âyeti onlara okudu ve korumaları gönderdi.

21. Hz. Peygamber'in Şairleri ve Hatipleri

Hz. Peygamber'in İslâm'ı müdafaa eden şâirleri şunlardır: **a)** Ka'b. Mâlik. **b)** Abdullah b. Revâha. **c)** Hassân b. Sâbit. Kafirlere karşı en sert olanı Hassân idi. Ka'b b. Mâlik ise, onları inkar ve şirkleriyle ayıplardı. Hz. Peygamber'in hatîbi ise, Sâbit b. Kays b. Şemmâs idi.

22. Hz. Peygamber'in Yolculukta Şarkı Söyleyenleri

a) Abdullah b. Revâha. **b)** Enceşe. **c)** Âmir b. Ekva'. **d)** Amcası Seleme b. Ekva'. *Sahîh-i Müslim*'de, Allah Elçisi'nin güzel sesli, şarkı söyleyen bir deve sürücüsünün olduğu rivâyet edilmektedir. Hz. Peygamber ona: "*Yavaş ol Enceşe! Cam kaseleri kırmayasın.*" buyurdu. Hz. Peygamber *el-kavârîr* kelimesiyle "kadınların zayıflığı"nı kastetmektedir.[83]

[83] Müslim, "Fedâil", 73.

23. Hz. Peygamber'in Silahları ve Eşyası

Hz. Muhammed'in dokuz kılıcı vardı. Bunlardan biri *Zülfikâr* isimli kılıçtı. Onu yanından hemen hiç ayırmazdı. Kabzası, kabzasının pervazesi, halkası, tepe kısmı, süs için olan halkaları ve kınının dilciği hep gümüştendi. Yedi zırhı, altı yayı, *Fütak* ve *Zelûk* isimli iki kalkanı, beş mızrağı, *Neb'a* isimli bir hançeri, *Beyzâ* isimli daha büyük bir başka mızrağı vardı. Bastona benzeyen bayramlarda önüne alarak yürüdüğü, önüne koyduğu küçük bir mızrağı daha vardı. Bu mızrağını namaz kıldığı tarafa diktiği sütre edinmişti. Yine bu mızrakla zaman zaman yürürdü.[84]

Muvaşşah ve *Mesbûğ* adlarında iki demir miğferi vardı. Savaş esnasında giydiği üç cübbesi vardı. Savaşta yeşil ince ipekten bir cübbe giydiği de söylenmektedir. Siyah bir bayrağı vardı. Ebû Dâvûd'un *Sünen*'inde rivâyet

---

[84] Bu, ümmetin gücünün göstergelerindendir. Ümmetin başkanı ve komutanı bununla ortaya çıkar. Böylece başkan, ümmeti harp aletlerine ısındırır ve kendi vatanını koruma ve savunmaya hazırlamak için ümmetin çocuklarını cesaretlendirir.

edildiğine göre sahâbeden biri şöyle demiştir: "*Resûlullah'ın bayrağını sarı olarak gördüm.*"[85]

Allah Resûlü'nün beyaz sancakları vardı. Bazen bunlara siyah desenler verirdi. "Kin" adında büyük bir kıl çadırı vardı. Kendisiyle yürüdüğü, onunla (devsine) bindiği ve üzerinde iken devesinin önüne astığı ucu çengelli bir bastonu vardı.

Gümüş zincir takılmış bir kadeh ile cam bir kadehi vardı. Bir yağ şişesi, ayna, tarak, makas ve misvakını koyduğu orta büyüklükte bir sandığı, ayakları Hind ardıcından olan bir divanı ve dolgu maddesi lif olan deri bir yatağı vardı.

Dört kişinin aralarında taşıdığı dört halkası bulunan *Gurâ* adında büyük tas/kazan/bir yemek tepsisi, kilimi/halısı, gece içine küçük abdest bozduğu hurma ağacından yapılmış bir kabı vardı.

Allah Elçisi'nin yüz koyunu vardı. Bu sayıdan daha fazla olmasını istemezdi. Çobanı her ne zaman bir kuzu doğduğunu haber etse, yerine bir koyun keserdi. Bedir savaşında Ebû Cehil'in, burnunda gümüş bir halka bulunan ve attan hızlı

---

[85] Ebû Dâvûd, "Cihâd", 69.

giden bir devesini ganimet olarak ele geçirdi. Müşrikleri öfkelerinden çatlatmak için bu deveyi Hudeybiye günü birine hediye olarak verdi.

24. Hz. Peygamber'in Elbiseleri

Altına takke giydiği sarığı vardı. Ancak kimi zaman takkeyi sarıksız, kimi zaman da sarığı takkesiz giyerdi. Sarık sardığı zaman sarığını omuzlarının arasına sarkıtırdı. Nitekim Müslim *Sahîh*'inde Amr b. Hureys'in şöyle dediğini rivâyet etmektedir: *"Resûlullah'ı minberde, başında iki ucunu omuzları arasına sarkıttığı siyah bir sarığı ile gördüm."*[86] Yine Müslim'de Câbir b. Abdullah'tan rivâyet edildiğine göre, Allah Elçisi, (Fetih günü) Mekke'ye başında siyah bir sarıkla girdi.[87] Câbir'in rivâyet ettiği bu hadiste sarığın ucu zikredilmemiştir. Bu da, Hz. Peygamber'in sarığının ucunu daima omuzları arasına sarkıtmadığını göstermektedir.[88] Hz. Peygamber'in Mekke'ye üzerinde savaş takımı ve başında miğferi ile girdiği, buna göre her yerde uygun olanı giydiği söylenebilir.

---

86 Müslim, "Hac", 452-453.

87 Müslim, "Hac", 451.

88 Sarık, güneş ışınlarından başı korumak için Arap beldelerinde kullanılan bir âdet idi.

Hz. Muhammed en sevdiği giysi olan gömlek giymiştir. Gömleğin kolu bileğine kadardı. Cübbe, -kaftana benzer (ense tarafından yırtmaçlı bir elbise) olan gerrûc ve ferâce giymiştir. Ayrıca kaftan da giymiştir. Yolculukta yenleri dar bir cübbe giymiştir. İzâr (belden aşağı giyilen peştemale benzer giysi) ve ridâ (bedeni örten üsten giyilen şala benzer giysi) giymiştir.

Allah Resûlü, kırmızı hülle giymiştir. *Hülle,* izâr ve ridâdan oluşan takıma denir. Bu iki giyeceğe birlikte hülle denir. Hz. Peygamber'in hüllesinin, başka renk katışmamış sade kırmızı olduğunu sananlar yanılmışlardır. Kırmızı hülle, diğer Yemen bürdelerinde olduğu gibi siyahla karışık, kırmızı desenlerle dokunmuş iki Yemen bürdesinden oluşmaktaydı. Kırmızı çizgiler bulunduğundan dolayı bu adla tanınmaktadır. Yoksa sade kırmızı şiddetle yasaklanmıştır. *Sahîh-i Buhârî*'de rivâyet edildiğine göre Hz. Peygamber, kırmızı eğerin kullanılmasını yasakladı.[89] Ebû Dâvûd'un *Sünen*'inde Abdullah b. Ömer'den rivâyet edildiğine göre, Hz. Peygamber Abdullah'ın üzerinde usfurla boyalı bir rayta (düz desenli

---

[89] Buhârî, "Libâs", 36.

dikişsiz pelerine benzer giysi) gördü. "*Üzerindeki bu rayta nedir?!*" diye sordu. Beğenmediğini anladım. Ailemin yanına geldiğimde tandır yakıyorlardı, raytayı tandıra attım. Ertesi gün Hz. Peygamber'in yanına geldiğimde: "*Abdullah, raytayı ne yaptın?*" dedi. Yaktığımı söyledim. Bunun üzerine: "*Hanımlarından birine giydirseydin ya! Zira onu kadınların giymesinde bir sakınca yoktur.*" buyurdu.[90]

Siyah elbise giydi. İmam Ahmed ve Ebû Dâvûd'un rivâyet ettikleri gibi, ayrıca kenarlarına ince ipek çekilmiş kürk de giymiştir. Mest ve ayakkabı giyinmiş; yüzük takmıştır.[91] *Sahîh-i Müslim*'de rivâyet edildiğine göre Hz. Ebû Bekir'in kızı Esmâ: "İşte bu, Allah Resûlü'nün cübbesidir." dedi ve arkasından ipek cepli ön ve arkasının aşağı kısmındaki yırtmaçları ipek olan İran hükümdarlarına has kalın şal cübbe çıkarttı. Ardından şöyle dedi: "Bu cübbe, vefatına kadar

---

90 Ebû Dâvûd, "Libâs", 16.

91 Bu, Hz. Peygamber'in isminin işlendiği yüzüktür Krallara yazdı(ırdı)ğı mektupları bu yüzükle mühürlerdi. Onu parmağına takardı. O'nun taktığı bu yüzük, bugün insanların süs ve ayak parmakları için taktıkları yüzük değildi.

Hz. Aişe'nin yanında idi. O vefat edince ben aldım. Hz. Peygamber bunu giyerdi."[92]

Gömleği pamuktan olup kısa[93] boylu, kısa yenli idi. Heybe gibi sarkan yenli gömlekleri ne Hz. Muhammed ne de ashabından herhangi biri giydi! Zira bunlar, Resûlullah'ın sünnetine aykırıdır. Bu gibi elbiselerin giyiminin caizliği tartışmalıdır. Çünkü bunlar kibir cinsindendir. En çok beğendiği renk beyaz idi. O bu konuda şöyle buyurmaktadır: *"Elbiselerinizin en hayırlısı beyaz olanıdır. Öyleyse beyaz giyinin ve ölülerinizi onunla kefenleyin.*"[94]

Enes, üzerlerinde şal (tayâlise) bulunan bir grup insan gördü ve "Hayber yahudilerine ne kadar da benziyorlar!!" dedi.

Buradan hareketle, selef ve haleften bir kısım âlim, şal giyilmesini mekruh saymıştır. Zira Ebû Dâvûd'un ve Hâkim'in *Müstedrek*'te İbn Ömer'den rivâyet ettikleri bir hadiste Hz. Peygamber: *"Kim bir topluluğa/kavme benzerse,*

---

92 Müslim, "Libâs" 10.

93 Elbisenin kısa olması, pislikten korunmak, ücretinin ekonomik oluşu ve çalışırken rahat hareket etme gibi faydaları vardır.

94 Ebû Dâvûd, "Tıb", 14; "Libâs", 13; Tirmizî, "Cenâiz", 18; "Edeb", 46; Nesâi, "Cenâiz", 38; "Zinet", 97.

o da onlardandır.",[95] Tirmizî'nin rivâyet ettiği hadiste de: "*Bizden başka bir kavme benzeyen bizden değildir.*" [96] buyurmuştur.[97]

---

95 Ebû Dâvûd, "Libâs", 4; İbn Hanbel, II, 50.

96 Tirmizî, "İsti'zân", 7.

97 Hz. Peygamber, gayri müslimlerin giydikleri kılık kıyafet gibi sembollerde onlara benzeyen kişinin ümmetinden olamayacağını, aksine, ümmetten ayrılacağını ve uzaklaşacağını kastediyor. Çünkü, her ümmeti diğerlerinden ayıran ve ona kendisine özgü bir varlık sağlayan kılık-kıyafet, dil ve din gibi sembolleri vardır.

Ümmet, fertlerinin sembollerine bağlılıkları oranında, diğer ümmetler arasında varlığını ve büyüklüğünü sürdürür. İşte Resûlullah bize bunun yolunu göstermektedir. Hz. Peygamber, ashabından birinin bir tür elbise giydiğini gördü ve ona: "Bunu giyme; zira bu, kâfirlerin giysilerindendir." dedi. Allah Teâlâ da şöyle buyurmaktadır: "*O halde, sizden kim, onları (yahudi ve hıristiyanları) dost edinirse, (bilsin ki), o, onlardandır. Şüphesiz, Allah zulmeden topluluğu doğru yola ulaştırmaz.*" [el-Mâide 5/51]. Öyleyse ümmetimiz bu öğretileri iyice öğrensin/anlasın ve düşmanın, kendi sembollerini yaymak suretiyle yıkmaya çalıştığı İslâmî sembolleri muhafaza etsin.

Her birimiz, bize değer kazandıran sembollerimizden herhangi birini terk etmekten kaçınsın. Farkına varmadan, bizi onlarla bir yapıp ümmetimizden uzaklaştıran hiçbir sembollerini taklit etmeyelim. Biz, sanat üretme, yer altı hazinelerini çıkarma ve tabiat bilimlerinden yararlanmada onlar gibi olalım.

Güç yetirebildiğimiz kadar ümmetimizi bu yönden kalkındıralım. Ben, çocuklarına şapka giydiren halkıma, bu şapkanın gayri müslimlerin sembolü olduğuna dikkatlerini çekiyorum. Her ne kadar bunu medeniyet olarak görseler de o, ümmetin birlik bağını çözmektedir. Bu kötü âdetler, ümmette nesilden nesile geçtiğinde, ümmetin varlığı imkansızlaşır. Ben, Avrupa ve Amerika'ya giden kardeşlere kendi kıyafetlerini çıkarmamaları nasihatını yineliyorum: Çünkü bu giysi, onların kendisiyle tanındığı semboldür. Ümmeti temsil etmek için konferanslara/ kongre ve toplantılara katılanlara da aynı nasihati yapıyorum.

Hz. Peygamber'in giyecekler konusundaki tutumu, kolayına geleni giyinme tarzındaydı. Bu yüzden bazen yünlü, bazen pamuklu, bazen de ketenli giyerdi.

Yeni bir elbise giyindiğinde adını belirterek şu duayı okurdu: "*Allah'ım! Bu gömleği, yahut ridayı yahut ta sarığı Sen bana giydirdin. Hem onun hayırlı olmasını ve hem de yapıldığı amaçta hayırla kullanılmasını Senden dilerim. Yine hem onun şerrinden ve hem de kötü maksatla kullanılmasının şerrinden Sana sığınırım.*"[98] Gömleğini giymeye sağından başlardı. Nesâî'nin *Sünen*'indeki bir rivâyete

---

Onlar ancak ümmeti, bakanların gözlerini dolduran ve kendilerine nitelik ve şahsiyet kazandıran sembolleriyle temsil edebilirler. Şayet onlar (ümmeti temsil edenler), kendi memleketlerinin görüntüsüyle göründüklerinde, küçümsendiklerini ve gülünç olduklarına düşünüyorlarsa, yabancıların çoğu, bizim yanımıza geldiklerinde, biz de onlara gülmüştük; fakat onlar sembollerini terk etmeyip biz kendilerine alışıncaya kadar onları muhafaza ettiler ve memleketin sahipleri oldular.

Biz ise, kuruntu ve şeytanın bize hayal ettirdiği şeylerle ümmeti temsil ettiğimizi zannettiğimiz halde ümmetimizin sembollerini terk ettik. Giysi, her ne kadar var olmada her şey değilse de, tam bağımsızlığı temsil eden diğer sembollerden biridir ve ümmette, şahsî büyüklüğünü hissettiren savunma ruhunu canlandırır. Allahım! Toplumda en doğru yola ulaştıran resûlünün rehberliği ile amel etmede bizi başarılı eyle. Düşmanımızdan kurtulmaya karşı bize yardım et ki, bu öğretileri genelleştirebilelim.

98 Ebû Dâvûd, "Libâs", 1.

göre, Hz. Aişe Hz. Peygamber'e yünden bir hırka ördü. Peygamber onu giydi. Terleyip yünün kokusunu hissedince onu çıkardı.[99] Güzel kokuyu severdi.

Ebû Dâvûd'un *Sünen*'indeki bir rivâyete göre İbn Abbas: "*Allah Resûlü'nün üzerinde olabilecek en güzel bir hülle (takım elbise) gördüm.*" demiştir.[100] Zahidlik ve kendini daha çok ibadete adama amacıyla Allah'ın mübah kıldığı giyeceklerden, yiyeceklerden ve kadınlardan/evlilikten uzak duranlar olduğu gibi, tam aksine, en güzel elbiseleri giyen, en leziz yemekleri yiyenler vardır. Bunlar, katı giyinme ve yemeyi kibir ve böbürlenme olarak görmemektedirler.

Her iki grubun tutum ve davranışı da Hz. Peygamber'in tutum ve davranışına aykırıdır. Bu nedenle seleften bazıları: "Eskiler, birinci sınıf (lüks) elbise ile âdî (indirimli) elbisenin iki meşhur

---

[99] Kimi insanlar, terinin çokluğu, cisminin ve elbisesinin kirliliği sebebiyle kokuları dayanılmaz olduğu halde, pirenin kanının pis olup olmadığını araştırırlar. Eğer öldürülürse, derisi ölü hayvanın derisi gibi olup olmadığı, taşınmasının namazı bozup bozmadığını tartışırlar?! Allah'ım! Bu kavme akıl ve düşünce temizliği verdiğin gibi, elbise ve cisim temizliği de ihsan eyle.

[100] Ebû Dâvûd, "Libâs", 5.

türünü hoş görmezlerdi" demişlerdir. *Sünen*'de İbn Ömer'den gelen bir rivâyete göre Hz. Peygamber: *"Kim şöhret elbisesi giyerse Allah ona kıyamet günü zillet elbisesi giydirir, sonra da onun içinde ateşe atılır."*[101] buyurmuştur. Buhârî ve Müslim'de rivayet edilen bir hadiste Hz. Muhammed şöyle buyurmaktadır: *"Bir kimse çalım satarak eteklerini yerde sürürse, Allah kıyamet günü o kişinin yüzüne bakmayacaktır."*[102]

Aynı şekilde âdî elbise giymek de bir yerde kınanmış, bir yerde övülmüştür: Şöhret ve çalım satmak için olursa yerilmiş, tevazu ve alçak gönüllülükten giyinilmişse övülmüştür. Nitekim pahalı elbiseler giyinmek şayet kibir, böbürlenme ve çalım satmak içinse yerilmiş, güzelleşmek ve Allah'ın nimetini göstermek içinse övülmüştür.

Müslim'in *Sahîh*'inde geçen bir hadiste şöyle buyurulmaktadır: *"Kalbinde hardal tanesi ağırlığında kibir bulunan kimse cennete giremez. Kalbinde hardal tanesi ağırlığında iman bulunan*

---

101 Ebû Dâvûd, "Libâs", 4; İbn Mâce, "Libâs", 27; İbn Hanbel, V, 324.

102 Buhârî, "Libâs", 1, 2, 5; "Fedâilu's-Sahâbe", 5; Müslim, "Libâs", 42, 43-46, 48.

kimse de cehenneme girmez." Bunun üzerine bir adam: "Ey Allah'ın Elçisi! Doğrusu ben, elbisemin ve ayakkabımın güzel olmasını severim. Bu da kibir midir?" diye sordu. Hz. Peygamber cevaben: "*Hayır! Allah güzeldir ve güzelliği sever. Kibir ise, hakkı kabullenmemek ve insanları küçümsemektir.*" [103] buyurdu.

---

103 Müslim, "İmân", 148, 149.

V

İKİNCİ BÖLÜM

HZ. PEYGAMBER'İN ÖRNEKLİĞİ

1. Hz. Peygamber'in Yemesi ve İçmesi

Mevcut olanı reddetmez, bulunmayanı araştırmazdı/zorlamazdı: Önüne konan güzel yiyecekleri yerdi. Ancak beğenmediği bir şey olursa kendisi yemez, başkasına da haram kılmazdı. Hiçbir zaman bir yemeğe kusur bulmamıştır. İştahı olursa yer, olmazsa yemezdi. Nitekim alışık olmadığı için keler yememiş, fakat ümmeti için de haram kılmamıştı. Hatta sofrasında gözü önünde keler yediler.

Onun tutumu hazır bulduğunu yemekti. Şayet yemek bulamazsa sabrederdi. Hatta açlıktan karnına taş bağladığı olurdu. Aylar geçerdi de evinde ateş yandığı olmazdı.

Yolculukta çoğunlukla yemeğini yere serdiği sofrasının üzerine kordu.

Suyu oturarak içmesi onun tavrıydı. Suyu ayakta içtiği de olmuştur: Nitekim bir defasında zemzem kuyusuna geldi, birileri oradan su çekiyorlardı, su istedi, su kovasını ona verdiler, o da ayakta suyu içti.[104]

Hz. Peygamber'in: "*Biriniz su içtiğinde, yudumlayarak içsin.*" şeklinde buyurduğu rivâyet edilmektedir.

Müslim'in *Sahîh*'inde Hz. Peygamber'in suyu üç yudumda/nefeste içtiği ve şöyle buyurduğu rivâyet edilmektedir: "*Susuzluğu gideren, sıhhat ve afiyet veren Allah'tır.*"[105] İçme esnasındaki teneffüsünün anlamı, bardağı ağzından uzaklaştırıp nefesini bardağın dışına vermesi, sonra tekrar içmeye devam etmesidir. Nitekim şu hadiste bu durum açıkça ifade edilmektedir: "*Biriniz su içtiğinde nefesini bardağın içine vermesin, fakat bardağı ağzından çeksin.*"[106]

[104] Bk. Buhârî, "Eşribe", 16.

[105] Müslim, "Eşribe", 123.

[106] Buhârî, "Vudû", 18; "Eşribe", 25; Müslim, "Taharet", 63; Tirmizî, "Eşribe", 16; Nesâî, "Tahâret", 41; İbn Mâce, "Eşribe", 23; İbn Hanbel, IV, 383; V, 296, 309, 310, 311.

Tirmizî de ise şu rivâyet vardır: "*Devenin içtiği gibi, suyu bir solukta içmeyin! Fakat iki veya üç yudumda için. İçmeye başladığınızda besmele çekin, bitirdiğinizde ise Allah'a hamd edin.*"[107]

Resûl-i Ekrem dayanarak yemek yemezdi. Yemeğin başında besmele çeker, sonunda da Allah'a hamd ederdi. Su içtiğinde, sol tarafındaki kendisinden daha yaşlı/büyük biri bulunsa bile, bardağı sağındakine verirdi.

2. Hz. Peygamber'in Ailesiyle İlişkisi

Sahih bir senetle Enes'ten rivâyet edildiğine göre Hz. Peygamber: "*Dünyanızdan bana kadınlar ve güzel koku sevdirildi. Gözümün aydınlığı da namaza bağlandı.*" [108] buyurmuştur.

Hz. Peygamber bir gecede hanımlarını dolaşırdı. Geceleme, yanlarında kalma ve nafaka konularını eşleri arasında taksim ederdi/eşitliğe uyardı. Sevgi konusunda ise: "*Allah'ım! Gücümün yettiği konulardaki taksimim bu. Gücümün yetmediği hususlarda ise beni kınama!*"[109] diye duada bulunmuştur. Hz.

[107] Tirmizî, "Eşribe", 13.

[108] Nesâî, "İşretü'n-Nisâ", 10; İbn Hanbel, III, 128, 199, 285.

[109] Ebû Dâvûd, "Nikâh", 38; Dârimî, "Nikâh", 25.

Peygamber, boşamış, ric'at yapmış (boşadığı eşine geri dönmüş) ve bir ay süreli îlâ yapmıştır. Fakat eşlerine asla zıhâr yapmamıştır.[110]

Hz. Muhammed, eşlerine karşı iyi davranır ve onlarla iyi geçinirdi. Ensârın kızlarını gruplar halinde beraber oynamaları için Hz. Aişe'ye gönderirdi. Hz. Aişe, sakıncası olmayan bir şey istediği zaman, o konuda Hz. Aişe'ye tâbi olurdu. Hz. Aişe, bir bardaktan su içtiği zaman kendisi o bardağı eline alır, ağzını eşinin ağzının değdiği yere kor, sonra su içerdi. Hz. Aişe'nin kucağına yaslanır, bazen hayızlı olup, başı onun kucağında iken Kur'an okurdu. O hayızlı iken ona peştamal tutmasını söyler sonra onunla münasebet kurardı. Oruçlu olduğu halde onu öperdi. Hz. Aişe, Peygamber'in omuzlarına dayanmış bakar bir vaziyette iken ona mescidinde oynayan Habeşlileri seyrettirmiştir. Hz. Peygamber, yolculuk esnasında Hz. Aişe ile iki kez koşu yarışı yaptı. Bir keresinde de evden çıkarlarken itiştiler.

Yolculuğa çıkmak istediğinde hanımları arasında kura çeker, kimin şansına çıkarsa onu

---

[110] "İlâ" ve "zıhâr"ın anlamı daha sonra gelecektir; içindekilere bakınız.

beraberinde götürür ve şöyle buyururdu: "*Sizin en hayırlınız, hanımına karşı en iyi davranandır. İzinizde ailesine karşı en iyi davranan benim.*"[111] Ara sıra hanımlarından birine diğerlerinin yanında elini uzattığı olurdu. İkindi namazını kılınca, hanımlarını dolaşır, onlara yaklaşıp hal ve hatırlarını sorardı. Gece olunca geceleme sırası kendine gelen hanımının odasına gider, bütün geceyi ona tahsis ederdi. Bu hususta Hz. Aişe şöyle demektedir: "Resûlulah, hanımları arasında yaptığı paylaştırmada/gecelemede onların yanında kalma hususunda bizi birbirimizden üstün tutmazdı."[112] Hz. Peygamber dokuzuncu hanımı hariç, sekiz hanımı arasında geceleme taksimi yapardı. Dokuzuncu hanımı *Hz. Sevde* idi. Sevde yaşlanınca, geceleme sırasını Hz. Aişe'ye bağışladı. Hz. Peygamber, Hz. Aişe'ye hem kendisinin gününü hem de Hz. Sevde'nin gününü tahsis ederdi.

Resûlullah, gerek gecenin sonunda gerekse başında hanımına yaklaşırdı. Gecenin başında cinsel ilişkiye girdiğinde kimi zaman gusledip uyur, kimi zaman da abdest alıp uyurdu.

---

[111] İbn Mâce, "Nikâh", 50; Dârimî, "Nikâh", 55.

[112] Ebû Dâvûd, "Nikâh", 38.

Hanımlarını bir gusülle dolaştığı gibi, bazen de her birinin yanında guslederdi.

Geceleyin yolculuktan dönüp şehre girdiği zaman kendisi ailesinin yanına girmez, başkalarını da ailelerinin yanına girmekten yasaklardı.

3. Hz. Peygamber'in Uyuma ve Uyanma Şekli

Bazen yatakta, bazen hasır üzerinde, bazen divanda, bazen de yerde yatardı.[113] Yatağının dolgu maddesi lif idi.

Uyumak için yatağına yattığında: "*Senin adınla Allah'ım, dirilirim ve ölürüm!*" diye dua ederdi.[114] Sağ tarafına yatar, sağ elini sağ yanağının altına kor sonra: "*Allah'ım! Kullarının diriltileceği günde beni azabından koru!*" diye dua ederdi.[115] Uykusundan uyandığı zaman ise:

---

[113] Aynı şekilde bazen yere ve bazen de hasır üzerine otururdu. Bundaki hikmet, hem sertliği tercih etme hem de Allah'ın nimetinden yararlanmadır. Bununla Hz. Peygamber, nefsinin özel bir şeye alışmamasını istediği gibi, özel bir yiyeceğe ve içeceğe alışarak onunla sıhhat bulup, esiri olmaktan ve nimetle azgınlaşarak zamanın beklenmedik olaylarına karşı direnç gösteremeyeceği şekilde onunla kuşatılmaktan kendisini koruyordu. Bu, hayatta orta yolu izleme, terbiyede iktisatlı olma ve toplumda faydalı olan şeylerin en hayırlısıdır.

[114] Buhârî, "Tevhîd", 13; Ebû Dâvûd, "Edeb", 98; Tirmizî, "Deavât", 16.

[115] Müslim, "Müsâfirîn", 62; Ebû Dâvûd, "Edeb", 98; Tirmizî, "Deavât",

"Bizi öldürdükten sonra dirilten Allah'a hamd olsun! Yeniden diriliş sadece O'nun huzurunda olacaktır."[116] der sonra dişlerini misvakla temizlerdi. Gecenin evvelinde uyur, sonunda da kalkardı. Müslümanların işleriyle uğraştığı zamanlarda gecenin evvelini uykusuz geçirirdi.[117] Gözleri uyur fakat kalbi uyumazdı. Uyuduğunda kendisi uyanıncaya kadar başkaları onu uyandırmazdı.

4. Hz. Peygamber'in Hayvana Binme Şekli

Hz. Muhammed, atlara, develere, katırlara ve eşeklere binmiştir. Kimi zaman eğerli, kimi zaman da çıplak ata binmiştir. Bazı zamanlar atı koşturduğu da olurdu. Çoğunlukla hayvana yalnız binerdi. Bazen de terkisine bir kişi, önüne bir kişi bindirirdi! Böylece devenin üzerinde üç kişi olurlardı. Kimi erkekleri terkisine bindirdiği gibi, kimi eşlerini de terkisine bindirmiştir. Çoğunlukla bineği at ve deve idi. Katır ise zaten Arap memleketinde yaygın değildi. O'na dişi bir katır

18.

[116] Buhârî, "Tevhîd", 13; "Deavât", 7, 15; Müslim, "Zikir", 59; İbn Mâce "Duâ", 16; Dârimî, "İsti'zân", 53.

[117] Gece boyu oyun ve eğlence sebebiyle uykusuz kalıp ümmete ahlâkı bozma ve maslahatları yok etmenin dışında bir şey kazandırmayanlar bundan ibret alsınlar.

hediye edilince: "Atları eşeklere aştıralım mı? diye sormaları üzerine: *"Bunu ancak bilgisizler yapar."*[118] cevabını verdi.[119]

5. Hz. Peygamber'in Ticaret Ahlâkı

Hz. Peygamber, hem satmış, hem satın almıştır, hem kiraya vermiş ve hem de kiralamıştır. O'ndan bize intikal eden yalnızca peygamber olmadan önce ücretle koyun sürüsü gütmesi ve bir yolculuğu esnasında Hz. Hatice'nin malını Şam'a götürmesi olaylarıdır.

---

[118] Bk. Ebû Dâvûd, "Salât", 127; "Cihâd", 53; Nesâî, "Taharet", 105; "Cihâd", 23; "Hayl", 10.

[119] Çünkü bilmeyenler, atı ve atın kendi cinsinden neslini korumazlar. At, savaşta büyük bir kuvvettir! Ata önem vermemiz için Allah atın savaşa ilişkin niteliklerine yemin ederek şöyle buyurmaktadır: "*Soluk soluğa süratle koşan, (koşarken tırnaklarını yere vurarak) kıvılcımlar çıkaran, sabah erkenden baskın yapan, orada tozu dumana katarak düşman topluluğunun ortasına dalan (atlara) andolsun.*" [el-Adiyât 100/1/5]. Atın dışında savaştaki her kuvvet zamanla değişmektedir. Atın kuvveti ise devam etmektedir. Kur'an'ın belagatına bak! Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"*(Ey inananlar!) Onlara (kâfirlere) karşı gücünüz yettiğince kuvvet ve savaş atları hazırlayın; çünkü, (böyle hareket etmekle), hem Allah'ın düşmanını hem de sizin düşmanınızı korkutup caydırmış olursunuz.*" [el-Enfâl 8/60]. Allah, âyetteki '*kuvvet*' kelimesini nekre (belirsiz) olarak zikredip çeşitlerini açıklamadı; çünkü kuvvet, keşiflerle yenilenir. Atı ise ismiyle belirli olarak zikretti; zira at, Allah'ın dilediği zamana kadar kuvvet olarak devam edecektir. Biz, dinin öğretilerini terk ettiğimiz günden beri, atın dışındaki diğer savaş kuvvetlerini, korunma ve savunma hazırlıklarını terk ettiğimiz gibi ata ilgiyi de terk ettik. Böylece, bize istediklerini yapan düşmanın alay konusu olduk.

Allah Elçisi, ortaklık yapmıştı, ortağı yanına gelince ona: "*Beni tanıyor musun?*" diye sormuş, o da: "*Sen ortağım değil miydin? Hem de ne güzel ortaktın, aldatmaz ve münakaşa etmezdin.*" demişti.[120] Metinde geçen "aldatmazdın" kelimesi 'hemzeli' olarak, hakkı savunma anlamındaki *müdârae* kökündendir. 'Hemzesiz' olarak ise, en güzel şekilde savuşturma anlamındaki *müdârâ* kökündendir.

Hz. Peygamber, vekil tayin etmiş, vekil olmuştur. Hediye vermiş, hediye kabul etmiş ve hediye ile mükafâtlandırmıştır. Bağış yapmış, bağış kabul etmiştir. Seleme b Ekva'nın payına ganimetten bir câriye düşmüştü; Peygamber ona: "Onu bana bağışla" deyince o da bağışlamıştır. Hz. Peygamber, o câriyeyi müslüman esirleri kurtarmak için Mekke müşriklerine fidye olarak vermiştir. Gerek rehin karşılığı, gerek rehinsiz borç almıştır. Hem ödünç almış, hem de gerek peşin, gerekse veresiye alış-veriş yapmıştır. Rabbinden bir takım amellere karşı özel bir garanti (kefâlet) almış ve amelleri işleyenin cennete gitmesine kefil olacağını bildirmiştir. Genel olarak da, vefat edip de

120 Ebû Dâvûd, "Edeb", 17; İbn Mâce "Ticârât", 63; İbn Hanbel, III, 425.

geride borcunu karşılayacak mal bırakmayan müslümanların borçlarını ödemiştir.

Bu hükmün, Hz. Peygamber'den sonra gelen devlet başkanları için de geçerli olup, devlet başkanının da yeterli mal bırakmayan müslümanların borçlarını devlet hazinesinden ödeyeceğine ilişkin genel bir hüküm olduğu söylenmiştir. Bu hususu şöyle ifade etmektedirler: Hiçbir mirasçı bırakmadan ölen kişinin malı nasıl devlet hazinesine kalıyorsa (devlet başkanı ona mirasçı oluyorsa), borcunu karşılayacak kadar yeterli mal bırakmadan ölen kişinin borcunu da devlet başkanı öder. Yine aynı şekilde, hayatta iken kendisinin geçimini (nafakasını) sağlayacak kimsesi bulunmayan kişinin geçimini devlet yöneticisi temin eder.

Resûlullah, sahibi olduğu bir araziyi vakfedip Allah yoluna sadaka olarak bağışladı.[121] Hem arabuluculuk yaptı hem de

---

[121] Bu, **hayır vakfı** olarak bilinen faydalı müessesedir. İnsanların günümüzde kurdukları ve **aile vakfı** olarak isimlendirdikleri vakıfların dinde temeli yoktur. Bu, kişinin yaşamı boyunca sahip olduğu şeyi kendisine, daha sonra nesline veya ölümünden sonra tabaka tabaka, nesil nesil dilediği kişilere vakfetmesidir. Hem kendisi hem de başkaları için akrabalığı şart koşuyor. Bundan maksat, istediğini çıkarıp istediğini de alacağı şekilde vakıfta değişiklik yapma imkanının kendisi için açık kalmasıdır; Vakfedenin amacı, bazen anne-babasını veya

çocuklarından birini mirastan mahrum bırakmak olabilir; bazen de sevdiği bir hanımı olup onu bütün malına mirasçı yaparak çocuklarının hepsini bu maldan mahrum bırakma olabilir! Arzu ve isteklerine göre davranmış olur.

Böyle yapılmakla şer'î mirasın bir anlamı kalmayarak İslâm düzeni ihlal edilmiş olup yasal vârislerin dışındakiler vâris yapılmış olurlar. Böylece vâris, gerçek vârisin dışında biri olur. Allah Teâlâ'nın: "*Allah, çocuklarınız hakkında, erkeğe, iki kızın hissesi kadar (verilmesini) emreder*…" şeklindeki *Nisâ* sûresinde [11-14] bizzat kendisinin paylaştırdığı miras âyetlerindeki emri devre dışı bırakılmış olur. Acaba bu vakfa göre amel edenler, Allah'ın hükmüne ve paylaştırmasına razı olmuş olurlar mı? Yoksa: 'Allah'ın belirlediği sınırları aşsa dahi mal sahibi malında istediği şekilde tasarruf eder mi?' diyecekler.

Allah Teâlâ ise şöyle buyurmaktadır: "*Kim, Allah'a ve elçisine isyan eder ve O'nun (koymuş olduğu) sınırları aşarsa, O, onu, içinde sürekli olarak kalacağı ateşe sokacak; onun için, (orada) alçaltıcı bir azap olacaktır.*" [en-Nisâ 4/14]. Çocuğuna verdiği mala şahitlik yapması için kendisine gelen bir kişiye Hz. Peygamber: "*Bundan başka çocuğun var mı?*" diye sorunca, adam: "Evet" dedi. Allah Resûlü: "*Buna verdiğin kadar diğerlerine de verdin mi?*" diye sorunca, adam: "Hayır" dedi. Resûl-i Ekrem: "*Beni haksızlığa karşı şahit tutma. Ben, haktan başkasına şahitlik etmem.*" buyurdu. [Müslim, "Hibât", 14-16; Nesâî, "Nihal, 1].

Bu vakıftaki korkunç şartlardan biri de, eşlerden birinin diğerine ölümünden sonra evlenmemesini, yoksa vakfından bir hak alamayacağının şart koşmasıdır. Allah aşkına, İslâm'da vakıf sebebiyle ruhbanlık câiz midir? Kişi râhip gibi yaşayacak, evlilik nimetini kaybedecek ve neslin devamında Allah'ın hikmetini iptal mi edecek? Yoksa kişi, şer'î mahkemenin vakfedenin ileri sürdüğü şartlara göre kendisini vakıftan mahrum etmesine hükmetmesinden korkarak evlenmeyip zina ederek hem kendi ahlâkını hem de toplumunun ahlâkını bozmayı mı tercih edecek?

Allah'ın hiçbir yetki/kanıt indirmediği bu utanç verici şartlar da nedir: "*Bu konuda elinizde hiçbir kanıt yoktur. Buna rağmen yeni Allah hakkında bilmediğiniz şeyleri mi söylüyorsunuz?*" [Yunus 10/68]. "*Eğer söylediklerini doğru ise, o takdirde bana, (bundan önce indirilmiş) bir kitap ya da başka bir bilgi kalıntısı getirin!*" [el-Ahkâf 46/4]. İşinin çoğu, bir çok problemin sebebi ve uzaklaşmamız için yeterli olaylar bulunan bu vakıflar

araya aracılar sokularak kendisine müracaat edildi. Berîre isimli kadın, ayrıldığı kocası Mugîs'e geri dönmesi için Hz. Peygamber tarafından yapılan arabuluculuk girişimini kabul etmedi. Buna rağmen, Allah Elçisi o kadına ne kızdı ne de azarladı. Hz. Muhammed, bazen yemin ederken (inşallah diyerek) istisna yapar, bazen herhangi bir nedenle geri dönmek istediğinde yeminine kefâret öder, bazen de yeminini devam ettirirdi.[122]

---

olan şer'î mahkemeler hakkında ne yapmalıyız? Şer'î hâkimlerden, bu vakfın kapısını kapatarak konu ve kayıtlarındaki yanlışların çokluğundan dolayı yorgun düşen şer'î mahkeme çalışanlarını dinlendirmek için kayıtlarını ortadan kaldırmak üzere çalışıp insanları Resûlullah'ın kendilerine gösterdiği hayır vakfına yöneltmelerine dair beklentimiz büyüktür. Çünkü bu tür vakıfla, izzetini ve egemenliğini koruyan ümmetin ordusu kuvvetlenir, ümmeti yaşatacak ve saygınlığını artıracak okul, hastane ve sığınma yeri vb. müesseseler çoğalır.

[122] Yani, devam ettirme hayırlı olduğu zaman o yemini devam ettirirdi; dönmeyi hayırlı gördüğü zaman ise, yeminden döner ve kefâret öderdi. Bu durum, maslahata göredir. Nitekim Allah çeşitli âyetlerde şöyle buyurmaktadır: "*Yeminlerinizden ötürü, iyilik yapmanıza, (kötülükten) sakınmanıza ve insanların arasını bulmanıza Allah'ı engel yapmayın! Allah çok iyi işiten, çok iyi bilendir.*" [el-Bakara 2/224]

"*Allah, sizi düşünmeden ettiğiniz yeminlerden dolayı değil, fakat isteyerek kendinizi bağladığınız yeminlerden dolayı sorumlu tutar. Kefâreti ise, ailenize yedirdiğinizin ortalamasından on fakiri doyurmak veya onları giydirmek yahut bir köleyi özgürlüğüne kavuşturmaktır. Kim, (bunları) bulamazsa, üç gün oruç tutar. İşte bunlar, yemin ettiğinizde yeminlerinizi (bozmanın) kefâretidir. Ancak siz, (her şeye rağmen yine de) yeminlerinizi tutun! Allah, şükretmeniz için, size âyetlerini böylece*

Allah Elçisi, şakalaşır ve şakasında yalnızca hakikati söylerdi. Tevriyeli konuşur, fakat tevriyesinde hakikatten başkasını söylemezdi. Sözgelimi, gitmek istediği bir yöne doğru yola çıktığında o yönle ilişkisi olmayan "Yolu nasıldır?", "Suları nasıldır?" ve "Güzergahı nasıldır?" gibi sorular sorardı. Hem istişâre eder, hem de kendisiyle istişâre edilirdi. Hastaları ziyaret eder, cenazeye katılır, davete icâbet eder, dul kadınların, kimsesizlerin ve düşkünlerin ihtiyacını giderirdi. Şiir dinler ve mükafatını verirdi. O, hakikat olan şiire ödül verirdi. Kendisi koşu yarışı yaptı ve güreşti. Ayakkabısını kendi eliyle onardı, elbisesini dikti ve kovasını tamir etti, koyununun sütünü sağdı, giysisini temizledi, ailesinin ve kendisinin hizmetini gördü, *Mescid-i Nebevî*'nin inşasında kerpiç taşıdı, hem misafir oldu hem de misafir ağırladı ve hastaya zarar verecek şeyleri yemesini yasakladı (perhiz verdi).

Hz. Peygamber davranış bakımından insanların en iyisi idi. Ödünç aldığı zaman ondan daha iyisiyle öderdi. Bir kişiden borç aldığında o kişinin borcunu öder, ona dua eder ve: "*Allah*

---

açıklamaktadır." [el-Mâide 5/89].

ailene ve malına hayırlar versin. Borcun karşılığı yalnızca teşekkür etmek ve ödemektir." derdi.

Bezzâr'ın zikrettiğine göre Resûl-i Ekrem bir kişiden kırk sa'* borç aldı. Borç aldığı ensarlı buna ihtiyaç duydu ve Hz. Peygamber'e geldi. Allah Resûlü: "*Henüz bize bir şey gelmedi.*" buyurdu. Bunun üzerine o kişi laf etmek isteyince, Hz. Peygamber: "*İyilikten başka bir şey söyleme. Ben borç alanların en hayırlısıyım.*" dedi ve kırkı borcu karşılığı kırkı da fazladan olmak üzere toplam seksen sa' verdi.

Hz. Peygamber, bir deve ödünç almıştı. Sahibi borcunu almak için geldiğinde Allah Elçisi'ne ağır sözler sarf etti, bunun üzerine ashabı o kişiye haddini bildirmek isteyince o: "*Bırakın onu, hak / mal sahibinin söz söyleme hakkı vardır.*"[123] buyurdu.

Ebû Dâvûd'un rivâyet ettiğine göre Allah Resûlü bir keresinde bir şey satın almıştı. Fakat yanında parası yoktu. Kendisine kâr teklif edilince onu sattı, kârını

---

* Sa', 2. 917 kg ağırlığında bir ölçü birimi olup genellikle tahıl ölçümünde kullanılır. Z. D.

[123] Buhârî, "İstikrâd", 4; "Vekâle", 6; Müslim, "Müsâkât", 120; İbn Hanbel, IV, 268, 416, 456.

Abdülmuttaliboğulları'na sadaka olarak verdi ve: "*Bundan sonra yanımda para olmadan bir şey satın almayacağım.*" [124] buyurdu. Bu hadîs, bir müddete kadar borçlanarak alış-veriş yapmaya aykırı olmadığını ifade eder. Çünkü o borca almak başka, satmak başkadır. Bir alacaklısı Allah Resûlü'nden borcunu almak üzere geldi ve sert konuştu. Bunun üzerine Hz. Ömer adamı haklamak istedi. Hz. Peygamber: "*Yavaş ol ey Ömer! Sen, bana borcumu ödememi emretmene; ona da sabırlı olmasını emretmene daha çok ihtiyacımız var.*" buyurdu. Bir yahudi Hz. Muhammed'e bir müddete kadar veresiye bir şey sattı. Yahudi süresinden önce parasını almaya gelince Resûlullah: "*Henüz süresi dolmadı.*" dedi. Bunun üzerine yahudi:

"Ey Abdülmuttaliboğulları! Siz borcunuzu geciktiriyorsunuz." dedi. Sahabe o yahudiyi haklamak isteyince Hz. Peygamber onlara engel oldu. Bu durum ancak onun yumuşak huyluluğunu artırdı. Bunu gören yahudi: "Sendeki peygamberlik alâmetlerinden hepsini tanıdım. Yalnızca biri kalmıştı. O da kendisine karşı yapılan aşırı câhilâne tavırların, ancak onun

---

[124] Ebû Dâvûd, "Büyû'", 9.

yumuşak huyluluğunu artırmasıydı. Onu da tanımak istedim." dedi ve hemen müslüman oldu.[125]

6. Hz. Peygamber'in Yürüme, Oturma ve Bir Yere Yaslanma Şekli

Ebû Hureyre şöyle anlatmaktadır: Allah Elçisi'nden daha hızlı yürüyen bir kimse görmedim. Sanki yer onun için dürülüyordu. Biz kendimizi ona yetişmek için zorlardık. O aldırmadan yürürdü.[126] Hz. Ali şöyle demektedir: Resûlullah, yürüdüğü zaman, sanki bir yokuştan iniyormuşçasına vücudu dik olarak yürürdü. Arkadaşlarıyla yürürken, arkadaşları önünde, kendisi ise onların arkasında yürür ve: "*Arkamı meleklere bırakın!*" derdi.[127] Bu nedenle bir hadiste: "Arkadaşlarını öne sürerdi." denilmektedir. Kimi zaman yalın ayak kimi zaman da ayakkabıyla yürürdü. Arkadaşlarıyla

---

[125] Allah Teâlâ'nın ona şahitliği yeter: "*Sen, şüphesiz, çok yüce bir ahlâk üzeresin.*" [el-Kalem 68/4]. "*Eğer kaba, katı yürekli olsaydın, etrafından dağılıp giderlerdi.*" [Âl-i İmrân 3/159]. Şayet insanlar arasındaki ilişkiler bu güzel ahlâk üzere olsaydı, insanların kalpleri katılaşmaz, aralarındaki güven yok olmaz, yabancılar onların içlerine karışıp sıkıntı ve zorluklara sebep olan, beraberinde çeşitli düşmanlıkları getiren zulüm ve kaba kuvvete ihtiyaç duymazlardı.

[126] Tirmizî, "Menâkıb", 13.

[127] Müslim, "Fedâil", 82; Tirmizî, "Libâs", 20; "Menâkıb", 8; Dârimî, "Mukaddime", 10.

yürürken bazen tek bazen de toplu olarak yürürdü. Bir keresinde yaptığı savaşların birinde yürürken parmağı yaralandı ve kan aktı. Bunun üzerine şu beyti söyledi:

Sen sadece kanayan bir parmak değil misin?

Allah yolunda gelmiştir başına gelen.[128]

Yolculukta arkadaşlarının gerisinden gider, güçsüz kişiyi terkine bindirir ve onlara dua ederdi. Hz. Peygamber, kimi zaman yere, kimi zaman hasıra, kimi zaman da kilim/halı üzerine otururdu. Adiy b. Hâtim yanına geldiğinde onu evine davet etti. Câriye ona oturması için bir yastık verdi, o ise yastığı kendisi ile Adiy'in arasına koyup yere oturdu. Adiy: "Onun kral olmadığını anladım." dedi.

Allah Elçisi, bazen sırt üstü yatıp uzandığı olduğu gibi, bazen de ayak ayak üzere atardı. Yastığa dayanarak otururdu. Kimi zaman sol

---

[128] Buhârî, "Cihâd", 9; "Edeb", 90; Müslim, "Cihâd", 112; Tirmizî, "Tefsîru Sûre 93".

yanına, kimi zaman da sağ yanına yaslanırdı. Halsiz kaldığı durumlarda, dışarı çıkma ihtiyacı hissettiğinde arkadaşlarından birine dayanarak çıkardı.

7. Hz. Peygamber'in Tuvâlet Adabı

Allah Resûlü tuvalete girerken şu duayı okurdu: "*Allah'ım! Görünen-görünmeyen, maddî-manevî bütün pisliklerden ve kovulmuş şeytandan sana sığınırım.*"[129] Çıkınca da: "*Bağışla, Rabbim!*"[130] derdi. Tuvalet temizliğini (istincâ) bazen su ile, bazen taşlarla, bazen de her ikisiyle birlikte yapardı.[131]

---

[129] Buhârî, "Vudû", 9; "Deavât", 14; Müslim, "Hayz", 122, 123; Ebû Dâvûd, "Tahâret", 3; Tirmizî, "Tahâret", 4; Nesâî, "Tahâret", 17; İbn Mâce, "Tahâret", 9; Dârimî, "Vudû", 19.

[130] Ebû Dâvûd, "Tahâret", 17; Tirmizî, "Tahâret", 5; İbn Mâce, "Tahâret", 10; Dârimî, "Vudû", 17.

[131] Bu istinca konusuna, malum fıkıh kitaplarında pek çok sayfa ayrıldığını ve ancak bu kitapların sahiplerine göre sahih olacağı pek çok şarta bağlandığını görürsün. Oysa bunlara hiç de gerek yoktur. Zira bu, insanların yaratılışlarından öğrendikleri fıtrî bir durumdur. Zira, dindar olmayan insanların da aynısını yaptıklarını görmekteyiz. Resûlullah, insanın yıkayabileceğini veya silebileceğini fiilî olarak açıkladı.

Maksat, fıtratın giderilmesini istediği pisliği gidermektir. Allah Resûlü'nün açıklaması bir satırdan fazla olmadı. Fıkıh müellifleri, fıtrî olan bu hususta bu kadar katı davranırlarken, bunun dışında insanların nefretine sebep oldukları hususlarda acaba nasıl davranmışlardır?! Bunun sebebi, sadece, müelliflerin bir kısmının helal bir kısmının haram; bir kısmının vacip bir kısmının câiz diyerek ihtilaf etmeleridir. İnsanlar ise, kime uyacaklarını bilmemektedirler. Halbuki her halükarda onlar doğru yolu

Yolculuk esnasında tuvalete gideceği zaman arkadaşları tarafından görülmeyecek kadar uzağa giderdi. Tuvaletini yaparken kimi zaman yüksek bir yerin, kimi zaman hurma ağaçlarının, kimi zaman da vadideki ağaçların arkasına gizlenirdi. Sert bir yerde küçük abdest bozacağı zaman yerden bir odun alır, toprağın nemi belirinceye kadar onunla yeri eşeler sonra abdestini bozardı. Küçük abdest bozmak için yumuşak topraklı yer arardı. Çoğunlukla küçük abdestini oturarak yapardı.

Müslim, Huzeyfe'den, Hz. Peygamber'in küçük abdestini ayakta yaptığına dair bir hadis rivâyet nakletmiştir.[132] Allah Resûlü, bir kabilenin süprüntülerini attıkları bir çöplüğe uğradığında bu şekilde küçük abdestini bozmuştur. Bu gibi yerlere "çöplük (mezbele)" denir ve burası yüksek olur. Şayet bir kimse oraya oturarak küçük abdest bozsa, idrarı üzerine sıçrar. Oysa Hz. Peygamber, mezbeleyi, kendisini gizleyecek şekilde, kendisi ile duvar arasına alırdı. Elbette bu durumda ayakta küçük abdest bozacaktır.

---

kaybetmişlerdir ve ancak, üzerinde ittifak edilen ve kimsenin hakkında görüş ileri süremeyeceği Resûlullah'ın rehberliği ile doğruyu bulabilirler.

132 Müslim, "Tahâret", 73.

Tuvaletten çıkar Kur'an okurdu. Temizlik anında suyu ve taşları sol eliyle kullanırdı. Vesveseye kapılanların zekeri çekme ve öksürme gibi hususların hiçbirisini yapmamıştır.

Ebû Ca'fer el-Ukaylî şöyle demektedir: Hz. Peygamber küçük abdestini bozarken birisi kendine selam verdiğinde, selamını almazdı. Bunu Müslim *Sahîh*'inde İbn Ömer'den rivâyet etmiştir. Bezzâr *Müsned*'inde bu olayda Hz. Peygamber'in selamı aldığını ve sonra: "*Selam verdim, selamımı almadı demenden korktuğum için selamını aldım. Bir daha beni bu halde görürsen selam verme. Zira selamını almam!*" buyurduğunu rivâyet etmiştir. Su ile temizlendikten sonra, elini yere/toprağa vururdu. Tuvaletini yapmak için oturduğunda yere yaklaşmadan elbisesini kaldırmazdı.

8. Hz. Peygamber'in Beden Temizliği

Allah Resûlü, ayakkabı giyerken, saçını tararken, temizlenirken, bir şey alıp verirken sağdan başlamaktan hoşlanırdı. Yeme, içme ve temizlik konularında sağ elini; tuvalet vb. gibi necaseti/pisliği giderme hususlarında ise sol elini kullanırdı.

Başını tıraş ederken, ya tamamını bırakırdı ya da tamamını tıraş ederdi. Bıyıklarını kısaltırdı. Tirmizî, Resûlullah'ın: "*Bıyığını kısaltmayan bizden değildir.*"[133] buyurduğunu ve bu hadisin sahih olduğunu söylemektedir. Müslim'in *Sahîh*'nde ise şu rivâyet vardır: "*Bıyıkları kısaltın, sakalları uzatın, böylece mecûsîlere muhalefet edin.*"[134] Buhârî ve Müslim'de de: "*Müşriklere muhalefet edin: Sakalları uzatın, bıyıkları kısaltın.*"[135] rivâyeti mevcuttur.[136] O, güzel kokuyu sever ve çokça koku sürünürdü. Bir kısım sahabe, Hz. Peygamber'in çokça güzel koku kullandığından saçı kızıllaşmıştı. Bundan dolayı da kına yakınmadığı halde yakınmış zannedilirdi, demişlerdir.

Câbir b. Semüre'ye Hz. Peygamber'in başında beyazlık olup olmadığını sormaları

---

133 Tirmizî, "Edeb", 16.

134 Müslim, "Tahâret", 55.

135 Buhârî, "Libâs", 64; Müslim, "Tahâret", 54.

136 Bu çağdaki kimi gençler, bıyıklarını iki taraftan da tıraş edip orta kısmını bırakıyorlar. Bu, gözlerinde büyük gördükleri yabancıların terbiyeleri üzerine yetişmelerinden kaynaklanmaktadır. Onların âdetlerine saygı duyup, dinlerinin uygulamalarını ise küçük görmektedirler. Bu gençlerin sanatlar ve faydalı ilmî keşiflerde gayri müslimlerle yarış etmeleri gerekmez mi veya bağımsızlık isteyen bu gençlerin, dinlerine bağlı olup düşmanlarına benzememeleri onların görevi değil mi?!

üzerine şöyle cevap verdi: Başındaki saç ayırımı yerindeki birkaç saç telinden başka beyazlık yoktu. Onların beyazlığını da saçını yağladığı zaman, yağ ortaya çıkarırdı. Buhârî'de Hz. Peygamber'in kendisine sunulan güzel kokuyu geri çevirmediği rivâyet edilmektedir.[137] Müslim'de ise Allah Resûlü'nün: "*Kendisine fesleğen sunulan kimse onu geri çevirmesin. Zira o, hoş kokulu, yükü hafif bir bitkidir.*"[138] buyurduğu rivâyet edilmektedir. Ebû Dâvûd ve Nesâî'nin *Sünen*lerinde: "*Kendisine güzel koku sunulan kimse onu geri çevirmesin. Zira o, yükü hafif, hoş kokulu bir bitkidir.*"[139] şeklinde rivâyet edilmiştir.

Bezzâr'ın *Müsned*'inde: "*Allah güzeldir, güzelliği sever; temizdir, temizliği sever; naziktir, nazikliği sever; cömerttir, cömertliği sever. Öyleyse avlularınızı (iç bahçe) ve meydanlarınızı (evinizin önünü) temizleyin. Süprüntüleri evlerinde biriktiren Yahudilere benzemeyin!*" rivâyeti vardır.

---

137 Buhârî, "Hibe", 9; "Libâs", 80.

138 Müslim, "Elfâz", 20.

139 Ebû Dâvûd, "Tereccül", 6; Nesâî, "Zânet", 73.

Hz. Peygamber'den sahih olarak şu hadis rivâyet edilmiştir: *"Haftada bir gün banyo yapması Allah'ın her müslüman üzerindeki bir hakkı olduğu gibi, güzel koku sürünmesi de hakkıdır."*[140] Dişlerini misvakla fırçalamayı severdi. Misvak kullanımında oruçlu olup olmaması fark etmezdi. Uykudan uyandığında, abdest alırken, namaz kılacağı zaman ve eve girdiğinde misvak kullanırdı. Bu iş için misvak ağacından yapılan ağaç çubuk kullanırdı.

Buhârî ve Müslim'de Hz. Peygamber'in: *"Ümmetime sıkıntı vereceğimi bilmeseydim, onlara her namaz kılacağı zaman misvak kullanmalarını emrederdim."*[141] buyurduğu rivâyet edilmiştir. Buhârî ayrıca *"Misvak kullanmak hem ağzı temizler hem de Allah'ın*

---

[140] Buhârî, "Cum'a", 19; Müslim, "Cum'a", 7, 8; Tirmizî, "Cum'a", 29; Ebû Dâvûd, "Tahâret", 127; Nesâî, "Cum'a", 6, 11. Bu temizlik, imanın göstergesidir. Fakat, kirliliği seven, pisliğe alışan ve: 'Bu, Allah için bir tevazudur.' diyerek imanlı olduklarını iddia eden kimi insanlar bulunmaktadır.

Bundan daha büyüğü, pis kişiyi 'Allah'ın dostu/velisi' diye nitelendirip onda bereket olduğuna inanmalarıdır! Çoğu zaman da insanlar bazılarını kirli ve ahmak olmalarından dolayı 'veli' kabul ediyorlar! Sanki bereket ve velilik ancak böyle bilinir. Fakat yüce Allah şöyle buyurmaktadır: *"Kötü olan kadınlar, kötü erkekler; kötü olan erkekler de kötü olan kadınlar içindir. Aynı şekilde iyi olan kadınlar, iyi erkekler; iyi olan erkekler de iyi kadınlar içindir."* [en-Nûr 24/26].

[141] Buhârî, "Cum'a", 8; "Temennâ", 9; "Savm", 27; Müslim, "Tahâret", 42.

hoşnutluğunu sağlar."[142] şeklindeki rivayeti de muallak olarak zikretmiştir. Bu konuda pek çok hadîs vardır. Misvakla ilgili pek çok faydadan bahsedilmektedir:

Ağzı temizler, dişetlerini sağlamlaştırır, oyukları giderir/doldurur, okumaya ve zikre canlılık verir. Misvak kullanmak her vakitte müstehab olup, namaz ve abdest anında daha kuvvetli müstehabtır. Ağız kokusunu giderir. Bu husustaki hadislerin geneli ve oruçlunun buna ihtiyacı olmasından dolayı, gerek oruç tutmayan, gerekse oruç tutan kişi için her zaman müstehaptır. *Sünen*'de Amir b. Rebîa'dan rivâyet edildiğine göre şöyle demektedir: "Allah Resûlü'nü oruçlu iken, sayamayacağım kadar çok misvakla ağzını fırçaladığını gördüm."[143] Buhârî de İbn Ömer'in şöyle dediğini nakletmektedir: *"Hz. Peygamber, gündüzün başında ve sonunda misvak kullanırdı.*"[144]

İnsanlar, oruçlunun zorunlu ve/veya isteyerek ağzını su ile çalkalaması (mazmaza) gerektiğine dair icma etmişlerdir. Mazmaza,

---

[142] Buhârî, "Savm", 27.

[143] Ebû Dâvûd, "Savm", 26.

[144] Buhârî, "Savm", 25.

misvak kullanmaktan daha önemlidir. Ne kötü koku ile Allah'a yakınlaşmada herhangi bir gaye olabilir ne de ibadetin meşru kılındığı cinsten olabilir. Bu nedenle, Kıyamet gününde oruçlunun ağız kokusunun Allah yanında daha güzel kokacağı zikredilmiştir. Böyle buyrulmasının nedeni, oruçlunun misvak kullanmasını teşvike yöneliktir, yoksa ağız kokusunun devam ettirilmesine teşvik söz konusu değildir.[145]

Misvak kullanmak, Kıyamet gününde, Allah yanında ağız kokusuna engel değildir. Aksine, oruç tuttuğunun bir göstergesi olarak oruçlu, miskten daha güzel kokarak ağız kokusuyla Allah'ın huzuruna gelecektir. Tıpkı yaralının, Kıyamet günü kanıyla ve kokusu da misk kokarak gelecektir. Halbuki dünyada bu kanı gidermekle emredilmişti. Aynı şekilde oruçlunun ağız kokusu, misvakla gitmez, çünkü onun sebebi kalıcı olmasıdır. Bu koku, midede yemek olmayışından meydana gelmektedir. Yemeğin

145 Allah Resûlü'nün maksadı, "*Oruçlunun ağız kokusu Allah katında misk kokusundan daha güzeldir.*" [Buhârî, "Savm", 2, 9; "Libâs", 78; Müslim, "Sıyâm", 162-164; Tirmizî, "Savm", 54; Nesâî, "Sıyâm", 41, 42; 43; İbn Mâce, "Sıyâm", 1; Dârimî, "Savm", 50; *Muvatta,* "Sıyâm", 58; İbn Hanbel, I, 446] hadîsinden hareketle 'Zevalden sonra misvak kullanmak oruçluya mekruhtur.' diyenlerin görüşünü reddetmektir.

artıkları ancak, diş ve dişetleri üzerine toplandığı zaman gider.

Keza aynı şekilde, Allah Resûlü, ümmetine oruçta müstehab olanlar ile mekruh olanları öğretti. Oruçlunun misvak kullanmasını mekruh addetmedi. O, ümmetinin bunu yaptıklarını biliyordu. Genel, kapsamlı ve etkili kelimelerle ümmetini misvak kullanmaya teşvik etti. Sahabe de Hz. Peygamber'i oruçlu iken defalarca misvak kullandığını görmüşlerdi. Yine o, ümmetinin buna uyacaklarını biliyordu ve onlara hiçbir zaman: "Öğleden sonra dişlerinizi misvakla fırçalamayın." demedi. Açıklamayı ihtiyaç anından sonraya bırakmak yasaktır/uygun değildir. Allah en iyi bilendir.

9. Hz. Peygamber'in Konuşması, Susması, Gülmesi ve Ağlaması

Hz. Peygamber, Allah'ın yaratıkları arasında en fasih ve en tatlı konuşanı idi. Hz. Aişe der ki: Allah Resûlü, sizin şu konuşmalarınız gibi sözü peş peşe sıralamazdı.[146] Açık bir sözle tane tane konuşur, meclisinde bulunanlar konuştuklarını ezberleyebilirdi. Çoğu zaman iyi anlaşılsın diye

---

146 Buhârî, "Menâkıb", 23.

sözü üç kez yinelerdi. Uzun zaman susardı. Gereksiz yere konuşmazdı. Söze avurtlarıyla başlar yine onlarla bitirirdi. Konuşmalarında az sözle çok mânâ ifade edecek cümleler kullanırdı. Lüzumsuz konularda konuşmazdı. Yalnızca sevabını umduğu konularda konuşurdu. Bir şeyi beğenmediğinde yüzünden anlaşılırdı. Sözleri ve davranışları arasında aşırı ve çirkin şeyler bulunmazdı; gürültücü ve bağırarak konuşan biri değildi. Gülüşü tebessüm idi. En fazla güldüğünde azı dişleri görünürdü. Gülünecek şeylere gülerdi.

Gülmesi nasıl kahkaha ile değildiyse, ağlaması da, bağırarak, feryat ederek değildi. Ancak gözleri yaşla dolar, boşalırdı. Göğsünden bir inilti duyulurdu. Ağlaması, bazen ölüye merhametinden, bazen ümmeti için korktuğundan ve onlara olan şefkatinden, bazen Allah korkusundan, bazen de Kur'an dinlerken olurdu. Kur'an dinlerken ağlayışı; korku ve haşyet ile dopdolu olan bir özlem, sevgi, saygı ve eşlik etme ağlayışıdır. Oğlu İbrahim öldüğünde gözleri yaşla doldu ve ona olan merhametinden ağladı ve: "*Göz yaşla dolar, kalp hüzünlenir. Rabbimizi hoşnut etmeyecek*

söz sarf etmeyiz. Biz senin için üzülüyoruz, ey İbrahim!" buyurdu. Kızlarından birini ruhunu teslim edeceği zaman gördüğünde de ağladı. İbn Mes'ûd ona *Nisâ* sûresini okurken "*Her ümmetten bir şâhit getirdiğimizde ve seni de (ey Muhammed) bunların aleyhine şâhit getirdiğimizde ne olacak halleri?!*"[147] âyetine geldiğinde Allah Elçisi ağladı.[148] Güneş tutulduğunda ağladı ve küsûf namazı kıldı, namazında ağlamaya başladı. Kimi zaman gece namazında da ağlardı.

10. Hz. Peygamber'in Hutbe Okuması

Allah Resûlü, yerde, minber üzerinde, erkek ve dişi develer üzerinde hutbe okumuştur. Hutbe okuduğu zaman gözleri kızarır, sesini yükseltir, sanki bir orduyu uyarıyormuşçasına öfkesi artardı.

Şöyle derdi: "*Allah'a hamdden sonra, sözlerin en hayırlısı Allah'ın kitabıdır. En iyi yol, Muhammed'in yoludur. İşlerin en kötüsü,*

[147] en-Nisâ 4/41.

[148] Müslim, "Müsâfirîn", 247.

sonradan uydurulup dine sokulandır. Dine sonradan sokulan her bid'at sapıklıktır."[149]

Hutbesini Allah'a hamd ederek başlardı. Pek çok fakih ise: Yağmur duası hutbesine istiğfarla, bayram hutbelerine de tekbirle başlardı." deseler de Hz. Peygamber'den bu konuda onları destekleyecek bir tek sünnet bile asla nakledilmemiştir. Onun sünneti bunun aksini, yani bütün hutbelere "*Elhamdülillah*" ile başlamıştır. Hutbeyi ayakta okurdu. Atâ gibi bir takım tâbiîlerin mürsel rivâyetlerine göre Hz. Peygamber, minbere çıktığında yüzünü cemaate çevirir ve "*es-selâmü aleyküm*" diye selamlardı. Şa'bî şöyle demektedir: "Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer de böyle yapardı."

Allah Resûlü hutbesini istiğfarla bitirirdi. Çoğu zaman hutbelerinde Kur'an'la vaaz ederdi. Müslim'in *Sahîh*'inde Ümmü Hişâm bt. Hârise'nin şöyle dediği rivâyet edilmektedir: "Kâf sûresini yalnızca Hz. Peygamber'in dilinden öğrendim. Her cuma minberde halka hitap

[149] Müslim, "Cum'a", 43; Ebû Dâvûd, "Sünnet", 5; Nesâî, "Î'deyn", 22; İbn Mâce, "Mukaddime", 7; Dârimî, "Mukaddime", 16, 23; İbn Hanbel, III, 310, 371; IV, 126, 127.

ederken bu sûreyi okurdu."[150] Ebû Dâvûd, Hz. Peygamber'in şahâdet getireceği zaman şöyle derdi:

"Hamd Allah'a mahsustur. O'ndan yardım diler, O'ndan bağışlanma dileriz. Nefislerimizin kötülüklerinden Allah'a sığınırız. Allah'ın doğru yola ilettiğini hiç kimse saptıramaz, saptırdığını da hiç kimse doğru yola iletemez. Tanıklık ederim ki, Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur ve Muhammed O'nun kulu ve Kıyâmet öncesi müjdeleyici ve uyarıcı olarak hak ile gönderdiği elçisidir. Allah'a ve Resûlü'ne itaat eden doğru yolu bulmuştur. Onlara isyan edense, yalnızca kendisine zarar vermiş olur. Allah'a hiçbir zarar veremez."[151]

Hutbelerinin ağırlıklı konuları şöyleydi: Verdiği nimetleri ve kemal vasıfları sebebiyle Allah'a hamd ve O'nu övme; İslâm'ın temel prensiplerini öğretme; cennet, cehennem ve âhiret hallerini anlatma; Allah'a karşı sorumluluk bilinciyle hareket etmeyi emretme; Allah'ın kızdığı ve hoşnut olduğu hususları açıklama.

---

[150] Müslim, "Cum'a", 52.

[151] Ebû Dâvûd, "Salât", 223.

Muhataplarının ihtiyaç ve faydalarının gerektirdiği her zaman hutbe okurdu.[152] Okuduğu her hutbede mutlaka her iki şahâdeti söyler ve şahâdet esnasında kendini özel ismiyle (Muhammed) anardı.

Hutbe okurken kimi zaman bir sopaya, kimi zaman da bir yaya dayanırdı. İnsanların ihtiyacına göre hutbeyi bazen kısa tutar, bazen de uzatırdı. Bayramlarda kadınlara ayrıca hutbe okur, onları sadaka vermeye teşvik ederdi.

[152] Allah Elçisi'nin Cuma'daki hutbesine bak! Sadece sözün kafiyesine ve karmaşıklığına önem veren ve zaman, mekan ve muhatapların durumlarının dikkate alınmadığı eski hatiplerin divanlarına sıkıca yapışan hatipler bundan ibret alsınlar. Bu hatiplerin, halkın/avamın anladığı ve ruhlarını etkileyen şeyleri söylemeleri gerekir. Kendisinde rehberin en büyüğü, öğüdün en yücesi ve tesirin en kuvvetlisi olan Kur'an'a göre hutbeyi inşa etmede Peygamberlerinin metoduna uysunlar. Okudukları her âyeti ve rivâyet ettikleri her hadîsi açıklasınlar. Ümmetin doğruluğunun kendilerinin doğruluğuna bağlı olduğunu bilsinler. Okudukları her hutbeden Allah katında sorumludurlar. İnsanları etkiledikleri ve insanların da vaazlarından etkilendikleri oranda mükafât alacaklardır. Allah hepimizi ıslah etsin ve müslümanları uyarmak için bizi faydalı ve anlayışlı hatipler yapsın!

V

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HZ. PEYGAMBER'İN İBADETLERİ

1. Hz. Peygamber'in Abdest Alma Şekli

Hz. Peygamber, çoğu zaman her namaz için abdest alırdı. Bazen de bir abdestle birkaç namazını kılardı. Abdestini kimi zaman bir müd (hacim ölçüsü birimi) ile, kimi zaman bir müddün üçte ikisiyle, kimi zaman da bundan daha fazlasıyla alırdı.

Allah Elçisi: "*Abdeste musallat olan 'Velhân' adında bir şeytan vardır. Bu nedenle suyun şüphe vermesinden sakının.*"[153] sözüyle ümmetini abdest alırken suyu fazla kullanıp israf etmekten sakındırırdı. Abdest uzuvlarını bazen birer, bazen ikişer ve bazen de üçer kez yıkayarak; uzuvlarının bir kısmını ikişer, bir kısmını da üçer kez yıkayarak abdest aldığı sahih olarak rivâyet edilmiştir. Abdest uzuvlarını tekrar tekrar yıkadığında başını bir kez meshederdi. Başının bir

---

[153] İbn Mâce, "Tahâret", 48; İbn Hanbel, V, 136.

kısmını meshetmekle yetindiğine dair hiçbir sahih rivâyet yoktur.

Ancak kakülüne meshettiğinde sarık üzerine meshederek meshi tamamlardı. Bazen başına, bazen sarığına, bazen de hem kakülüne hem de sarığına birlikte meshederdi. Her abdest alışında mutlaka ağzını ve burnunu iyice yıkardı. Bu âdetini bir kez bile terk ettiği vaki olmamıştır. Ağzını ve burnunu kimi zaman bir avuç su ile, kimi zaman iki avuç su ile, kimi zaman da üç avuç su ile yıkardı. Buhârî ve Müslim'de Abdullah b. Zeyd'den rivâyet edildiği gibi,[154] Allah Resûlü, ağza ve burna birlikte su alır; bir avuç suyun yarısını ağzına alır, yarısını da burnuna çekerdi. Sağ eliyle ağzına su alır, sol eliyle de sümkürürdü. Başı ile beraber kulaklarının içini ve dışını da meshederdi. Kulaklarını meshetmek için yeniden su aldığına dair ondan nakledilmiş sabit bir rivâyet yoksa da İbn Ömer'den böyle yaptığına dair sahih bir rivâyet vardır. Mest ve çorap giymediği zamanlarda ayaklarını yıkardı. Mest veya çorap giydiğinde ise, onların üzerine meshederdi.[155]

---

[154] Buhârî, ""; Müslim, "",

[155] Bu ameli şu âyet açıklamaktadır: "*Namaza kalktığınızda, yüzlerinizi ve dirseklere kadar ellerinizi yıkayınız; başlarınızı meshedin ve ayaklarınızı topuk kemiklerine kadar yıkayın.*" [el-Mâide 5/6]. Ayetteki "ercül" kelimesi,

"ercüleküm" şeklindeki kıraat esas alınırsa, "*yüzlerinizi ve dirseklere kadar ellerinizi yıkayınız*" âyetindeki yıkanan uzuvlara atıf yapılarak "ayaklarınızı yıkayın" şeklinde anlaşılmış olur. Şayet **"ercüliküm"** şeklindeki kıraat esas alınırsa, "*başlarınızı meshedin*" âyetindeki meshedilen uzva atıf yapılarak "ayaklarınızı meshedin" şeklinde anlaşılmış olur.

Hz. Peygamber, ayaklarında çorap veya mest olmadığı zaman onları yıkardı; ayakkabı, çorap veya başka şeyle örtülü olduğu zaman onlara meshederdi. İnsanları ayaklarındakini çıkarmaya zorlamazdı. Bunda, ibadette insanların çoğunun istediği kolaylık vardır. Fıkıh kitaplarında ise, çorap ve meste meshin ancak kendisiyle sahih olacağı pek çok şart ileri sürüldüğü açıktır. Oysa bunlara gerek yoktur. Zira Resûlullah, ne çoraba ne de meste veya ayakkabıya şartlar tahsis etti. Aksine, bunların her biri, ismine, şekline ve türüne göre zamana bırakıldı. Bundaki hikmet, bilinmektedir. Öyleyse, Allah ve Resûlü'nün şart koşmadığı şeyleri şart koşmakla dini zorlaştırmanın hiçbir anlamı yoktur. Nitekim Resûl-i Ekrem'in namazı ayakkabı ile kıldığına ilişkin rehberliğine bak!

Resûlullah, abdestte Allah'ın âyette düzene koyduğu şekildeki sıraya riâyet etmiştir: Başla beraber kulakları meshettiği gibi ağzı ve burnu yıkamayı da yüz kapsamında kabul etti.

Ayette abdesti bozanlardan iki tanesi söz konusu edilmektrdir: "*Tuvaletten gelmişseniz veya kadınlara yaklaşmışsanız.*" [el-Mâide 5/6]. Ayetteki "*el-ğâit=tuvalet*" kelimesi, ihtiyaç giderme yeridir. Biz ona, 'kenîf', 'mirhâd', 'beytü'r-râha' ve 'helâ' gibi isimler veririz. -Bu, necasetin çıktığı iki yerden çıkan şeylerden kinayedir.- "*Kadınlara yaklaşmışsanız.*" da böyledir, yani koca ile hanımı arasındaki ilişkiden kinayedir. Bu iki şeyin abdesti bozduğu üzerinde ittifak edilmiştir.

Allah Teâlâ, âyette cünüplükten temizlenmeyi de zikretmiştir: "*Cünüp iseniz (yıkanıp) temizleniniz.*" [el-Mâide 5/6]. Allah Resûlü'nün cünüplükten temizlenme şekli şöyle idi: Önce abdest azalarını yıkamakla başlar, sonra en üst ve sağından başlayarak vücudunun tamamını su ile yıkardı. Hz. Aişe'nin şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Ben ve Resûlullah bir kaptan yıkanırdık." [Buhârî, "Gusül", 2, 9, 15; "Hayız", 5, 21; "Libâs", 91]. Nesâî'nin rivâyetinde ise Hz. Aişe şöyle demektedir: "Yıkanmaya birlikte başlar, ben elimle başıma üç kere su döker, saçımı da çözmezdim." [Nesâî, "Gusül", 8-10].

Zâdü'l-Meâd'de gusül için bir bab ayrılmadığı halde âyette abdestle beraber zikredildiğinden dolayı ben, burada guslü de

Onun hem mukim iken (ikamet halinde) hem de yolculukta mestler üzerine meshettiği sahih olarak rivâyet edilmiştir. Bu durum, vefat edinceye kadar yürürlükten kaldırılmamıştır, yani nesh edilmemiştir. Rivâyet edilen pek çok hasen ve sahih hadise göre, mestler üzerine meshetmek mukim (yolcu olmayan) için bir gün bir gecelik, yolcu için de üç gün üç gecelik bir zamanla sınırlandırılmıştır.

Mestlerin üst kısmına, çorap ve ayakkabıların ise üzerine meshederdi.

Abdestini âyetteki sıraya göre ara vermeden yapardı. Bu sırayı bir kez bile ihlal etmemiştir. Sakalını ve parmaklarının arasını su ile ovalama işlemini sürekli yapmazdı. Abdestin başında besmele, sonunda da teşehhüdden başka bir şey okumazdı. Dirseklerinin ve ayak bilek kemiklerinin üst tarafını yıkadığı tespit edilmemiştir. Abdest azalarını kurulamaya ilişkin olarak Tirmizî, bu konuda Hz. Peygamber'den sahih hiçbir rivâyet yoktur, demektedir.

Abdest suyunu bazen kendisi döker, bazen de başkası suyunu dökerek ona yardım ederdi.

---

açıkladım.

Nitekim Buhârî ve Müslim'de rivâyet edildiğine göre, bir yolculuk esnasında Muğîre b. Şu'be abdest suyunu dökmüştür.[156]

2. Hz. Peygamber'in Teyemmüm Yapma Şekli

Ellerini sadece bir kere toprağa vurur, onunla hem yüzüne hem de ellerine teyemmüm ederdi. Ne ellerini iki kez toprağa vurarak ne de dirseklere kadar teyemmüm ettiğine dair sahih bir rivâyet gelmiştir. İmam Ahmed: "Kim teyemmüm dirseklere kadardır derse, bu ancak kendi kafasından fazladan söylediği bir şeydir." demiştir.

İster normal toprak, ister çorak isterse kum olsun üzerinde namaz kıldığı toprakla teyemmüm ederdi.

Sahîh bir hadiste onun şöyle buyurduğu rivâyet edilmiştir: "*Ümmetimden herhangi birine namaz vakti nerede erişirse erişsin, mescidi de temizleyicisi de onun yanındadır.*" Her namaz için teyemmüm etmediği gibi, bunu emretmedi de. Teyemmümü, abdestin yerini tutacak şekilde

[156] Buhârî, "Salât", 7; "Hac", 93; Müslim, "Tahâret", 76-78.

sınırlamadan serbest bırakmış ve kendisi de öyle yapmıştır.[157]

[157] Teyemmüm, su bulunmadığında, hastalık veya yolculuk esnasında abdest ve cünüplükten dolayı yıkanmanın yerine geçer. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: "*Ey iman edenler! Sarhoş iken, ne dediğinizi bilene, cünüp iken de -yolcu olan hariç- gusledene kadar namaza yaklaşmayın! Bununla birlikte, eğer hasta veya yolculukta iseniz yahut tuvaletten gelmişseniz yahut ta kadınlara yaklaşmışsanız ve (bu gibi durumlarda) su da bulamamışsanız, o zaman temiz bir toprak bulup (onunla) yüzlerinizi ve ellerinizi meshedin. Kuşkusuz Allah çok affeden, çok bağışlayandır.*" [en-Nisâ 4/43]. Allah bir başka âyette de şöyle buyurmaktadır: "*O zaman temiz bir toprak arayıp onunla yüzlerinizi ve ellerinizi meshedin. Allah, size güçlük çıkarmak istemez; ama sizi temizlemek ve şükretmeniz için, size olan nimetini tamamlamak ister.*" [el-Mâide 5/6].

3. Hz. Peygamber'in Namaz Kılma Şekli[158]

[158] Namazın faydalarından bazıları şunlardır: Namaz, insanlara düzeni ve dinamizmi öğretir, verilen sözlere ve vakitlere dikkat etmeye alıştırır, saftaki birlikteliğin kalplerdeki ve savaştaki saf birlikteliğini nasıl takviye edeceğini gösterir. Ayrıca, namazın, kişide alışkanlık haline gelmesiyle temizlik alışkanlığı kazandırır. Kişinin namaz kılanların cemaatinde oluşu, kardeşleriyle güçlü olduğunu hissettirir ve her türlü iyilik için yardımlaşmanın esası olan cemaate onu alıştırır.

Bütün bu faydaların ötesinde bir başka faydası da kulun, Rabbinin huzurunda durarak O'nunla bağlantı kurmasıdır. Allah'ın âyetlerini okur, onları tefekkür eder, ayakta durur, oturur, Allah'ın kendisini gözetlediğini ve muttali olduğunu bilerek namaza ilişkin bütün işleri yapar. Böylece nefsini Allah korkusu ve O'nu hoşnut etme isteğiyle terbiye eder. Namaza bu şekilde devam etme neticesinde, namaz, sahibini bütün kötülüklerden uzaklaştırır. Nitekim Allah şöyle buyurmaktadır: "*Namazı kıl; çünkü namaz, (insanı) hayasızlıktan ve kötülüklerden alıkor. Allah'ı anmak ise en büyük (ibadettir). Allah, yapmakta olduklarınızı bilmektedir.*" [el-Ankebût 29/45].

Namaz ile ahlâk düzelir, bedenler, elbiseler ve mekanlar temizlenir, dinamizm, düzen ve yardımlaşma sağlanmış olur. Tüm iyilik esasları nefse yerleşir. İnsanlar namazla, tüm dünya işleri için yardım isterler. Toplumsal işleri yerine getirmek için hazır olurlar. Allah şöyle buyurmaktadır: "*Sabrederek ve namaz kılarak (Allah'tan) yardım isteyin. Şüphesiz namaz, Allah'a karşı gönülden saygı duyanlardan başkasına ağır gelir. Onlar, Rablerine kavuşacaklarını ve gerçekten O'na döneceklerini çok iyi bilirler.*" [el-Bakara 2/45-46]. Bundan dolayı, bu hayattaki hiçbir şey namazsız olamaz. Hikmetini bilmeyip onun anlamsız bir takım hareketlerden ibaret olduğunu düşünerek, namaz kılanların çoğunun, ahlâklarının güzelleşmediğini, bedenlerinin temizlenmediğini, bir düzene alışmadıklarını ve sözlerini tutmadıklarını gördüğü için bazıları namazı terk etti. Bu câhil kişi(ler), Allah'ın böyle namaz kılanlar hakkında: "*Kıldıkları namazları ciddiye almamalarından, (her şeyi) gösteriş ve (övülmek) için yapmalarından ve (toplum içinde başkalarına) en küçük bir yardımın yapılmasını bile engellemelerinden ötürü, vay o namaz kılanların haline!*" [el-Mâûn 107/4-7] dediğinin farkında değiller. Bunlar namaz kılıyorlar, fakat namazın anlamını bilmiyorlar. Çünkü böyleleri,

namazı ya atalarından taklit yoluyla öğrendiler ya da namazdaki Kur'an'ı düşünmeksizin ve onda olan tekbir, tesbih, kıyam, oturma, rükû ve secde hareketlerinden ibret almadan şartlar ve rükunlar sayısınca kuru bir telkin yoluyla aldılar. Bütün bunları bilmemeleri ve ondan yüz çevirmeleri, onların namazı ciddiye almamalarına neden oldu. Bunlar ne huşû duyarlar ne de kurtuluşa ererler. Nitekim Allah şöyle buyurmaktadır: "*Namazlarında huşû içinde bulunan, boş şeylerden uzak duranlar gerçekten de kurtuluşa ermişlerdir!*" [el-Müminûn 23/1-3]. Ayette 'lağv=boş şey'in gelmesinin hikmeti, huşû içinde kılınmayan namazın hiçbir değeri olmayan, boş ve kendisinden ıslah beklenmeyen bir şey olduğunu bildirmektir.

Namaz için vakit belirlemenin hikmeti şudur: İnsanlar dünya işleriyle bir müddet meşgul olunca, nefislerini havanın kirinden temizlemek ve onları Allah'ın zikriyle korumak ve amelde ihsan ve takvaya hazırlamak için de belli bir vakitte namaza yönelirler. Böylece dünya işleri nefislerinde yerleşme imkanı bulmaz ve kendisini saran kötü çevre, niteliksiz arkadaş ve dostlar onu etkilemez. Bunun için namaz belli vakitlerde kılınır. Bu vakitlere riayet etmek her insan için zorunludur. Allah'ın istediği gibi namazı kılan herkes, namaz sebebiyle, dünyevî ve uhrevî her mutluluğu gerçekleştirmeye hazır olur. Ümmetin ıslahını, fertlerinin birliğini ve ahlâklarını değiştirmeyi isteyen çağımızın insanları bunu anlamalıdır. Diğer bütün ibadetlerde olduğu gibi, Allah'ın namazdaki hikmetinin, amel ve hareket birliğine kavuşturmak olduğunu bilmelidirler.

Allah, namazın vakitlerini, namazdaki kıyâm, kıraat, rükû, secde ve tesbihlerle birlikte Kur'an'da zikretmiştir: "*Namaz, inananlara vakitli olarak farz kılınmıştır.*" [en-Nisâ 4/103]. "*Güneşin batıya kaymasından gecenin karanlığına kadar (belli vakitlerde) namaz kıl. Sabah (namazı) okumasını da (gerçekleştir); çünkü sabah (namazı) okumasında (melekler de) hazır bulunurlar.*" [el-İsrâ 17/78]. "*Gündüzün iki ucunda ve gecenin ilk saatlerinde namaz kıl; çünkü iyilikler, kötülükleri giderir. Bu, Allah'ı anmak isteyenler için bir uyarıdır.*" [Hûd 11/114]. "*Ey inananlar! Köleleriniz ve içinizden henüz ergenlik çağına erişmemiş olanlar, şu üç vakitte yanınıza girmek için sizden izin istesinler: Sabah namazından önce, öğleyin elbiselerinizi çıkardığınız vakit ve yatsı namazından sonra. Bu üç vakit sizin soyunup dökünebileceğiniz vakitlerdir.*" [en-Nûr 24/58]. "*Siz, akşama ulaştığınızda ve sabaha kavuştuğunuzda Allah'ı tesbih edin!*

Namaz kılmaya başladığında "Allahu Ekber" derdi. Bundan önce hiçbir şey söylemez, niyeti asla diliyle telaffuz etmezdi. "Allah rızası için (falan vaktin) dört rekat farzını kıbleye yönelik olarak bana uyan cemaate kıldırmaya veya uydum hazır olan imama" demediği gibi, "eda" olarak, "kaza" olarak veya "vaktin farzını kılıyorum" şeklindeki sözleri de söylememiştir. Bu on bid'atın bir kelimesini bile hiç kimse ister sahih, ister zayıf, ister müsned ve isterse mürsel senedle Hz. Peygamber'den asla rivâyet etmemiştir. Hatta onun ashabından herhangi birinin bile bunlardan birini söylediği nakledilmemiş; ne tâbiînden biri ne de dört imam (Ebû Hanife,

---

Övgü, göklerde ve yerde O'nundur. Gündüzün sonunda ve öğleye ulaştığınızda (O'nu tesbih edin!)" [er-Rûm 30/17-18]. "*Zamana andolsun ki, insan zarardadır.*" [el-Asr 103/1-2]. "*Güneşin doğuşundan önce de, batışından önce de Rabbini överek tesbih et! Gecenin bir kısmında da secdelerin ardından da O'nu tesbih et!*" [Kâf 50/39-40]. "*Ey inananlar! Rükû edin, secde edin, Rabbinize ibadet edin ve kurtuluşa erebilmeniz için hayır işleyin!*" [el-Hac 22/77]. "*Namazı kılın, zekatı verin ve rükû edenlerle birlikte rükû edin*" [el-Bakara 2/43]. "*Namazlara ve özellikle orta namaza devam edin. Gönülden bağlılık ve saygı ile Allah'ın huzurunda durun!*" [el-Bakara 2/238]. Ayetteki "salavât= namazlar" beş vakit namazdır. "Vustâ=orta" ise, boyun eğme ve tefekkür etmekle orta yol üzere olanıdır. Hz. Peygamber, bütün bunlarla neyin kastedildiğini, nefislere namazı yerleştiren ve amelî tevâtürle korunmuş kılan fiili ile açıklamıştır. Allah bizi namaza devam edenlerden ve gönülden bağlanarak namazı kılanlardan eylesin!

Mâlik, Şâfiî ve Ahmed) bunların söylenmesini güzel görmüştür.

Tekbirle birlikte ellerini, parmakları açık olarak omuzlarına veya kulaklarına kadar kaldırır sonra sağ elini sol elinin üzerine kordu.

Bazen: اللَّهُمَّ بَاعِدْ بَيْنِي وَبَيْنَ خَطَايَايَ كَمَا بَاعَدْتَ بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ/*"Allah'ım! Benimle günahlarımın arasını doğu ile batı arasını ayırdığın gibi ayır."*,[159] bazen de: وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ حَنِيفًا وَمَا أَنَا مِنْ الْمُشْرِكِينَ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ لَا شَرِيكَ لَهُ وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا مِنْ الْمُسْلِمِينَ/*"Yönümü, gökleri ve yeri yaratana dosdoğru olarak çevirdim. Ben Allah'a ortak koşanlardan değilim. Namazım, ibadetlerim, hayatım ve ölümüm hiçbir ortağı olmayan âlemlerin Rabbi Allah içindir. Ben bununla emrolundum ve Ben inananların ilkiyim."*[160] dualarıyla/sözleriyle namaza başlardı.

Sünen musannifleri, Hz. Peygamber'in (s.a.v) istiftâh tekbirinden sonra şu duayı okuduğunu nakletmiştir: سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ وَتَبَارَكَ اسْمُكَ

---

[159] Buhârî, "Ezân", 89; "Deavât", 39, 44, 46; Müslim, "Mesâcid", 147; "Zikr", 48; Ebû Dâvûd, "Salât", 121; "Tirmizî, "Deavât", 76; Nesâî, "Tahâret", 47; "İftitâh", 15; İbn Mâce, "İkâme", 1; "Duâ", 3; Dârimî, "Salât", 37.

[160] Müslim, "Müsâfirîn", 201, 202; Ebû Dâvûd, "Edâhî", 4; "Tirmizî, "Deavât", 32; Nesâî, "İftitâh", 17; İbn Mâce, "Edâhî", 1; Dârimî, "Edâhî", 1.

وَتَعَالَى جَدُّكَ وَلَا إِلَهَ غَيْرَك/*"Allahım! Sen her türlü noksanlıktan pâk ve uzaksın. Seni daima böyle anar ve sana hamd ederim. Senin adın pek mübarektir. Senin şânın yücedir (Seni övmek yücedir) ve Senden başka ilâh yoktur.*"

Sahîh olarak rivayet edildiğine göre Hz. Ömer, Hz. Peygamber'in (s.a.v) makamında namaz kıldırırken istiftâh tekbirinden sonra bu duayı sesli olarak okuyup insanlara öğretirdi.

Bu duadan sonra Hz. Peygamber Eûzü besmele çeker ve bazen seslice, bazen de içinden besmeleyi okurdu. Ardından her âyette durarak ve âyet sonlarını uzatarak Fâtiha suresini okurdu. Açıktan okuduğu Fâtiha suresini bitirince, yüksek sesle "Âmîn" derdi.

Hz. Peygamber (s.a.v) iki kez duraklardı. İlk olarak iftitâh tekbirinden sonra, ikinci olarak da Fâtiha suresini bitirdikten sonra kısa bir müddet beklerdi. Ardından bazen uzun bazen de yolculuk veya başka bir nedenden dolayı kısa bir sure okurdu. Ama çoğunlukla kırâati ne çok uzatır ne de çok kısa tutardı. Hz. Peygamber'in (s.a.v) sabah namazlarındaki kırâati, diğer namazlara göre uzun sürerdi. Cuma günleri,

Secde ve İnsan surelerini okuyarak namaz kıldırırdı. Çünkü bu surelerde, evrenin başlangıcı, âhiret hayatı, Hz. Âdem'in yaratılışı, cennet ve cehenneme girme gibi konular işlenmiştir. Bunlar da, Cuma günü meydana gelen ve gelecek olaylardır. Böylece müslümanlara o günde meydana gelecek olayları hatırlatıyordu.

Hz. Peygamber (s.a.v), bayram ve Cuma gibi büyük kalabalıkların toplandığı günlerde Kâf, Enbiyâ, Leyl, ve Ğâşiye surelerini okurdu.

Hz. Peygamber (s.a.v) Cuma ve bayram namazları hariç namazlarında bir sure belirleyip daima onu okumazdı. Cuma ve bayram namazları dışında onun kırâati ile ilgili olarak, Ebu Dâvûd, Amr İbn Şuayb'ın dedesinden şu rivayeti aktarmıştır: Hz. Peygamber'i (s.a.v) insanlara farz namazları kıldırırken küçük ve büyük bütün mufassal sureleri okuduğunu işittim.

Hz. Peygamber (s.a.v) birinci rekatları ikinci rekattan uzun tutardı. Kıraatini tamamladıktan sonra kendisine gelinceye kadar ara verirdi. Ardından ellerini kaldırıp tekbir getirerek rükûya giderdi. Ellerini diz kapaklarının üzerine koyardı. Elleri ile âdeta diz kapaklarını kavrardı. Bu

esnada kollarını düz tutar ve vücuduna bitiştirmezdi. Sırtını ise dümdüz tutardı. Ne başını yukarı kaldırır ne de aşağı eğerdi. Aksine sırtı ile aynı seviyede tutardı. Rükûda iken سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ/*"Büyak Rabbimi tesbih ederim."* derdi. Bazen de şöyle dua ederdi: سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا وَبِحَمْدِكَ اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي/*"Ey Allahım! Ey Rabbimiz! Seni bütün noksan sıfatlardan tenzih eder. Şânına yakışır biçimde överim. Ey Allahım! Beni bağışla!"*

Hz. Peygamber'in (s.a.v) rükûu on defa سُبْحَانَ اللَّهِ/ *Subhânallah* diyecek kadar sürerdi.

Sünen musannıfları Enes İbn Mâlik'in şöyle söylediğini nakletmiştir:

"Hz. Peygamber'den (s.a.v) sonra onun gibi namaz kıldıran birinin arkasında namaz kılmadım. Ancak – Ömer İbn Abdilaziz'i kastederek- şu delikanlının kıldırdığı namaz, Allah Resûlü'nün (s.a.v) kıldırdığı namazlara çok benziyor. Rükû ve secdede on defa سُبْحَانَ اللَّهِ/Subhânallah diyecek kadar duruyor."

Hz. Peygamber (s.a.v), rükûdan سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ/*"Allah kendisine hamd edeni işitir."* diyerek doğrulurdu. Bu esnada ellerini kaldırırdı.

Allah Resûlü'nün (s.a.v) üç yerde ellerini kaldırdığına dair otuz sahâbiden rivayet nakledilmiştir. On râvi de onun bu üç yerde ellerini kaldırdığı konusunda ittifak etmiştir. Hz. Peygamber'in (s.a.v) ellerini kaldırmadığına dair hiçbir rivayet yoktur.

Hz. Peygamber (s.a.v) rükûdan doğrulduktan sonra "*Rabbimiz hamd senin içindir.*" anlamına gelen şu dualardan birini okurdu:

رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ/Rabbenâ ve leke'l-hamd.

رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ/Rabbenâ leke'l-hamd.

اللَّهُمَّ رَبَّنَا لَكَ الْحَمْد/Allahümme Rabbenâ leke'l-hamd.

Bütün bu dualar sahîh bir senetle ondan nakledilmiştir. Ama اللَّهُمَّ ile و harfinin birleşti bir dua sahîh olarak gelmemiştir.

Rükû'dan doğrulduktan sonra rükû ve secdede geçen süre kadar beklemek de Allah Resûlü'nün (s.a.v) sünnetindendir.

Rükû'dan doğrulduktan sonra Hz. Peygamber'in şu duayı okuduğu da sahîh bir senetle nakledilmiştir: سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ اللَّهُمَّ رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ

مِلْءُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمِلْءُ مَا شِئْتَ مِنْ شَيْءٍ بَعْدُ أَهْلَ الثَّنَاءِ وَالْمَجْدِ أَحَقُّ مَا قَالَ الْعَبْدُ وَكُلُّنَا لَكَ عَبْدٌ اللَّهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ وَلَا مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ/*Allah kendisine hamd edeni işitir. Ey ulu Allahım! Ey Rabbimiz! Göklerin yerin ve daha başka senin dilediğin varlıkların dolusu kadar Hamd olsun Sana! Ey övülmeye layık, yüceltilmeyi hak eden Rabbim! Hepimiz senin kulunuz. Bir kulun söylediği en doğru söz "Ey Allahım! Senin verdiğini engelleyecek; vermediğini de verecek kimse yoktur. Sana karşı kimseye çalışması bir fayda vermez." sözüdür.*[161]

Yine sahîh olarak Hz. Peygamber'in (s.a.v) şu şekilde de dua ettiği rivayet edilmiştir: اللَّهُمَّ اغْسِلْ عَنِّي خَطَايَايَ بِمَاءِ الثَّلْجِ وَالْبَرَدِ وَنَقِّ قَلْبِي مِنْ الْخَطَايَا كَمَا نَقَّيْتَ الثَّوْبَ الْأَبْيَضَ مِنْ الدَّنَسِ وَبَاعِدْ بَيْنِي وَبَيْنَ خَطَايَايَ كَمَا بَاعَدْتَ بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ/*Ey Ulu Allahım! Hatalarımı kar ve dolu suyu ile yıka! Beyaz elbisenin kirden arındığı gibi kalbimi günahlardan arındır! Hatalarımla benim*

---

[161] Duanın Latin harfleri ile okunuş şekli: Semiallâhu limen hamideh, Allahumme Rabbenâ leke'l-hamd Mülü's-semâvâti ve'l-ardı ve mil umâ şi'te min şey ba'du Ehle's-senâi ve'l-mecdi ehakku mâ kale'l-abdu ve kullune leke abdun. Allahumme lâ mânia limâ a'tayte ve lâ mu'tıye limâ mena'te ve lâ yenfa' ze'l-mecdi minke'l-ceddu.

aramı, doğu ile batının arasını uzak tuttuğun gibi uzak eyle![162]

Hz. Peygamber (s.a.v) rükû'dan sonra bir müddet doğrulup bu dualardan birini okuduktan sonra ellerini kaldırmadan tekbir alır secdeye giderdi. Secdeye giderken önce dizlerini sonra ellerini, daha sonra da alnını ve burnunu yere yayardı. Bu, sahih rivâyet olup Şerîk-Asım b. Küleyb-babası Küleyb senediyle Vâil b. Hucr'un şöyle dediği nakledilmektedir: "Allah Resûlü'nü secde yaparken ellerinden önce dizini yere koyduğunu ve secdeden kalkarken de dizlerinden önce ellerini kaldırdığını gördüm."[163] Bunun aksini yaptığı rivâyet edilmemiştir.

Secde ettiği zaman alnını ve burnunu yere iyice yerleştirir, ellerini yanlarına açar ve uzak tutar, ellerini omuzları ve kulakları hizasında yere kordu. Müslim'in *Sahîh*'inde Allah Resûlü'nün: "*Secde ettiğin zaman avuç içlerini yere koy;*

---

[162] Duanın Latin harfleri ile okunuş şekli: Allahumme'ğsil annî hatâyâye bi mâi's-selci ve'l-beredi ve nakkı kalbî mine'l-hatâyâ kemâ nekkayte's-sevbe'l-evbyad bine'd-denes ve bâıd beynî ve beyne hatâyâye kemâ bâadte beyne'l-meşrık ve'l-ma'ğrib.

[163] Tirmizî, "Salât", 84; Ebû Dâvûd, "Salât", 137; Nesâî, "Tatbîk", 38, 93; Dârimî, "Salât", 74.

dirseklerini ise yukarı kaldır." buyurduğu rivâyet edilmiştir.[164]

Secdelerinde itidal üzere olup, ayak parmaklarının uçlarını kıbleye yöneltirdi.

Avuçlarını ve parmaklarını yere yayar; parmak aralarını ne ayırır ne de birleştirirdi. İbn Hibbân'ın *Sahîh*'inde ise, rükû ettiğinde parmaklarını ayırdığı, secde ettiğinde de parmaklarını birleştirdiği rivâyet edilmektedir.

Secde anında سبحان ربي الأعلى سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا وَبِحَمْدِكَ اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي/*"En yüce olan Rabbim! Seni bütün eksikliklerden tenzih ederim; Allahım! Seni hamd ile tesbih ederim; Allah'ım! Beni bağışla.*"[165] veya اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِرِضَاكَ مِنْ سُخْطِكَ بِمُعَافَاتِكَ مِنْ عُقُوبَتِكَ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْكَ لَا أُحْصِي ثَنَاءً عَلَيْكَ أَنْتَ كَمَا أَثْنَيْتَ عَلَى نَفْسِكَ/*Allahım! Kızmandan hoşnutluğuna; gazabından affına sığınırım; Senden yine Sana sığınırım; Senin kendini övdüğün gibi ben Seni övemem!*"[166] duasını okurdu.

---

[164] Müslim, "Salât", 234.

[165] Ebû Dâvûd, "Salât", 147, 149, 150; İbn Mâce, "İkâme", 20; Dârimî, "Salât", 69. Duanın Latin harfleri ile okunuşu: Sübhâne rabbiye'l-a'lâ; Sübhâneke Allahümme rabbenâ ve bi-hamdik; Allahümmeğfirlî,

[166] Müslim, "Salât", 222; Ebû Dâvûd, "Salât", 148; "Vitr", 5; Tirmizî, "Deavât", 75, 112; Nesâî, "Tahâret", 119; "Sehv", 89; "Tatbîk", 47, 71; "Kıyâmü'l-leyl", 51; İbn Mâce, "Duâ", 3; "İkâme", 117; *Muvatta,* "Kur'an", 31.

Veya şöyle derdi: اَللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي خَطَايَايَ وَعَمْدِي وَجَهْلِي وَ هَزْلِي وَكُلُّ ذَلِكَ عِنْدِي اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي مَا قَدَّمْتُ وَمَا أَخَّرْتُ وَمَا أَسْرَرْتُ وَمَا أَعْلَنْتُ أَنْتَ إلهى لا إله إلا أنت/*"Yani, Allah'ım! ciddi, şaka, hata ve kasıtlı olarak yaptığım her şeyimi bağışla!*[167]*. Yani, Allahım! Yaptığım ve yapmadığım, gizlediğim ve açıktan yaptığım bütün hatalarımdan ötürü beni bağışla, Sen ilahımsın, Senden başka hiçbir ilah yoktur!* "[168]

Secdelerde dua etmeyi emretmiştir. Dua iki çeşittir: **1)** Övgü duası, **2)** İstek duası. Hz. Peygamber secdelerinde duanın her iki çeşidini de çokça yapardı.

Kıyamı uzattığı zaman rükû ve secdeleri de uzatırdı; kıyamı kısa tutunca rükû ve secdeleri de kısa tutardı.

Başını secdeden tekbir alarak kaldırır, sonra sol ayağını yere yayıp sağ ayağını diker, ellerini

---

Duanın Latin harfleri ile okunuşu: "Allahümme innî eûzü bi-rızâke min suhtike; ve bi-muâfâtike min ukûbetik; ve eûzü bike minke; lâ uhsiye senâen aleyke ente kemâ esneyte alâ nefsik."

[167] Buhârî, "Deavât", 61; Müslim, "Zikr", 70. Duanın Latin harfleri ile okunuşu:

[168] Buhârî, "Teheccüd", 1; "Tevhîd", 8, 24, 35; Müslim, "Müsâfirîn", 199, 201; Ebû Dâvûd, "Salât", 119; "Vitr", 25; Tirmizî, "Deavât", 32; Nesâî, "Kıyâmü'l-leyl", 9; "Tatbîk", 66; İbn Mâce, "İkâme", 180; Dârimî, "Salât", 169; Muvatta, "Kur'an", 34.

uylukları üzerine koyarak yere otururdu. Dirseğini uyluğun ve elinin iç kısmını ise dizleri üzerine kordu. Parmaklarından ikisini çeker, bir halka yapar sonra da bir parmağını dua etmek için kaldırarak hareket ettirirdi. Vâil b. Hucr, Ebû Hâtim'in zikrettiği sahih bir hadiste Hz. Peygamber'in böyle yaptığını söylemiştir.

İki secde arasında secde miktarınca oturur ve şöyle dua ederdi: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي وَارْحَمْنِي وَاجْبُرْنِي وَاهْدِنِي وَارْزُقْنِي/*"Allah'ım! Beni bağışla, bana acı, bana bağışta bulun, beni doğru yola ilet ve beni rızıklandır."* [169] Uyluklarına dayanarak ayaklarının ön kısmı ve dizleri üzerinde (ikinci) rekata kalkardı. Elleriyle yere dayanmazdı.

Ayağa kalkınca ara vermeksizin kırâate başlardı. İkinci rekatı birinciden kısa tutardı. Teşehhüd için oturduğunda sol elini sol uyluğu, sağ elini ise sağ uyluğu üzerine kor, sağ işaret parmağını kaldırırdı. Parmağını ne tamamen diker, ne de hareketsiz bırakırdı. Küçük parmak ile yüzük parmağını toplar, baş parmakla birlikte orta parmağını halka yapar, dua etmek üzere

---

[169] Tirmizî, "Salât", 95; İbn Mâce, "İkâme", 23; İbn Hanbel, I, 371. Duanın Latin harfleri ile okunuşu: Allahümme'ğfirlî verhamnî, vecbürnî, vehdinî, verzüknî.

işaret parmağını kaldırır ve ona doğru bakardı. Sol avucunu sol uyluğu üzerine yayar ve yukarıda geçtiği gibi, sol ayağını yayıp üzerine otururdu. Buhârî ve Müslim'de Ebû Humeyd'den rivâyet edilen hadise göre, Hz. Peygamber, iki rekatı tamamlayıp oturunca sol ayağı üzerine oturur, sağ ayağını dikerdi. Son rekatta oturduğu zaman sol ayağını ileri alır, sağ ayağını diker ve kalçası üzerine otururdu.[170]

Bu (ilk) oturuşta ashabına da öğrettiği şu duayı okurdu: التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ /*selamlar, duâlar ve bütün güzel şeyler sadece Allah içindir. Ey Peygamber! Selâm sana. Allah'ın rahmeti ve bereketleri sana. Selam bize ve Allah'ın Salih kullarına. Allah'tan başka hiçbir ilah olmadığına şahitlik ederim. Ve Hz. Muhammed'in O'nun kulu ve elçisi olduğuna da şahitlik ederim.*" [171] Hz.

---

[170] Buhârî, "Ezân", 145.

[171] Buhârî, "Ezân", 148, 150; "Amel fi's-Salat", 4; "İsti'zân", 3, 28; "Deavât", 16; Tevhîd", 5; Müslim, "Salât", 56, 60, 62; Tirmizî, "Salât", 99, 100; "nikâh", 17; Nesâî, "Tatbîk", 23, 100, 101-104; "Sehv", 41, 43-45, 56; İbn Mâce, "İkâme", 24; "Nikâh", 19; Dârimî, "Salât", 84, 92; Muvatta, "Nidâ", 54, 55; "Selâm", 8. Duanın Latin harfleri ile okunuşu: "et-Tehiyyâtü lillahi ves-salevâtü vet-tayyibâtü es-selâmü aleyke eyyühennebiyyü ve-rahmetullahi ve-berakâtühû es-selâmü aleynâ ve alâ ıbâdillahi's-sâlihîn,

Peygamber, bu ilk teşehhüdü kısa tutardı. Sonra ellerini kaldırarak tekbir alıp (üçüncü rekata) kalkardı.

İlk iki rekattan sonra *Fâtiha*'dan başka bir şey okuduğu tespit edilmemiştir.

İkinci ve son teşehhüde oturunca, birinci teşehhüde ilave olarak hem kendisine hem de ailesi üzerine salat (dua) getirir, kabir ve cehennem azabından, ölü ve dirilerin fitnesiyle Mesih Deccâl'in fitnesinden Allah'a sığınırdı.[172]

Daha sonra önce sağına sonra soluna "*es-Selâmü aleyküm ve rahmetullah,* yani Allah'ın selamı ve rahmeti üzerinize olsun." diye selam verirdi.

Allah Resûlü namaza durduğunda -Ahmed b. Hanbel'in naklettiğine göre-[173] başını öne eğerdi. Gözlerini kapamaz, aksine secde mahalline bakardı. Teşehhüdde olduğu gibi,

---

eşhedü enlâ ilâhe illallah ve eşhedü enne muhammeden abdühû ve rasûlüh."

[172] Buhârî, "Ezân", 149; "Cenâiz", 88; "Cihâd", 25; "Deavât", 38; Müslim, "Mesâcid", 128, 130, 132; "Zikr", 50, 52; Ebû Dâvût, "Salât", 179; Tirmizî, "Deavât", 76, 132; Nesâî, "Sehv", 64; "Cenâiz", 115; "İstiâze", 6, 7; İbn Mâce, "Duâ", 3; Muvatta, "Kur'ân", 33; İbn Hanbel, II, 237, 288; III, 113.

[173] İbn Hanbel, V, 386, 405. Ayrıca bk. Müslim, "Fiten", 105.

işaret parmağından öteye bakmazdı. Namaz gözünün neşesi kılınmıştı. Bu nedenle o: "Bilâl! Bizi namazla rahatlat." derdi. Uzunca kılmak niyetiyle bir namaza başlayıp da bir çocuğun ağladığını duyunca, annesine zahmet vermemek için namazını kısa keserdi. Ebu'l-Âs b. er-Rebî'in kızı, yani büyük kızı Zeyneb'in kızı olan torunu Ümâme'yi omzunda taşıyarak namaz kılardı. Kalktığı zaman onu taşır, rükû ve secdeye vardığında ise yere kordu. Namaz kılarken Hasan veya Hüseyin gelir sırtına binerdi. Bunun üzerine onu, sırtından düşürme korkusu nedeniyle secdeyi uzatırdı.

Bir keresinde bir süvarisini öncü olarak sefere göndermişti. Kalkıp namaza durduğunda süvarinin geleceği vadi tarafına bakar dururdu. Ama süvarisinin durumunu gözetmek onu meşgul etmemişti. Allah'a olan yönelişinin, yakınlığının ve O'nun huzurunda kalp huzurunun mükemmel oluşu nedeniyle, cemaat ve cemaat dışındakilerin hallerini gözetleme gibi durumlar, onu hiç meşgul etmezdi.

O namaz kılarken, Hz. Aişe tuvalet ihtiyacını görür gelir, o sırada kapı kapalı olursa, kapıya

kadar yürür, kapıyı açar sonra namazına dönerdi.

Namaz kılarken kendisine selam verenin selamını işaretle alırdı. Müslim'in rivâyet ettiğine göre Câbir şöyle demektedir: "Resûlullah, beni bir iş için göndermişti. Sonra ona namaz kılarken yetiştim ve kendisine selam verdim. O da işaretle selamımı aldı."[174] Ebû Dâvûd'un *Sünen*'inde ve İbn Hanbel'in *Müsned*'inde İbn Ömer'in, Hz. Peygamber eliyle işaret ederdi, dediği nakledilmektedir.[175] Beyhakî'nin naklettiğine göre Abdullah b. Mesûd şöyle demektedir: "Habeşistan'dan döndüğümde Hz. Peygamber'in yanına geldim, namaz kılıyordu, selam verdim, başıyla işaret ederek selamımı aldı."

Hz. Peygamber, kıble tarafında Hz. Aişe uzanmış yatarken namaz kılardı. Allah Elçisi, secdeye vardığı zaman ona eliyle işaret eder/dürter, o da ayaklarını toplardı. Secdeden kalktığı zaman yine uzatırdı.

---

[174] Müslim, "Mesâcid", 36.

[175] Ebû Dâvûd, "Salât", 170; İbn Hanbel, III, 138.

Minber üzerinde namaz kılar, orada rükû ederdi; secde zamanı gelince arka arkaya iner, yere secde eder, sonra tekrar minbere çıkardı.

Duvara doğru namaz kılarken önünden geçmek için bir evcil hayvan geldi. Ürkütmeden kovalamak için o kadar uğraştı ki, sonunda karnı duvara yapıştı ve o hayvan arkasından geçti.

İmam Ahmed ve diğerlerinin naklettiğine göre, Hz. Peygamber, namaz kılarken, birbiriyle dövüşen iki genç kız gördü. Elleriyle onları yakalayıp birbirinden ayırdı. Namazından da ayrılmadı.

Namaz kılarken ağlardı, öksürürdü. Ahmed b. Hanbel ve Nesâî'nin rivâyetlerine göre Hz. Ali şöyle demektedir: "Allah Resûlü bana bir saatini ayırmıştı. Ona o saatte gelirdim. Kapıya gelince girmek için izin isterdim. Namaz kılarken gelmiş isem, öksürür ben de içeri girerdim. Şayet boş bir zamanına rastlamış isem, bana izin verirdi."[176]

Bazen yalın ayak, bazen de ayakkabılarıyla namaz kılardı. Yahudilere muhalefet olsun diye

---

176 İbn Hanbel, I, 80; Nesâî, "Sehv", 17.

ayakkabı ile namaz kılmayı da emretmiştir.[177] Buhârî ve Müslim'in naklettiğine göre özellikle musibet zamanlarında bir topluluğa dua, bir topluluğa da beddua için kunut okurdu. Musibet geçtiğinde kunut okumayı terk ederdi. Sabah ve akşam namazlarında kunut okuduğu rivâyet edilmektedir.[178] Ebû Dâvûd ve İmam

---

[177] Fakihler, namazı bozan şeyler hakkında konuşup boğazdaki gıcığı gidermenin ve namazda işaret etmenin namazı bozanlardan saydıklarına göre, acaba Hz. Peygamber'in namazda yürümesi, kapıyı açması, boğazındaki gıcığı temizlemesi, selama karşılık vermek için işaret etmesi, çocukları sırtında/omzunda taşıyarak onlarla namaz kılması ve bunların dışında zikredilen fiilleri hakkında ne derler? Kendisinde hiçbir zorluk bulunmayan fıtrat dininin bu olması uygun değil midir?!

Bazı insanlar, ayakkabı ile namaz kılanları yadırgıyorlar. Bu, dini bilmemekten kaynaklanmaktadır. Resmî âlimler pek çok sünneti terk ettiler. Terk edilen sünneti ihya eden birileri geldiği zaman, "yeni din getirdi." diyorlar!! İnsanlar dinden alışık olmadıkları bir şeyle karşılaştıkları zaman onun yapılışı onlara göre bid'attır. Halbuki ayakkabı ile namaz kılmak bid'at değildir. Buhârî ve diğer hadîs kitaplarında rivâyet edildiği üzere, Allah Resûlü ayakkabı ile namaz kılmış ve onunla namaz kılmasını da emretmiştir. Hatta rivâyet tefsir ekolüne mensup müfessirler bile "*Ey Ademoğulları! Her mescitte ziynetinizi takının.*" [el-A'râf 7/31] âyetinin yorumunda namazda ayakkabı giymenin ziynetten olduğunu söylemişlerdir. Necasetin bulaştığı ayakkabı namaza engel değildir; zira yere sürtünmekle temizlenir. Resûlullah şöyle buyurmuştur: "*Sizden biri mescide geldiği zaman ayakkabılarını çevirip onlara baksın. Şayet bir pislik görürse onu yere sürterek gidersin sonra onlarla namaz kılsın.*" [Ebû Dâvûd, "Salât", 103; İbn Hanbel, III, 92]. Bir başka rivâyette şöyle buyrulmuştur: "*Sizden biri ayakkabısı ile pisliğe bastığı zaman, toprak onu temizler.*" [Ebû Dâvûd, "Tahâret", 137].

[178] Müslim, "Mesâcid", 306; Ebû Dâvûd, "Vitr", 10; Tirmizî, "Salât", 177; Nesâî, "Tatbîk", 30; İbn Hanbel, II, 280; IV, 285.

Ahmed'in İbn Abbas'tan naklettiğine göre, Resûlullah, bir ay süreyle öğle, ikindi, akşam, yatsı ve sabah namazlarının son rekatında "Semiallahü limen hamideh" dedikten sonra Süleymoğulları'ndan bir kabileye beddua ederek kunut okumuş ve arkasındakiler de "âmîn" demişlerdir.[179] Hz. Peygamber'in kunutu, bela ve musibet anlarıyla sınırlıydı. Hz. Peygamber'in devamlı kunut okuduğu meselesine gelince, bununla kastedilen, her rükûdan kalktıktan sonra kıyamı uzatma esnasında okuduğu dua ve övgülerdir.

4. Hz. Peygamber'in Sehiv Secdesi İle İlgili Uygulamaları

Hz. Peygamber'in: "*Ben de sizin gibi bir insanım. Sizin unuttuğunuz gibi ben de unuturum. Unuttuğum zaman bana hatırlatınız.*"[180] buyurduğu sabittir.

Allah Resûlü, bir çok kez yanılmıştır. Yanıldığında kimi zaman selam vermeden önce, kimi zaman da selamdan sonra iki secde

---

179 Ebû Dâvûd, "Vitr", 10; İbn Hanbel, I, 301.

180 Buhârî, "Salât", 31; Müslim, "Mesâcid", 90, 92, 93, 94; Ebû Dâvûd, "Salât", 189, 190; Nesâî, "Sehv", 25, 26; İbn Mâce, "İkâme", 129, 133; İbn Hanbel, I, 379, 420, 424, 438, 448, 455.

yapmıştır. Buhârî ve Müslim'de Abdullah b. Buhayne'den şöyle rivâyet edilmiştir: Resûlullah, öğle namazında iki rekatı kıldıktan sonra arada oturmadan kalktı. Namazını bitirince iki secde yaptı, sonra selam verdi.[181] Müttefekun aleyh olan bir başka hadiste, son oturuşta iken selam vermeden önce iki secde yaptığı, her secdede tekbir aldığı rivâyet edilmektedir.[182]

Hz. Peygamber, (bir defasında) zevalden (güneşin batı tarafına yönelmesinden sonra) güneş batımına kadar olan vakitteki namazlardan birini -öğle veya ikindi- kıldırırken iki rekatta selam verdi. Sonra konuştu. Daha sonra namazı tamamladı. Daha sonra da iki secde yaptı.[183]

İmam Ahmed'in naklettiğine göre Resûl-i Ekrem, bir gün namaz kıldı, selam verip ayrıldı. Oysa namazın bir rekatı kalmıştı. Talha b. Ubeydullah derhal ona yetişti. Geri dönüp mescide girdi ve Bilal'e emredip namaz için kâmet getirtip. Cemaâte namaz kıldırdı.[184] Bir

---

181 Buhârî, "Sehv", 1; Müslim, "Mesâcid", 86.

182 Buhârî, "Sehv", 5.

183 Buhârî, "Sehv", 3.

184 İbn Hanbel, I, 99.

keresinde öğle namazını beş rekat kıldırdı. Bunun üzerine sebebi soruldu. O da selam verdikten sonra iki secde yaptı. Bu hadis müttefekun aleyhtir.[185]

Allah Resûlü, ikindi namazını üç rekat kıldırdı, sonra evine girdi. Cemaat durumu ona hatırlattı. Bunun üzerine dışarı çıktı. Onlara bir rekat kıldırdı sonra selam verdi. Selamdan sonra iki secde yaptı, sonra selam verdi. Hz. Peygamber'in yanıldığı namazlardan bilinenlerin tamamı bu beşidir.

5. Hz. Peygamber'in Namaz Sonrası Uygulamaları

Hz. Peygamber, selam verince üç kez istiğfar eder[186] ve sonra şöyle derdi: **"Allahümme ente's-selâmü ve minke's-selâm. Tebârakte yâ ze'l-celâli ve'l-ikrâm.**[187] Yani *Allah'ım! Selâm sensin. Yalnız Sen'dendir selâmet. Çok Yücesin, ey celâl ve ikrâm sahibi!*" Bunu söyleyecek kadar kıbleye dönük olarak bekler, hemen cemaate

---

[185] Buhârî, "Sehv", 2.

[186] Ebû Dâvûd, "Vitr", 25; Tirmizî, "Mevâkît", 108; Nesâî, "Sehv", 81; İbn Mâce; "İkâme", 32; Dârimî, "Salât", 88; İbn Hanbel, V, 275, 279.

[187] Müslim, "Mesâcid", 135, 136; Ebû Dâvûd, "Vitr", 25; Tirmizî, "Salât", 108; Nesâî, "Sehv", 81, 86; İbn Mâce; "İkâme", 32; Dârimî, "Salât", 88; İbn Hanbel, V, 275, 279, VI, 62, 184, 235.

yönelirdi. Buhârî ve Müslim'in naklettiğine göre İbn Mesûd: "Allah Elçisi'nin solundan çıkıp gittiğini çok gördüm." demiştir.[188] Müslim'in ayrıca naklettiğine göre, Enes, Hz. Peygamber'in sağ tarafından ayrıldığını söylemektedir. Abdullah b. Ömer, Resûlullah'ın namazdan sağından ve solundan ayrıldığını gördüğünü söylemektedir. Sonra yüzünü cemaate çevirir, cemaatin sadece bir tarafına özel davranmazdı.

Hz. Peygamber, her farz namazın ardında şöyle derdi: **"Lâ ilâhe illallahü vahdehû lâ şerîke leh. Lehü'l-mülkü ve lehü'l-hamdü ve hüve alâ külli şey'in kadîr.** Yani, *Bir olan Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur, O'nun hiçbir ortağı yoktur. Mülk O'nundur. Hamd O'na mahsustur. O'nun her şeye gücü yeter.*" İbn Hibbân *Sahîh*'inde Hz. Peygamber'in bu duayı on kez söylenmesini emrettiğini nakletmiştir. Ebû Hâtim *Sahîh*'inde Hz. Peygamber'in: **"Allahümme eslıh lî dînî ellezî cealtehû ısmete emrî, ve eslıh lî dünyâye elletî cealte fîhâ meâyiş. Allahümme innî eûzü birızâke minsehatik. Ve eûzü biafvike minnikmetik. Ve eûzü bike minke. Lâ mânia limâ e'tayte ve lâ mu'tiye limâ mena'te. Ve lâ**

[188] Buhârî, "Ezân", 159; Müslim, "Müsâfirîn", 59-61.

yenfeu ze'l-ceddi minke'l-ceddü. Yani, *Allah'ım! Halimin düzelmesine vesile kıldığın dinimi benim için ıslah et. Geçinme kaynaklarımı kendisinde yarattığın dünyamı benim için ıslah et. Allah'ım! Gazabından hoşnutluğuna sığınırım. Azabından affına sığınırım. Senden yine sana sığınırım. Senin verdiğine hiçbir şey/kimse engel olamaz. Senin vermediğini de hiçbir kimse veremez. Hiç kimseye sahip olduğu makam ve serveti, Sana karşı koyup fayda veremez.*"

Allah Resûlü, Muâz'a her namazın arkasında: **"Allahümme eı'nnî alâzikrike ve şükrike ve hüsni ibâdetik.** Yani, *Allah'ım! Seni zikredebilmem, Sana şükredebilmem ve Sana iyi kulluk edebilmem için bana yardım et!*" şeklinde dua etmesini tavsiye etmiştir. "Namazın arkası" sözünde, selamdan önce veya sonra olma ihtimali söz konusudur. Fakat Şeyhu'l-İslâm İbn Teymiyye, bunun selamdan önce olmasını tercih etmiş ve sebebini de şöyle izah etmiştir: "Hayvanın arkası" örneğinde olduğu gibi, her şeyin arkası, o şeydendir, demektir."

6. Hz. Peygamber'in Namazda Sütre Edinmesi

Hz. Peygamber, duvara doğru namaz kılacağı zaman duvardan uzak durmazdı. Bir oduna veya bir direğe yahut bir ağaca doğru namaz kılacağı zaman, o şeyi sağ veya sol kaşı hizasına alırdı. Yolculukta yahut açık alanda bulunduğunda yere mızrak/kargı diker, ona doğru namaz kılardı. Böylece bu mızrak onun sütresi olurdu.

7. Hz. Peygamber'in Kıldığı Nâfile Namazlar

Hz. Peygamber, mukim iken daima on rekat (sünnet) namaz kılmıştır. Bunlar da İbn Ömer'in Allah Resûlü'nden öğrendiğini söylediği şu on rekattır: Öğle namazından önce iki rekat, öğleden sonra iki rekat; akşam namazından sonra evinde iki rekat; yatsı namazından sonra evinde iki rekat ve sabah namazından önce iki rekat. Bu rivâyet Buhârî'de nakledilmektedir.[189] Hafsa ve İbn Ömer'den nakledildiğine göre, Cuma namazından sonra kıldıklarını evinde kılardı. Bu hadisi Buhârî ve Müslim rivâyet

---

[189] Buhârî, "Teheccüd", 34; Tirmizî, "Mevâkît", 203; İbn Hanbel, II, 73, 74, 99, 100, 117.

etmiştir.[190] Zorunlu bir durum olmadıkça farz namazları mescidde kılması Hz. Peygamber'in adeti olduğu gibi, sünnetleri ve nafile namazları da zorunlu/bir mazeret olmadıkça evinde kılması onun adetiydi. Allah Resûlü'nün bu uygulamasını şu hadis desteklemektedir: *"Ey insanlar! Namazlarınızı evlerinizde kılınız. Çünkü, farz namazlar hariç, kişinin namazının en faziletli olanı evinde kıldığı namazdır."*[191]

Sabah namazının sünneti ile vitir namazına çok daha fazla dikkat ederdi. Nitekim, yolculukta bu iki namazdan başka sünnet kıldığı nakledilmemiştir. İbn Teymiyye şöyle demiştir: "Sabah namazının sünneti, amelin başlangıcı, vitir namazı ise, sonu mesabesindedir. Bu nedenle Allah Elçisi, söz konusu namazlarda ihlâs sûrelerini (Kâfirûn ve İhlâs) okurdu. Bu iki sûre, ilim-amel, marifet-irâde ve inanç-niyet birlikteliğini (tevhid) bünyelerinde toplamıştır."

İhlâs sûresi, inanç ve marifet birliğini ifade ederek mutlak ortaklığın her çeşidini ortadan kaldıran ehadiyet; hiçbir şekilde noksanlığın

---

[190] Buhârî, "Cum'a", 39; "Teheccüd", 25, 29; Müslim, "Cum'a", 71, 72; "Müsâfirîn", 105.

[191] Buhârî, "Ezân", 81; "Cum'a", 14; "İ'tisâm", 3; İbn Hanbel, V, 182, 187.

ilişemediği bütün kemal sıfatlarını ifade eden samediyet; istiğnâ, ehadiyet ve samediyyetin gerektirdiği doğma ve doğurmadan uzak olma, teşbih ve benzerliği nefyetmeyi içeren denginin olmaması gibi Rab Teâlâ için ispat edilmesi gereken nitelikleri içermektedir. Bu esaslar, sahip olan insanı diğer bütün dalâlet ve şirk fırkalarından ayıran ilmî-itikâdî tevhidin buluştuğu noktalardır. Bu nedenle İhlâs sûresi, Allah'ın bütün kemal sıfatlarını ispat etmeyi ve her türlü noksanlığı O'ndan nefyetmeyi içermektedir. *Kâfirûn sûresi,* kendini okuyanı amelî, irâdeye dayalı ve maksatlı şirkten kurtardığı gibi, İhlâs sûresi de kendisini inanarak okuyanı, ilmî şirkten kurtarır.

İrâdeye dayalı amelî şirk, insanlar nefsin arzu ve isteklerine uyduklarından dolayı, nefislere daha galip gelmektedir. Bir takım maksatlara ulaşmak için birçokları, zararlı ve batıl olduğunu bildikleri halde bu şirki işlemektedirler. Bu şirki nefislerden izale edip söküp atmak, ilmî şirkten temizlenmekten daha zor ve çetindir. Zira, ilmî şirkin temizlenmesi, bilgi ve delille olur. Böyle bir şirk içinde bulunan kimsenin, bir şeyi olduğundan başka bir şekilde

bilme imkanı yoktur. İrâdeye dayalı maksatlı şirk böyle değildir. Zira bu şirkin içinde bulunan kimse, isteklerinin baskısı ile şehvet ve öfkenin nefsini otoritesi altına alması nedeniyle ilmin, bâtıl ve zararlı olduğunu gösterdiği şeyleri yapar. Bundan dolayı amelî şirki ortadan kaldıran Kâfirûn sûresinde, İhlâs sûresinde olmayan tekid ve tekrar vardır.

İşte bu sebeple Hz. Peygamber, iki rekat tavaf namazında da bu iki sûreyi okurdu. Çünkü bu sûreler, ihlâs ve tevhîd sûreleridir. Allah Elçisi, bu sûrelerle günlük ameline/işine başlar, onlarla son buldururdu. Tevhîd'in sembolü olan hacda da bu iki sûreyi okurdu.

İmam Mâlik'in Hz. Aişe'den rivâyetine göre, Allah Resûlü, geceleyin on bir rekat namaz kılardı. Bunlardan bir rekatını vitir olarak kılardı. Namazını bitirince, müezzin ezan okuyup kendisini çağırmaya gelinceye kadar sağ yanı üzerine yatardı. Müezzin gelince kalkar ve kısa iki rekat namaz kılardı. Hz. Aişe, Allah Resûlü, bu yatışın sünnet olduğu için değil, gece boyunca yorulup istirahat etmek için yatardı, demiştir. Hz. Peygamber'in sağ yanı üzere yatışında şu incelik zikredilmiştir: Kalp, sol taraftadır. İnsan sol yanı

üzerine uyuyunca, uykusu ağırlaşır. Bu durum Peygamber için de böyledir. Resûlullah, uykusu ağırlaşıp sabah namazından kendisini alıkoymaması için dinlenmek ve uykuya dayanmak amacıyla sağ tarafına yatmayı tercih etmiştir.

Buhârî ve Müslim'de nakledildiğine göre, Kâsım b. Muhammed Hz. Aişe'nin şöyle dediğini duymuştur: "Resûlullah'ın gece kıldığı namaz, on rekattı. Bir rekatı vitir olarak kılar sonra sabah namazının iki rekat sünnetini kılardı."[192]

Hz. Peygamber, gece namazında bazen gizli, bazen açıktan okur; bazen kıyamı uzatır, bazen kısa tutardı. Vitir namazını çoğunlukla gecenin sonunda, bazen başında, bazen de ortasında kılardı.

Allah Resûlü, yolculukta, gece ve gündüz, devesi üzerinde hayvan nereye yönelirse o tarafa doğru nafile namaz kılardı. Hayvan üzerinde îmâ ile rükû ve secde ederdi. Secdede, rükûdan daha çok eğilirdi. Ahmed b. Hanbel ve Ebû Dâvûd'un naklettiklerine göre, Hz. Peygamber, devesi üzerinde nafile namaz

---

[192] Buhârî, "Vitr", 2; Müslim, "Müsâfirîn", 128, 157.

kılmak istediğinde kıbleye yönelir, namaz için tekbir alır, sonra hayvanını salıverirdi. Sonra da hayvan nereye yönelirse o tarafa doğru namaz kılardı.[193]

Allah Elçisi, yolculuktan döndüğü zaman iki rekat namaz -buna kuşluk namazı ismini vermişlerdir.- kılardı. Çünkü insanlar, onu hem yolculuktan döndükten sonra hem de Mekke'nin Fethi'nde kuşluk vaktinde namaz kılarken görmüşlerdir.[194] Ancak, *Sahîh*'de Hz. Aişe'nin de açıkladığı gibi, Hz. Peygamber, bu namazı kuşluk vaktinde düzenli olarak kılmamıştır. Bu, merfû hadislerin ve sahabe sözlerinin toplamından anlaşılmaktadır.

8. Hz. Peygamber'in Şükür ve Tilâvet Secdeleri İle İlgili Uygulamaları

Müsned'de Ebû Bekre'den nakledildiği gibi, Allah Resûlü, ya kendisini sevindiren bir durum ortaya çıktığında veya kendisini üzen bir kötülüğün yok edilmesinden dolayı secde ederdi. İbn Mâce'nin Enes'ten naklettiğine göre

193 Ebû Dâvûd, "Sefer", 8; İbn Hanbel, III, 203

194 Ebû Dâvûd, "Tatavvu", 12; İbn Mâce, "İkâme", 172.

Hz. Peygamber, bir ihtiyacının görüldüğü mesajını alınca, Allah için secdeye kapanırdı.[195]

Allah Resûlü, Kur'an'da bir secde âyetiyle karşılaştığında tekbir alır, secde ederdi.[196] *Sünen* sahiplerinin zikrettiğine göre secdelerinde bazen: **"Secede vechî lillezî haleqahû ve savverahû ve şakka sem'ahû ve basarahû bihavlihî ve quvvetihî.**[197] Yani, *güç ve kudretiyle kendisini yaratan, şekillendiren, göz-kulak veren Allah*'*a yüzüm secde etti.*" duasını okurdu. Hz. Peygamber'in bu secdede tahiyyat okuduğu, selam verdiği nakledilmediği gibi, bu secdeden kalkmak için tekbir aldığı da nakledilmemiştir.

9. Hz. Peygamber'in Cuma Günü İle İlgili Uygulamaları ve Cuma Namazı

Hz.Muhammed,Medine'ye hicret ettiğinde

---

[195] İbn Mâce, "İkâme", 192.

[196] Hz. Peygamber'in, içinde secde olan her âyette secde etmediği rivâyet edilmiştir. Nitekim Zeyd b. Sâbit'in: "Allah Resûlü'ne *Necm* sûresini okudum, fakat o secde etmedi." şeklindeki rivâyeti bunlardan biridir. [Buhârî, "Sücûd", 6; Müslim, "Mesâcid", 106; Tirmizî, "Cum'a", 52; Nesâî, "İftitâh", 50; Ebû Dâvûd, "Salât", 164]. Yine nakledildiğine göre, sahâbe de bazen secde etmiş bazen de etmemişlerdir. Buhârî ve Mâlik'in *Nahl* sûresindeki secde âyeti hakkında Hz. Ömer'le ilgili naklettikleri haber de bunu göstermektedir.

[197] Müslim "Müsâfirîn", 201; "Cenâiz", 7; Ebû Dâvûd, "Salât", 119; "Sücûd", 7; "Cenâiz", 17; Tirmizî, "Cum'a", 55; "Deavât", 33; Nesâî, "Tatbîk", 67-70; İbn Mâce, "İkâme", 70; "Cenâiz", 6.

Kuba'da Amr b. Avfoğulları yanında pazartesi, salı, çarşamba ve perşembe günleri kaldı ve bu zaman zarfında mescidlerini inşa etti. Sonra cuma günü yola çıktı. Sâlim b. Avfoğulları'nın yanlarına vardığında cuma vakti girdi. (Ranûnâ) vadisinin ortasındaki mescidde cuma namazı kıldırdı. Bu namaz, kendi mescidini inşa etmeden önce Medine'de kıldırdığı ilk Cuma namazı oldu. Bu olayı zikreden İbn İshak şöyle demektedir: "Allah Resûlü'nün okuduğu ilk hutbede, Allah'a yaraşır bir şekilde O'na hamd etti, övgüde bulundu sonra şunları söyledi:

Ey insanlar! Kendiniz için ahirete önceden azık gönderiniz.Allah'a yemin olsun ki,her biriniz öleceksiniz. Sonra sizden biriniz ölür de sürüsünü çobansız bırakır gider. Sonra Rabbi Allah -arada ne bir tercüman ne de kendisinden uzaklaştıracak bir alıkoyucu bulunacak- ona şöyle diyecektir: 'Sana benim elçim gelip tebliğ etmedi mi? Ben sana mal verdim, ihsanda bulundum. Ya sen kendin için ahirete ne gönderdin?!' O kişi sağına ve soluna bakacak, fakat hiçbir şey göremeyecek. Sonra önüne bakacak, cehennemden başkasını göremeyecek. Öyleyse yarım hurma ile de olsa kendisini cehennemden

korumaya gücü yeten (o hayrı) işlesin.Onu da bulamayan güzel sözle kendini korumaya çalışsın. Zira bir iyiliğe karşılık on katından yedi yüz katına kadar sevap verilir. Allah'ın selamı, rahmeti ve bereketleri üzerinize olsun.

Bu günü yüceltmek ve üstün görmek Hz. Peygamber'in adetiydi.[198] O, cuma günleri sabah namazında *Secde* ve *Dehr/İnsân* sûrelerini okurdu. Çünkü bu sûreler, cuma günü olmuş ve olacak hadiseleri içermektedir. Bu sûrelerde örneğin, Hz. Adem'in yaratılışı ve ahiret hayatına

---

[198] Çünkü Cuma, haftanın bayramıdır. O günde her tabakadan insan Cuma namazı kılmak, vaaz dinlemek ve toplumsal hayatın anlamını idrak etmek için bir araya gelirler. Bu günde bir araya gelmek, yöre halkının toplantısına benzer. İhlaslı olarak ve Allah'tan yardım isteyerek O'nun huzuruna durduktan sonra, o haftada geçmiş ve gelecekle ilgili toplumsal meselelerinden ihtiyaç duydukları hususları değerlendirirler. Bu günden başka müslümanlar, bayram ve daha sonra da hacc-ı ekber günü toplanırlar. Bu günde tanışmak, toplumlarının maslahatlarını ve memleketlerinin durumlarını görüşmek üzere bütün bölgelerden müslümanlar bir araya gelirler. Allah Teâlâ bu ibâdetleri inanan kullarını güzel bir şekilde toplanma hususunda eğitmek için meşru kılmıştır. Cuma gününe -bayram ve hac günü de aynı şekildedir- atfedilen bu saygı, bu günlerin bizzat kendileri için değil, ümmetin fertlerinin arasında bulunan birliktelik, ümmetin aziz olması ve memleketin mutluluğu için çalışmanın gerekliliğine dair insanları bilinçlendiren, dikkatlerini çeken konuşma ve konferanslar olması sebebiyledir. Bu Cuma günü hakkında şu âyet inmiştir: *"Ey inananlar! Cuma günü namaza çağrıldığınızda, alış verişi derhal bırakarak Allah'ı anmaya koşun! Eğer bilirseniz, bu sizin için daha hayırlıdır. Namaz kılındığında da yeryüzüne dağılın ve Allah'ın lütfundan isteyin. Kurtuluşa ermeniz için de Allah'ı çokça anın!"* [el-Cum'a 62/9-10].

ilişkin (meâd) hususlar anlatılmaktadır. Yoksa namaz kılanların çoğunun okumakla yetindiği secde maksadıyla değil!

İmam Ahmed ve diğerleri şu hadisi rivâyet etmişlerdir: *"Bir kimse Cuma günü gusleder, varsa güzel koku sürünür, en güzel elbiselerini giyer, ruh dinginliği ile evinden çıkıp mescide gelir, hiç kimseye eziyet etmeden münasip gördüğü kadar namaz kılar; sonra imam hutbe okumak için minbere çıkmasından namazı kılıp bitirinceye kadar susarsa bu, iki Cuma arasında yaptığı günahlara kefâret olur."*[199]

İbn Mâce *Sünen*'de ise Hz. Peygamber'in:*"Ne olur,her biriniz iş elbisesinden başka Cuma için iki parça elbise alıverse?"*[200] buyurduğu nakledilmiştir.[201]

---

[199] İbn Hanbel, II, 460; III, 39, 81; V, 181, 198, 420, 421, 439; Buhârî, "Cum'a", 19; Ebû Dâvûd, "Tahâret", 127; Nesâî, "Cum'a", 23.

[200] İbn Mâce,"İkâme",83.[Ayrıca bk.Ebû Dâvûd,"Salât",213;*Muvatta,*"Cum'a",17].

[201] Görüntüsü ve kokusuyla nefret ettirici koku saçan, yağ vb. gıdalar sattıkları elbiseleriyle cemaatte bulunan insanlar görüyoruz. Müminin kirli olması kabul edilemez. Aksine, başkasının onu, güzel görünümlü, elbisesi temiz ve kokusu güzel olarak görmesi gerekir. Müminin, diğerlerinde görmesini istediği şekilde, insanların kendisini öyle görmesi gerekir. Bu toplanmadan maksat, insanları birbirine ısındırmaktır; fakat temiz kişinin kirli kişiye ısınması mümkün değildir! Nice temiz insanlar, kirli ve pasaklı insanlar sebebiyle namaz kılınan yerleri terk etmişlerdir. Sahih olarak sabit

Allah Resûlü, cuma günü insanlar toplanıncaya kadar namazı ağırdan alırdı. Cemaat toplandığında tek başına -tellallık yapacak bir çavuşu bulunmaksızın- huzurlarına çıkardı. Ne başına, ne de omuzlarına şal atardı. Mescide girdiği zaman orada olanlara selam verir, minbere çıkar, yüzünü cemaate çevirir, selam verir, sonra da otururdu. O esnada Bilal ezan okumaya başlardı ki -sadece bir tek ezan okunurdu-. Ezan bitince, Allah Resûlü ayağa kalkar, ezan ve hutbe arasını ayırmaksızın hutbe okurdu. Hiç kimse iki rekat namaz kılmak için asla ayağa kalkmazdı. Bu da, Cuma namazının bayram namazı gibi olup öncesinden sünnet namazı olmadığına delâlet etmektedir. Bilal'in ezanı bitirdikten sonra bütün cemaatin kalkıp iki

---

olduğuna göre Hz. Peygamber, sarımsak veya soğan yiyerek ağızları kötü kokan kimi sahabeyi topluma gelmekten men etmiştir: "*Kim bunları (soğan, sarımsak vb.) yerse kokusuyla bize eziyet etmesin; evinde otursun!*" [Ebû Dâvûd, "Et'ime", 40]. Bazı insanlarda bulunan ağız kokusu da sarımsak ve soğan gibidir. Bu kötü koku bazı insanlarda bulunduğu halde namaz kılanlarla bir araya gelirler ve o kokuyu gidermeye önem vermezler. Halbuki iman lezzetini tadan daima her şeyi ile temiz/güzel olmaya gayret eder. Onu gören herkes kendisine imrenir; hiç kimse ondan nefret etmez. Bütün bunlardan, Hz. Peygamber'in misvak kullanılmasını emretmesi, ağız, diğer uzuvlar ve kişiyi kuşatan her şeyin temizlenmesine büyük önem vermesindeki hikmet anlaşılmaktadır. Hz. Peygamber'in temizlik hususundaki yöntemine bak!

rekat namaz kıldığını zannedenler, sünneti bilmeyenlerin en cahilidir!

Yine cahillerin Hz. Peygamber'in kılıca dayanarak hutbe okuduğunu zannetmeleri / inanmaları, bu dinin kılıçla ayakta durduğu sonucuna götürmektedir. Bu ise cehaletlerinin ne kadar ileri olduğunu göstermektedir! Hz. Peygamber, minber edindikten sonra ne kılıca, ne yaya ve ne de başka bir şeye dayandığına dair bir hadis nakledilmiştir. Yine minber edinmeden önce de eline kılıç aldığına ilişkin bir rivâyet söz konusu değildir. O, sadece minber edinmeden önce bir bastona veya yay'a dayanarak hutbe okurdu.

Hutbesi, insanların ihtiyacı olan konulardan ibaretti. Hutbe esnasında emredilmesi yahut yasaklanması gereken bir durum ortaya çıkarsa, onlara yapmalarını yahut yapmamalarını emrederdi. Nitekim, kendisi hutbe okurken mescide giren bir sahâbiye iki rekat namaz kılmasını ve boş bulduğu yere oturmasını emretmiş; insanların omuzlarına basa basa ileri geçmeye çalışan kimseyi de menetmiştir.

Hutbe esnasında ortaya çıkan bir ihtiyaçtan dolayı veya ashâbından birisinin soru sorması üzerine hutbeyi keser, ona cevap verir, sonra kaldığı yerden hutbesine devam eder ve tamamlardı. Hutbe sırasında bir adama: "Ey falan, buraya gel, otur; ey falan namaz kıl!" diye seslendiği olurdu.

Hutbe esnasında Allah'ı anarken ve O'na dua ederken işaret parmağı ile işaret ederdi. Cemaatin kendisine yaklaşmasını ve susup dinlemesini emrederdi. Bir kişi yanındakine "sus" derse boş konuşmuş olacağını bildirir: "*Boş konuşan Cuma sevabından mahrum kalır.*" buyururlardı.[202]

Yine o şöyle buyururdu: "*Cuma günü imam hutbe okurken konuşan, kitap taşıyan eşek gibidir. Yanındakine 'sus' diyene Cuma sevabı yoktur.*" Bu hadisi İmam Ahmed rivâyet etmiştir.[203]

Birinci hutbeyi ayakta okur, sonra kısa bir müddet oturur, sonra da kalkar ikinci hutbeyi okurdu. Hutbeyi bitirince Bilal kâmet getirmeye

---

202 Ebû Dâvûd, "Salât", 203; Nesâî, "Cum'a", 22; İbn Hanbel, II, 474.

203 İbn Hanbel, I, 230.

başlardı. Namazı uzatır, ayrılıncaya kadar başka namaz kılmazdı, eve gider iki rekat namaz kılardı. Buhârî ve Müslim'in İbn Ömer'den rivâyet ettikleri bir hadiste, Hz. Peygamber, cumadan sonra evinde iki rekat namaz kılardı,[204] denilmektedir.[205]

10. Hz. Peygamber'in Bayram Namazları

Hz. Peygamber, bayram namazlarını, Medine'nin doğu kapısında bulunan musallada (namazgah) kılardı. Bayram namazlarına çıkarken en güzel elbisesini giyerdi. Bayramlarda gusle ttiğine dair sahih hadis mevcuttur.

Ramazan bayramına çıkmadan önce, sayısı tek olmak üzere, birkaç hurma yerdi. Kurban bayramında ise, musalladan dönünceye kadar hiçbir şey yemez, daha sonra kesilen kurbandan yerdi.

Kurban bayram namazını erken kıldırır; Ramazan bayram namazını ise geciktirirdi.

---

[204] Buhârî, "Cum'a", 39; Müslim, "Cum'a", 71, 72.

[205] Bazıları mescitlerde Cuma namazından sonra öğle namazını cemaatle kılıyorlar! Bu, sünnette aslı olmayan yeni bir bid'attır. Allah aynı günde hem öğle hem de Cuma namazını farz kılmamıştır. Fakat ne yapalım?! Anlamadan taklit edenlerin çokluğu ve âlimlerin bildiklerini yerine getirememeleri sebebiyle mescid ve başka yerlerde yapılan bid'at ve âdetler din haline geldi.

Musallaya varınca ezansız, kâmetsiz ve: "es-salâtü câmiaten, yani haydin cemaatle namaza!" vb. sözleri söyletmeden doğrudan namaza başlar, iki rekat namaz kıldırırdı: Birinci rekatta başlangıç (iftitah) tekbiriyle birlikte peş peşe yedi tekbir alır, her iki tekbir arasında çok az bir süre susardı. Tekbirler arasında belli bir zikir/dua söylediği nakledilmemiştir. Fakat, İbn Mesûd'un bu aralarda Allah'a hamd ettiği, O'na övgüde bulunduğu ve Hz. Peygamber'e salat ü selam getirdiği rivâyet edilmektedir. Allah Resûlü, tekbir(ler)i tamamlayınca *Fâtiha*'yı ve *Kâf* sûresini okurdu. Bazen de *A'lâ* sûresini okur, sonra tekbir alır ve rükû ederdi. Secdeleri bitirince ikinci rekata kalkar peş peşe beş tekbir alırdı. Sonra *Fâtiha* ve ardından *Kamer* sûresini okurdu. Bazen de *Ğâşiye* sûresini okurdu. Bunların dışında başka sûreler okuduğuna dair, hiçbir sahih rivâyet yoktur. Zâid tekbirden önce kıraat ettiğine ilişkin bir rivâyet de sabit olmamıştır. Aksine tekbir, her iki rekatta da ilk yaptığı şeydi. Tirmizî, Kesîr b. Abdullah kanalıyla, Hz. Peygamber'in, bayram namazlarının ilk rekatında kıraatten önce yedi, ikinci rekatta yine kıraatten

önce beş tekbir aldığını rivâyet etmektedir.[206] Tirmizî diyor ki: Bu hadisi Muhammed'e, yani Buhârî'ye sordum. O da: "Bu konuda bu hadisten daha sahihi yoktur. Benim görüşüm de budur." cevabını verdi.

Hz. Peygamber, namazı bitirince, cemaat saflarında otururken onlara karşı dönüp ayakta kendilerine vaaz eder, tavsiyelerde bulunurdu.

Buharî ve Müslim tarafından rivâyet edilen bir hadiste Câbir şöyle demektedir: "Bir bayram namazında Allah Resûlü ile beraber bulundum. Önce ezansız ve kâmetsiz olarak hutbeye geçmeden namazı kıldırdı. Sonra Bilal'e dayanarak ayağa kalktı. Sonra insanlara takva ile hareket etmelerini emredip, O'nun emirlerine uymaya teşvik etti. Cemaate vaaz ve nasihat ettikten sonra yürüdü, kadınların yanlarına gitti. Onlara da vaaz ve nasihat etti."[207]

İbn Mâce *Sünen*'inde Peygamberimizin müezzini Sa'd'dan rivâyet ettiğine göre, Allah Elçisi bayram hutbelerinde çokça tekbir getirirdi.[208] Ancak bu hadis, Hz. Peygamber'in

---

206 Tirmizî, "Cum'a" 34. [Ayrıca bk. İbn Mâce, "İkâme", 156].

207 Müslim, "İ'deyn", 4; Buhârî, "İ'deyn", 19.

208 İbn Mâce, "İkâme", 158.

bayram hutbesine tekbirle başladığına delil olmaz. Bütün hutbelerine Allah'a hamd ile başlardı. Zira o şöyle buyurmuştur: "*Allah'a hamd ile başlanılmayan her önemli iş eksiktir.*"[209]

Hz. Peygamber, bayram namazına katılan kimseleri hutbeyi dinlemek için oturmakla gitmek arasında serbest bırakmıştır. Bayram Cuma'ya denk geldiğinde onlara bayram namazıyla yetinebileceklerine dair ruhsat vermiştir. Bayramdan önce ve sonra herhangi bir namaz kılmak onun adeti değildi.

Musallaya bir yoldan gider, bir başka yoldan da dönerdi. Yolda gördüklerine selam verir, o esnada yollarda ihtiyacı olanların ihtiyacını giderir, İslâm'ın şiarlarını açıktan yapar, çeşitli yerlere şahitlik eder ve benzeri hükümleri yapardı.

Kurban bayramında arife günü sabah namazından başlamak üzere en son teşrik gününün ikindi namazına kadar şu şekilde tekbir getirirdi: **"Allahu ekber Allahu ekber lâ ilâhe illallahu vallahu ekber Allahu ekber ve lillahi'l-hamd.** Yani *Allah en büyüktür, Allah en*

---

[209] İbn Mâce, "Nikâh", 19; Ebû Dâvûd, "Edeb", 18.

büyüktür. Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur. Allah en büyüktür, Allah en büyüktür ve hamd yalnız Allah'adır." [210]

11. Hz.Peygamber'in Güneş Tutulması Esnasında Kıldığı Namaz

Güneş tutulunca Hz. Peygamber, hızlıca mescide gitti, öne geçip iki rekat namaz kıldı: Birinci rekatta açıktan Fâtiha ve uzunca bir sûreyi okudu. Sonra rükûa eğildi ve uzunca bir rükû yaptı. Sonra başını rükûdan kaldırdı ve kıyamı uzattı ve: **"Semiallahülimen hamideh. Rabbenâ leke'l-hamd.** Yani *Allah kendisine hamd eden kulunu işitti. Rabbimiz hamd yalnızca Sana'dır.*" deyip sonra kıraate başladı. Bu kıyam, birinci kıyamdan daha az süreli idi. Sonra birinci rükûdan daha kısa bir rükû yaptı,

---

[210] Resûlullah'ın adabını takip eden önceki âlimlerimizin bayramdaki davranışları, tekbîr, ibâdet ve toplumun sırlarını tartışmaktı. Bizim bayramlarımızın görüntüsü ise şöyledir: Kadınlar mezarları ziyaret eder, feryat figan ederek ağlar, o günü kara bir gün yapar ve erkekler de kadınlara uyarlar. Böylece, en korkunç görüntüler, mevlitlerde ve sokaklarda olduğu gibi, mezarlıklarda ortaya çıkar. Mısır'ın en büyük şehirlerinde, bayram gecelerini âdeta günah işlemek için mezarlıklarda hazırladıkları evlerde geçirirler!! Bu bayram geceleri ve diğer gece ve gündüzlerde kahvehane ve eğlence yerlerindeki kalabalığı ise hiç sorma! Şayet biz bu yozlaşmadan vazgeçip dinimize sarılmazsak ülkemizin vay haline!

sonra başını kaldırdı, sonra uzunca bir secde yaptı. İkinci rekatı birinci rekat gibi yaptı. Böylece her rekatta iki rükû, iki de secde yapılmış oldu. Daha sonra dönüp etkili bir hutbe okudu. Bu hutbesinden bize kadar intikal eden sözleri şöyledir: "Şüphesiz, güneş ve ay Allah'ın âyetlerinden (delillerinden) iki âyettir. Bunlar, hiç kimsenin ölümü veya dirisi için tutulmazlar. Tutulduklarını görünce Allah'a dua edin, tekbir getirin, namaz kılın ve sadaka verin. Bana vahyolundu ki, sizler kabirlerde imtihan edileceksiniz. Herhangi birinize gelip: 'Bu adam hakkında ne biliyorsun?' diye soracaklar. Mümin -veya kesin inançlı kişi-: 'Allah'ın elçisi Muhammed'dir. Bize açık deliller ve hidâyet getirdi. Biz de inandık ve itaat ettik.' diye cevap verecektir. Ona: 'Rahat uyu! Senin gerçek inanan olduğunu anladık.' denilecek. Münâfık -veya şüphe eden kişi-: 'Bilmiyorum. İnsanların bir şeyler dediğini işittim, ben de söyledim.' diyecektir."[211] Sahih ve sabit olan görüşe göre,

[211] Bu sözü iyice düşünenler, dinin, kalbin tatmin olduğu, nefsin yatıştığı delille elde edilmesi gerektiğini taklitte ise, gönlün rahat edemeyeceği ve ayağın sebat bulamayacağı bir çelişki bulunduğunu anlar. Belki de bu fitnelerden taklitçiler ibret alırlar: *"Onlara: 'Allah'ın indirdiğine (Kur'an'a) ve Peygamber'e gelin!' denildiğinde, onlar: 'Atalarımızı üzerinde bulduğumuz (din) bize yeter.' derler. Peki ya ataları,*

Hz. Peygamber güneş tutulması namazını sadece bir kez kılmıştır. Bu da oğlu İbrahim'in öldüğü güne denk gelmişti.

12. Hz. Peygamber'in Yağmur Duası İle İlgili Uygulamaları

Hz. Peygamber'in pek çok şekilde yağmur duasında bulunduğu sabittir: **Birincisi:** Cuma günü hutbe esnasında minberde yağmur duasında bulunmuştur ve şöyle dua etmiştir: **"Allahümme eğisnâ, Allahümme eğisnâ, Allahümme's-qınâ.** Yani, *Allah'ım bize yardım et! Allah'ım bize yardım et! Allah'ım bize yağmur ver!*" **İkincisi:** İnsanlara musallaya (namazgaha) çıkıp yağmur duasında bulunacağı bir gün vaadetti. Oraya varınca ellerini kaldırarak yalvarır ve dua eder şekilde konuşma/hutbe okumaya başladı. Sonra cemaate ezansız, kâmetsiz ve bunların dışında bir şey olmaksızın bayram namazı gibi iki rekat namaz kıldırdı. Her iki rekatta da açıktan okudu. Birinci rekatta *Fâtiha* ve *A'lâ* sûrelerini, ikincisinde ise *Ğâşiye* sûresini okudu. **Üçüncüsü:** Hz. Peygamber Cuma

---

hiçbir şey bilmiyor ve doğru yolu da bulamamış olsalar da mı?" [el-Mâide 5/104].

dışında bir günde Medine minberinde sade bir yağmur duasında bulundu. Bu yağmur duasında herhangi bir namaz kıldırdığı rivâyet edilmemiştir. **Dördüncüsü:** Mescide otururken yağmur duasında bulundu. Ellerini semaya kaldırıp Allah'a dua etti.[212]

13. Hz. Peygamber'in Yolculuklarındaki Uygulamaları

Allah Elçisi'nin yolculuğu şu dört hususta odaklanırdı: **a)** Hicret, **b)** Cihad -yolculuğunun ekseriyeti bunun içindi-, **c)** Umre ve **d)** Hac.

Yolculuğa çıkmak istediği zaman hanımları arasında kura çeker, kimin nasibine çıkarsa onunla yolculuk ederdi. Hac yolculuğuna çıktığında hanımlarının hepsini beraberinde götürmüştü. Yolculuğa çıkacağı zaman günün evvelinde yola koyulur, ümmetinin hayırlısıyla erkenden dönüp gelmesi için dua ederdi.

---

[212] İstiskânın (yağmur duasının) aslı *Hûd* ve *Nûh* sûrelerindeki şu âyetlerdir: *"Ey kavmim! Rabbinizden bağışlanma dileyin ve O'na tövbe edin ki, size gökten bol bol yağmur yağdırsın ve gücünüze güç katsın! Ama sakın suçlular olarak yüz çevirmeyin."* [Hûd 11/52] *"(Onlara) dedim ki, Rabbinizden bağışlanma dileyin ki, -çünkü O çok bağışlayandır!- O, size gökten bol bol yağmur yağdırsın, mallarınızı ve oğullarınızı çoğaltsın, sizin için bahçeler ve ırmaklar var etsin!"* [Nûh 71/10-11].

Yolculara içlerinden birini emir tayin etmelerini emreder, bir kişinin tek başına yolculuğa çıkmasını ise yasaklardı.

Sefer için toparlanırken şu duayı okurdu: **"Allahümme ileyke teveccehtü, ve bike i'tesamtü, Allahümme'kfinî mâ ehemmenî ve mâ lâ ehtemmü bihî. Allahümme zevvidni't-takvâ ve'ğfirlî zenbî ve veccihnî li'l-hayri eynemâ teveccehtü.** Yani, *Allah'ım! Sana yöneldim, Sana sığındım. Allah'ım! Beni kederlendirip üzecek şeylerden koru. Allah'ım! Bana takva azığı lütfet. Günahımı bağışla. Her nereye yönelsem beni hayra yönelt!*"

Binmesi için hayvanı önüne getirilip ayağını üzengiye basarken: "Bismillah" der, hayvanın sırtına bindiğinde şu duayı okurdu: **"Elhamdü lillahi'llezî**[213] **sehhara lenâ hâzâ ve mâ künnâ lehû muqrinîne ve innâ ilâ rabbinâ lemunqalibûn.** Yani, *bunu hizmetimize veren*

[213] Kur'an'da bu "Sübhânellezî" şeklindedir: "*O, sizin için, üzerinize kurulmanız, kurulduğunuzda da Rabbinizin nimetini hatırlamanız ve: 'Bunu hizmetimize sunan* ***her türlü eksiklikten uzaktır****. (O bize bunları vermeseydi) bizim bunlara gücümüz yetmezdi! Biz, kuşkusuz Rabbimize döneceğiz.' İçin, bindiğiniz gemileri ve hayvanları yaratandır.* " [ez-Zuhruf 43/12-14].

Allah'a hamd olsun! Zaten buna bizim gücümüz yetmezdi. Şüphesiz biz Rabbimize döneceğiz."

Şu duayı da okuduğu olurdu: **"Allahümme hevvin aleynâ seferanâ ve'tvi annâ bu'dehû. Allahümme ente's-sâhibu fi's-sefer ve'l-halîfetü fi'l-ehl.**[214] Yani, *Allah'ım! Bize bu yolculuğumuzu kolaylaştır. Uzak yolculuğumuzu yakınlaştır. Allah'ım! Sen yolculukta arkadaş, geride kalan ailem için halifesin!*"

Allah Resûlü, yolculuğa çıkmasından itibaren dönünceye kadar dört rekatlı namazları kısaltır, ikişer rekat olarak kılardı. Yolculuk esnasında dört rekatlı bir namazı tam kıldığı, asla sabit olmamıştır. Buhârî'nin *Sahîh*'inde rivâyet edildiğine göre İbn Ömer: "Ben Allah Resûlü'ne yol arkadaşlığı yaptım. Yolculukta iki rekattan fazla kıl(dır)mazdı."[215] demiştir. Buna aykırı olarak Hz. Aişe'den rivâyet edilen hadise gelince, bu konuda, Şeyhu'l-İslâm İbn Teymiyye şöyle demektedir: "Bu bâtıldır/asılsızdır. Müminlerin annesi Hz. Aişe, Allah Resûlü'ne ve onun bütün

---

214 Müslim, "Hac", 425; Ebû Dâvûd, "Cihâd", 72; Tirmizî, "Deavât", 45, 46; Dârimî, "İsti'zân", 42; *Muvatta,* "İsti'zân", 34; İbn Hanbel, II, 144, 150, 256, 300, 325, 332, 433, 443, 476.

215 Buhârî, "Taksîr", 11.

arkadaşlarına muhalefet edip onların namazlarının tersine namaz kılacak biri değildir. Oysa onun şöyle dediği sahihtir: "Allah Teâlâ namazı ikişer rekat farz kılmıştı. Hz. Peygamber Medine'ye hicret edince, yolculuktaki namaz olduğu gibi bırakıldı, fakat ikamet halindeki namaza (iki rekat) ilave edildi." Bu hadis müttefekun aleyhtir.[216]

Müslim tarafından rivâyet edildiğine göre İbn Abbas şöyle demiştir: "Allah, peygamberinizin dilinden namazı ikâmet halinde dört, yolculukta iki, korku halinde ise bir rekat olarak farz kıldı."[217] Hz. Ömer ise şöyle demiştir: "Yolculuk namazı iki rekattır. Cuma namazı iki rekattır. Bayram namazı iki rekattır. Bu ikişer rekat tamdır, (dörtten) kısaltılmış değildir. Bu Hz. Peygamber'in dilinden böyledir. İftira eden ziyan etmiştir."

Hz. Ömer, Hz. Peygamber'e: "Emniyet içinde olduğumuz halde niçin hâlâ namazı kısaltıyoruz?" diye sormuş, Allah Elçisi de ona:

---

216 Buhârî, "Salât", 1; Müslim, "Müsâfirîn", 1. [Ayrıca bk. Nesâî, "Salât", 3; Muvatta, "Sefer", 8].

217 Müslim, "Müsâfirîn", 5, 6. [Ayrıca bk. Ebû Dâvûd, "Sefer", 18; Nesâî, "Havf", 4; İbn Hanbel, I, 237, 234].

"Bu, Allah'ın size bahşettiği bir sadakadır ve O'nun kolay dinidir. Öyleyse sadakasını kabul ediniz."[218] Buradan Hz. Ömer, *"Yeryüzünde sefere çıktığınız vakit kâfirlerin size saldırmasından korkarsanız, namazı kısaltmanızdan ötürü size bir günah yoktur"*[219] âyette kısaltmadan neyin kastedildiğini kavradı. Zira âyetteki kısaltma, rekat adedi olmadığı gibi, âyetin mefhumu da bunu kastetmemektedir.[220]

---

[218] Müslim, "Müsâfirîn", 4; Ebû Dâvûd, "Sefer", 1; "Salât", 263; Tirmizî, "Tefsîru Sûre 4", 20; Nesâî, "Havf", 1; İbn Mâce, "İkâme", 73; Dârimî, "Salât", 179; İbn Hanbel, I, 25, 36; VI, 63.

[219] en-Nisâ 4/101.

[220] Çünkü namaz, başlangıçta iki rekat olarak farz kılındığı sabit olmuş sve mutlak seferde de aynı şekilde kalmıştır. Zira âyet, korkunun bulunduğu seferde namazın bu iki rekatının da kısaltılabileceğini açıklamaktadır. Bu kısaltma da, **a)** ya Hz. Ömer'in anladığı gibi, rükünlerinin kısaltılmasıyla olur ki, bu durumda namaz, uzun değil hafif olmuş olur. **b)** Veya rekat sayısını kısaltmakla olur. Yukarıda geçen İbn Abbas'ın görüşünden ve Huzeyfe hadîsinde gelen Hz. Peygamber'in fiilinin niteliğinden açığa çıktığı gibi, bu durumda namaz bir rekat olur. Bunu Müslim rivâyet etmiştir. **c)** Yahut da hem rükün hem de rekat sayısını kısaltmakla olur. Savaşta bile beş vakit namaza devam edilmesi hususunda tavizsiz davranan Allah, böylece kolaylaştırmanın zirvesini kulları için meşru kılmıştır. O şöyle buyurmaktadır: *"Bununla birlikte (düşmanlarınızdan) korkacak olursanız, o takdirde (namazlarınızı) yürüyerek ya da binek üzerinde giderek (kılın)!"* [el-Bakara 2/239]. Çünkü namaz, kulları ile Allah arasında bir bağ olup, onlara Allah'ı hatırlatır. Müslümanlar, kendilerini desteklemesi ve ayaklarını sabit kılması için fitne (baskı ve zulüm) ve savaş esnasında Allah'ı anmaya en muhtaç durumdadırlar. İşlerinin çok olduğuna dayanarak namazı terk edenler belki bundan ibret alırlar. Halbuki bunlar, namazın etkisi olmadan işlerinin

Hz. Peygamber, gün devrilmeden önce yola çıktığında öğle namazını ikindi vaktine kadar geciktirir sonra hayvanından iner her iki namazı cem ederdi. Yola çıkmadan önce gün devrilmiş ise, öğle namazını kılar sonra yola koyulmak üzere hayvanına binerdi. Rivâyete göre Hz. Peygamber Tebük seferinde yola çıkmadan önce gün devrilirse öğle ile ikindi namazını cem ederdi. Şayet gün devrilmeden önce yola çıkarsa öğle namazını geciktirir, ikindi vakti iner her iki namazı birlikte kıldırırdı. Akşam ve yatsı namazlarını da böyle yapardı. Hâkim ve başkası bunu rivâyet etmiş, İbn Abbas aynısı söylemiş ve *Sünen*lerde de bu nakledilmiştir.[221]

---

sağlam ve kendilerinin de işlerinde kalıcı olmayacaklarını bilmiyorlar. Savaştan ve ümmeti savunmadan daha büyük bir iş var mıdır? Bunu yapanların namazı terk etmelerine izin verilmeyip güçleri ölçüsünde namaz kılmaları emredilirken, ölümlerinden sonra namaz borçlarını düşürmek (ıskât-ı salat) için işletilecek hileye güvenerek namazı terk eden insanlar bulunmaktadır. Bu, dini ve dünyada namaz ve salih amelle temizlenmeyen nefislerin ahirette Allah katında yükselmesinin mümkün olmayacağını bilmemekten kaynaklanmaktadır. Allah şöyle buyurmaktadır: *"İnsan için ancak çalıştığı vardır. Şüphesiz onun çalışması ileride görülecektir. Sonra çalışmasının karşılığı kendisine tastamam verilecektir.*" [en-Necm 53/39-41].

[221] Buhârî, "Taksîr", 13, 14, 15, 17; "Hac", 89; "Mevâkît", 18, 93, 96, 99; "Umre", 20; "Cihâd", 136; Müslim, "Müsâfirîn", 42-45, 46-48, 51, 53, 54, 57; "Fedâil", 10; "Hac", 288; Ebû Dâvûd", "Menâsik", 56, 59, 64; Tirmizî, "Hac", 56; Nesâî, "Mevâkît", 42, 43, 45, 47, 48, 50; "Ezân", 18-20; "Hac", 81;

Hz. Peygamber, ümmetine yolculukta namazı kısaltabilecekleri ve orucu bozabilecekleri bir mesafe belirlememiştir. Teyemmüm etmeyi her yolculukta serbest bıraktığı gibi, bu konuyu da mutlak olarak serbest bırakmıştır. Bu hususta bir sınırlama getirdiğine dair ondan asla sahih bir rivâyet söz konusu değildir.

Yolcu olmayıp bir yerde konaklamışken, Arafat'ta kılması dışında iki namazı cem ettiğine ilişkin ondan hiçbir rivâyet nakledilmemiştir. Allah Resûlü, Arafat'ta cemi takdim (öğlenin vaktinde kılmak) yaparak öğle ikindi namazını bir arada kıldırmıştır. Bunu da, (ikindi namazıyla) vakfede duaya ara vermemek için yapmıştır. Nitekim İmam Şafiî ve İbn Teymiyye de böyle demektedir.

14. Hz. Peygamber'in Kur'an Okuyuşu ve Dinlemesi

Allah Resûlü'nün devamlı okuduğu ve asla bırakmadığı bir hizbi vardı. Tertil üzere ağır ağır okurdu. Okumaya başlamadan önce: *"Eûzü*

"Gudât", 20; İbn Mâce, "İkâme", 74; Dârimî, "Salât", 182; "Menâsik", 52; *Muvatta*, "Sefer", 1, 2, 3, 5, 6; İbn Hanbel, II, 169.

bi'llahi mine'ş-şeytânirracîm" diyerek kovulmuş şeytandan Allah'a sığınırdı. Ayakta iken, otururken, uzanırken ve abdestsiz iken Kur'an okurdu. Cünüplük dışında hiçbir şey onun Kur'an okumasına engel olmazdı.

O, Kur'an'ı teğannî eder (nağmeli okur) ve bazen de sesini terci' ederdi. Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur:

"*Kur'an'ı seslerinizle süsleyiniz;* [222]

Kur'an'ı teğannî etmeyen bizden değildir;[223]

Allah sesi güzel herhangi bir peygambere, Kur'an'ı teğannî etmesine izin verdiği kadar[224] *hiçbir şeye izin vermemiştir.*"[225]

Allah Resûlü, Kur'an'ı başkasından dinlemeyi severdi. Bir keresinde Abdullah b. Mesûd'a Kur'an okumasını buyurmuş, o da Hz. Peygamber'e Kur'an okumuş; Peygamberimiz

---

[222] Buhârî, "Tevhîd", 52; Ebû Dâvûd, "Vitr", 20; Nesâî, "İftitâh", 83; İbn Mâce, "İkâme", 176; Dârimî, "Fedâilü'l-Kur'an", 34; İbn Hanbel, IV, 283, 285, 296, 304.

[223] Buhârî, "Tevhîd", 44; Ebû Dâvûd, "Vitr", 20; Dârimî, "Salât", 171; "Fedâilü'l-Kur'an", 34; İbn Hanbel, I, 172, 175, 179.

[224] Yani, Allah Kur'an'ı dinlediği gibi hiçbir şeyi dinlemez.

[225] Buhârî, "Fedâilü'l-Kur'an", 19; "Tevhîd", 32; Müslim, "Müsâfirîn", 232, 234; Ebû Dâvûd, "Vitr", 20; Dârimî, "Salât", 171; "Fedâilü'l-Kur'an", 3; İbn Hanbel, II, 271, 285, 450.

kendisini okunan Kur'an'a öyle kaptırmış ki gözlerinden yaşlar boşanmıştır.

Bir gece Ebû Mûsâ el-Eşarî'nin Kur'an okuyuşunu gizlice dinlemiş, sonra bunu ona anlatınca Ebû Mûsâ: "Dinlediğini bilseydim senin için onu (okumamı/sesimi) daha mükemmel yapardım." demiştir.[226]

15. Hz. Peygamber'in Hasta Ziyareti

Allah Resûlü, hasta sahâbîlerini ederdi. Kendisine hizmet eden Yahudi bir çocuğu, müşrik amcasını hastalıklarında ziyaret etmiş ve onlara İslam'ı sunmuştu. Bunun üzerine Yahudi çocuk müslüman olmuştu.

---

[226] Kur'an-ı Kerîm'i okumadan ve dinlemeden maksat, iradelere egemen olması ve nefislerde tasarruf sahibi olacak şekilde ondan etkilenmektir. Bu da ancak, onu anlamak ve üzerinde düşünmekle olur. Hz. Peygamber'in yöntemi, onu tertîl (tane tane) üzere okur ve onunla sesini güzelleştirirdi. Kıraâtın, harflerin akıcılığı ve düzenli duruşları, istifham (soru), haber (yüklem), müjdeleme veya sakındırma gibi ses hareketlerine uygun olacak şekilde her âyet anlamına uygun olarak okunduğunda, nefiste büyük bir etki icra edip bir coşku meydana getirmesinin fıtrattan kaynaklandığı bilinmektedir. Hadîsteki teğannîden maksat budur. Yoksa, mânâlarının kalplerine yol bulmadığı Kur'an âyetlerinin boğazlarından aşağı geçmediği günümüz Kur'an okuyucularının yaptığı değildir. Bunlar, kendilerine ücret verenleri hoşnut etmek, eğlence meclislerini ihya etmek ve festival ve yas âdetlerine uyarak nağme ve yapmacık hareketlerde bulunuyorlar.

Hastaya yaklaşır, başucuna oturur, halini sorar ve ona dua ederdi. Rivâyete göre hastaya, istediği herhangi bir şeyin olup-olmadığını sorar, şayet istediği şeyin hastaya zarar vermeyeceğini bilirse, o şeyin hastaya verilmesini emrederdi.

Hastanın yanına girdiği zaman: "*Zararı yok, geçer. İnşallah (günahlarını) temizleyicidir.*" derdi.[227]

İster gece ister gündüz olsun herhangi bir günü, herhangi bir vakti hasta ziyaretlerine ayırmak Hz. Peygamber'in adeti değildi. Hastanın iyileşmesinden ümit kestiği zaman: **"İnnâ lillah ve innâ ileyhi râciûn.** Yani, *şüphesiz biz Allah'a aidiz ve biz ancak O'na döneceğiz.*" derdi.[228]

---

227 Buhârî, "Tevhîd", 31; "Menâkıb", 25; "Merdâ" 10, 14.

228 Hasta ziyareti, hastalığı bulaşıcı olmayan kişilerle sınılı idi. Veya hastalığı bulaşıcı olursa, hastalığın mikrobunun ziyaretçiye geçmemesi için koruyucu tedbirler alınırdı. Tıp bilimi, mikrobun ziyaretçiye geçtiğinde vücudu mikroba karşı koyacak güçte değilse, onu öldürdüğünü tespit etmiştir. Mikroba karşı koyduğu zaman, o mikrobu ondan bir başkası alıncaya kadar onda yerleşir. Orada mikrop işini yapar. Onun işinin ne olacağını Allah bilir.

Şeriatı inceleyen onun Allah'ın yasalarına ve takdirine uygun olduğunu öğrenir. Bulaşıcı hastalıklardan korunma hususunda Allah Resûlü'nün yöntemine bak ve onunla ilgili hadisleri oku! Ashabının yaptıklarına bak ki, Hz. Ömer tâûn hastalığı olduğunu duyduğunda

16. Hz. Peygamber'in Cenazelerle İlgili Uygulamaları

Birinci safhada kişiyi hastalığında ziyaret eder; âhireti hatırlatır; vasiyet yapmasını, tövbe etmesini ve yanında bulunanlara da son sözü olsun diye: "Lâ ilâhe illallah" şahadet kelimesini söylemesini telkin etmelerini emrederdi. Daha sonra, öldükten sonra dirilmeye inanmayan toplumların, yüzlerini tokatlama, elbiselerini yırtma, ölünün arkasından bağırıp çağırarak ağlama gibi adetlerini yasaklardı.

Ölüye saygılı davranmayı, onun yanında sessiz ağlamayı ve gönülden üzülmeyi sünnet edinmişti.

Kendisi böyle yapar ve: "*Gözden yaş boşanır, kalp hüzünlenir. Ancak biz, Rabbin hoşnut olmadığı şeyleri söylemeyiz.*" derdi.[229]

Şam'a girmekten vazgeçti. Bazı arkadaşları ona: 'Ey Ömer! Allah'ın kaderinden mi kaçıyorsun?!' diye sorduklarında o: 'Allah'ın bir kaderinden bir başka kaderine kaçıyorum' diye cevap verdi. Abdurrahman b. Avf'ın Hz. Peygamber'den rivâyet ettiği şu hadis Hz. Ömer'i desteklemektedir: "Bir yerde tâûn hastalığını işittiğiniz zaman, oraya girmeyin. Sizin olduğunuz bir yerde (bulaşıcı bir hastalık) meydana gelecek olursa oradan da çıkmayın!" [Buhârî, "Tıb", 30; Müslim, "Selâm", 92, 93, 94, 98, 100]. Bu, umumun sağlığını korumak için temel kabul edilir.

[229] Buhârî, "Cenâiz", 43; Müslim, "Fedâil", 62; İbn Mâce, "Cenâiz", 53; İbn Hanbel, III, 237, 250.

Ümmetine böyle bir durumda, Allah'a hamd etmek, istircada bulunmak (**İnnâ lillah ve innâ ileyhi râciûn =** *Şüphesiz biz Allah'a aidiz ve biz ancak O'na döneceğiz.)* ve Allah'tan hoşnut olmak yolunu göstermiştir.

Öldüğünde ölünün gözlerini yummak, yüzünü ve bedenini kapamak Allah Resûlü'nün adeti idi. Bezen de ölüyü öperdi. Ölüyü hemen donatıp Allah'a sunma, temizleme, güzel koku sürme, beyaz elbiselerle/kumaşlarla kefenleme konularında acele edip, sonra cenaze namazını kıldırırdı.

Savaş meydanında ölen şehitleri yıkatmak onun adeti değildi. İmam Ahmed'in rivâyetine göre Hz. Peygamber, onların yıkanmasını yasaklamıştır. Şehidlerin üzerindeki deri ve demir eşyaları soyar, onları elbiseleri ile gömer ve cenaze namazlarını kılmazdı.[230]

İhramlı biri öldüğünde su ve sidr (Arabistan kirazı ağacının yaprağı) ile yıkanmasını, ihram giysileri olan izâr ve ridâ isimli iki parça kumaşa kefenlenmesini emreder, güzel koku sürülmesini ve başının örtülmesini yasaklardı.

---

230 İbn Hanbel, I, 73.

Kefenin pahalı kumaşlardan olmasını yasaklardı. Şayet kefen bütün vücudu örtmeye yetmeyecek kadar kısa olursa başını örter ve ayakları üzerine yeşil ot kordu.[231]

Bir mazeret dışında cenaze namazını mescidin dışında kıldırırdı. Cenaze namazını kıldırması için önüne bir ölü getirildiğinde borcu olup olmadığını sorardı. Şayet borcu olursa, namazını kendisi kılmaz, ancak ashabının kılmalarına müsaade ederdi. Çünkü onun namazı, (affı, cenneti) gerektiren bir şefaattir. Kul ise, borcuna karşılık rehindir, borcu ödeninceye kadar cennete giremez. Allah, kendisine fetihler nasip edince, Allah Resûlü borçlunun namazını kılar oldu. Ölünün borcunu yüklenir ve (varsa) malını mirasçılarına verirdi.

Cenaze namazını kıl(dır)maya başlayınca tekbîr alır, Allah'a hamd edip övgüde bulunur ve ölü için dua ederdi. Tekbîrleri dört tane idi.[232]

---

[231] Yanlarında pamuk veya keten bir elbiseye muhtaç, yaşayan akrabaları olduğu halde, ölülerini ipek kumaşla kefenleyen insanlar bulunmaktadır. Bunlar, geçici olanı talep ederek insanlar yanında övünmeyi istiyorlar, sürekli olacak olan Allah katındaki eciri istemiyorlar!!

[232] Buhârî, "Cenâiz", 4, 55, 61, 65; "Menâkibü'l-Ensâr", 38; Müslim, "Cenâiz", 63-65, 69, 70, 72; Ebû Dâvûd, "Salât", 245; "Cenâiz", 53, 54, 58, 215; Tirmizî, "Cenâiz", 37, 62; Nesâî, "Cenâiz", 43, 71, 72, 76, 94; İbn Mâce, "Cenâiz", 24, 25, 32; *Muvatta,* "Cenâiz", 14, 15.

Müslim'e göre sahih olan beş tekbîrle kıldırdığıdır.[233] Bundan daha fazla tekbirle kıldırdığı da rivâyet edilmiştir. Nitekim Saîd b. Mensûr, İbn Uyeyne'nin: "Bedir savaşına katılanlara beş, altı, yedi tekbîr alırlardı." dediğini aktarmaktadır. Bütün bu haberler sahihtir. Öyleyse dört tekbîrden fazlasını yasaklamak gerekmez. Zira hem Hz. Peygamber hem de kendisinden sonra sahabe böyle yapmıştır.

Bir keresinde İbn Abbas cenaze namazı kıldırdı; ilk tekbîrden sonra açıktan Fâtiha'yı okudu ve "Bunun sünnet olduğunu bilmeniz için yaptım." dedi. Ebû Ümâme b. Sehl de aynı şekilde söyledi. Bir grup sahabe, cenaze namazında Peygamberimize salavât getirileceğini nakletmiştir.

Cenaze namazının maksadı ölüye duadır. Bundan dolayı Fâtiha okunacağı, salavât getirileceği gibi hususlardan daha çok Hz. Peygamber'den dua nakledilmiştir. Ondan nakledilen dualardan biri şöyledir: **"Allahümme'ğfir lehû ve'rhamhü ve âfihî ve'fü**

---

233 Müslim, "Cenâiz", 72. [Ayrıca bk. Ebû Dâvûd, "Cenâiz", 54; Tirmizî, "Cenâiz", 37; Nesâî, "Cenâiz", 76; İbn Mâce, "Cenâiz", 25; İbn Hanbel, IV, 367, 370, 371, 372; V, 406].

anhü ve ekrim nüzülehû ve ve'ssi' medhalehû ve'ğsilhü bi'l-mâi ve's-selci ve'l-beradi ve edhilhü'l-cennete ve ei'zhü min-azâbi'l-qabri ve azâbi'n-nâr. Yani, *Allah'ım! Onu bağışla, ona merhamet et, onu her türlü kötülükten uzak tut, onu affet, vardığı yerde ona ikram et, girdiği yeri genişlet, onu su, kar ve dolu ile yıka, onu cennete girdir, onu kabir ve cehennem azabından koru.*" Bir başka dua şöyledir: **"Allahümme men ehyeytehû minnâ fe ehyihî ala'l-islâm ve's-sünne. Ve men teveffeytehû minnâ fe teveffehû ala'l-imân, Allahümme lâ tahrimnâ ecrahû ve lâ teftinnâ ba'dehû.** Yani, *Allah'ım! Bizden olup can verdiklerini İslâm ve sünnet üzere yaşat. Bizden eceli gelenleri de iman üzere öldür. Allah'ım! Onun mükafatından bizleri mahrum etme ve ondan sonra da bizi fitneye düşürme.*" Bir diğeri ise şöyledir: **"Allahümme ente rabbühâ ve ente halaqtühâ ve ente hedeytühâ li'l-islâm ve gabazte rûhahâ ve ta'lemü sırrahâ ve alâniyetehâ ci'nâ şufeâe fe'fir lehâ.** Yani, *Allah'ım! Bu kadının Rabbi Sensin. Onu Sen yarattın. Ona İslâm'ı Sen gösterdin. Rûhunu sen aldın. Onun gizli-açık her şeyini bilen Sensin. Biz şefaatçi olarak geldik, onu*

bağışla." Hz. Peygamber ölü için içtenlikle dua edilmesini emrederdi.

Allah Elçisi, bir kimsenin cenaze namazını kılamadığı zaman mezarı üzerinde kılardı. Bu hususta herhangi bir zaman sınırlaması getirmedi. Bir keresinde bir gece sonra, bir defasında üç gün sonra, bir başka defa da bir ay sonra kabir üzerinde cenaze namazı kılmıştır.

Cenaze namazı kıldırırken cenaze erkek ise baş tarafında, kadın ise orta hizasında dururdu.

Çocukların cenaze namazlarını kıldırır ve: "*Çocuklarınızın cenaze namazlarını kılınız. Çünkü onlar önden gönderdiğiniz sevaplarınızdır.*" derdi. Nitekim bu hadis İbn Mâce'nin *Sünen*'inde yer almaktadır.[234]

Hz. Peygamber, intihar edenin ve ganimet malını çalanın cenaze namazını kıl(dır)mazdı.

Allah Resûlü, bir ölünün cenaze namazını kıldırdığı zaman, önünde yürüyerek mezarlığa kadar takip ederdi. Cenazeyi takip eden kimsenin şayet binitli ise gerisinden, eğer yaya ise cenazeye yakın olarak ya arkasından veya

---

234 İbn Mâce, "Cenâiz", 26.

önünden yahut sağından veyahut solundan takip etmesini sünnet kılmıştır.

Cenazenin hızla götürülmesini emrederdi. Bugün/zamanımızdaki insanların adım adım/yavaş yavaş yürümeleri bid'attır. Ebû Berke, böyle yapan kimseye kırbacı kaldırır ve: "Allah Resûlü ile birlikte koşuşturduğumuz (günleri) gördüm." derdi.[235]

Hz. Peygamber, cenazeyi takibe koyulduğunda cenaze yerine konuluncaya kadar oturmazdı. Ebû Dâvûd'un rivâyet ettiği gibi böyle yapılmasını da emrederdi.[236]

---

[235] Ölünün na'şını taşıyanların yolda durup arkaya geçtiklerini görüyoruz. Onlara: 'Sünnete göre yürüyün ve acele edin!' dediğimizde onlar: 'Ölü bize ağır geliyor, dolayısıyla dünyayı terk etmek istemeyip dostlarına tekrar dönmek istiyor.' diye cevap veriyorlar. Bunu da ölünün kerameti kabul ediyorlar. İnsanlar keramet hakkında ne kadar cahildirler!

Hz. Peygamber'in davranış biçimlerini ve cenazenin önünde sakin bir şekilde vaaz ederek yürümesiyle ölüye ikramını temsil eden bu hadisleri takip eden kimse, Hz. Peygamber'in yolundan uzaklaşan bu insanlara üzülmekten başka yapacak bir şey yoktur. Bunlar sakinliği kargaşaya ve bağırmaya çevirip, vaaz vermeyi dalga geçmeye, ikramı acı çektirmeye ve rezalete dönüştürdüler. Tahta üzerine haçı temsil eden sancak ve süslü levhalar, bunların arkasından bağırıp çağıran kadınlar, etrafında ağıt yakan çocuklar, çirkin seslerle cenaze önünde söyledikleri Busirî'nin bürdesi için nefeslerini kesen ihtiyarlar ve şeriatın çirkin gördüğü, Allah ve Resûlü'nün sevmediği diğer korkunç âdetler… Cenazenin yanında Allah'ın susmayı, düşünmeyi, ibret almayı sevdiği nakledilmiştir. (Fakat insanların çoğu bilmiyor).

[236] Ebû Dâvûd, "Cenâiz", 43.

Mezarın kıble tarafına bir yarık açmak (lahd), mezarı derinleştirmek, geniş ve engebesiz yapmak Allah Elçisi'nin adetlerindendi. Mezarları yüksek yapmak, yapımında tuğla, taş ve kerpiç vb. kullanmak onun adeti değildi.

Hz. Peygamber, Hz. Ali'yi hiçbir put bırakmadan hepsini yok etmek ve yüksek olan mezarların tamamını yerle bir etmek üzere (Yemen'e) göndermişti. Kabrin kireçle yapılmasını, üzerine bina inşa edilmesini ve yazı yazılmasını yasaklamıştır.

Mezarını belli etmek istediği kişinin kabrine alâmet olarak bir taş dikerdi.

Ölüyü kabre koyduğu zaman: "*Bismillahi ve alâ milleti rasûlillah.*" derdi.[237] Ölüyü güneş doğarken, batarken ve güneş tam tepede iken defnetmezdi. Ölüyü gömme işi bittiği zaman kendisi ve ashabı ayağa kalkar ölünün iman üzere sebat etmesi için dua ederlerdi. Günümüzde insanların yaptığı gibi mezarın başında oturup Kur'an okumaz ve ölüye telkinde bulunmazdı. Taberânî'nin Ebû Ümâme'den

---

[237] Ebû Dâvûd, "Cihâd", 82; Tirmizî, "Cenâiz", 54; İbn Mâce, "Cenâiz", 38; İbn Hanbel, II, 27, 40; V, 254.

rivâyet ettiği ölülere telkin edilmesini emrettiğine dair hadise gelince, bunun Hz. Peygamber'e aidiyeti (ref') sahih değildir.

Allah Resûlü, ölü sahiplerine taziyede (başsağlığı dileği) bulunurdu. Fakat ne taziye için ne de mezarda veya bir başka yerde Kur'an okumak için toplanırdı. Ölünün ailesinin, taziye için gelen insanlara yemek hazırlama zahmetine girmemelerini, aksine diğer insanların onlar için yemek yapıp getirmelerini emrederdi.

Ölen kişinin öldüğünü ilan etmediği gibi, ilan edilmesini de yasaklar ve: "*Bu durum, câhiliyye işlerindedir.*" derdi.[238]

17. Hz. Peygamber'in Kabir Ziyareti

Hz. Peygamber, ashabının mezarlarını onlara dua etmek, rahmet okumak ve onlardan kendisine ders çıkarmak amacıyla ziyaret ederdi. Ümmetine meşrû kıldığı ziyaret şekli işte budur. İnsanların mezarları ziyaret ederken şöyle demelerini emrederdi: **"es-Selâmü aleyküm ehle'd-diyâr mine'l-mü'minîn ve'l-müslimîn, ve innâ inşâallahü biküm lâhiqûn. Nes'elullahe lenâ**

---

[238] Tirmizî, "Cenâiz", 12.

ve lekümü'l-âfiyeh.[239] Yani, *ey bu diyarda yatan Müminler ve Müslümanlar! Allah'ın selâmı sizin üzerinize olsun, Biz de -inşallah- aranıza katılacağız. Allah'tan hem bizim hem de sizin için âfiyet dileriz.*"[240]

---

[239] Müslim, "Tahâret",39; "Cenâiz", 103, 104; Ebû Dâvûd, "Cenâiz", 79; Nesâî, "Tahâret", 109; "Cenâiz", 103; İbn Mâce, "Cenâiz", 36; "Zühd", 36; İbn Hanbel, II, 300, 375, 408; V, 353, 360; VI, 71, 76, 111, 180, 221.

[240] İnsanlar bu ziyareti tersine çevirerek ölülerin mezarlarının etrafında dolaşıp yalnızca Allah Teâlâ'dan istenilenleri onlardan isteyerek ağaç, bakır, kumaş vb. maddelerden heykeller yaptıkları ve üzerlerine kubbeler inşa ettikleri mabetler edindiler!! Bu, geçmiş ümmetlerin, tıpkı önceki peygamberlerin geldiği gibi, Hz. Peygamber'in de yıkmak için geldiği müşrik Arapların cahilliğinden kaynaklanan şirkin temellerinden biridir. Allah şöyle buyurmaktadır: "*Allah'ın dışında taptıklarınız sizin gibi kullardır. O halde, siz, eğer doğru söyleyenler iseniz haydi hemen onlara dua edin de size cevap versinler!*" [el-A'râf 7/194]. "*İşte Rabbiniz Allah budur. Mülk O'nundur. O'nun dışında yalvarıp durduklarınız ise bir hurma çekirdeğinin zarı kadar bile bir şeye sahip değillerdir! Eğer onlara yalvarırsanız çağrınızı duymazlar. Duysalar bile size cevap ver(e)mezler. (Üstelik) Kıyamet günü onları Allah ile eş tutmanızı kabul etmezler. Hiç kimse her şeyi bilen (Allah) kadar sana (gerçeği) göstermez!*" [el-Fâtır 35/13-14]. "*De ki 'Allah'ı bırakıp taptıklarınızın ne olduğunu hiç düşündünüz mü? Eğer Allah bana bir zarar vermek istese, bunlar, O'nun vereceği zararı önleyebilir mi? Yahut bana rahmet dilese O'nun rahmetini (benden) esirgeyebilirler mi?!' De ki: 'Allah bana yeter! (O'nun varlığına) emin olanlar, (yalnızca) O'na güven duyarlar.*" [ez-Zümer 39/38]. "*De ki: 'Siz, Allah'ı bırakıp yalvardığınız şeylerin (gerçekten) ne olduklarını hiç düşündünüz mü? Gösterin bana: bu (varlıkların veya güçlerin) yeryüzünün hangi parçasında bir şey yarattılar?! Yoksa, onlar göklerin yaratılmasında pay sahibi midirler? Eğer söyledikleriniz doğru ise, o takdirde bana, (bundan önce indirilmiş) bir kitap ya da (başka) bir bilgi kalıntısı getirin!' Allah'ı bırakıp Kıyamet gününe kadar cevap veremeyecek olan ve kendilerine yalvarıldığının bile farkında*

olmayanlara yalvarıp yakarandan daha sapık kim olabilir? Bütün insanlar (yargılanmak için) toplandıkları zaman, (tapındıkları güçler), onlara (tapınanlara) düşman kesilecekler ve onların tapınmalarını şiddetle reddedeceklerdir." [el-Ahkâf 46/4-5]. "*O'dan başkasını dost/koruyucu edinenler, 'Biz bunlara sırf bizi Allah'a daha çok yaklaştırsınlar diye kulluk ediyoruz!' (derler). Şüphesiz Allah, (Kıyamet günü) onlar arasında (hakikatten saptıkları) her konuda hüküm verecektir.*" [ez-Zümer 39/3]. "*De ki: 'Peki öyleyse (niçin) Allah'ı bırakıp, kendileri çin bile ne bir yarar sağlayabilecek ne de bir zararı giderebilecek güçte olmayan şeyleri kendinize koruyucular/kayırıcılar olarak görüyorsunuz?*" [er-Ra'd 13/16]. "*Ama onlar, Allah'ın yanı sıra (hayalî) şefaatçilere (de kulluk yapmayı) tercih ederler. De ki: 'Nasıl olur? Onların hiçbir şeye güçleri yetmese de ve akılları (hakikati) kavramıyor olsa da mı?' De ki: 'Şefaat (hakkını verme yetkisi) yalnız Allah'a aittir. Gökler ve yer üzerindeki hakimiyet (yalnız) O'nundur ve sonunda yalnız O'na döndürüleceksiniz.*" [ez-Zümer 39/43-44]. "*Gerçek dua yalnızca O'na olardır; çünkü insanların O'nu bırakıp da yakardıkları (öteki varlıklar ve güçler) bu yakarışlarına hiçbir şekilde karşılık veremezler. Onlara yakarıp duran kimsenin durumu, ellerini suya doğru uzatıp, suyun kendisine/ağzına ulaşmasını bekleyenin durumuna benzer, oysa burumda su asla ona ulaşmayacaktır. İşte kâfirlerin duası da böylece boşa çıkar.*" [er-Ra'd 13/14].

İşte bunlar, Allah Resûlü'nün amelî olarak açıkladığı Allah'ın sözleridir. Bununla birlikte, insanların, ölülerin önünde kendilerini küçük gördüklerini, velilerin mezarlarından ayrılmadıklarını hatta, Hz. Hüseyin'in vb.lerinin mescidinde insanların birbiriyle tam bir huşu ile yarıştıklarını, orada namaz kılmanın bin namazdan daha hayırlı olduğuna inandıklarını gördüğün gibi, mozolelerinin içinde ve mezarlarının etrafında kılınan namazın mescidde kılınan namazdan daha üstün tutuklarını görüyorsun. Bunun dışında, bayramlarda ve mevlitlerde bir araya gelip üzerlerinde ışık yaktıklarını da görüyorsun!! Resûlullah'ın bunların yapılmasını yasaklamasına ve yapanı lanetlemesine rağmen, bunlar müslümanların malı ile yapılmakta, onu Vakıflar Bakanlığı onaylamakta ve Ezher âlimleri katılmaktadır. Oysa, bunların hareketleri halk için her zaman delildir. Allah'ım! dini uygulamada ve önem vermede âlimleri başarılı kıl ki, dinin aleyhine değil, lehine delil olsunlar!

Kabirlere karşı saygısızca davranmamak, onları çiğnememek, üzerlerine oturmamak ve yaslanmamak, saygı göstermek amacıyla mezarları mescid haline çevirip yanlarında ve onlara doğru namaz kılmamak, onlar için toplanıp bayram ve putlar edinmemek, üzerlerinde lamba/kandil/mum yakmamak Allah Resûlü'nün adetlerindendi. O, bütün bunlardan insanları menetmiş ve yapanları ise lanetlemiştir!

18. Hz. Peygamber'in Sadaka ve Zekat İle İlgili Uygulamaları

Allah Resûlü, zekatın verileceği malları zirâî mahsuller; meyveler; deve, sığır ve davar gibi hayvanlar; altın ve gümüş gibi nakdî mallar ve her türlü ticaret malı olarak belirlemiştir. Bunlardan tahıllar ve meyveler hariç, diğerlerinin yılda bir kez zekatlarının verilmesini zorunlu görmüştür/farz kıldı. Tahıl ve meyvelerin zekat vaktini ise, olgunlaşma ve kıvamına gelme (hasat edildikleri zaman) olarak belirlemiştir.[241]

---

[241] Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: *"Hem yetiştirilen hem de kendi başına yetişen bahçeleri, tatları farklı olan hurmaları, ekinleri, zeytinleri ve narları yaratan O'dur. Bunlar birbirine benzeseler de (tatları bakımından)*

birbirlerine hiç benzemezler. O halde, ürün verdiğinde ürününden yiyin ve hasat günü (bütün bunların) hakkını verin ve sakın israf etmeyin; çünkü O, israf edenleri sevmez." [el-En'âm 6/141].

Bu âyet, zekatın hiçbir cins ayırımı yapılmaksızın her ziraî üründen vacip/farz olduğuna delildir. Şu âyet de bunu desteklemektedir: "*Ey inananlar! Kazandıklarınızın ve yerden sizin için çıkardıklarımızın iyilerinden (başkaları için de) harcayın! Göz yummadan alamayacağınız kötü şeyleri de hayır diye harcamaya niyetlenmeyin!Allah'ın kendine yeten, çok övülen olduğunu bilin!*" [el-Bakara 2/267].

Burada, Allah Teâlâ'nın malın ve yerden çıkan ürünün kötüsünü bilerek infak etmekten alıkoyduğunu görmek gerekir. Kimi insanlar, buğday ve başka ürünün iyisini kendisi için ayırır. Sonra da, harcanmayacak geçersiz kuruşu (parayı) dilenciye veya sıkıntı içinde bulunana veren kimse gibi, yenilmeyecek kadar kötü olanı muhtaçlara verir. Bu, Allah'ın haklarında buyurduğu kişilerdir: "*Hoşlanmadıkları şeyi Allah'a yakıştırırlar.*" [en-Nahl 16/62]. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "*Sevdiğiniz şeylerden başkaları için harcamadıkça gerçek iyiliğe asla ulaşamazsınız:*" [Âl-i İmrân 3/92]. Kimi insanlar da hiçbir şey vermez. Ekinin hasat vakti geldiği zaman, bir ihtiyaç sahibinin görmemesi veya bir yoksulun yanına gelmemesi için ürünü gizlediğini görürsün. Bunlar da Allah'ın misal verdiği bahçe sahipleri gibi kimselerdendir: "*Hani onlar, 'İnşallah' demeden, sabah vakti meyvelerini toplayacaklarına dair yemin etmişlerdi. Onlar daha uykuda iken, Rabbinden gelen bin afet bahçeyi sarıvermişti; öyle ki, bahçe sararıp kurumuştu. Sabah erken kalktıklarında birbirlerine: 'Meyve toplamak istiyorsanız erkenden tarlanıza gidin!' diye seslendiler. Derken onlar aralarında: 'Bugün hiçbir yoksul, bahçeye girip (siz habersizken) yanınıza sokulmasın!' diye fısıldaşarak yola koyuldular. Amaçlarına ulaşmaya kararlı bir şekilde erkenden kalkıp gittiler. Ama bahçeye bakıp onu (tanınmaz halde) görünce: 'Herhalde yolumuzu şaşırmış olacağız!' diye bağırdılar. (Ancak yanlış yere gelmediklerini anlayınca da): 'Hayır, galiba elimizden çıkmış!' (dediler). Aralarındaki en akl-ı selim sahibi olanı: 'Ben size, Allah'ın sınırsız şanını yüceltmelisiniz demedim mi?' diye sordu. Onlar: 'Rabbimizin şanı yücedir! Doğrusu biz zulüm işliyorduk! diye cevap verdiler ve sonra dönüp birbirini suçlamaya başladılar. (Sonunda): 'Yazıklar olsun bize!' dediler, 'Gerçekten biz küstahça davranmıştık! (Ama) belki Rabbimiz yerine daha iyisini bize bağışlayacak: Biz de ümitle O'na yöneleceğiz. İşte (bazı*

insanları bu dünyada denemek için verdiğimiz) azap böyledir: ama öteki dünyada (günahkarların uğrayacağı) azap daha şiddetli olacak; keşke bunu bilselerdi!" [el-Kalem 68/17-33]. Allah örneklerle anlatıyor, biz ise ibret almıyoruz. Allah, ekinlere, mala ve şehirlere musibet ve âfetler veriyor, bizler ise malın O'ndan geldiğini ve yine O'na döneceğini ve zekatın bizim faydamız/maslahatımız için olduğunu düşünmüyoruz ve anlamıyoruz. Bütün bunlar, cimrilikten ve iman zayıflığından meydana gelmektedir. İnsanların açıkça zekatı vermekten geri durmaları derecesinde cimriliklerine hükmedebilirsin. Bazı insanlar, din adına zekat vermemek için: 'Toprağımız haraç arazisi olup Hanefî mezhebine göre ona zekat gerekmez.' diyerek çıkış yolu aramaktadırlar. Kimileri de şöyle demektedir: 'Zekat, altın ve gümüşten verilir; şu an yanımızda sadece para (banknot) vardır.' Bu insanlar, ilme nispet ettikleri kişilerden kendilerine böyle fetva verenleri buluyorlar. Halbuki bunlar dini bilmiyorlar. Bunlar, Allah'ın sembollerini iptal etmek, fakirleri öldürmek ve ümmetin maslahatlarını yok etmek için kendilerini adamışlardır. Haraç arazisi, müslümanların fetih yoluyla sahip olup, halkının kâfir olarak kaldıkları ve müslümanların arazilerinden alınan öşür yerine onlardan haraç aldıkları arazidir. Buna göre topraklarımız haraç arazisi, halkımız da onlar gibi mi olur? Yoksa maksat, istek ve arzularımıza uymak mı? Halbuki Allah Teâlâ, "mal" olarak isimlendirilen ve kendisiyle fayda temin edilen her şeyde zekatı farz kılmıştır. O şöyle buyurmaktadır: "*O halde onların mallarından, onları temizleyecek, onları arındıracak bir sadaka/zekat al.*" [et-Tövbe 9/103]. "*Mallarında isteyen ve (iffetinden dolayı istemeyip) sıkıntı içinde bulunanlar için bir hak vardır.*" [ez-Zâriyât 51/19].

Kişi akıllı olduğu sürece, istenilen maslahatları gerçekleştirmede demir para ile kağıt paranın birbirinin kıymetinde olduğunu ve ikisi arasındaki farkı ayırabilmekte midir? Paranın maddesinin banknot, taş veya başka bir şey olmasının bizim için ne önemi vardır! Yani Allah altın olduğu için zekatı sadece cüneyhde (Mısır para birimidir. Z. D.) mi farz kılmıştır? Biz onu kuruşa çevirdiğimizde veya zekat düşürüldüğünde Allah'ın hükmü değişsin. Yoksa bu zekat mânâsı bilinmeyen taabbudî işlerden midir diyeceğiz? Allah şöyle buyurmaktadır: "*Gerçekten de bütün bunlarda, aklını kullananlar için dersler vardır.*" [er-Ra'd 13/4] "*İşte Allah, düşünmeniz için, âyetlerini size böylece açıklamaktadır.*" [el-Bakara 2/219, 266].

O şöyle buyurmaktadır: "*O hikmeti dilediğine verir; kime hikmet*

Böyle tespit edilmesi, hem zekat alacaklılar ve hem de mal sahiplerinin maslahatı için en uygun olanıdır. Şari', mal sahiplerinin malları elde etmedeki zekatın mallardan alınacak miktarlarını birbirinden farklı olarak düzenlemiştir. İnsanın toplu ve biriktirilmiş bir durumda tesadüf ettiği mallardan -ki bu rikaz, yani toprağa gömülmüş olarak bulunan maldır- beşte bir oranında farz kılmış ve bunun için üzerinden bir yıl geçmesini itibara almamıştır. Elde etme zorluğu daha çok olan mallarda bu oranın yarısı olan onda bir oranında verilmesini farz kılmıştır. Bu oran aynı zamanda, insanın herhangi bir

---

verilmişse, ona çok hayır verilmiştir. Ama derin anlayış sahipleri dışında kimse bunu düşünüp anlayamaz." [el-Bakara 2/269]. "*Onları hidayete erdirmek senin işin değil, zira ancak Allah, dilediğini hidayete erdirir. Yalnız Allah'ın rızasını kazanmak için harcamanız şartıyla, başkalarına her ne iyilik yaparsanız bu kendi yararınızadır; çünkü yapacağınız her iyilik size olduğu gibi geri dönecek ve size haksızlık yapılmayacaktır.*" [el-Bakara 2/272].

Zenginler kendilerine vacip olan sadaka ve zekatı verselerdi, yetimler, fakirlerin çocukları kendilerini barındıracak yuvalar, tedavi olacakları hastaneler ve eğitip terbiye edecek okullar, işsizler, çalışacakları alanlar bulurlardı. Ümmet, bu şekilde kendisine muhtaç olan insanlarla zayıf düşmek ve bunların işleyecekleri suçlarla suçlular toplumu olmak yerine, yaptıkları işlerden kazandıkları ile zengin olan insanlarıyla aziz olurdu. Zekatın, -dinin diğer rükunleri gibi- bir rükun olduğunu, ülkede emniyetin yerleşmesinin ve ümmetin medeniyet ve iktisatta ilerlemesinin en büyük sebeplerinden olduğunu bilip bu dediklerimizi yerine getirecek hükümet nerede?!

külfete girmeden, yani o iş için hazırlanmış aletler olmaksızın veya kuyu açtırmaksızın Allah'ın yağmurla sulamayı bizzat kendisinin üstlendiği ve arazilerinin kendiliğinden sürüldüğü meyve ve ziraî mahsullerde verilmesi gereken orandır. İnsanın külfete katlanarak çeşitli aletler vs. ile suladığı ve kuyu açtığı mahsulatta onda birin yarısı (yani yirmide bir) zekat verilmesini farz kılmıştır. Artışı, mal sahibinin kimi zaman yolculuğa çıkarak, kimi zaman dolaştırarak, kimi zaman da bekleyerek aralıksız çalışmasına bağlı bulunan mallarda ise, onda birin dörtte biri (rub'ul-öşri=kırkta bir) oranında zekat verilmesini farz kılmıştır. Bu mallardan her biri için ölçüler/miktarlar; bu miktarların altında olan malların ise zekatının verilmeyeceğini belirledi: Altında 20 miskal, gümüşte 200 dirhem, tahıl ve meyvelerde 5 vesk,[242] keçi ve koyunda 40 baş, sığırda 30 baş, devede ise 5 baş. Allah Teâlâ, zekatın/sadakanın paylaştırılmasını bizzat kendisi üstlendi ve onu sekiz bölüme ayırdı. O sekiz bölümü iki sınıf insan alır:

1) İhtiyaçlarının şiddet ve zayıflığına göre alanlar. Bunlar: Fakirler, yoksullar, köleler ve

242 Vesk: Altmış sa'dır yani (yaklaşık bir Mısır **erdebi** kadardır.)

yolculardır. 2) Müslümanların faydası için alanlar. Bunlar da: Zekat memurları, kalpleri İslâm'a ısındırılacak (müellefe-i kulûb) olanlar, durumunu düzeltmek için borçlananlar ve Allah yolunda savaşan/cihâd eden gaziler.

Hz. Peygamber, zekatı malın bulunduğu şehirdeki hak sahiplerine paylaştırırdı. Şayet mal, o şehir halkına dağıtıldıktan sonra artarsa kendisine getirilir ve onu dağıtırdı. Bir insanın zekata müstehak olduğunu bilirse ona verirdi. Eğer zekata müstehak olan biri kendisinden ister, fakat kendisi o kişinin durumunu bilmezse ona, zenginin ve çalışıp kazanan güçlü kimsenin zekatta nasibinin olmadığını bildirdikten sonra verirdi.[243]

Bir kişi zekat getirdiği zaman Hz. Peygamber bazen ona: **"Allahümme bârik fîhi ve fî ibilihî.**[244] Yani, *Allah'ım! Bu adama bolluk ver ve develerini bereketlendir.*" bazen de: **"Allahümme salli aleyhi.** Yani, *Allah'ım! Bu kişiye rahmet eyle.*" diye dua ederdi.

---

[243] Çalışmaya güçleri yettiği ve kendilerinin hak etmediklerini bildikleri halde, insanların çoğu vermeseler bile, kapılarda medyihe okuyanlar, cadde ve mescitlerde değişik şeyler okuyup dilencilik yapanlar bunlardan sayılmaz mı?

[244] Nesâî, "Zekât", 12.

Onun adeti, zekatta malların en iyilerini değil, orta hallisini almaktı.

Allah Resûlü, zekat veren kimseye, verdiği zekatı satın almayı yasaklamıştı. Fakir kişinin kendisine verilen zekattan zengine hediye etmesi durumunda o zenginin zekattan yemesini mübah sayardı. Kendisi, Berîre'ye zekat olarak verilen etten yemiş ve şöyle demiştir: *"Bu, ona zekattır; bize ise hediyedir."*[245] Zaman zaman zekat mallarından müslümanların yararına borç alıp kullanırdı. Başına bir iş geldiği zaman, zekatı sahiplerinden vaktinden önce ödünç alırdı. Nitekim amcası Abbas'tan iki senelik zekatı vaktinden önce ödünç almıştır.

Zekat memurlarını yalnızca sürüler, zirâî mahsuller ve meyveler gibi görünen açık mal sahiplerine gönderirdi.

Hurma sahiplerine, ağaçlarındaki hurmaları tahmin edecek, kaç vesk geleceğini araştıracak ve böylece onların ne kadar zekat vermeleri gerektiğini hesaplayacak bir tahminci (hârıs) gönderirdi. Hurmalara gelebilecek âfetlerden dolayı tahminciye, ağaçtaki hurmanın üçte

---

[245] İbn Hanbel, VI, 180.

birini veya dörtte birini mal sahiplerine bırakmasını, bu miktar hurmayı tahminde hesaba katmamasını emrederdi. Bu tahmini ölçüm işi, meyvelerin yenmeden ve koparılmadan önce zekatın hesaplanması, sahiplerinin ondan istedikleri gibi tasarrufta bulunması ve zekat miktarının ödenmesi için yapılmaktaydı.

Bundan dolayı Hz. Peygamber, kendileriyle müsâkât ve müzâraât akdi yaptığı Hayberlilere tahminci gönderir, meyveleri ve zirâî mahsulleri tahmini olarak hesaplattırır ve bunların yarısını onlara tazmin ettirirdi. Onlara Abdullah b. Revâha'yı göndermişti. Ona rüşvet vermek istediklerinde Abdullah: "Bana haram mı yedireceksiniz?! Vallahi ben size, bana göre insanların en güzelinin yanından geldim. Siz benim gözümde maymun ve domuz sayılmanızdan daha iğrençsiniz. Size nefretim ve ona olan sevgim, beni size karşı adil davranmamaya sevketmez." dedi. Bunun üzerine onlar: "İşte bununla, gökler ve yer ayakta durur." dediler.

19. Fıtır Sadakası

Resûlullah, fıtır sadakasını müslümana hurmadan, kuru üzümden, keş denen yoğurt/ yemekten ve arpadan bir sa'[246] olarak belirlemiştir. İmam Ahmed ve Ebû Dâvûd'un rivâyet ettiklerine göre, buğdaydan iki kişiye bir sa' (yani yarım sa') verilir.[247]

Hz. Peygamber, bu sadakayı bayram namazından önce verirdi. İbn Mâce'nin *Sünen*'inde onun şöyle buyurduğu rivâyet edilmiştir: *"Kim bu fıtır sadakasını bayram namazından önce verirse, o, makbul bir zekat yerine geçer. Kim de namazdan sonra verirse, o, herhangi bir sadaka yerine geçer."*[248] Buhârî ve Müslim'de İbn Ömer'den rivâyet edildiğine göre, Resûlullah, fıtır sadakasının insanlar bayram namazına gitmeden önce verilmesini emretmiştir.[249]

Bu iki hadis gereğince fıtır sadakasının bayram namazından sonraya bırakılması caiz değildir. Doğrusu da budur; çünkü ne bu iki

---

246 Mısır ölçeğiyle iki kadehe yakındır (Mısır'da= 1, 96).

247 Ebû Dâvûd, "Zekât", 21; İbn Hanbel, II, 277.

248 İbn Mâce, "Zekât", 21.

249 Buhârî, "Zekât", 70; Müslim, "Zekât", 22.

hadisle çelişen, ne bunları nesheden ve ne de bu hadislerle hüküm vermeyi engelleyen bir icmâ vardır.

Bunun bir benzeri de, kurban kesim vaktinin, sıra itibariyle namazın vaktini değil, imamın namazının takip edilmesidir. Zira, kim, imamın bayram namazını kıldırmadan önce kurbanını keserse, bu hayvan kurban olmayıp, eti için kesilen bir hayvan olmuş olur. Allah Resûlü bu sadakayı kimsesizlere tahsis ederdi.[250]

20. Nâfile Sadaka

Hz. Peygamber, sahibi bulunduğu mallardan en çok sadaka veren insandı. Onun yanında herhangi bir kişi bir şey istese az olsun, çok olsun mutlaka o şeyi verirdi. Verdiğinden dolayı duyduğu sevinç, alan kimsenin aldığı şeyden dolayı duyduğu sevinçten daha fazla olurdu. Verdiği mallar farklı farklı idi: Kimi zaman hibe, kimi zaman sadaka, kimi zaman hediye, kimi zaman da bir şeyi satın alıp sonra hem ücretini ve hem de satın aldığı malı satıcıya geri verirdi. Bir şey ödünç alıp geri verirken

---

250 Buhârî, "İ'deyn", 5, 10, 1723; "Zebâih", 17; "Edâhî", 1, 4, 8, 11, 12; Müslim, "Edâhî", 1-4, 10, 11; Nesâî, "İ'deyn", 8, 30; "Dehâyâ", 4, 17; İbn Mâce, "Edâhî", 12; İbn Hanbel, III, 113, 117, 364, 385.

aldığından daha çok, daha fazla ve daha büyüğünü verirdi. Bir şey satın aldığında ücretinden daha fazla öderdi.

21. Hz. Peygamber'in Oruçla İlgili Uygulamaları

Oruç tutmaktan maksat, Allah'ın sevgisini ve hoşnutluğunu tercih ederek nefsin sevdiklerini terk etmektir. Bu, kul ile Rabbi arasında bir sırdır. Orucun, görünen organların ve iç güçlerin korunmasında, bozucu zararlı maddeleri kendisine çeken karışımdan onları muhafaza etmede ve onların sıhhatine engel pis maddelerin vücuttan atılmasında insanı hayrette bırakan bir etkisi vardır.

Oruç, şehevî güçlerin zorla aldığı şeyleri kalbe ve organlara iade eder; aç insanların halini hatırlatır ki, bu, takvanın en büyük yardımcılarındandır. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: *"Ey İman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakınmanız için oruç, sizden önceki toplumlara farz kılındığı gibi, size de farz kılındı."*[251] Hz. Peygamber de: *"Oruç (kötülüklere*

---

[251] el-Bakara 2/183.

karşı) bir kalkandır."[252] buyurmuş,[253] evlenmeye şiddetle arzulu olup da evlenemeyenlere oruç tutmalarını emretti ve orucu bu arzunun kırıcısı olarak nitelendirdi.

Nefisleri alışkanlıklarından ve isteklerinden ayırmak en zor işlerden olduğundan nefislerin tevhid ve namaz üzerinde iyice yerleşmesi ve Kur'an'ın emirlerine iyice alışılması için orucunu farziyeti gecikti. Böylece aşama aşama oruca geçildi.

Oruç, hicretin ikinci senesinde farz kılındı. Allah Resûlü vefat ettiğinde dokuz Ramazan orucu tutmuştu.

Oruç tutamadıkları zaman ihtiyar erkek ve kadının yemek yedirmeleri öngörüldü. Bunlar oruç tutmayıp bunun yerine her gün bir yoksulu doyururlar. Hasta ve yolcuların orucu bozup sonra (başka günlerde) kaza etmelerine izin verildi. Kendilerine bir zarar gelmesinden korkan hamile ve emzikli kadınlara da aynı izin verildi.

---

[252] Buhârî, "Savm", 2; "Tevhîd", 35; Müslim, "Siyâm", 161, 162; Ebû Dâvûd, "Savm", 25; Tirmizî, "Cum'a", 79; "Savm", 54; "İmân", 8; Nesâî, "Siyâm", 42, 43; İbn Mâce, "Siyâm", 1; "Fiten", 12; "Zühd", 22; Dârimiî, "Savm", 27, 50; Muvatta, "Siyâm", 57; İbn Hanbel, I, 195, 196; II, 257, 273, 302, 312; IV, 22; V, 83.

[253] Korunmak, yani oruç tutan kişi kötü isteklerden korunmuş olur.

Hamile ve emzikli kadınlar çocuklarına bir zarar gelmesinden endişe duyarlarsa, hem kaza ederler hem de her bir gün için bir yoksulu doyururlar. Çünkü bunların oruç yemeleri herhangi bir hastalık korkusuyla değildir. Sıhhatli oldukları halde orucu bozmaktadırlar. Bu yüzden de sıhhatli kimsenin oruç tutmamasında olduğu gibi, burada da bir yoksulu doyurmak mecburidir.[254]

---

[254] Bu söz, hamile ve emzikli kadın hakkında açık değildir. Açık olan, bunların kaza etmeksizin fidye vereceklerden olmalarıdır. Çünkü hamilelik ve süt emzirme durumları devamlıdır. Dolayısıyla bunların kaza etmeleri için zamanları yoktur. Zira Allah Teâlâ oruç bozma ruhsatını sadece iki kısma ayırdı: **a)** Hasta ve yolcu -tutmadıkları zaman oruçlarını kaza ederler-. **b)** Tutmakta zorlananlar, -oruç tutmazlar ancak fidye verirler-. Allah, hem kaza eden hem de fidye veren üçüncü bir kısım zikretmemiştir. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "*O halde, içinizden kim hasta ya da yolculukta ise, (oruç tutamadığı günler için) başka günlerde (oruç tutsun)! Bununla birlikte, orucu tutmakta zorlananların, fidye olarak, bir yoksulu doyurmaları gerekir.*" [el-Bakara 2/184]. Ayetteki "orucu tutmakta zorlananlar=yütîqûne" ifadesinin anlamı, oruca çok zor dayanabilenlerdir. Çok yaşlı olanlar, -İbn Abbas'ın dediği gibi- hamileler ve emzikli kadınlar bunlardandır. Nitekim İmam Ahmed ve *Sünen* sahipleri Hz. Peygamber'in şöyle buyurduğunu rivâyet etmişlerdir: "*Şüphesiz Allah hamile ve emzikli kadınlardan oruç yükünü kaldırdı.*" [Tirmizî, "Savm", 21; Ebû Dâvûd, "Savm", 3; Nesâî, "Sıyâm", 51, 62; İbn Mâce, "Sıyâm", 12]. Ayrıca iyileşmesi ümit edilmeyen hastalar (müzmin) da ruhsat verilenlerdendir; çünkü bunların yedikleri orucu kaza edebilecekleri zamanları yoktur. Bütün bunlar, oruç tutmayıp her gün için bir yoksulu doyuracak kadar fidye verirler.

Şeyh Muhammed Abduh'a göre, ocaklardan taş kömürü çıkartmak gibi, Allah'ın, geçimlerini sürekli zor işlere bağlı kıldığı işçiler de

Hz. Peygamber'in adetlerinden biri de, hilalin ya muhakkak bir surette (herkes tarafından) görülmesiyle ya da bir tek kişinin hilali gördüğüne dair şahadetiyle Ramazan orucuna başlamasıydı. Nitekim bir defasında İbn Ömer'in, bir defasında da bir bedevinin şahadetlerine güvenerek oruca başlamıştı.

---

kendilerine ruhsat verilenlerdendir. Ayet buna imkan tanımaktadır; fakat âyet, nimetlerle lüks bir hayat sürüp orucu terk etmekle, nefisleri zelil düşüren istek ve arzuların esir aldığı kimseler gibi, cesaret ve sabrı kaybedip daha fazla lüksün içine batan kimselere böyle bir imkan tanımamaktadır. Bunlar, böylece hiçbir şeye faydaları olmadığı gibi, hem kendilerine hem de ülkelerine zarar verirler.

Şu âyet de orucun hükümlerindendir: *"Oruç gecesi kadınlarınızla cinsel ilişkide bulunmanız size helal kılınmıştır. Onlar sizin örtüleriniz siz de onların örtülerisiniz. Allah nefsinize güvenemeyeceğinizi bildiği içindir ki (bu konuda) tövbenizi kabul ederek sizi affetmiştir. Bundan böyle onlara yaklaşın ve Allah'ın sizin için takdir ettiğini isteyin. Şafağın aydınlığı gecenin karanlığından ayırt edilinceye (tan yeri ağarıncaya) kadar yiyin, için. Sonra da akşama kadar orucu tutun."* [el-Bakara 2/187].

Ayetteki "kadınlara yaklaşmak" ifadesi, -kadınlarla cinsel ilişkiye girmek ve onlara dokunma gibi- kadınlarla eşleri arasındaki olan şeyden kinayedir. Bu, kendisinden haya edilen şeyin edebe uygun ifade biçimidir. Belki biz, bu edeple edeplenir ve "Kütübü'l-Edeb" olarak isimlendirdikleri kitapların çirkin söylemlerinden dillerimizi temizleriz.

Bu âyet inmeden önce bazı sahabe, oruç gecesinde hanımlarıyla cinsel ilişkiye girmekten kendilerini alıkoyuyorlardı. Bunun üzerine Allah, bunun nefse bir zulüm ve mübah olan şeyden faydalanmaktan alıkoyma olduğunu haber verdi. Ayrıca âyet, fecirden önce yeme, içme ve cinsel ilişkiye girmeden uzak durmayı gerekli görenleri reddetmektedir. Orucu bu üç husus bozmaktadır. Oysa Kur'an, fukahânın çok yönlü olarak belirlediği problemli varsayımlara dayalı orucu bozucu şeylerden söz etmemiştir.

Bedevinin haberine güvenerek şahadet lafzını söylemeye zorlamamıştır. Şayet hilal gözükmez ve hiç kimse de gördüğüne şahitlik etmezse, Şaban ayını otuz güne tamamlar ve insanların da böyle yapmalarını emrederdi.

Bayram namazı vakti çıktıktan sonra iki kişi (Şevval) hilalini gördüklerine dair şahitlik etseler, Allah Resûlü orucu bozar, ertesi günü bayram namazını vaktinde kıldırırdı. İftarda acele eder, (akşam) namazını kılmadan önce iftar eder, iftarını olgun taze birkaç hurma ile, bulamazsa birkaç kuru hurma ile, onu da bulamazsa birkaç yudum su ile yapardı. Orucunu açarken: **"Allahümme leke sumtü ve alâ rızgıke eftartü.** Yani, *Allah'ım senin rızan için oruç tuttum. Rızkınla orucumu açtım.*" şeklinde dua ettiği rivâyet edilmiştir. Onun şöyle dua ettiği de söylenmiştir: **"Zehebe'z-zameü ve'b-teleti'l-urûgu ve sebete'l-ecru inşâallahu Teâlâ.** Yani, *susuzluk gitti, damarlar ıslandı ve inşallah sevap sabit oldu.*" Bu iki rivâyeti de Ebû Dâvûd zikretmiştir.[255]

Resûlullah, Ramazan ayında yolculuk etmiş; kimi zaman oruç tutmuş kimi zaman da oruç

---

[255] Ebû Dâvûd, "Savm", 22.

tutmamıştır. Sahabeyi bu durumda oruç tutup tutmamada serbest bırakmıştır. Ashabına düşmana yaklaştıklarında çarpışmada güçlü olmaları için orucu yemelerini emrederdi. Hz. Ömer şöyle demektedir: Allah Resûlü ile birlikte Ramazan'da iki gaza -Bedir ve Mekke'nin Fethi- yaptık. İkisinde de oruç tutmadık.

Hz. Peygamber'in oruçlunun orucu bozabileceği mesafe için bir mesafe belirlememiştir. Bu konuda sahih bir rivâyet yoktur.[256]

Sahabe, yolculuğa çıktıklarında evleri geçmeyi (geride bırakmayı) dikkate almaksızın oruçlarını bozuyorlar ve bunun Hz. Peygamber'in sünneti ve prensibi olduğunu söylüyorlardı. Ebû

---

[256] Yani, insanların yolculuklarını belirli bir mesafe ile sınırlandırmayıp mutlak bırakmıştır. Nitekim âyette de "sefer" kelimesi belirli bir yolculuk değil, örfe göre "yolculuk" kabul edilen her seferi kapsayan belirsiz bir formla kullanılmıştır. Fıkıh kitaplarında, oruç tutmamayı ve namazı kısaltmayı mübah kılan sefer mesafesinin belirlenmesi ile ilgili tüm hususlar, fakihlerin ictihadı ve hüküm çıkarımlarıdır. Mekkelilerin Hz. Peygamber'le namazı Arafat'ta kısaltarak ve cem ederek kıldıkları sabittir. Mesafe, fakihlerin belirlediklerinin onda birine bile ulaşmayacak kadar yakın olmasına rağmen onlar, hâlâ bu konuda ihtilaf etmeye devam etmektedirler.

Kur'an ve pratik sünnet, sefer mesafesinin sınırlandırılmadığı hususunda ittifak halindedir. Bu, hem ruhsattaki hikmete de uygundur hem de sefer mesafesinin belirlenmesinde ümmetin kargaşa ve ihtilafa düşmesini engeller.

Dâvûd ve İmam Ahmed'in Ubeyd b. Cübeyr'den rivâyet ettiği hadis bunu ifade etmektedir.[257] Muhammed b. Ka'b şöyle demektedir: Ramazan ayında Enes b. Mâlik'in yanına gelmiştim. Yolculuğa çıkmak istiyordu. Devesine semeri vurulmuş o da yolculuk elbisesini giyinmişti. Yiyecek bir şeyler istedi ve yedi! Bunun üzerine ben ona: "Bu yaptığın sünnet mi?" dedim. O da: "Sünnet" dedi. Sonra da devesine binip gitti. Tirmizî bu rivâyeti hasen kabul etmiştir.[258]

Hz. Peygamber'in hanımlarıyla cinsi münasebetten sonra cünüp olarak fecir vaktine kadar durduğu da olmuştur. Fecirden sonra gusleder ve oruç tutardı. Oruçlu iken bazı hanımlarını öperdi. Oruçlu iken misvak kullandığına ilişkin olarak nakledilen rivâyet sahihtir. Oruçluyu burnuna su vermekte aşırıya gitmekten yasaklamıştır. Oruçlu iken kan aldırmamıştır. Oruçlu iken gözüne sürme çektiği rivâyet edilmiştir.

---

257 Ebû Dâvûd, "Savm", 46.

258 Tirmizî, "Savm", 75.

Unutarak bir şey yiyip içenin orucunu kaza ettirmemesi de Hz. Peygamber'in sünnetlerindendi. Zira bu şekilde oruç bozulmaz.

Allah Resûlü, Ramazan'da çok hayır yapar, diğer aylardan fazla olarak bu ayda Kur'an'ı çokça okur ve üzerinde çalışırdı.[259]

22. Hz. Peygamber'in Nâfile Oruçları[260]

Hz. Peygamber'in galiba hiç iftar etmeyecek denilinceye kadar oruç tuttuğu da, galiba hiç oruç tutmayacak denilinceye kadar oruç tutmadığı da olurdu. Ramazan'dan başka hiçbir ayın tamamını oruçlu geçirmemiştir. Hiçbir

---

[259] Kur'an'ın Ramazan ayında inmesi sebebiyle bu ayda Kur'an eğitim-öğretimine daha çok yer verirdi. Oruç şükür, Kur'an ise zikirdir. İnsanlar oruçta Kur'an'la ihlas ve ihsana hazır duruma gelirler. Kur'an'ı tefekkür ve onunla amel etmede dünya ve âhiret mutlulukları vardır. Öyleyse Ramazan'da kurraları (Kur'an okuyucuları) getirip (konuşan robot, karikatür gibi) onları sahnelere oturtup oynatanlar ve sonra da okuduklarından uzaklaşarak sigara, içki vb. pisliklere devam eden zamanımızın insanları iyice düşünsünler! Ve Allah'ın şu âyetini iyi anlasınlar: "*Şimdi siz bu söze mi şaşıyorsunuz? Ağlayacağınız yerde gülüyorsunuz. Eğlenip duruyorsunuz! O halde Allah'a secde ve ibadet edin!*" [en-Necm 53/59-62].

[260] Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "*Kim, gönüllü olarak fazladan iyilik yaparsa, bu kendisi için daha iyidir. Ancak oruç tutmanız, şayet (orucun anlamını) bilirseniz sizin için daha iyidir.*" [el-Bakara 2/184]. O zaman onu Allah'a özgü kılarak tutar ve onunla ahlakınızı güzelleştirirsiniz. Kimi insanlar, orucun mânâsını bilmedikleri için oruçlu olma mazeretinin arakasına sığınarak kötü söz söyleyip ve sövüp ahlâkını bozmaktadırlar.

ayı oruç tutmadan geçirmedi. Bazılarının yaptığı gibi, Hz. Peygamber, üç aylarda -Recep, Şaban ve Ramazan- devamlı oruç tutmadı. Recep ayını kesinlikle oruçla geçirmediği gibi, o ayın tamamında oruç tutulmasını da güzel (müstehap) görmemiştir. Aksine, İbn Mâce'nin zikrettiği gibi, bu ayın tamamını oruçlu geçirmeyi yasakladığı rivâyet edilmiştir.[261] Allah Resûlü, pazartesi ve perşembe günleri oruç tutmaya özen gösterirdi.[262]

Buhârî ve Müslim'de Hz. Peygamber Medine'ye geldiğinde yahudilerin Aşûrâ gününde oruç tuttuklarını görünce, onlara sebebini sordu. Onlar: Bugün Allah'ın, Hz. Musâ ve kavmini kurtarıp Firavun ve adamlarını suda boğmuştur. Bunun üzerine Hz. Musa da Allah'a şükretmek için o gün oruç tutmuştur. İşte bu nedenle biz de bu gün oruç tutmaktayız, şeklinde cevap verdiler. Bunun üzerine Allah Resûlü: *"Biz Hz. Musâ'ya sizden daha layığız."*

---

[261] Bk. İbn Mâce, "Siyâm", 42.

[262] Tirmizî, "Savm", 44; Nesâî, "Siyâm", 36; 70; İbn Mâce, "Siyâm", 42; İbn Hanbel, VI, 80, 89, 106.

dedi ve hem kendisi o gün oruç tuttu hem de oruç tutulmasını emretti.[263]

Buhârî ve Müslim'in zikrettiğine göre Hz. Peygamber, arife günü Arafat'ta oruç tutmamıştır.[264] Kimi *Sünen* sahiplerinin rivâyetine göre ise, o gün orada oruç tutulmasını yasaklamıştır.[265]

Arife günü Arafat'ta oruç tutmadığına ilişkin birçok hikmet zikredilmiştir: **1)** Oruç tutmayan duayı daha iyi yapabilir. **2)** Yolculukta oruç tutmamak farz oruçtan bile daha faziletli olduğuna göre, nafile oruçtan nasıl olmaz?! **3)** O gün cuma idi; Hz. Peygamber sadece cuma günü oruç tutmayı yasaklamıştı.[266]

İbn Teymiye bu durumu, insanlar bayram günlerinde toplandığı gibi, bir araya geldikleri için arife günü, Arafat'takiler için bayramdı, şeklinde gerekçelendirmiştir. Ve: Hz. Peygamber, *Sünen* sahiplerinin rivâyet ettiği: "*Arafat'a çıktığınız gün, Kurban kestiğiniz gün ve Mina'da*

---

263 Buhârî, "Savm", 69; "Menâkibü'l-Ensâr", 52; "Enbiyâ", 24; Müslim, "Siyâm", 19, 127-130; Ebû Dâvûd, "Savm", 63, 64; Dârimî, "Savm", 46; İbn Hanbel, I, 291, 310, 336, 340; II, 359; IV, 409.

264 Buhârî, "Savm", 65; Müslim, "Siyâm", 18.

265 Ebû Dâvûd, "Savm", 63; Tirmizî, "Savm", 47.

266 Müslim, "Siyâm", 145; İbn Mâce, "Siyâm", 37; Dârimî, "Savm", 39.

bulunduğumuz günler biz ehl-i İslâm'ın bayramıdır."[267] hadisine işaret etmiştir, demektedir. Bayram oluşu, o topluluğa dahil olanların bu günlerde bir araya gelmiş olmalarından dolayı olduğu malumdur. Allah en iyisini bilendir.

Resûlullah, ailesinin yanına gelince onlara: "*Yanınızda, yiyecek bir şey var mı?*" diye sorar eğer: "*Yok.*" derlerse: "*Öyleyse ben oruçluyum.*" derdi.[268] Böylece nafile oruca gündüzden niyet ederdi.

Bazen de nafile oruca niyetlenir, sonra da orucu bozduğu olurdu. Hz. Aişe Resûlulah'tan bu konuda iki hadis rivâyet etmiştir. Bunlardan birisini Müslim,[269] diğerini ise Nesâî nakletmiştir.[270]

23. Hz. Peygamber'in İtikâfla İlgili Uygulamaları

Hz. Peygamber, vefat edinceye kadar Ramazan'ın son on gününde itikafa girerdi. Allah Resûlü, itikafı sadece bir kere terk etmiş, Şevval

---

[267] Ebû Dâvûd, "Savm", 49; İbn Hanbel, IV, 152.

[268] Müslim. "Siyâm", 170; Buhârî, "Savm", 21, 51; "Edeb", 86; Ebû Dâvûd, "Salât", 69; Tirmizî, "Savm", 34; "Zühd", 64; Nesâî, "Siyâm", 67.

[269] Müslim, "Siyâm", 32.

[270] Nesâî, "Siyâm", 67.

ayında ise onu kaza etmişti. İtikaf için çadır kurulmasını emreder mescidde kendisine bir çadır kurulur, o da orada Rabbi ile baş başa kalırdı.

Her sene on gün itikafa girerdi. Vefat ettiği sene yirmi gün itikafa girdi. Cebrail her sene bir kez Kur'an'ı ona arz ederdi. Vefat ettiği sene Kur'an'ı iki kez arz etti.

İtikaf halinde iken insanî ihtiyaçları dışında evine gitmezdi. İtikafta iken başını mescidden Hz. Aişe'nin odasına uzatır, Hz. Aişe de hayızlı olarak bulunduğu yerden Allah Resûlü'nün başını tarayıp yıkardı. Kendisi itikaflı iken kimi hanımları onu ziyaret ederdi. Ziyarete gelen hanımı kalkıp gitmek istediği zaman o da onunla kalkar onu geçirirdi. İtikaf halinde iken ne öpme ne de başka şeyle hanımları ile asla cinsi ilişkiye girmemiştir.[271]

---

[271] *"Mescitlerde itikafta iken kadınlara yaklaşmayın!"* [el-Bakara 2/187] âyetine uyarak böyle bir ilişkiye girmemiştir.

24. Hz. Peygamber'in Hac ve Umre İle İlgili Uygulamaları[272]

---

[272] Hacdan maksat, bütün müslümanlar için Allah'ın emri ile Mekke'de Kabe olarak inşa edilen eve yönelmektir. Müslümanlar ona yönelir, çevresinde toplanırlar ve Resûlullah'ın açıkladığı/öğrettiği özel ibadetleri ve görevleri özenle yerine getirirler. Hac ayları, Şevvâl, Zilkade ve Zilhicce'nin ilk on günüdür. Umreden maksat ise, Kabe'yi ziyaret etmek olup vakti bütün senedir. Kabe'yi ziyaret eden onu imar etmiş olacağından bu ibadete "umre" ismi verilmiştir. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: "*Allah'ın mescitlerini, ancak Allah'a ve âhiret gününe inanan, namaz kılan, zekat veren ve sadece Allah'tan korkan kimseler şenlendirirler. İşte onlar, doğru yolda olmaları umulanlardandır. (Ey Allah'a ortak koşanlar!) Yoksa siz, hacılara su verme ve Mescid-i Haram'ı onarma (işlerini), Allah'a ve âhiret gününe inanan ve Allah yolunda cihad eden kimselerin (işleriyle) bir mi tutuyorsunuz? Bunlar Allah katında bir olamazlar.*" [et-Tövbe 18]. "*İnsanlar için ilk kurulmuş olan ev, Mekke'de olandır. O âlemlere, bereket ve hidâyet (kaynağı olması) için (kurulmuştur). Orada açık deliller, İbrahim'in makamı vardır. Kim oraya girerse güvenlik içinde olur. Oraya gidebilenin Kabe'yi ziyaret etmesi, Allah'ın insanlar üzerindeki bir hakkıdır. Buna rağmen kim nankörlük edecek olursa, (çok iyi bilsin ki), Allah, âlemlere hiçbir şekilde gereksinmesi olmayandır.*" [Âl-i İmrân 96]. "*Hani Biz, Kabe'yi insanlar için bir toplanma ve güven yeri yapmıştık. 'Öyleyse siz, İbrahim'in makamından bir namaz yeri edinin!' (demiştik). İbrahim ve İsmail'e: 'Kabe'mi tavaf edenler, kendini ibadete verenler, rükû ve secde edenler için temizleyin!' diye emretmiştik.*" [el-Bakara 2/125]. "*Hani İbrahim İsmail ile Kabe'nin temellerini yükseltiyorlardı.*" [el-Bakara 2/127]. "*Biz, İbrahim'e Kabe'nin inşa edileceği yeri gösterdiğimizde ona: 'Bana hiçbir şeyi ortak koşma; evimi, çevresinde dolaşacak, (önünde derin bir tefekküre dalmak üzere) duracak, önünde rükû ve secde edecek olanlar için temizle!' (demiştik). O halde (Ey Muhammed!) insanları, (yakın mesafede olanların) yaya olarak, uzakta bulunanların ise hızlı develere (binerek) sana gelmeleri, böylece kendileriyle ilgili bir takım yararlara tanık olmaları için hacca davet et!*" [el-Hac 22/26-28]. Hac sûresine bak. "*Haccı ve umreyi Allah için tamamlayın! Eğer (herhangi bir sebeple bundan) alıkonacak olursanız, kolayınıza gelen kurbanı gönderin ve bu*

Buhârî ve Müslim'de Enes b. Mâlik'ten rivâyet edildiğine göre Hz. Peygamber, dört kez umre yapmıştır.[273] Hac ile birlikte yaptığı umre dışında, umrelerin hepsini Zilkade ayında yapmıştır:

a) Zilkade ayında yapmaya niyetlendiği, Hudeybiye[274] antlaşması ile sonuçlanan umredir -ki bu, müşriklerin Hz. Peygamber'i Mekke'ye girmekten engelledikleri umredir-;

b) Ertesi yıl Zilkade ayında yaptığı umre;

c) Huneyn ganimetlerini taksim ettiği yer olan Ci'râne'den[275] (ihrama girip) Zilkade ayında yaptığı umre;

---

kurban, yerine varmadıkça, başlarınızı tıraş etmeyin!" [el-Bakara 2/196]. "*Hac bilinen aylardadır. Hac kime bu aylarda farz olursa, (iyi bilsin ki), artık hac esnasında, kadına yaklaşmak, günah işlemek ve kavga etmek yoktur. Ne hayır yaparsanız yapın, Allah onu bilir. O halde kendinize azık edinin: (ancak şunu hiçbir zaman aklınızdan çıkarmayın ki), azığın en hayırlısı, takvadır. Ey akıl sahipleri! Bana karşı gelmekten sakının!*" [el-Bakara 2/197]. Bakara sûresine bak. "*Allah, Kabe'yi, o Beytü'l-Harâm'ı, kutsal ayı, (Kabe'ye sunulacak) kurbanlıkları, gerdanlıklı kurbanlıkları, insanlar için bir sembol kılmıştır; bu, Allah'ın göklerde olanı da yerde olanı da bildiğini ve dolayısıyla O'nun her şeyi çok iyi bilen olduğunu bilmeniz içindir.*" [el-Mâide 5/97].

273 Buhârî, "Meğâzî", 35; Müslim, "Hac", 217, 220.

274 Hudeybiye, Mekke'ye yakın bir köydür. Oradaki bir kuyu sebebiyle böyle isimlendirilmiştir.

275 Burası Mekke'ye yakın bir yerdir. Burası hil bölgesinde olup ihrama

d) Haccı ile beraber yaptığı umre. Bu (haccı ile beraber yaptığı umre) hakkında Berâ b. Azib'den nakledilen: "Resûlullah hac etmeden önce iki defa Zilkade ayında umre yaptı."[276] hadisi ile çelişmez; çünkü burada kastedilen, tamamlanan ve hacdan ayrı yapılmış olan (hacdan ayrı) müstakil umredir. Şüphesiz, hac ve umre iki ayrı olgudur; kıran haccında[277] yapılan umre müstakil değildir/yapılmaz. Hudeybiye umresini yapmaktan da Hz. Peygamber engellendi ve bu umreyi tamamlamasına (Mekke müşrikleri tarafından) mani olundu. Bununla, Hz. Aişe ve İbn Abbas'ın: "Allah Resûlü Zilkade ayı dışında umre yapmamıştır."[278] demeleri arasında bir çelişki yoktur; çünkü kıran haccı ile birlikte yapılan umrenin başlangıcı Zilkade ayına, sonu ise, haccın bitimi ile beraber Zilhicce ayına rastlamaktadır. Buna göre Hz. Aişe ile İbn Abbas başlangıcını, Enes ise bitimini haber vermektedir.

---

girilen yerlerden biridir.

[276] Ebû Dâvûd, "Menâsik", 89; İbn Hanbel, II, 47, 139; IV, 297.

[277] Hacla birlikte umre için ihrama girmektir. [Yani, tek ihramla hac ve umrenin yapıldığı en faziletli bir hac çeşididir. Z. D.]

[278] İbn Hanbel, VI, 228.

Hz. Peygamber, bütün umrelerini Mekke'ye girince yapmıştır. Bugünkü insanların yaptığı gibi, -insanlar umre yapmak için Mekke'den çıkıyorlar- Mekke'den çıkarak umre yaptığına dair bir rivâyet nakledilmemiştir.

Hz. Peygamber, hicretten sonra onuncu yılda sadece bir defa hac yaptı; çünkü hac hicretin dokuzuncu senesinden önce farz kılınmamıştı. *Al-i İmrân* sûresinin baş tarafındaki âyetler, "elçiler yılı"nda inmiştir. O sene, Necrân heyeti Allah Resûlü'nün yanına geldi. Hz. Peygamber onlarla cizye ödemeleri şartıyla antlaşma yaptı. Cizye hükmü/âyeti ise, Tebük seferinin yapıldığı hicretin dokuzuncu yılında nazil oldu. Bu sene. *Âl-i İmrân* sûresinin ilk âyetleri inmiş, Allah Resûlü Ehl-i kitapla münazara yapmış, onları tevhide ve karşılıklı lanetleşmeye (mübâhale) davet etmiştir. Şu olay buna delildir. Allah: *"Ey iman edenler! Allah'a ortak koşanlar, ancak bir pislikten ibarettir. Artık bu yıllarından sonra Mescid-i Haram'a yaklaşmasınlar."*[279] âyetini indirince, Mekkeliler, putperestlerle olan ticaretlerini ellerinden kaçırmış olmalarından dolayı içlerinde bir üzüntü duydular. Allah bu

---

[279] et-Tövbe 9/28.

ticaretin yerine cizye hükmünü getirdi. Bu âyetlerin inişi ve ilanı hicretin dokuzuncu yılında oldu. Allah Resûlü, Hz. Ebû Bekir'i bunları ilan etmesi için hac mevsiminde Mekke'ye gönderdi. Ardında da Hz. Ali'yi yolladı. *"Haccı da umreyi de Allah için tamamlayın"*[280] âyetine gelince, her ne kadar bu âyet Hudeybiye barış antlaşmasının yapıldığı altıncı yılda inmişse de bu âyette haccın farz kılındığı belirtilmemiştir. Bu âyette yalnızca başlanılan hac ve umrenin tamamlanması emredilmektedir. Yoksa bu âyet, hac ve umreye başlamanın farz olmasını gerektirmez.

Allah Resûlü, hac yapmaya karar verince, insanlara hac yapacağını bildirdi. Daha sonra ihramı ve bu durumda kendilerine gerekli olan hususları öğreten bir konuşma yaptı. Medine mescidinde öğle namazını dört rekat kıldırdı; güzel kokulu yağlar süründü, saçını taradı, rida (üstten giyilen elbise) ve izârını (belden aşağı giyilen elbise) giydi. İkindiden önce yola çıktı. Zilkade ayı bitmemişti. Zulhuleyfe'de[281]

---

[280] el-Bakara 2/196.

[281] Şam ve Medine tarafından gelen hacı adaylarının ihrama girdikleri Medine'ye altı mil uzaklıkta bulunan bir pınardır.

konakladı, orada ikindi namazını iki rekat kıldırdı. Daha sonra geceyi orada geçirdi; o gece hanımlarının hepsini dolaştı. İhrama girmek istediğinde gusül yaptı, koku süründü; sonra izâr ve ridasını giydi, öğle namazını iki rekat kıldırdı, sonra namaz kıldığı yerde hac ve umre için telbiyede bulundu. Allah Resûlü'nün öğle namazının farzının iki rekatından başka ihram için iki rekat namaz kıldığı rivâyet edilmemiştir. İhrama girmeden önce, hedyini (kurbanlık devesini) belirledi, hayvanın sağ tarafını/dan işaretledi, yani devenin hörgücünün dış tarafını yardı.[282]

O şöyle derdi: **"Lebbeyk Allahümme lebbeyk, Lebbeyk lâ şerîke leke lebbeyk, inne'l-hamde ve'n-ni'mete leke ve'l-mülke lâ şerîke lek.**[283] Yani, *buyur, Allah'ım buyur! Buyur, Senin hiçbir ortağın yok, buyur! Hamd Senin, nimet*

---

[282] **Hedy,** hacı adayının deve, inek veya koyun gibi hayvanlardan Allah'a yakınlaşmak ve hac esnasında eksik yaptığı hareketlerine bir karşılık olmak üzere kesilmesi için Mekke'ye götürdüğü kurbanlıklardır. "Hedy" olarak isimlendirilmesi; **a)** Allah'ın evine, yani Kabe'ye hediye olarak sunulduğu ve **b)** önden sürüldükleri içindir. Salih amel, sahibini kıyamet günü cennete götüreceği gibi, o hayvan da sahibine yolu göstermektedir. Bu hayvana bakanların onun Allah için bir kurban ve Allah'ın sembollerinden biri olduğunu anlaması için alâmetler konulur.

[283] Buhârî, "Hac", 26; Tirmizî, "Hac", 13; İbn Mâce, "Menâsik", 15; Dârimî, "Menâsik", 13.

Senin, mülk Senin. Senin hiçbir ortağın yok." Bu telbiyeyi yüksek sesle getirdi, ashabı da işitti ve onlara da böyle yapmalarını emretti. Allah Elçisi, deve üzerindeki tahtırevan ve hevdeç içinde değil, devenin semeri üzerinde hac yapmıştır.

Hz. Ebû Bekir'in eşi Esmâ, Zulhuleyfe'de Muhammed b. Ebû Bekir'i dünyaya getirdi. Hz. Peygamber, Esmâ'ya gusledip ihrama girmesini ve ardından telbiyede bulunmasını emretti. Bu, hayızlı kadının ihram için gusledebileceğinin doğru olduğunu gösterir. Sonra Allah Resûlü telbiye getirerek yürüdü ve Ravhâ[284] denilen yere geldiğinde, avlanılması helal olan yabaneşeği eti ikram edildi o da arkadaşları arasında paylaştırılmasını emretti. Bu da, ihramlının, kendisi için avlamadığı zaman, avlanılması helal olan hayvanın etinden yemesinin caiz olduğuna delalet etmektedir.[285]

---

[284] Burası Haremeyn arasında bir yer olup Medine'ye otuz veya kırk mil uzaklıkta bir yerdir.

[285] Çünkü ihramlı bir kişinin kara avı avlaması caiz değildir. Fakat, ihramlı olmayan birisinin avladığı hayvanın etinden yiyebilir. Nitekim yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "*İhramlı iken avlanmayı helal saymamanız kaydıyla, bildirilecek olanlardan başka hayvanlar (ot obur hayvanlar), size helal kılınmıştır. Şüphesiz Allah, istediği hükmü verir.*" [el-Mâide 5/1]. "*İhramdan çıkınca avlanabilirsiniz.*" [el-Mâide 5/2]. "*Ey inananlar! Muhakkak Allah sizi; -görmediği halde, kimin kendisinden korktuğunu*

Serif[286] denilen yere vardıklarında Hz. Aişe hayız gördü. Bunun üzerine Hz. Peygamber ona: "*Kabe'yi tavaf etmenin dışında bir hacının yaptığı her şeyi yap.*"[287] buyurdu.

Mekke'ye geldiklerinde Allah Resûlü, yanında kurbanlık hayvanı olmayanların haclarını umreye çevirmelerini, yani önce Kabe'yi tavaf etmelerini, daha sonra Safâ ve Merve arasında sa'y edip ihramdan çıkmalarını; beraberinde kurbanlık hayvanları olanların ise,

---

ortaya çıkarmak için- elleriniz ve mızraklarınız ile gerçekleştirebileceğiniz bir av sayesinde sizi deneyecektir. O halde, kim, bundan sonra, haddi aşacak olursa, (bilsin ki), çok acı veren bir azap onu beklemektedir. Ey inananlar! İhramlı iken, av hayvanını öldürmeyin! Bununla birlikte, içinizden kim, onu isteyerek öldürecek olursa (bilsin ki), yaptığının sorumluluğunu tatması için, (ona verilecek) ceza; öldürdüğüne denk olan bir hayvandır ki, kurban edilmek üzere Kabe'ye gönderilecek olan bu hayvanın öldürülene denk olduğuna ise içinizden âdil olan iki kişi karar verecektir; ya da yoksulları doyurmaktan ibaret olan bir kefarettir ya da bunlara denk olacak şekilde oruç tutmaktır. Allah geçmiş olanları affetmiştir. Ancak, kim, (bu suça) tekrar dönecek olursa, (bilsin ki), Allah, (bundan dolayı) ondan intikam alacaktır; çünkü Allah, çok güçlü olan, öç alandır. Hem sizin hem de yolcuların yararlanması için, denizde avlanmak ve (avlananı) yemek size helal kılınmıştır; bununla birlikte, karada avlanmak ise, ihramda bulunduğunuz sürece, size haram kılınmıştır. O halde, (bir gün) huzurunda toplanacağınız Allah'a karşı gelmekten sakınınız!" [el-Mâide 5/94-96].

[286] Mekke'ye yakın bir yerdir.

[287] Buhârî, "Hayz", 1, 7; "Hac", 81; "Edâhî", 10; Müslim, "Hac", 119, 120; Ebû Dâvûd, "Menâsik", 23; Nesâî, "Tahâret", 182; "Hayz", 1; Dârimî, "Menâsik", 31; Muvatta, "Hac", 224; İbn Hanbel, VI, 39, 245, 273.

ihramlı olarak kalmalarını emretti. Bundan asla herhangi bir şey nesh edilmemiştir! Aksine Sürâka b. Mâlik, Allah Resûlü'ne haccı dönüştürmelerini emrettiği bu umrenin sadece o yıla mı özgü, yoksa bu işin ebedî mi olduğunu sormuş, O da: "*Evet, ebediyen böyle olacaktır.*"[288] cevabını vermiştir.[289]

Hz. Peygamber'in haccı umreye dönüştürmeyi emrettiğini on dört sahabî rivâyet etmiştir. Bu hadislerin hepsi de sahihtir. Bu rivâyetlerin birinde Allah Resûlü şöyle buyurmaktadır: "*Yanımda kurbanlık hayvanım olmasaydı sizin ihramdan çıktığınız gibi ben de ihramdan çıkardım. Kurbanlık hayvanı (hedy) sevk etmeseydim, size emrettiğimin aynısı yapardım; fakat hedy kesilecek yerine ulaşıncaya kadar ihramdan çıkmam helal olmaz.*"[290] Allah Resûlü'nün emirlerini yerine getirdiler; Kabe'yi tavaf edip, Safâ ile Merve

---

[288] Buhârî, "Umre" 6; "Şirket", 15; "Temennî", 3; Müslim, "Hac", 141; Ebû Dâvûd, "Menâsik", 23, 56; Nesâî, "Hac", 76; İbn Mâce, "Menâsik", 41, 48; Dârimî, "Menâsik", 34; İbn Hanbel, IV, 175.

[289] Yani bu emir onlara özgü olmayıp ebediyete kadar hacca gidecek herkes için geçerlidir.

[290] Buhârî, "Hac", 32, 81; "Umre", 6; "Şirket", 15; Müslim, "Hac", 214; Ebû Dâvûd, "Menâsik", 23; Tirmizî, "Hac", 107; Nesâî, "Hac", 143; İbn Mâce, "Menâsik", 41; İbn Hanbel, III, 185, 305, 366.

arasında sa'y ettikten sonra tıraş olup[291] ihramdan çıktılar. Terviye[292] günü olunca, hac için telbiyede bulundular.

Taberânî'nin zikrettiğine göre Hz. Peygamber Kabe'yi görünce: **"Allahümme zid hâze'l-beyte teşrîfen ve ta'zımen ve tekrîmen ve mehâbeten.** Yani, *Allah'ım! Bu evin (Kabe'nin) şerefini, saygınlığını, onurunu ve heybetini artır.*" diye dua etti. Resûlullah, Mescid-i Haram'a girince Kabe'ye yöneldi. Tahiyyetü'l-mescid namazı kılmadı; çünkü Mescid-i Haram'ın tahiyyesi tavaf idi. Hacer-i Esved hizasına gelince, izdihama neden olacak şekilde ve bütün bedeniyle kaplamadan selamladı; Hacer-i Esved'den Rükn-i Yemânî tarafına da ilerlemedi, ellerini de kaldırmadı. Ne "bu tavafımla şuna ve buna niyet ettim." Dedi ne de tavafa nasıl başlanılacağını bilmeyenlerin yaptığı gibi tekbir -namaz tekbiri gibi- aldı. Aksine tavafa böyle başlamak çirkin bid'atlardandır.

Hacer-i Esved'e yönelip selamladığında, Kabe'yi soluna alarak onu sağına aldı. Sadece

---

[291] Yani saçlarını kısalttılar. Saçın kısaltılması ve tıraş edilmesi, ihramdan çıkışın sembolüdür.

[292] Zilhicce'nin sekizinci günüdür.

iki rükün arasında: **"Rabbenâ âtinâ fi'd-dünyâ haseneten ve fi'l-âhirati haseneten ve qınâ azâbe'n-nâr.** Yani, *Rabbimiz! Bize dünyada bir iyilik, âhirette bir iyilik ver. Bizi cehennem azabından koru!*" şeklinde dua ettiği bilinmektedir. Bu tavafı sırasında ilk üç turda remel yaptı. Yani hızlı yürüyüp adımlarını kısa attı. Ridasını koluna alıp iki ucundan birini, kürek kemiklerinden biri üzerine attı ve diğer kürek kemiği ile omzunu açık bıraktı. Hacer-i Esved'in karşısına her gelişinde mihceni ile ona işaret edip selamladı ve mihcenini öptü. "Mihcen" ucu eğri değnek demektir. Hz. Peygamber'in Hacer-i Esved'i hem öptüğü ve hem de eliyle selamladığı; Rükn-i Yemânî'yi ise sadece selamlayıp öpmediği sabittir. Taberânî, Hz. Peygamber'in Rükn-i Yemânî'yi selamladığında: "*Bismillahi vallahu ekber.*" dediğini zikretmiştir. Hacer-i Esved'e her gelişinde: "*Allahu Ekber*" demiştir.

Hz. Peygamber, tavafı bitirince Makam'ın arkasına geldi ve: "*Makam-ı İbrahim'den bir namaz yeri edinin.*"[293] âyetini okudu. Makam'ı kendisi ile Kabe arasına alarak iki rekat namaz

[293] el-Bakara 2/125.

kıldı. Bu iki rekatta Fâtiha'dan sonra *Kâfirûn* ve *İhlâs* sûrelerini okudu. Sonra Safâ tepesine çıktı, oraya yaklaşınca: "*Şüphesiz Safâ ve Merve Allah'ın nişânelerindendir.*"[294] Sa'ye Allah'ın başladığı yerden (yani Safâ'dan) başladı. Sonra tepenin zirvesine çıktı, nihayet Kabe'yi gördü, ona yöneldi ve şöyle dua etti: **"Lâ ilâhe illallahu vahdehû lâ şerîke lehû, lehu'l-mülkü ve lehu'l-hamdü ve hüve alâ külli şey'in kadîr. Lâ ilâhe illallahu vahdehû enceze va'dehû ve nesara abdehû ve hezeme'l-ehzâbe vehdehû.**[295] Yani, *bir tek Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur. O'nun hiçbir ortağı yoktur. Mülk O'nundur. Hamd O'na mahsustur. O'nun her şeye gücü yeter. Bir tek Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur. O sözünü tutmuş, kuluna yardım etmiş ve (güçlü) toplulukları tek başına yenmiştir.*"

Sonra yürüyerek Merve'ye indi. İbn Abbas, insanlar çoğalınca devesine bindi, demektedir.

---

[294] el-Bakara 2/158. "*O halde her kim hac ya da umre yapmak üzere Kabe'yi ziyaret edecek olursa, onları tavaf etmesinde hiçbir sakınca yoktur.*" Safâ ve Merve iki dağdır, hac ve umre yapan kimse aralarında yürür ve ikisine tırmanır.

[295] Müslim, "Hac", 147; Ebû Dâvûd, "Menâsik", 56; İbn Mâce, "Menâsik", 48; Dârimî, "Menâsik", 34.

Merve tepesine ulaşınca, zirvesine çıktı, Kabe'ye yöneldi, tekbir ve kelime-i tevhid getirdi. Safâ'da yaptığı gibi yaptı. Kabe'yi tavafını aksine, nihayet özellikle ilk üç turunda remel yapmaksızın sa'yini tamamladı.

Merve'de, -daha önce geçtiği gibi- yanında kurban bulunmayan ister kıran isterse ifrad[296] haccı yapan herkesin kesinlikle ihramdan çıkmalarını emretti. Kadınlarla cinsel ilişki kurma, güzel koku sürünme ve dikişli elbise giyme gibi ihramlıya haram olan şeylerin hepsini yapmalarını ve tevriye gününe kadar bu şekilde kalmalarını emretti. Ancak kendisi yanında kurbanı olduğu için ihramdan çıkmadı ve orada şöyle dedi: *"Bu yapmakta olduğum hacca yeniden başlıyor olsaydım, kurbanlık sevk etmez*

---

[296] *İfrad* haccı yapan, sadece hac veya umre yapmak için ihrama giren kimsedir. Haccı *kıran* yapan ise, hac ve umre için aynı anda ihram giyendir. O durumda umre ibadetini bitirdikten sonra ihramdan çıkıp daha sonra hac için tekrar ihrama giren kimse ise *temettu* haccı yapmış olur. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: *"Kim hacca kadar umreden yararlanmak isterse, kolayına gelen kurbanı kesmesi gerekir. Kurban bulamayan kimse, üç gün hac esnasında ve yedi gün de döndüğünde olmak üzere tam on gün oruç tutar. Bu hüküm, ailesi, Mescid-i Harâm'da oturmayanlar içindir. Allah'a karşı gelmekten sakının ve Allah'ın cezasının çok şiddetli olduğunu bilin!"* [el-Bakara 2/196].

haccı umreye çevirirdim."[297] Daha sonra onların ihramdan çıktığı gibi ihramdan çıktı.

Mekke'de konakladığı yerde kaldığı sürece namaz kılıyordu. Burada dört gün kaldı ve namazını kısaltarak kılıyordu. Perşembe günü beraberindeki müslümanlarla birlikte Mina'ya hareket etti. İhramdan çıkmış olanlar hac için ihrama girdi. İhrama girmek için Mescid-i Haram'a gitmediler. Hatta ihrama girdiklerinde Mekke arkalarında idi. Daha sonra Mina'da konakladı, orada öğle ve ikindiyi kıldırdı ve Cuma gecesini orada geçirdi.

Güneş doğunca Arafat'a hareket etti ve ashabından kimileri telbiye kimileri de tekbir getiriyordu, kendisi bunları işitiyor, fakat hiç kimseyi de men etmiyordu. Urene'ye[298] gelince, devesi üzerinde insanlara muazzam bir konuşma yaptı. Bu konuşmada, İslâm'ın temel prensiplerini açıkladı; şirk ve cahiliyye kaidelerini yıktı; bütün dinlerin haramlılığı hususunda ittifak ettiği: kan,

---

[297] Buhârî, "Hac", 81; "Umre", 6; "Şirket", 15; "Temennî", 3; "İ'tisâm", 27; Müslim, "Hac", 130, 141; Ebû Dâvûd, "Cenâiz", 28; "Menâsik", 23, 56, 92; Nesâî, "Menâsik", 46, 49, 77; İbn Mâce, "Cenâiz", 9; "Menâsik", 84; Dârimî, "Menâsik", 34; İbn Hanbel, I, 253, 259; III, 148, 246, 305, 317, 320, 364, 366; VI, 175, 247, 267.

[298] Arafat hizasında bir vadidir. Vakfe yapılan yerlerden değildir.

mal ve namusun haramlılığını açıkladı; cahiliyye adetlerini ayaklarının altına aldı; erkeklere hanımlarına iyi davranmalarını tavsiye etti; kadınların hak ve görevlerini hatırlattı; ümmete Allah'ın kitabına sımsıkı yapışmalarını tavsiye etti ve Kur'an'a iyice tutundukları sürece asla sapıklığa düşmeyeceklerini haber verdi! Sonra onlara kendisinden sorulacaklarını haber verip, o zaman ne diyeceklerini ve nasıl şahitlikte bulunacaklarını söylemelerini istedi. Onlar da: "Sen Allah'tan aldıklarını tebliğ ettin, elçilik görevini yerine getirdin ve öğüt verdin." diye şahitlikte bulunacağız dediler. Bunun üzerine Allah Resûlü, şahadet parmağını gökyüzüne kaldırdı, Allah'ı onlara üç kez şahit tuttu ve orada bulunanların bulunmayanlara bu söylenenleri ulaştırmalarını emretti.

Arafat'ta vakfede bulundu ve bir tek konuşma (hutbe) yaptı; aralarında oturduğu iki konuşma yapmadı. Konuşmasını bitirince Bilal'e ezan okumasını emretti. Daha sonra Bilal kâmet getirdi. Hz. Peygamber öğle namazını iki rekat kıldırdı ve bu iki rekatta kıraati gizli yaptı. Cuma günü idi. Bu da yolcunun Cuma namazı kılmayacağını gösterir. Sonra Bilal kâmet getirdi.

Hz. Peygamber ikindi namazını aynı şekilde iki rekat kıldırdı. Beraberinde Mekkeliler de vardı. Kuşkusuz, onlar da Hz. Peygamber gibi hem kısaltarak hem de birleştirerek (Allah Resûlü'nün arkasında cem ederek) namaz kıldılar. Resûlullah, onlara ne namazı tamamlamayı ve ne de cem etmeyi terk etmelerini emretti.

Hz. Peygamber'in onlara: "Namazınızı tamamlayın; çünkü biz yolcuyuz." dediğini söyleyen şüphesiz açık bir hataya düşmüş ve çirkin bir yanılgı içine düşmüştür.

Resûlullah, onlara bu sözü Mekke'nin içinde kendi memleketlerinde mukîm olmaları sebebiyle Fetih gâzileri hakkında söylemişti. Bundan dolayı alimlerin görüşlerinin en doğrusu, Mekkeliler, Hz. Peygamber'le yaptıkları gibi, Arafat'ta namazlarını hem kısaltarak hem de birleştirerek kılarlar, görüşüdür.

Bu da açık bir şekilde, namazın kısaltılması için yolculuğun belli bir mesafe ve belli günlerle sınırlandırılamayacağına delildir. Namazın kısaltılması hususunda haccın asla bir etkisi söz konusu değildir. Tesir, yalnızca Allah'ın sebep kıldığı, yolculuk halidir. Sünnetin gereği budur.

Sınırlama getirenlerin görüşlerinin hiçbir tutar tarafı yoktur.

Hz. Peygamber, namazını bitirince devesine bindi, dağın eteğinde kayaların yanındaki vakfe yapacağı yere geldi, devesi üzerinde kıbleye yöneldi, güneş batıncaya kadar Allah'a yalvardı, yakardı. İnsanlara Arafat'ın özellikle kendisinin vakfe yaptığı yer olmadığını söyledi: *"Ben burada vakfe yaptım. Arafat'ın tamamı vakfe yeridir."*[299] İnsanlara ibadet edecekleri yerler (meşâir) üzerinde bulunmalarını, oralarda vakfe yapmalarını, çünkü bu yerlerin ataları Hz. İbrahim'in mirasından olduğunu söyledi. Orada Necidlilerden bazıları gelip hacca ilişkin soru sordular. Cevaben o şöyle buyurdu: *"Hac, Arafat (ya da arife günü)dür. Sabah namazından önce yetişen hacca yetişmiş demektir. Mina günleri üçtür.*[300] *'Kim iki gün içinde acele edip (Mina'dan Mekke'ye) dönerse, ona günah yoktur. Kim geri kalırsa, ona da günah yoktur. Bu, Allah'a karşı gelmekten*

[299] Müslim, "Hac", 149; Ebû Dâvûd, "Savm", 5; "Menâsik", 56, 64; Tirmizî, "Hac", 54; Nesâî, "Menâsik", 202; İbn Mâce, "Menâsik", 55, 73; Dârimî, "Menâsik", 50; Muvatta, "Hac", 166, 167; İbn Hanbel, I, 72, 75, 76, 81.

[300] *Muvatta,* "Hac", 169, 170.

sakınanlar içindir."'[301] En hayırlı duanın arife günü yapılan dua olduğunu haber verdi. Yoksul bir kimsenin yemek isteyişi gibi, dua esnasında ellerini göğsüne kadar kaldırdı.

Tirmizî'nin zikrettiğine göre Resûl-i Ekrem'in **vakfe** esnasında yaptığı dualardan biri şöyledir:

"Allahümme leke'l-hamdü kellezî neqûlü ve hayran mimmâ neqûl. Allahümme leke salâtî ve nüsükî ve mahyâye ve memâtî ve ileyke meâbî ve leke türâsî. Allahümme innî eûzü bike min azâbi'l-qabri ve vesveseti's-sadri ve şetâti'l-emri. Allahümme innî eûzü bike min şerri mâ tecîü bihi'r-rîhu.[302] Yani, *Allah'ım! Dediğimiz gibi ve dediğimizden daha hayırlı hamd Sana. Allah'ım! Benim namazım, haccım, yaşamım ve ölümüm Senin içindir. Dönüşüm Sanadır. Mirasım da Sana aittir. Allah'ım! kabir azabından, kalbin vesvesesinden, işlerin dağınıklığından Sana sığınırım. Allah'ım! Rüzgarların getirdiği afetlerin şerrinden Sana sığınırım.*"

Şu âyet Hz. Peygamber'e Arafat'ta indi: *"Bugün sizin için dininizi kemale erdirdim. Size*

---

301 el-Bakara 2/203.

302 Tirmizî, "Deavât", 87.

nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslâm'ı seçtim"[303] Bir müslüman ihramlı olduğu halde Arafat'ta vakfe yaparken devesinden düştü ve öldü. Resûlullah, iki bez içine kefenlenmesini, güzel koku sürülmemesini, su ve sidr (Arabistan kirazı) ağacı yaprağı ile yıkanmasını, başının ve yüzünün örtülmemesini emretti. Ve Allah'ın bu kişiyi kıyamet günü telbiye getirir bir vaziyette dirilteceğini haber verdi.

Güneş iyice batınca Arafat'tan indi. Üsâme b. Zeyd'i terkisine aldı. O şöyle diyordu: *"Ey insanlar! Sakin olunuz; zira iyilik acele etmek değildir."*[304] Me'zimeyn (Arafat ile Meş'ar arasında bir yerdir) yolundan indi. Arafat'a Dab yolundan girmişti. Hz. Peygamber'in aynı şekilde bayramlarda da (mescide gidiş-gelişlerinde olduğu gibi) yolunu değiştirmek adeti idi. Bayramlardaki tutum ve davranışları anlatılırken yukarıda bunun hikmeti geçmişti.

Sonra ne hızlı ne yavaş bir şekilde yürümeye başladı. Müzdelife'ye varıncaya kadar telbiyeye

---

303 el-Mâide 5/3.

304 Buhârî, "Hac", 94; "İmân", 42; "Ezân", 21; Müslim, "Hac", 268; Ebû Dâvûd, "Menâsik", 63; Tirmizî, "Hac", 54; Nesâî, "Menâsik", 203, 204, 215, 219; Dârimî, "Salât", 59; "Menâsik", 59.

hiç ara vermeden söyledi. Oraya varınca, namaz için abdest aldı. Ezan okunmasını emretti. Müezzin ezan okudu sonra kâmet getirdi, yüklü develer çökmeden önce akşam namazını kıldırdı. Sahabe develerden yükleri indirince, namaz için kâmet getirilmesini emretti ve yatsıyı kıldırdı. Akşam ile yatsı namazları arasında hiçbir namaz kılmadı. Arafat'ta yaptığı gibi, akşam ve yatsı namazlarını bir ezan ve iki kâmetle kıldırdı. Sonra sabaha kadar uyudu; o geceyi ihya etmedi. Bayram gecelerini ihya ettiğine dair ondan hiçbir sahih rivâyet mevcut değildir. Allah Resûlü, o gece fecir doğmadan önce ailesinin zayıf fertlerine (kadınlara, çocuklara, yaşlılara) Mina'ya gitmelerine izin verdi ve güneş doğuncaya kadar şeytan taşlamamalarını emretti. Bu, Tirmizî ve başkasının sahih kabul ettiği bir hadistir.[305]

Şeytan taşlamanın vaktiyle ilgili olarak "*Şeytanı taşlamak fecirle birliktedir.*" şeklinde bazı rivâyetler vardır. Bu rivâyetler arasında bir çelişki yoktur. Şöyle ki: Kadınların izdihamı, yaşlılık ve hastalık gibi bir mazereti bulunanlar, güneş doğduktan sonra şeytan taşlamada büyük bir

---

305 Tirmizî, "Hac", 58.

sıkıntı çekeceklerse, bunlar güneş doğmadan önce acele ederek şeytanı taşlarlar ve böyle yapmaları durumunda onlara bir zorluk söz konusu değildir.

Fecir doğunca sabah namazını kıldırdı. Sonra devesine binip Meş'ar-i Haram'a geldi, kıbleye yöneldi ve ortalık iyice aydınlanıncaya kadar Allah'a dua edip O'nu zikretti.[306] Daha sonra terkisine Fazl b. Abbas'ı alarak yola koyuldu. Yolda telbiye getiriyordu, Üsâme yaya olarak Kureyş yarışçıları arasında geldi. Yolda İbn Abbas'a, şeytan taşlamada kullanmak üzere kendisine yedi taş bulup almasını emretti. Onları avucunda silkeleyerek şöyle buyurdu: "*Attığnız taşlar bunlar gibi olsun. Dinde aşırılığa kaçmaktan sakının; çünkü sizden öncekileri*

---

[306] Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: "*Arafat'tan indiğinizde, Meş'ar-i Harâm'da Allah'ı anın! Önceleri, sapmış iken, sizi doğru yola ulaştırdığı için, O'nu anın! Sonra, insanların (toplu olarak) akın ettikleri yerden, siz de akın edin ve Allah'tan bağışlanma dileyin; çünkü Allah, çok bağışlayan, çok merhamet edendir. Hac ibadetinizi bitirdiğinizde, Allah'ı, atalarınızı andığınız gibi, hatta daha da çok anın! İnsanlar arasında, 'Rabbimiz bize dünyada ver!' diyenler vardır. Böylelerinin ise âhirette nasibi olmayacaktır. Onlar arasında, 'Rabbimiz, bize dünyada da âhirette de iyilik ver ve bizi ateşin azabından koru!' diyenler de vardır. İşte kazandıklarından nasibi olanlar bunlardır. Allah hesabı çok çabuk görendir.*" [el-Bakara 2/198-202].

dinde aşırıya kaçma helak etmiştir."[307] Bu yolculuğunda Hz. Peygamber'in karşısına Has'amlardan güzel bir kadın çıktı ve babasının yerine hac yapıp yapamayacağını sordu; zira babası deve üzerinde tutunamayacak kadar yaşlı bir ihtiyar idi. Allah Resûlü, kadına babasının yerine hac yapmasını emretti. Fazl b. Abbâs o kadına, kadın da Fazl'a bakmaya başlayınca Hz. Peygamber, elini Fazl'ın yüzüne koydu ve onu kadından başka tarafa çevirdi. Çünkü Fazl yakışıklı bir gençti.

Allah düşmanlarına O'nun azabının indiği yerlerde yaptığı gibi, Muhassir vadisine[308] gelince, devesini harekete geçirip hızlandı. Çünkü Allah'ın bize anlattığı fil sahiplerinin başına gelen burada gelmişti. Zira filler burada bitkin düşmüşler ve Mekke'ye gitmekten alıkonulmuştu.

Hz. Peygamber, büyük cemreye çıkan orta yolu tuttu ve nihayet Mina'ya geldi. Doğruca Akabe cemresine gitti, vadinin aşağısında durdu, cemreye yöneldi. Güneş doğduktan

---

307 Nesâî, "Menâsik", 217; İbn Mâce, "Menâsik", 63; İbn Hanbel, I, 215, 347.

308 Bu, Mina, Arafat ve Mekke arasında bir yerdir.

sonra binitli olarak cemreyi tek tek taşladı, her taşı atarken tekbir getiriyordu. İşte o sırada telbiyeyi kesti. Şeytan taşlarken Bilal ve Üsâme yanında idiler. Onlardan biri devesinin yularını tutuyor, diğeri elbisesiyle güneşten gölgelemeye çalışıyordu. Bu gölgeleme, ihramlı kimsenin gölgelenmesinin caizliğine delildir.

Sonra Mina'ya döndü ve insanlara orada son derece edebî bir konuşma yaptı. Bu konuşmasında onlara kurban gününün saygınlığını, faziletini ve Mekke'nin diğer bütün şehirlerden daha saygın olduğunu bildirdi. Kendilerini Allah'ın kitabına göre idare edenlerin sözlerini tutup itaat etmelerini ve hacla ilgili görevleri kendisinden almalarını/öğrenmelerini emretti.

Resûlullah: *"Belki bu senemden sonra hac yapmayacağım."*[309] dedi ve onlara haccın nasıl yapılacağını öğretti. Kendisinden sonra, insanlara birbirlerinin boyunlarını vuran kâfirlere dönmemelerini emretti. Kendisinden duyduklarını diğer insanlara tebliğ etmelerini

---

[309] Ebû Dâvûd, "Menâsik", 73; Tirmizî, "Hac", 55; Nesâî, "Menâsik", 187, 189, 221; İbn Mâce, "Menâsik", 61; Dârimî, "Menâsik", 71; İbn Hanbel, IV, 61; V, 374.

emretti ve: *"Sözü işiteninden daha iyi belleyen/kavrayan nice kimseler vardır."* buyurdu.[310]

O şöyle buyurdu: *"Her câninin işlediği cinayet yalnız kendi aleyhinedir. Rabbinize ibadet edin, beş vakit namazınızı kılın, bir ay Ramazan orucunuzu tutun ve yöneticilerinize itaat edin ki, Rabbinizin cennetine girebilesiniz."*[311] İbn Abbas ve başkalarının anlattığına göre o zaman insanlara veda etti. Bu nedenle onlar da bu hacca **"Veda haccı"** dediler!! Orada kendisine şeytan taşlama, kurban kesme ve tıraş olma gibi hususların birbirinden öne alınıp alınmamasına ilişkin sorular soruldu. O da cevaben: *"Bir sakıncası yoktur."* dedi. Sonra Mina'daki kurban kesim yerine gitti ve altmış üç -ömrünün yılları sayısınca- deveyi ayakta bağlı olarak kendi eliyle kesti.[312]

---

310 Buhârî, "İlim", 9; "Hac", 132; "Tefsîru Sûre 24", 6; "Edâhî", 5; "Fiten", 8; "Tevhîd", 24; Müslim, "Kasâme", 29; Tirmizî, "İlim", 7; İbn Mâce, "Mukaddime", 18; Dârimî, "Mukaddime", 24; "Menâsik", 72.

311 Tirmizî, "Fiten", 2; "Tefsîru Sûre 9", 2; İbn Mâce, "Menâsik", 76; "Diyât", 26, 76; İbn Hanbel, IV, 14.

312 "Bedene", besili deve demektir. Çoğulu "büdn"dür. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: *"Kurbanlık hayvanlara gelince; Biz, onları, sizin için, Allah'ın (dininin) simgelerinden kıldık. Onlarda sizin için hayır vardır. O halde (kurban edilmek üzere) saf saf dizildiklerinde üzerlerine Allah'ın*

Sonra kendisi kesim işini bıraktı ve yüz deveden geri kalanını kesmesini Hz. Ali'ye emretti. Yine ona develerin eşyalarını (semer vs.), etlerini ve derilerini yoksullara sadaka olarak vermesini, kasaba kesme işi karşılığında ücret olarak kurbandan hiçbir şey vermemesini emretti. Resulullah: *"Biz ücretini kendi yanımızdan veririz."*[313] dedi ve: *"Dileyen kendisine ayırabilir."*[314] buyurdu.

Buhârî ve Müslim, İbn Abbâs'n Hudeybiye yılında Resûlullah'la birlikte bir deveyi yedi ve bir sığırı yedi kişi kurban ettik, dediğini rivâyet etmişlerdir.[315] Câbir'den yapılan rivâyete göre ise sahabiler, Hz. Peygamber'le birlikte yaptıkları

---

ismini anın, cansız olarak yere serildiklerinde de etlerinden yiyin ve hem elindekiyle yetindiği için istemeyen hem de istemek zorunda kalan fakire yedirin! İşte Biz, şükretmeniz için onları böylece sizin hizmetinize vermiş bulunuyoruz. (Kesmiş olduğunuz hayvanların) ne etleri ne de kanları Allah'a ulaşır. O'na ulaşacak olan, sizin takvanızdır. İşte Biz, sizi doğru yola ulaştırdığımızdan dolayı Allah'ı yüceltmeniz için, onları böylece hizmetinize vermiş bulunuyoruz. O halde iyilik yapanları müjdele." [el-Hac 22/36-37]. Ayetteki "savâf" kelimesinin anlamı, sıraya dizildiklerinde, demektir. "vecebet cünübuhâ" ifadesi ise, boğazlanıp yere düşmeleri demektir. "Mu'ter", ihtiyacın kendisini kuşattığı kimse demektir. "Kâni'" ise, ihtiyacını giderdiği kadarıyla yetinip iffetinden dolayı insanlardan istemeyen kimse demektir.

313 Müslim, "Hac", 348; Dârimî, "Menâsik", 89; İbn Hanbel, I, 260.

314 Ebû Dâvûd, "Menâsik", 19; İbn Hanbel, IV, 350.

315 Müslim, "Hac", 350.

hacda bir deveyi on kişi kurban etmiştir. Bu hadis Müslim'in şartlarına uymaktadır. Allah Elçisi'nin dokuz hanımı adına bir sığır kurban kestiği sabittir. Hz. Peygamber kurbanını Mina'da kesti ve bütün Mina'nın kurban kesme yeri olduğunu, Mekke caddelerinin hem yol hem de kurban kesim yeri olduğunu bildirdi.

Allah Resûlü, kurban kesme işini bitirince, berberi çağırttı ve ona (önce) başının sağ tarafını sonra sol tarafını almasını emretti. Pek çok sahabi başını kazıttı, bazıları ise saçlarını kısalttırdı. Allah Teâlâ: "*Allah dilerse, siz güven içinde başlarını kazıtmış ve/veya saçlarınızı kısalttırmış olarak, korkmadan Mescid-i Haram'a gireceksiniz.*"[316] buyurmaktadır. Bu âyet, başı tıraş ettirmenin hac görevlerinden olduğunun ve yasaklı şeylerden kurtulma olmadığının delilidir.

Sonra binitli olarak öğleden önce Mekke'ye hareket etti. İfâda tavafını yaptı, başka tavaf yapmadı, bu tavafla birlikte ne sa'y ne de remel yaptı. Kudûm tavafında yaptığı gibi veda tavafında remel yapmadı.

---

[316] el-Fetih 48/27.

Tavafını bitirince, sahabiler hacılara zemzem dağıtırken zemzem kuyusunun başına geldi ve: "*Şayet insanların size galebe çalmayacaklarını bilsem iner sizinle birlikte hacılara zemzem dağıtırdım.*" buyurdu.[317] Sonra kovayı ona uzattılar, ayakta içti. Daha sonra Mina'ya döndü ve geceyi orada geçirdi.

Sabah olunca güneşin zevalini bekledi. Sonra cemrelere doğru yürüdü. Hayf Mescidi'ni takip eden birinci cemreden başladı. Oraya teker teker yedi taş attı, her taş atışında: "*Allahu Ekber*" dedi. Daha sonra önündeki cemreye geçip kıbleye yöneldi ve ellerini kaldırarak Allah'a uzunca bir duada bulundu. İkinci ve üçüncü cemrelerde de aynı şekilde yaptı. Üçüncü cemre Akabe cemresidir. Ne cahillerin yaptığı gibi cemreyi tepesinden taşladı, ne de birçok fakihin söylediği gibi, taşlama esnasında cemreyi sağına ve Kabe'yi karşısına aldı.

Akabe cemresinde taşlama işini bitirince, derhal döndü, dua etmek için bu cemrenin yanında durmadı; çünkü Hz. Peygamber,

---

[317] Müslim, "Hac", 147; Ebû Dâvûd, "Menâsik", 56; Tirmizî, "Hac", 54; İbn Mâce, "Menâsik", 84; Dârimî, "Menâsik", 34; İbn Hanbel; I, 76, 157.

bitirmeden önce bizzat ibadetin içinde dua ederdi.

Ebû Dâvûd'un naklettiği gibi, Hz. Peygamber bayramın ikinci günü Mina'da insanlara ikinci bir konuşma yaptı ve orada ona *Nasr* sûresi indirildi.[318] Beyhakî'nin zikrettiği gibi, Allah Resûlü bunun veda olduğunu anladı ve insanlara bunu haber verdi. Hz. Peygamber, acele edip cemre taşlamayı iki günde yapmadı, aksine üç teşrik gününde cemre taşlamayı tamamlayıncaya kadar kaldı. Salı günü öğleden sonra hareket etti.

Mekke'ye varınca, geceleyin seher vaktine kadar veda tavafı yaptı, bu tavafta remel yapmadı. Hz. Safiye hayız gördüğünü kendisine haber verince: "*Bu bizi yolumuzdan alıkoyacak mı?*" diye sordu. "O, ifada tavafını yaptı." dediler. "*Öyleyse yola koyulsun!*" dedi.[319] Medine'ye doğru yola koyuldu.

Amcası Abbas'a hacılara su dağıtma görevinden (sikâye) dolayı Mina gecelerinde, Mekke'de gecelemesine; deve çobanlarının,

---

318 Ebû Dâvûd, "Menâsik", 69, 70, 73. [Ayrıca bk. Nesâî, "Hac", 189; İbn Hanbel, IV, 61; III, 477; V, 39, 40].

319 Buhârî, "Hac", 129.

Mina dışında develerin yanında gecelemesine müsaade etti. Onlara Kurban günü cemre taşlayıp kurban gününden sonra da iki günün cemre taşlamalarını birleştirerek iki günden birinde taşlamalarına izin verdi.

Hz. Peygamber, Medine'ye dönerken Ravhâ'da bir kafile ile karşılaştı. Bu esnada deve üzerinde mahfesi[320] içinde bulunan bir kadın küçük bir oğlunu kaldırıp: "Ey Allah'ın Resûlü, buna hac var mı?" diye sordu. Hz. Peygamber de: "*Evet! Sana da ecir vardır.*" buyurdu.[321]

Zulhuleyfe'ye gelince, geceyi orada geçirdi. Medine'yi görünce üç kez tekbir getirdi ve şöyle dua etti: **"Lâ ilâhe illallahu vahdehû lâ şerîke leh. Lehü'l-mülkü ve lehü'l-hamd ve hüve alâ külli şey'in kadîr. Ayibûne, tâibûne, abidûne, sâcidûne lirabbinâ hâmidûne. Sadakallahu va'dehû ve nesara abdehû ve hezeme'l-ahzâbe vahdehû.**[322] Yani, *bir tek Allah'tan başka hiçbir*

[320] Mahfe, kadınlar için kullanılan hevdeç gibi, fakat kubbesiz bir binektir. s

[321] Müslim, "Hac", 409, 410, 411; Ebû Dâvûd, "Menâsik", 8; Tirmizî, "Hac", 83; Nesâî, "Hac", 15; İbn Mâce, "Menâsik", 11; *Muvatta,* "Hac", 244; İbn Hanbel, I, 219, 244, 288, 343, 344.

[322] Buhârî, "Umre", 16; "Cihâd", 133, 197; "Meğâzî", 29; "Deavât", 53; Müslim, "Hac", 425, 428, 429; Ebû Dâvûd, "Cihâd", 72, 158; Tirmizî, "Hac", 102; "Deavât", 42, 46; Dârimî, "İsti'zân", 50; Muvatta, "Hac", 243.

ilah yoktur. O'nun hiçbir ortağı yoktur. Mülk O'nundur. Hamd O'na mahsustur. O'nun her şeye gücü yeter. Biz Allah'a yönelenleriz, tövbe edenleriz, ibâdet edenleriz, secde edenleriz, Rabbimize hamd edenleriz. Allah sözünü tuttu, kuluna yardım etti ve kabileleri tek başına hezimete uğrattı." Sonra gündüz vakti Medine'ye girdi. Allah en iyi bilendir.[323]

---

[323] Müslümanların hac ve hikmetlerine dikkat etmeleri ve Allah'ın onu müslümanlar için genel bir kongre kıldığını bilmeleri gerekir. Müslümanlar birbirleriyle tanışmak, birbirlerinin durumları ve memleketleri hakkında bilgi sahibi olmak için her taraftan oraya gelirler. Ümmetin ilerlemesi ve kendisine göz diken bütün yabancı güçlere karşı korumak için işbirliği yapmak üzere istişarede bulunurlar. Allah'ın huzurunda O'na yardım edeceklerine ve dinini hâkim kılacaklarına dair söz verirler. Yemin olsun ki, hacılar, bu hikmeti anlayıp gereğince çalışmış olsaydılar müslümanlar zayıf düşmez, sömürge devletleri onları köle edinemezdi. Fakat, ne yapalım ki, hacı, kendisine "hacı amca" veya "hacı teyze" denilmesi için hacca gider olmuştur. Ben, Hicaz'dan mübarek bir sarık veya bir ism-i şerif ya da bunların dışında başka bir şey getirmek üzere hacca gelen Cava halkından birçok kimseler gördüm. Bu, bizi ağlatan ve durumumuza üzülmemize sebep olan şeylerden biridir. Belki doğuda ve batıda meydana gelen hadiseler müslümanları tekrar dinlerine sarılma, birleşme ve dayanışma ve de kendilerine karşı tuzak kurup yok etmek için hiçbir fırsatı kaçırmayan düşmanlarına karşı tek bir yumruk olmaları için çalışma hususunda uyanmalarına vesile olacaktır. Sömürge devletlerinin İslâm'ı ve müslümanları yok etmek için düzenledikleri planlar hakkında daha fazla bilgiye sahip olmak isteyen, benim "*Mukaddes Kitaplarda Tam Bağımsızlık*" isimli kitabımda yazdıklarımı okusun.

25. Hz. Peygamber'in Hac Kurbanı (Hedy), Kurban (Duhâ) ve Akîka Kurbanlarıyla İlgili Uygulamaları

Hac yapanların kestikleri kurban (hedy), bayramda kesilen kurban (udhiye) ve akîka kurbanı *En'âm* sûresinde zikredilen yalnız sekiz çift hayvandan kesilir. Ne Hz. Peygamber'den ne de sahâbeden hedy, udhiye ve akîka kurbanı dışında kurban olarak kestikleri bilinmektedir. Bu da Kur'an'ın toplam dört âyetinden çıkartılmıştır. **Birincisi:** *"Dört ayaklı otçul kara hayvanları (deve, sığır, koyun ve keçi) size helal kılındı."*[324] **İkincisi:** *"Ve Allah'ın rızık olarak kendilerine verdiği (kurbanlık) dört ayaklı otçul kara hayvanlar üzerine belirli günlerde (onları keserken) Allah'ın adını ansınlar!"*[325] **Üçüncüsü:** *"Dört ayaklı hayvanlardan yük taşıyanları, (yününden) döşek yapılanları yaratan da O'dur. Allah'ın size verdiği rızıklardan yiyin. Şeytanın adımlarını takip etmeyin; zira o sizin apaçık düşmanınızdır. Allah sekiz çift (hayvan) yarattı."*[326] Ayetin devamında bu sekiz

---

324 el-Mâide 5/1.

325 el-Hac 22/28.

326 el-En'âm 6/142-143.

çifti zikretmiştir.[327] **Dördüncüsü:** *"Kabe'ye ulaşmış bir kurbanlık olmak üzere."*[328] Bu âyet, Kabe'ye ulaşan kurbanlık işte bu sekiz çift havyandır. Hz. Ali'nin âyetten çıkardığı hüküm de budur.

Allah'a yakınlık ve ibadet maksadıyla kesilen hayvanlar üç gruptur: **a)** Hedy (Hac kurbanı), **b)** Kurban (Udhiye) ve **c)** Akîka kurbanı. Allah Resûlü, hacda kurban olarak hem davar hem de deve kesti. Hanımları adına hacda sığır kurban etti.

a) Hedy

Yukarıda da geçtiği gibi, Hz. Peygamber ashabına bir deveyi yedi ve aynı şekilde bir sığırı

---

[327] *"Dört çeşit hayvanın hem erkeğini hem de dişisini insanlara haram kılmışlardır: Koyunun ve keçinin erkek ve dişisini. De ki: 'O, iki erkeği mi yoksa iki dişiyi mi yahut da iki dişinin rahimlerinde bulunan (yavruları) mı haram kılmıştır? Eğer söyledikleriniz doğru ise, bana bu konuda bilgi verin!' Devenin ve sığırın da erkek ve dişisini… De ki: 'O, iki erkeği mi yoksa iki dişiyi mi ve yahut da iki dişinin rahimlerinde bulunan (yavruları) mı haram kılmıştır. Yoksa siz, Allah, bunları size emrettiği zaman tanık mıydınız?' İnsanları hiçbir bilgiye dayanmadan saptırmak için Allah hakkında yalan uydurandan daha zalim kim olabilir ki…? Allah, zalimleri asla doğru yola ulaştırmaz."* [el-En'âm 6/143-144.].

[328] Ayet şöyledir: *"Ey inananlar! İhramlı iken, av hayvanını öldürmeyin! Bununla birlikte, içinizden kim, onu isteyerek öldürecek olursa, yaptığının sorumluluğunu tatması için (ona verilecek) ceza; öldürdüğüne denk olan bir hayvandır ki, kurban edilmek üzere Kabe'ye gönderilecek olan bu hayvanın öldürülene denk olduğuna ise içinizden âdil olan iki kişi karar verecektir."* [el-Mâide 5/95].

yedi kişinin kesebileceğini söyleyerek onları hac kurbanında ortak yaptı. Bu kurbanı götüren kimsenin, başka bir binek buluncaya kadar uygun bir biçimde hayvana binmesini mübah saymıştır.[329]

Allah Resûlü, gerek hac kurbanlarından ve gerekse kurbanlarından yemelerini ve azık edinmelerini ümmetine mübah kılmıştır.[330]

Ebû Dâvûd, Cübeyr b. Nüfeyr yoluyla Sevbân'ın şöyle dediğini zikreder: Allah Resûlü, kurban kesti. Sonra: "*Ey Sevban! Bizim için şu koyunun etini ıslah et.*" buyurdu.[331] Medine'ye varıncaya kadar o etten yedirdim. Bu olayı Müslim de rivâyet etmiştir.[332]

Hz. Peygamber, hac kurbanlarının etlerini bazen paylaştırır, bazen de: "*Dileyen kendisine onun bir kısmını ayırabilir.*" buyururdu. O, umre

---

[329] Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: "*Her kim de Allah nişanelerini (kurbanlıklarını) yüceltirse, şüphesiz bu, kalplerin takvasındandır. Sizin için onlarda belli bir zamana kadar bir takım yararlar vardır. Sonra da kurbanlık olarak varacakları yer Beyt-i Atîk (Kabe)dir.*" [el-Hac 22/32-33].

[330] Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: "*(Hayvanlar kesildiğinde) onlardan hem siz yiyin hem de darlık içindeki fakire yedirin!*" [el-Hac 22/28].

[331] Ebû Dâvûd, "Edâhî", 11; İbn Hanbel, V, 277, 281.

[332] Müslim, "Edâhî", 35, 36; Dârimî, "Edâhî", 6.

kurbanını Merve'de, kıran haccı kurbanını Mina'da kesti. İbn Ömer de aynı şekilde yapardı.

Allah Elçisi, hac kurbanını ihramdan çıktıktan, güneş doğduktan ve şeytan taşladıktan sonra bayramın birinci günü kesti. Hz. Peygamber'in kurban günü sırayla yaptığı dört şey: Şeytan taşlama, kurban kesme, tıraş olma ve tavaf etme. Güneş doğmadan kurban kesimine asla izin vermemiştir.

b) Udhiye

Hz. Peygamber, bayram namazını kıldırdıktan sonra iki koç kurban keserdi.[333] O, namazdan önce kesen kimsenin kestiği bu hayvanın kurban yerine geçmeyeceğini; yalnızca o kimsenin ailesine takdim ettiği bir et olduğunu[334] haber vermiştir.[335] Fıtır sadakasında geçtiği gibi, sünnet buna delalet etmektedir.

---

[333] Buhârî, "Edâhî", 9, 14; "Tevhîd", 13; Müslim, "Edâhî", 17; Tirmizî, "Edâhî", 2; İbn Mâce, "Edâhî", 1; Dârimî, "Edâhî", 1; İbn Hanbel, V, 196; VI, 8.

[334] Allah'ın: *"Rabbin için namaz kıl ve kurban kes."* [el-Kevser 108/2] sözüne uyarak bazı insanlar dinin diğer esaslarında olduğu gibi kurban hususunda da gevşeklik göstermektedirler. Bir çoğu bayramda çocuklarıyla beraber yemek için bir hayvan keser; fakat kestiği kurban değildir; çünkü o, bayram gecesi hayvanını kesmiştir.

Bayram günü kesen de onun dini bir esas olduğuna dikkat etmeyip Allah'ın yedirilmesini emrettiği aşırı muhtaç olan kimselere

Hz. Peygamber'in adetlerinden biri, kurbanlık hayvanı seçmesi ve kusursuz olmasına özen göstermesiydi. Kurbanını musallada keserdi. Bir koyun hem kesen adına hem de sayıları çok bile olsa ailesi adına yeterli olur. Atâ b. Yesâr diyor ki: Ebû Eyyûb el-Ensârî'ye: "Resûlullah döneminde sahâbe nasıl kurban keserdi?" diye sordum. O: "Bir kimse kendisi ve ailesi adına bir koyun kestiğinde hem kendileri yer ve hem de başkalarına yedirirlerdi." dedi. Tirmizî, bu hadisin hasen sahîh olduğunu söylemiştir.[336]

c) Akîka

Muvatta'da nakledildiğine göre "Ey Allah'ın Resûlü! Bizden biri çocuğu için kurban kesebilir mi?" diye sormaları üzerine: "*Sizden kim çocuğu için kurban kesmek isterse erkek çocuk için iki, kız çocuk için bir koyun kessin.*" buyurdu.[337] Yine o şöyle buyurmaktadır: "*Her çocuk akîkasına*

yedirmez.

[335] Buhârî, "İdeyn", 8, 10, "Edâhî", 1, 11; Müslim, "Edâhî", 7; Nesâî, "İdeyn", 8; İbn Hanbel, IV, 232, 303.

[336] Tirmizî, "Edâhî", 10; İbn Hanbel, II, 183.

[337] Ebû Dâvûd, "Edâhî", 20; Tirmizî, "Edâhî", 16; Nesâî, "Akîka", 1, 2, 3, 4; İbn Mâce "Zebâih", 1; Dârimî, "Edâhî", 9; İbn Hanbel, II, 183, 185, 194; VI, 31, 158, 251, 381, 422, 456.

rehindir. Doğumunun yedinci gününde onun adına akîka kurbanı kesilir, başı traş edilir ve ismi konur."[338] Hadiste "rehin" kelimesinin zikredilmesi, akîka kurbanına teşvik etmeyi kuvvetlendirmek içindir. Hz. Peygamber'in akîka kurbanı olarak Hasan adına bir koç, Hüseyin adına da bir koç kestiği sahih olarak rivâyet edilmiştir.[339] Hasan, Uhud savaşı senesi, Hüseyin ise ertesi sene dünyaya gelmişlerdi. Bunu İbn Abbas ve Enes rivâyet etmişlerdir.

Erkek çocuk için iki koyun, kız çocuk için bir koyun kesilmesini ifade eden hadisler şu sebeplerden dolayı kabule daha şayandır: Bu, Hz. Peygamber'in sözüdür; sözü genel olup, uygulaması ise kendisine özgü olma ihtimali söz konusudur. Hasan ve Hüseyin için akîka kurbanı kesme kıssası, kesilecek hayvanın cinsi beyan edilmek istenmiş ve akîka kurbanının koçlardan kesileceği ifade edilmiş olabilir. Yoksa bir kurban kesilir denmek istenmemiştir.

Ebû Dâvûd'un rivâyetine göre Ebû Râfi', annesi Fâtıma oğlu Hasan'ı dünyaya

---

338 Ebû Dâvûd, "Edâhî", 20; Dârimî, "Edâhî", 9; İbn Hanbel, VI, 112.

339 Ebû Dâvûd, "Edâhî", 20; Tirmizî, "Edâhî", 16, 19; Nesâî, "Akîka", 1, 4; *Muvatta*, "Akîka", 6.

getirdiğinde Resûlullah'ın Hasan'ın kulağına namaz ezanı okuduğunu gördüm, demiştir.[340]

26. Hz. Peygamber'in İsim ve Künyelerle İlgili Uygulamaları

İsimler mânâların kalıpları olduğu için isimlerle mânâlar arasında bir ilişki ve uygunluğun elbette bulunması gerekir. Allah Elçisi, güzel ismi severdi. O'nun: *"İsimlerin Allah'a en sevimlisi: Abdullah ve Abdurrahman;*[341] *isimlerin en doğrusu: Hâris ve Hemmâm;*[342] *en çirkin isimler ise: Harb ve Mürre'dir."*[343] buyurduğu sabittir. Yine sahîh bir rivâyete göre o şöyle buyurmuştur: *"Erkek çocuğunuza "Yesâr", "Rabâh", "Necîh" ve "Eflah" isimlerini koymayın; zira sen (onu aradığında) "Orada mı?" diye sorarsın, çocuk orada olmaz, "Hayır" cevabını alırsın."*[344]

---

340 Ebû Dâvûd, "Edeb" 107; Tirmizî, "Edâhî", 16; İbn Hanbel, VI, 9, 391, 392.

341 Müslim, ".Âdâb", 2; İbn Mâce, "Edeb", 30; Tirmizî, "Edeb", 64; Dârimî, "İsti'zân", 20.

342 Ebû Dâvûd, "Edeb" 61; İbn Hanbel, IV, 345.

343 Tirmizî, "Edeb", 61; İbn Hanbel, IV, 345.

344 Müslim, "Âdâb", 11, 12; Tirmizî, "Edeb", 65; İbn Hanbel, III, 385; V, 7, 10, 11, 21.

Sahih bir rivâyete göre Hz. Peygamber, "Âsiye" ismini değiştirmiş ve: "*Senin ismin bundan böyle 'Cemile'dir.*" buyurmuştur.[345] Kendisine bir haberci göndermek istediklerinde ismi güzel, yüzü güzel birini göndermelerini emrederdi.

Çocuğu olana da olmayana da künye takmak Hz. Peygamber'in sünneti idi. Suheyb'e "Ebû Yahyâ",[346] Hz. Ali'ye "Ebu'l-Hasan" künyesini vermiştir.

27. Hz. Peygamber'in Eve Giriş Sırasındaki Uygulamaları

Allah Resûlü, ailesinin yanına, onları şaşırtacak şekilde farkına varılmadan ansızın girmezdi. Onların yanına girdiğinde selam verirdi. Bazen şöyle derdi: "*Yanınızda yiyecek bir şeyler var mı?*"[347] Bazen de mevcut olanlar önüne getirilinceye kadar susardı. Hz. Peygamber'in Enes'e: "*Ailenin yanına girdiğinde, selam ver ki, hem sana hem de ailene bereket olsun!*" dediği sabittir.[348] Tirmizî bu hadis için

[345] Müslim, "Âdâb", 14; Ebû Dâvûd, "Edeb", 62; Tirmizî, "Edeb", 66; İbn Hanbel, II, 18.

[346] İbn Mâce, "Edeb", 34; İbn Hanbel, VI, 6.

[347] Nesâî, "Siyâm", 17; İbn Mâce, "Et'ime", 33; Dârimî, "Et'ime", 18.

[348] Tirmizî, "İsti'zân", 10.

"hasen-sahîh" demiştir. Müslim'in sahih olarak rivâyet ettiğine göre Allah Elçisi: *"Kişi evine girer de, girişi sırasında ve yemek yerken Allah'ı anarsa, şeytan (avanesine): 'Size burada gecelemek ve akşam yemeği yok.' der. Eve girdiğinde Allah'ı anmazsa şeytan: 'İşte geceleyeceğiniz yer.' der. Yemek yerken de Allah'ı anmazsa şeytan: 'İşte geceleyeceğiniz yer ve akşam yemeği.' der."* [349] buyurmuştur.

28. Hz. Peygamber'in Öğrettiği Ezan ve Ezan İle İlgili Zikirler

Hz. Peygamber'den ezanın tercî'li ve tercî'siz okunmasının sünnet olduğuna, kâmet lafızlarını çift ve tek olarak meşru kıldığına dair rivâyetler sabittir. Ancak kâmet kelimesi olan **"Kad kâmeti's-salâtü"**nün iki kez söylenmesine ilişkin rivâyet sahihtir. Bunun tek söylenmesine ilişkin kesinlikle sahih bir rivâyet yoktur. Yine aynı şekilde, ezanın başındaki tekbirin dört kez tekrarlanması O'ndan sahih olarak rivâyet edilmişken; yalnız iki kez tekrarlanmasına dair rivâyet ise sahih değildir.

---

[349] Müslim, "Eşribe", 103. [Ayrıca bk. Ebû Dâvûd, "Et'ime", 15; İbn Mâce, "Duâ", 19; İbn Hanbel, III, 346].

"Bilal'e cümleleri ezanda çift, kâmette tek okumasını emretti." hadisine gelince, çift sözü dörtle çelişmez. Kaldı ki, dört kez okumak, gerek Abdullah b. Zeyd, gerek Hz. Ömer ve gerekse Ebû Mahzûra'dan gelen hadislerde açık bir ifadeyle sahih olarak rivâyet edilmiştir.

Kâmet cümlelerinin birer kez söylenmesine gelince, İbn Ömer'den bundan "kâmet kelimesi"nin hariç tutulduğu sahih olarak nakledilmiştir. İbn Ömer şöyle anlatıyor: "Hz. Peygamber zamanında ezan, ikişer ikişer; kâmet ise, **"Kad kâmeti's-salâtü"** cümlesi dışında teker teker söylenirdi."[350]

Sahîh-i Buhârî'de Enes'ten rivâyet edildiğine göre, Hz. Peygamber, Hz. Bilal'e ezanı ikişer; kâmet kelimesi dışında kâmeti birer kez okumasını emretmiştir.[351] Abdullah b. Zeyd ve Hz. Ömer'in rivâyetlerinde, kâmette **"Kad kâmeti's-salâtü"** iki kez okunacağı sahih olarak rivâyet edilmiştir. Ebû Mahzûra'nın ezanın diğer sözleri

---

350 Nesâî, "Ezân", 2, 28; Dârimî, "Salât", 6; İbn Hanbel, II, 85, 87.

351 Buhârî, "Ezân", 1-3; "Enbiyâ", 50. [Ayrıca bk. Müslim, "Salât", 2, 3, 5; Ebû Dâvûd, "Salât", 29; Tirmizî, "Salât", 27, 28; Nesâî, "Ezân", 2; İbn Mâce, "Ezân", 6, Dârimî, "Salât", 6; İbn Hanbel, II, 103, 189; III, 103].

gibi, kâmet kelimesinin sözlerinin de çift okunmasına ilişkin rivâyet de sahihtir.

Bütün bu şekillerin hepsi, kimisi kiminden faziletli olsa da câizdir, yeterlidir ve hiçbirinde kerâhet yoktur.[352]

---

352 Buna göre **ezan** şöyle olur: İki veya dört kere "*Allahu Ekber*", iki kere "*Eşhedü en lâ ilâhe illallah*", iki kere "*Eşhedü enne Muhammeden resûlullah*", iki kere "*Hayye ala's-salâh*", iki kere "*hayye ale'l-felâh*", iki kere "*Allahu Ekber*" ve bir kere "*Lâilâhe illallah*". **Kâmet'**te ise, "*Hayye ale'l-felâh*"tan sonra "*Kad kâmeti's-salâh*" söylenir. Buraya kadar zikrettiğimiz bu lafızlar üzerinde ittifak edilmiştir. Bunların eksiltilmesi veya artırılması caiz değildir. Çünkü bunlar, Hz. Peygamber'in vahiyle öğrettiği ibadetlerdendir. Bunlarda yapılacak bir değişiklik, onları ihlal etmek anlamına gelir. Bazı insanlar, müezzinlerin sürekli olarak ezandan sonra açıktan ezan gibi söyledikleri bundan dolayı da avamın ezandan zannettiği salat ve selamı eklerler. İnsanlar, akşam ezanı dışında, diğer ezanları salat ve selam ile birlikte dinliyorlar. Sabahleyin ise, salat ve selam, ezandan önce okunuyor. Avam, akşam ezanında salat ve selam getirdiğinde veya sabahleyin ezandan önce değil de sonra getirdiğinde ya da öğle ve ikindi ezanında salat ve selamı terk ettiğinde bağırıp çağırarak müezzinin yaptığını kötülemektedirler. Çünkü onlar ezanın bu şekline alıştılar ve bunun değiştirilmesini dinde bir eksiklik olarak gördüler. Onlar, bu hususta mazurdurlar. Zira onlar, dini sadece dinde yetki sahiplerinin yaptıklarından miras aldıklarından öğrenmektedirler.

Bazı insanlar ezana ekleme yaparak "*Eşhedü enne seyyidenâ Muhammeden resûlullah*" demekte "*seyyidenâ*" lafzının Hz. Peygamber'e saygı ifade ettiğine inanırlar. Hatta birisi, kendisine böyle yapmamasını söylediğinde onu Peygamber'i sevmemekle, Peygamber'i şereflendirme ve ona selam vermekten alıkoymakla ayıplamaktadır. Bunun sebebi, Peygamber'e saygıyı bilmemektir. Çünkü Hz. Peygamber'e saygı ona uymak, emirlerine ve öğretilerine göre hareket etmektir. Belki de müezzin bu sözü söylerken dindar olmayıp Hz. Peygamber'e saygıyı kastetmiyordur, ancak avam, o ilaveye alıştığı ve onunla sevindiği için onu söylüyordur. Onları memnun etmek ve onların korkusuyla bunu

söylüyor olabilir. Dini öğrenmeye çalışan herkes, bunun ezana bir ilave olduğunu bilmektedir. Fakat, onların bir kısmı avam gibi bunu hoş karşılamakta, bir kısmı da bunun zararsız basit bir şey olduğunu düşünerek terk etmeye önem vermez. Bunu hoş karşılayanlar, şayet güzel bir şey olsaydı, şüphesiz Hz. Bilal'in Hz. Peygamber'in huzurunda okuduğu ezana onu eklemeye daha layık olduğunu anlamıyorlar. Yoksa onlar, Hz. Peygamber'e râşid halifelerden ve onlardan hemen sonra gelen mezhep imamlarından daha saygılı olduklarını mı düşünüyorlar?! Allah hepsinden razı olsun!

Keşke bunlar, güzel görülen işlerin çoğunun yeri dışında kullanıldığı zaman güzel olmadığını bilselerdi. Namazda Fâtiha okurken Peygamber'e salavât getirmek, akşamın farzına bir rekat ekleyerek dört kılma veya sabahın namazına bir rekat ekleyerek üç rekat kılma gibi. O halde en iyisi, Allah'ın koyduğu şekildir.

Bunun basit bir şey olduğunu söyleyenlerle güzel bir şekilde anlaşabilseydik, onlar bunun, insanların saygı anlayışlarına göre dine ekleme ve dinde eksiltmenin kapısını açtığını bileceklerdi. Halbuki insanlar, görüş ve arzularına göre değişmektedirler. Bu tür basit şeylerle din, o zaman bir takım görüşlere dönüşür ve insanlar, görüş, karakter ve arzularının farklılıklarına göre bölünürlerdi. Oysa ki dinden maksat, bütün müslümanların ittifakla belli ibadet şekilleri üzerinde birleşmeleridir. Çünkü, ibadet şekilleri ve ibadetleri noktasında birleştikleri ölçüde birbirlerine yaklaşır, alışır, söz, hareket, kıyam, oturma ve de dinî ibadetler gereğince organlarının yaptıkları eylemlerin ittifak etmesine bağlı olarak kalpleri de birleşir.

Böylece, sonuçta müslümanlar, aynı kelimelerle ezan okur, aynı şekilde tek imamın arkasında tek bir kıbleye yönelerek tek bir Rabbe ibadet ederler. Müslümanların şiarı her şeyde bir olmaktır; zira onlar, tek bir vücutturlar. O vücudun bütün organları birbirinin acısıyla acı çekerler.

Müslümanlar bu birleştirici terbiye ve bu toplayıcı oluşumla büyük bir güç olur, yeryüzünde hiçbir güç onlar üzerinde hegemonya kurmaya, onlarla oynamaya, bağımsızlıklarını bozmaya veya egemenliklerini yok etmeye güç yetiremez.

İşte gelen dinî öğretilere harfiyen uyup ziyade ve eksiltmelerden uzaklaşmanın hikmeti budur. *"O, hikmeti dilediğine verir; kime hikmet verilmiş ise, ona çok hayır verilmiştir. Ancak bunu sadece akıl sahipleri anlayabilir."* [el-Bakara 2/269]. *"Biz, bu örnekleri insanlar için getiriyoruz;*

Hz. Peygamber'in ezan sırasında ve ezandan sonra okuduklarına gelince, ümmeti için bu konuda beş çeşit uygulama ortaya koymuştur:

a) Ezanı işitenin, müezzinin söylediklerini, ancak **"Hayye ala's-salah"** ve **"Hayye ale'l-felah"** sözleri yerine **"Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billah"** sözünü söyleyerek tekrar etmesi konusundaki rivâyet sahihtir.

b) Ezanı işitenin **"Radîtü billahi rabben ve bi'l-İslâmi dînen ve bi Muhammedin resûlen**. Yani, *Rab olarak Allah'tan, din olarak İslâm'dan ve resûl olarak da Hz. Muhammed'den razı oldum.*" demelidir.

c) Ezanı işitenin, müezzine icabetinden sonra Hz. Peygamber'e salavât göndermelidir. O'na getirilecek ve O'na ulaşacak salavâtların en mükemmeli, ümmetine kendisi için okumalarını öğrettiği salavâttır. Bilgiçlik taslayanlar her ne kadar bilgiçlik taslasalar da bundan daha mükemmel hiçbir salavât yoktur.

d) Ezanı işitenin, Hz. Peygamber'e

---

bununla birlikte onları ancak bilenler düşünüp anlayabilirler." [el-Ankebût 29/43].

salavâttan sonra: **"Allahümme rabbe hâzihi'd-da'veti't-tâmmeti ve's-salâti'l-qâimeti âti Muhammedeni'l-vesilete ve'l-fedîlete ve'b-ashü meqâmen mahmûdeni'l-lezî ve addehû inneke lâ tuhlifu'l-mîâd.**[353] Yani, *bu eksiksiz çağrının, vakti giren kılınacak namazın Rabbi olan Allah'ım! Muhammed'e vesileyi ve fazileti ihsan et ve O'nu vaat ettiğin Makam-ı Mahmûd'a eriştir. Şüphesiz Sen vadinden caymazsın.*" demelidir.

e) Ezanı işitenin, ondan sonra kendisi için dua edip Allah'ın lütfundan istemelidir; zira *Sünen* kitaplarında zikredildiği gibi, bu kişinin duası kabul edilir. Hz. Peygamber'in, kâmet kelimesi okunurken: "*Allah onu (namazı) kıldırsın ve devam ettirsin.*" dediği zikredilmiştir. *Sünenler*'de onun şöyle buyurduğu rivâyet edilmiştir: "*Ezan ile kâmet arasında yapılan dua geri çevrilmez. 'Nasıl dua edelim?' ey Allah'ın Resûlü, dediler. Allah Resûlü de: "Allah'tan dünya ve ahirette âfiyet vermesini isteyin.*" [354] buyurmuştur.

---

[353] Buhârî, "Ezân", 8; "Tefsîru Sûre 17", 11; Ebû Dâvûd, "Salât", 37; Tirmizî, "Salât", 43; Nesâî, "Ezân", 38; İbn Mâce, "Ezân", 4; İbn Hanbel, III, 337, 354.

[354] Tirmizî, "Salât", 44; "Deavât", 128; Ebû Dâvûd, "Salât", 35, 37; "Cihâd", 39; İbn Hanbel, III, 119, 155, 225.

29. Hz. Peygamber'in Selamlaşma İle İlgili Uygulamaları

Buhârî ve Müslim'de Hz. Peygamber'in şöyle buyurduğu rivâyet edilmiştir: "*İslâm'da en faziletli ve hayırlı olan şey, yemek yedirmek ve tanıdığına ve tanımadığına selam vermektir.*"[355] Buhârî *Sahîh*'inde Ammar'ın şöyle dediğini nakletmiştir: "*Şu üç şeyi şahsında bir araya getiren, imanını da mükemmelleştirmiş olur: Nefsine karşı olsa da insafı elden bırakmamak, herkese selam vermek ve muhtaç iken başkasına vermek.*"[356]

Müslim'in rivâyetine göre Allah Resûlü çocukların yanından geçtiğinde onlara selam verirdi.[357] Tirmizî'nin rivâyetinde ise, Resûlullah bir gün bir grup kadının yanından geçerken, onlara eliyle işaret ederek selam vermiştir.[358] *Sahîh-i Buhârî*'de ve diğerlerinde rivâyet edildiğine göre, küçüğün büyüğe; yürüyenin oturana;

---

355 Buhârî, "İmân", 6, 20; "İsti'zân", 9, 19; Müslim, "İmân", 63. [Ayrıca bk. Ebû Dâvûd, "Edeb", 131; Nesâî, "İmân", 12; İbn Mâce, "Et'ime", 1; İbn Hanbel, II, 169].

356 Buhârî, "İmân", 20.

357 Müslim, "Selâm", 15. [Ayrıca bk. Buhârî, "İsti'zân", 15; Ebû Dâvûd, "Edeb", 136; Tirmizî, "İsti'zân", 8; İbn Mâce, "Edeb", 14; Dârimî, "İsti'zân", 8].

358 Tirmizî, "İsti'zân", 9.

binitlinin yürüyene ve azınlığın çoğunluğa selam vermesi gerekir.[359]

Allah Elçisi'nin adetlerinden biri, bir topluluğun yanına geldiğinde ve onların yanından ayrılırken selam vermesiydi. O şöyle buyurmuştur: "*Sizden biri oturduğunda da kalktığında da selam versin; çünkü ilk selam ikincisinden (sevap yönünden) daha üstün değildir.*"[360] Yine o şöyle buyurmuştur: "*Kim selam vermeden önce soru sormaya başlarsa ona cevap vermeyiniz.*"

Hz. Peygamber'in sünneti, selam verdiğinde; *esselâmü aleyküm ve rahmetullahi ve berekâtüh* diye selam vermesiydi. Enes, Câbir ve başkalarının rivâyet ettiği gibi, selamı eliyle, başıyla ve namaz dışında parmağıyla almazdı.

Selam alırken "vav" ile ve "selam" lafzından önce "aleyke" diyerek **"Ve aleykesselâm"** şeklinde alırdı. Doğru olan da budur.

---

[359] Buhârî, "İsti'zân", 4, 5, 6, 7; Müslim, "Selâm", 1; "Edeb", 46; Ebû Dâvûd, "İsti'zân", 6; "Edeb", 134; Tirmizî, "İsti'zân", 14; Dârimî, "İsti'zân", 6; *Muvatta,* "Selâm", 1; İbn Hanbel, II, 314, 325, 510; III, 444; VI, 19, 20.

[360] Tirmizî, "İsti'zân", 1

Allah Resûlü'nün müslümanlarla müşriklerin karışık olduğu bir meclise uğradığında onlara selam verdiği sabittir.

Sünen sahiplerinin zikrettiğine göre O'nun âdetlerinden biri, bir kişi kendisine bir başkasının selamını getirdiğinde, hem onun hem de selamını getirdiği kişinin selamını almasıydı.[361]

Allah Resûlü'nün bir sünneti de, günah işleyen kişiye tövbe edinceye kadar ne selam verir ne de selamını alırdı. Nitekim Ka'b b. Mâlik ve iki arkadaşını terk etti; Zeyneb'e: "Devesi hastalanınca Safiyye'ye yardım et!" deyince Zeyneb: "Ben bu yahudi kadınına mı yardım edeceğim? demesi üzerini ondan iki buçuk ay ayrı kaldı. Her iki rivâyeti de Ebû Dâvûd nakletmiştir.[362]

30. Hz. Peygamber'in Aksırma İle İlgili Uygulamaları

Ebû Dâvûd'un Ebû Hureyre'den rivâyet ettiğine göre, Allah Resûlü, aksırdığında elini veya elbisesini ağzına kor, sesini azaltır veya

361

362 Ebû Dâvûd, "Sünnet", 3; İbn Hanbel, VI, 131, 132, 261, 338.

onunla sesini kısardı.[363] Tirmizî, buna "sahih hadis" demiştir.[364] Hz. Peygamber'den rivâyet edildiğine göre: "*Şiddetli esneme ve aksırma şeytandandır. Allah, bunlardan hoşlanmaz.*" buyurmuştur.

Müslim'in sahih olarak rivâyet ettiğine göre, Hz. Peygamber huzurunda bir adam aksırdığında ona, "*Yerhamükallah*" diye dua etti. Sonra bir kez daha aksırdı; bunun üzerine Resûlullah: "*Adam nezle olmuştur.*"[365] buyurdu.

Allah Resûlü'nün şöyle buyurduğu sabittir: "*Allah Teâlâ aksırmaktan hoşlanır; esnemekten ise hoşlanmaz. Sizden biri aksırıp da* ***"Elhamdülillah"*** *dediğinde, o hamdi işiten her müslümana* ***"Yerhamükallah"*** *demesi bir haktır. Esnemeğe gelince, o ancak şeytandandır. Bu nedenle sizden biri esneyeceği zaman gücü yettiğince onu engellemeye çalışsın; zira sizden biri esnediğinde şeytan ona güler.*" Bu hadisi Buhârî rivâyet etmiştir.[366] Yine Buhârî'de Hz.

---

363 Ebû Dâvûd, "Edeb", 90.

364 Tirmizî, "Edeb", 6.

365 Müslim, "Zühd", 55. [Ayrıca bk. Ebû Dâvûd, "Edeb", 92; Tirmizî, "Edeb", 5; Nesâî, "İsti'zân", 32; Dârimî, "İsti'zân", 32; İbn Mâce, "Edeb", 20; İbn Hanbel, IV, 46, 50.]

366 Buhârî, "Edeb", 125, 128. [Ayrıca bk. Tirmizî, "Edeb", 7; İbn Hanbel,

Peygamber'in: "*Sizden biri aksırdığında* ***"Elhamdülillah"*** *desin. Kardeşi ona* ***"Yerhamükallah"*** *desin. Aksıran da tekrar ona* ***"Yehdîkumullah ve yuslih bâleküm"*** *desin.*" buyurduğu rivâyet edilmiştir.[367]

Müslim'in *Sahîh*'inde Hz. Peygamber'in şöyle buyurduğu rivâyet edilmiştir: "*Bir müslümanın diğer bir müslüman üzerinde altı hakkı vardır: Karşılaştığında ona selam ver; davet ettiğinde icabet et; nasihat istediğinde nasihat et; aksırıp hamd ettiğinde 'yerhamükallah' diyerek hayır duada bulun; hastalandığında ziyaret et; öldüğü zaman cenazesinin ardından git.*"[368]

31. Hz. Peygamber'in Eve Girerken İzin İsteme İle İlgili Uygulamaları

Allah Resûlü, bir evin kapısına geldiği zaman yüzünü kapıya doğru yönlendirmezdi. Fakat kapının sağ ya da sol tarafına durur ve: "*Esselâmü aleyküm. Esselâmü aleyküm*" derdi. Hz. Peygamber'in: "*(Eve girmek için) izin isteme*

II, 265, 428, 517].

[367] Buhârî, "Edeb", 126. [Ayrıca bk. Tirmizî, "Edeb", 3; İbn Mâce, "Edeb", 20; İbn Hanbel, I, 120, 122].

[368] Müslim, "Selâm", 6; İbn Hanbel, II, 68.

üç kezdir. Eğer izin verilirse ne âlâ; aksi halde dön!"[369] buyurduğu sahih olarak rivâyet edilmiştir. Yine O'ndan sahih olarak rivâyet edildiğine göre O, odasının bir deliğinden kendisine bakan kişinin gözünü çıkarmayı istemiştir ve şöyle buyurmuştur: "*İzin isteme göz için emredilmiştir.*" [370]

Allah Resûlü'nden sahih olarak rivâyet edildiğine göre: "*Şayet bir kişi, izinsiz olarak sana muttali olsa/evinin içine baksa sen de ona çakıl taşı atıp gözünü çıkarmış olsan, senin için hiçbir günah olmaz!*"[371] buyurmuştur. O şöyle buyurmuştur: "*Kim, izinleri olmaksızın bir topluluğun/ailenin evine bakar da onlar da bakan kişinin gözünü çıkarırsa, bundan dolayı ne diyet ne de kısas gerekir!*"[372]

---

[369] *Muvatta,* "İsti'zân", 2, 3. [Ayrıca bk. Buhârî, "İsti'zân", 13; Müslim, "Âdâb", 32, 34, 35, 37; Ebû Dâvûd, "Edeb", 127, 130; Tirmizî, "İsti'zân", 3; İbn Mâce, "Edeb", 17; Dârimî, "İsti'zân", 1, 2, 3; İbn Hanbel, III, 6].

[370] Buhârî, "İsti'zân", 11; Müslim, "Âdâb", 41; Tirmizî, "İsti'zân", 17; İbn Hanbel, V, 330, 335.

[371] Buhârî, "Diyât", 15, 23; Müslim, "Âdâb", 44; Nesâî, "Kasâme", 48; İbn Hanbel, II, 243.

[372] Ebû Dâvûd, "Edeb", 127; Nesâî, "Kasâme", 47.

Bir kişi Allah Resûlü'nün huzuruna çıkmak için izin isteyince ona: *"Esselamü aleyküm. Girebilir miyim? de!"* [373] buyurdu.

Hz. Peygamber'in girmek için izin isteyince "Sen kimsin?" denildiğinde, "falan oğlu falan" diyerek künyesini veya lakabını söylemesi O'nun

---

[373] Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: *"Ey inananlar! Kendi evlerinizden başka evlere, geldiğinizi fark ettirmedikçe ve ev halkına da selam vermedikçe girmeyin! Bu, hatırda tutmanız bakımından sizin için daha iyidir. Bununla birlikte orada hiç kimseyi bulamayacak olursanız, girmenize izin verilmedikçe girmeyin; eğer size: 'Geri dönün!' denilecek olursa, o takdirde dönün! Bu, sizin için daha nezih bir davranış biçimidir. Allah şüphesiz yapmakta olduklarınızı en iyi bilendir. İçlerinde size ait eşyalar bulunduğu, oturulmayan evlere girmenizde herhangi bir sakınca yoktur. Allah açığa vurduklarınızı da gizlediklerinizi de bilmektedir."* [en-Nûr 24/27-29].

Bazı câhiller, bizim millî âdetlerimizden olmasına rağmen izin istemenin Avrupalıların icatlarından olduğunu zannediyor. Bizim çocuklarımız Avrupalıların âdetlerine göre eğitilip kendi ümmetlerinin din ve âdetlerini unuttuklarına göre onlar, görgü kurallarının kaynağının Avrupalılar olduğunu zannederek onlara saygı göstermekte ve kendi ümmetlerini hakîr görmektedirler. Bu, düşüncelerin pratiklerin etkisinde kalmasından dolayı yabancıları güçlendirmekte ve ümmetimizi de zayıflatmaktadır. Bunun için ümmetin çocuklarının, bu ümmetin okullarında kendi görgü kurallarımıza ve ahlâkımıza uygun bir şekilde eğitecek eğitimciler tarafından eğitilmesi ve öğrendikleri tüm bilgilerin kendi dilleri ile ve yapılarına uygun bir tarzda öğretilmesi gerekir. Ta ki ümmetin içinden yetişen kimse, onun dini üzere büyüsün, onun yapısıyla karakter kazansın ve de aslının aynısı gibi olup onun iyiliği için çalışsın ve onun varlığını müdafaa etsin. Ah! Şayet eğitim ve öğretimimiz dinimizin emrettiği bu sisteme göre olsaydı, bu şekilde geri kalmaz ve en yüce değerimiz olan bağımsızlığımızı ve hürriyetimizi kaybetmezdik. "*Şüphesiz bunda basiret sahipleri için bir ibret vardır.*" [Âl-i İmrân 3/13].

adeti idi.

32. Hz. Peygamber'in Öğrettiği Nikah Duaları

Rivâyet edildiğine göre Hz. Peygamber ashabına nikah sırasında şu hutbeyi/duayı öğretmiştir: **"Elhamdülillahi nahmedühû ve nesteînühû ve nesteğfiruhû ve ne'ûzu billahi min şürûri enfüsinâ ve seyyiâti a'mâlinâ men yehdillahü felâ mudille leh ve men yudlil felâ hâdiye leh. Ve eşhedü enlâ ilâhe illallahü ve eşhedü enne Muhammeden abdühû ve rasûlüh.** Yani, *hamd Allah'a mahsustur. O'na hamd eder, O'ndan yardım diler, O'nun bağışlamasını isteriz. Nefislerimizin ve kötü amellerimizin şerrinden Allah'a sığınırız. Allah'ın hidâyet ettiğini kimse saptıramaz; Allah'ın saptırdığını da kimse hidayete erdiremez. Allah'tan başka hiçbir ilahın olmadığına şahitlik ederim. Hz. Muhammed'in O'nun kulu ve elçisi olduğuna da şahitlik ederim.*" Daha sonra şu üç âyeti okurdu: *"Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten nasıl sakınmak gerekiyorsa öylece sakının ve siz ancak müslümanlar olarak ölün"*[374] *"Ey insanlar!*

[374] Âl-i İmrân 3/102.

Sizi bir tek nefisten yaratan ve ondan da eşini yaratan; ikisinden birçok erkek ve kadın (meydana getirip) yayan Rabbinize karşı gelmekten sakının. Kendisi adına birbirinizden dilekte bulunduğunuz Allah'a karşı gelmekten ve akrabalık bağlarını koparmaktan sakının. Şüphesiz Allah sizi gözetlemektedir."[375] *"Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakının ve doğru söz söyleyin ki Allah sizin işlerinizi düzeltsin ve günahlarınızı bağışlasın. Kim Allah'a ve Resûlü'ne itaat ederse, muhakkak büyük bir başarıya ulaşmıştır."*[376]

Şu'be diyor ki, Ebû İshâk'a: Bu nikah hutbesi mi yoksa başka bir hususta okunacak bir hutbe mi? diye sorduğumda: Her ihtiyaç için okunur, dedi.

Allah Resûlü şöyle buyurmaktadır: *"Sizden biri, bir kadın veya bir hizmetçi veyahut bir hayvan aldığında, onun alnından tutsun, Allah'ın bereketler ihsan etmesi için dua etsin, Allah'ın adını ansın ve şöyle desin:* ***"Allahümme innî es'elüke hayrahâ ve hayra mâ cübilet aleyhi ve eûzü bike min şerrihâ ve şerri mâ cübilet***

[375] en-Nisâ 4/1.

[376] el-Ahzâb 33/70-71.

aleyhi.[377] *(Yani,) Allah'ım! Hem bunun hem de huyunun hayırlı olmasını Senden istiyorum. Yine hem bunun hem de huyunun kötülüklerinden Sana sığınırım.*"

Hz. Peygamber, evlenen bir kişiyi tebrik edeceği zaman: "*Allah mübârek etsin, seni mutlu eylesin ve ikinizin arasını hayırla birleştirsin.*" şeklinde hayır duada bulunurdu.[378]

Allah Resûlü: "*Sizden biriniz ailesinin yanına yaklaşacağı zaman:* ***'Bismillahi, Allahümme cennibne'ş-şeytâne ve cennibi'ş-şeytâne mâ razeqtenâ'***[379] *(yani,) Allah'ın ismiyle başlarım. Allah'ım! Bizi şeytandan, şeytanı da bize vereceğin zürriyetten uzaklaştır!' derse, bu durumda eğer aralarında bir çocuk olması takdir edilmişse, şeytan ona asla zarar veremez.*" buyurmuştur.

---

377 Ebû Dâvûd, "Nikâh", 45; İbn Mâce, "Ticârât", 47; "Nikâh", 27.

378 Ebû Dâvûd, "Nikâh", 36; Tirmizî, "Nikâh", 7; İbn Mâce, "Ezân", 2; "Nikâh", 23; Dârimî, "Nikâh", 6.

379 Buhârî, "Bed'ü'l-Halk", 11; "Vüdû", 8; "Nikâh", 66; "Deavât", 55; "Tevhîd", 13; Müslim, "Talâk", 6; Ebû Dâvûd, "Nikâh", 45; Tirmizî, "Nikâh", 6; İbn Mâce, "Nikâh", 27; Dârimî, "Nikâh", 29; İbn Hanbel, I, 217, 220.

33. Hz. Peygamber'in Hoşlandığı veya Hoşlanmadığı Hususlar İle İlgili Uygulamaları

Enes'ten rivâyet edildiğine göre Hz. Peygamber: "Allah Teâlâ bir kuluna eş/hanım, mal veya çocuk nimeti ihsan eder de, o kişi de: ***'mâşâllah lâ quvvete illâ billah'*** *yani, bu Allah'ın dilediği ve ihsan ettiğidir. Allah'ın güç ve kuvvetinden başka hiçbir kuvvet yoktur, demelidir. Aksi halde ölüm dışında âfet görür."*[380] buyurmuştur. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: *"Bağına girdiğinde 'Mâşâllah! Kuvvet yalnız Allah'ındır.' deseydin ya!."*[381]

Allah Resûlü'nün: "*Salih rüya Allah'tan; kötü rüya ise şeytandandır. Kim hoşlanmadığı bir rüya görürse, sol tarafına üç kez tükürür gibi tuh desin; şeytandan Allah'a sığınsın; bu rüyayı hiç kimseye de anlatmasın. Kim de güzel bir rüya görürse sevinsin ve sadece sevdiği kişilere anlatsın.*"[382] buyurduğu sahih olarak rivâyet edilmiştir.

---

380 İbn Mâce, "Edeb", 55; İbn Hanbel, II, 403.

381 el-Kehf 18/39.

382 Müslim, "Rü'yâ", 3.

V

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

CİHÂD VE SAVAŞ

A. Cihâd

Cihâd dört basamaktır: **1)** Nefisle, **2)** şeytanla, **3)** kâfirlerle ve **4)** münâfıklarla.

1) Nefisle cihâd dört şekilde yapılır:

a) Gerek dünyada, gerekse âhirette nefsin mutluluğunun ancak kendisiyle olacağı doğru yolu ve hak dini öğrenme konusunda nefisle cihâd etmektir.

b) Bu doğru yolu ve hak dini öğrendikten sonra onun gereğince davranma konusunda nefisle cihâd etmektir.

c) İnsanları bu dine davet etme ve bilmeyenlere onu öğretme konusunda nefisle cihâd etmektir. Aksi halde insan, Allah'ın indirdiği açıklamaları ve hidayeti gizleyen kimseler durumuna düşer. Bu durumda ilmi ona fayda

vermediği gibi, onu Allah'ın azabından da kurtaramaz.

d) Allah'a davetin zorluklarına ve insanların eziyetlerine karşı sabretme konusunda nefisle cihâd etmektir. Bu dört türü tamamlayan kişi rabbanîlerden, yani gönlünü Allah'a vermiş kişilerden olur.

2) Şeytanla cihâd iki şekilde yapılır:

a) Şeytanın insanın içine atıp imanı felakete götürecek şüphe ve kuşkuları bertaraf etme konusunda şeytanla cihâd etmektir.

b) İnsanın içine attığı bozuk iradeleri ve tutkuları defetme konusunda şeytanla cihâd etmektir. Birinci şekil cihâddan sonra yakîn (kesin bilgi, inanç); ikincisinin sonunda ise sabır meydana gelir./İkincisi sabırdan sonra oluşur. Nitekim Allah Teâlâ: "*Sabredip âyetlerimize kesin olarak inandıkları zaman içlerinden emrimizle doğru yola ileten önderler çıkardık.*"[383] buyurarak din önderliğine ancak sabır ve kesin inançla ulaşılabileceğini haber vermektedir. Çünkü sabır, tutkuları ve bozuk iradeleri, kesin inanç ise kuşku ve şüpheleri bertaraf eder.

---

[383] es-Secde 32/24.

3) Kâfirlerle ve münâfıklarla cihâdın dört çeşidi vardır:

a) Kalple,

b) Dille,

c) Malla,

d) Canla cihâd. Gazâya çıkmadan ve içinden gazâya çıkmayı düşünmeden ölen kimse münafıklığın bir şubesi/sınıfı üzerine ölmüş olur. Cihâd ancak hicretle, hicret ve cihâd da ancak imanla tamamlanır.

Allah Teâlâ'nın rahmetini umanlar bu üç hususu yerine getirenlerdir. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "*İman edenler, hicret edenler ve Allah yolunda cihâd edenler, işte bunlar Allah'ın rahmetini umarlar. Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.*"[384]

Herkese her zaman iki hicret farzdır:

1) Tevhîd, ihlâs, Allah'a yönelme (inâbe), tevekkül, korku, ümit, sevgi ve tövbe ile Allah'a hicret.

---

[384] el-Bakara 2/218.

2) Emrine uymak ve boyun eğmek, haberini başkalarının haberine tercih etmek suretiyle Allah Resûlü'ne hicret etmek. Kimin hicreti Allah ve Resûlü'ne ise onun hicreti Allah ve Resûlü'nedir. Kimin hicreti elde edeceği dünyalık bir şeye yahut evlenmek istediği bir kadına ise onun hicreti, hicret etmiş olduğu şeyedir.

Allah'ın zatı konusunda kişinin nefsiyle ve şeytanıyla cihâd etmesi farz kılınmıştır. Bütün bunlar farz-ı ayındır. Bu konularda hiç kimse, başkası adına bir şey yapamaz.

Kâfirlerle ve münafıklarla cihâda gelince, maksat yerine getirilince, ümmetin bir kısmının bu işi yapması yeterli olabilir. Allah katında insanların en mükemmeli cihâdın bütün türlerini/basamaklarını yerine getirendir. İnsanların Allah katındaki dereceleri, cihâd türlerinde gösterdikleri ayrılığa göre farklılık gösterir.

İşte bundan dolayı, Allah katında en mükemmel ve en üstün insan, nebilerin ve resullerin sonuncusu Hz. Muhammed'dir; zira o, cihâdın bütün türlerini tamamlamıştır. O,

peygamber olarak gönderilmesinden vefatına kadar geçen süreçte Allah yolunda gerektiği şekilde cihâd etmiştir. *"Ey örtüsüne bürünen (Peygamber)! Kalk da (insanları) uyar."*[385] âyetleri kendisine geldiği zaman Allah'ın zâtı konusunda en mükemmel bir şekilde girişimde bulundu, gece-gündüz, gizli-açık insanları Allah'a (kulluğa) davet etti. *"Şimdi sana emredileni açıkça ortaya koy."*[386] âyeti inince, hiçbir kınayanın kınamasından çekinmeden kendisine emredilenleri açıkça ortaya koydu. Kavmine açıktan davette bulunup onları, tanrılarını terk etmeye ve (eski) dinlerini ayıplamaya çağırınca gerek ona gerekse çağrısına icabet eden müslümanlara eziyetlerini artırdılar. Bu, Allah'ın yaratıkları arasındaki adetidir. Nitekim Allah Teâla: *"Sana ancak, senden önceki peygamberlere söylenenler söylenmektedir."*[387] ve *"İşte böyle! Onlardan öncekilere herhangi bir peygamber gelince mutlaka 'O bir sihirbazdır' veya 'o bir delidir' derlerdi. Öncekiler sonrakilere böyle mi tavsiye ettiler (ki hep aynı şeyi söylüyorlar)?! Hayır,*

---

[385] el-Müddessir 74/1-2.

[386] el-Hicr 15/94.

[387] Fussilet 41/43.

bunlar azgın bir topluluktur."[388] buyurmaktadır. İşte bu nedenlerden ötürü Allah Teâlâ hem peygamberini ve hem de ona tabiî olanları:

"Yoksa siz, sizden öncekilerin başına gelenler, sizin de başınıza gelmeden cennete gireceğinizi mi sandınız? Peygamber ve onunla beraber inananlar, 'Allah'ın yardımı ne zaman?' diyecek kadar darlığa ve zorluğa uğramışlar ve sarsılmışlardı. İyi bilin ki Allah'ın yardımı pek yakındır."[389] ve *"Elif Lâm Mîm. İnsanlar 'inandık' demekle imtihan edilmeden bırakılacaklarını mı zannederler? (…) Allah, elbette kendisine iman edenleri de bilir ve elbette münafıkları da bilir."*[390]

âyetleriyle teselli etmiştir. Allah'ın (peygamberine) yaptığı bir yardım ki, (Medine'nin iki Arap kabilesi) Evs ve Hazreç, Medine yahudilerinden "Bu zamanda bir peygamber gönderilecektir; biz ona tâbiî olacağız, Âd ve İrem kavimlerinin öldürüldüğü gibi, onunla birlik olup sizin kökünüzü kazıyacağız." sözünü işitir dururlardı. Yahudiler

388 ez-Zâriyât 51/52-53.

389 el-Bakara 2/214.

390 el-Ankebût 29/1-11.

gibi değil, Arapların yaptığı gibi ensâr da Kabe'de hac yaparlardı. Ensâr, Hz. Peygamber'in insanları Allah'a davet ettiğini görünce onun hallerini ve söylemlerini iyiden iyiye düşündüler ve birbirlerine: "Ey kavim! Vallahi biliyorsunuz ki, bu, Medine yahudilerinin kendisiyle sizi korkuttukları peygamberdir. Ona inanmada yahudiler bizi geçmesin." dediler. Bunun üzerine hepsi o peygambere yardım edeceklerine dair yemin ettiler. Allah Teâlâ'nın: "*Onlara karşı bu Kur'an'la büyük bir mücadele ver.*"[391] buyurduğu gibi, Hz. Peygamber Mekkelilerle Kur'an'la mücadele ederek Mekke'de on üç yıl kaldıktan sonra ensârın yanına (Medine'ye) hicret etti.[392]

---

[391] el-Furkân 25/52.

[392] **Cihâd,** Kur'an ile yapılıyordu; çünkü dinin amacı insanları iradeleriyle faydalı olan işlere çekmektir. Bu da ancak akılların kabul edeceği, nefsin tatmin olacağı delil ve öğütlerle olur. Dinin amacı insanları bir inanca zorlamak ve mecbur etmek değildir; çünkü inanca zorlamada ikna etme yoktur ve o kendisinden beklenen sonucu vermez. Bu sebeple Allah şöyle buyurmaktadır: "*Dinde zorlama yoktur; çünkü doğru ile eğri birbirinden iyice ayrılmıştır.*" [el-Bakara 2/256]. "*Sen ancak bir hatırlatıcısın. Sen onların üzerinde bir zorba değilsin!*" [el-Ğâşiye 88/21-22]. "*Sen onların üzerinde bir zorba değilsin. O halde sen, Benim tehdidimden korkanlara Kur'an ile öğüt ver!*" [Kâf 50/45]. "*Rabbinin yoluna hikmetle ve güzel öğütle çağır.*" [en-Nahl 16/125]. Kılıç ile ve savaş gücü ile cihâd ise daveti himaye etme ve ümmeti ve memleketi savunmak için meşru kılınmıştır. Yoksa bilindiği üzere insanları inanca

Hz. Peygamber, muhacirlerle ensâr arasında kardeşlik sözleşmesi kurdu, Medine'deki yahudilerle sulh/barış antlaşması yaptı. Bu yahudiler üç kabileden oluşmaktaydı: Kaynuka-

---

zorlamak ve saldırmayanlara saldırmak için meşru kılınmamıştır. Allah şöyle buyurmaktadır: "*Kendilerine karşı savaş açılanlara, zulme uğramalarından dolayı, (savaşma) izni verilmiştir. Allah, kuşkusuz, onlara, sadece 'Rabbimiz Allah'tır.' demelerinden dolayı haksız yere yurtlarından çıkarılanlara yardım etmeğe gücü yetendir. Eğer Allah insanlardan bir kısmının (baskılarına ve zulümlerine karşı) diğer bir kısmını korumasaydı, içlerinde Allah'ın adının çokça anıldığı manastırlar, kiliseler, havralar ve mescidler kesinlikle çoktan yerle bir edilirdi. Andolsun ki, Allah, kendine yardım edene mutlaka yardım edecektir; çünkü Allah, çok kuvvetli, çok güçlü olandır.*" [el-Hac 22/39-40]. "*Sizinle savaşanlarla siz de Allah yolunda savaşın, ama asla haddi aşmayın; çünkü Allah, haddi aşanları sevmez.*" [el-Bakara 2/190]. "*Fitne (zulüm ve baskı) bitinceye ve din sadece Allah'ın oluncaya kadar onlarla savaşın! Eğer (savaşa) son verecek olurlarsa, (iyi bilin ki), düşmanca tavır ancak zâlimlere karşı gösterilir.*" [el-Bakara 2/193]. "*O halde kim size saldırırsa, siz de ona size saldırdığı ölçüde saldırın! Allah'a karşı gelmekten sakının ve Allah'ın kendisine karşı gelmekten sakınanlarla birlikte olduğunu bilin! (Malınızı) Allah yolunda harcayın, kendinizi kendi elinizle tehlikeye atmayın ve iyilik yapın; zira Allah iyilik yapanları sever.*" [el-Bakara 2/194-195]. Burada savaştan dolayı infak zikredilmiştir. Çünkü savaşan ordu ihtiyaçlarını gidermek ve yoluna devam edebilmesi için cömert bir şekilde kendisine harcamada bulunulmasına ihtiyaç duyar. Güçlü bir ordusu olmayan bir ümmet, her zaman için tehlike ve zayi olma ile karşı karşıyadır. Sömürgeci düşman güçler, ona göz diker ve fırsat bulduklarında onu yutarlar. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: "*(Ey inananlar!) Onlara karşı gücünüz yettiğince kuvvet ve savaş atları hazırlayın; çünkü, (böyle hareket etmekle), hem Allah'ın düşmanını hem de sizin düşmanınızı ve onların dışındaki sizin bilmediğiniz, ama Allah'ın ise (çok iyi) bildiği diğerlerini (size saldırmaları konusunda) korkutup caydırmış olursunuz. Allah yolunda ne harcarsanız harcayın, size karşılığı hiçbir zarara uğramadan tam olarak verilecektir.*" [el-Enfâl 8/60].

oğulları, Nadîroğulları ve Kurayzaoğulları. Allah Resûlü, kendisiyle onlar arasında bir belge yaz(dır)ıp imzaladı. Fakat onlar Hz. Peygamber'e ihanet ettiler, onunla savaştılar ve ona karşı Arap müşriklerine yardım ve yataklık ettiler. Kaynukaoğulları'na bir şey yapmadan onları bıraktı. Nadîroğulları'nı sürgün etti. *Haşr* sûresi bunlar hakkında indi. Kurayzaoğulları ile savaştı ve *Ahzâb* sûresi ise bunlar hakkında indi.

B. Hz. Peygamber'in Savaşları[393]

1. Bedir Savaşı

Allah Resûlü'ne, Ebû Süfyân eşliğinde

---

[393] Hz. Peygamber'in savaşları yaklaşık 27 tanedir. Tamamı, hicretten sonradır. Arap müşrikleriyle sadece kendisini yurdundan çıkardıkları için savaşmıştır. Onu yurdunda serbest bırakıp davetini yaymasına engel olmaktan vazgeçinceye kadar onlarla savaş halinde idi. Allah Teâlâ, o ve arkadaşları yurtlarından sürülüp sahip olduklarından uzaklaştırılıncaya kadar kendilerine savaş için izin vermemiştir. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "*Kendilerine karşı savaş açılanlara, zulme uğramalarından dolayı, (savaşma) izni verilmiştir. Allah, kuşkusuz, onlara, sadece 'Rabbimiz Allah'tır.' demelerinden dolayı haksız yere yurtlarından çıkarılanlara yardım etmeğe gücü yetendir.*" [el-Hac 22/39].

Resûlullah, düşmanlarla şahsına ait bir intikam veya mallarına olan aşırı tamahından dolayı değil, dini ve özgürlüğü müdafaa etmek için savaşmıştır. İnsan dinini açığa vurma, ümmeti ve memleketi için iyi işler yapma noktasında özgür değilse onun izzetli bir şekilde ölmesi zelil bir şekilde yaşamasından daha hayırlıdır.

Savaş sistemi ve araçları zamanın değişmesiyle değişir, icat ve teknolojinin gelişmesiyle yenilenebilir. Bu, dinin temel esas ve genel kaidelerini belirlediği hususlardandır. Allah şöyle buyurmaktadır: "*(Ey inananlar!) Onlara karşı gücünüz yettiğince kuvvet hazırlayın.*" [el-Enfâl 8/60]. "*Onlar size dürüst davrandıkları sürece, siz de onlara dürüst davranın.*" [et-Tövbe 9/7]. "*Eğer onlar barışa yanaşırlarsa, sen de ona yanaş.*" [el-Enfâl 8/61]. "*Bir topluluğun anlaşmaya ihanet etmesinden korkacak olursan, sen de karşılıklı ilkesine göre, anlaşmayı bozduğunu onlara bildir.*" [el-Enfâl 8/58]. "*Şüphesiz Allah, kendi yolunda, duvarları birbirine kenetlenmiş bir bina gibi, saf bağlayarak savaşanları sever.*" [es-Saf 61/4]. "*Bir topluluğa olan kininiz, sizi adaletsizliğe itmesin. Adil olun, bu Allah'a karşı gelmekten sakınmaya daha uygundur. Allah'a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz Allah yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır.*" [el-Mâide 5/8].

Bu ve bunların dışında zikretmediğimiz esaslar, Hz. Peygamber'in savaşlarında yaşanmış ahlâkî ve siyasî kurallardır.

Şam'dan gelmekte olan Kureyş'e ait kervanın haberi ulaştı. Bu kervan, Mekke'den çıktığında aramaya gittikleri kervandı. Kervandakiler kırk kişi kadardı ve kervanda Kureyş'e ait pek çok mal vardı. Hz. Peygamber, bir kısım sahabeyi kervanı vurmak için görevlendirdi. O, yanlarında sadece iki atla birlikte, üç yüz on küsur adamın başında yola çıktı.

Yanlarında yetmiş develeri vardı, iki veya üç kişi bir deveye nöbetleşe biniyordu. Safrâ'ya yaklaştığında Besîs b. Amr el-Cühenî ile Adiy b. er-Re'bâ'yı kervanın durumunu gözetleyip araştırmaları için gönderdi.

Ebû Süfyân ise, Resûlullah'ın kendisine doğru geldiğini öğrenince Damdam b. Amr Ğıfârî'yi ücretle kiralayarak, kendisini Hz. Muhammed'den ve ashabından korumaları için Kureyş'ten kervana adam toplamak suretiyle yardım istemek için Mekke'ye gönderdi. Yardım talebi Mekkelilere ulaştığında aceleyle ayaklandılar ve hep birden savaş için yola koyuldular. Ebû Leheb dışında ileri gelenlerinden hiç kimse geri kalmamıştı. O da alacaklı olduğu bir adamı kendi yerine bedel tutmuştu. Çevrelerindeki Arap kabilelerinden de adam

topladılar. Geride Adiyoğulları'ndan başka Kureyş'in kollarından başka hiçbiri kalmadı. Memleketlerinden Allah'ın buyurduğu gibi çıktılar: "*Şımarıp böbürlenmek, insanlara gösteriş yapmak ve (insanları) Allah yolundan alıkoymak için yurtlarından çıkanlar gibi olmayın.*"[394]

Kureyş'in geldiğini haber alan Resûlullah, ashabıyla istişâre etti.[395] Muhacirler konuştular ve güzel şeyler söylediler. Sonra onlarla ikinci kez istişâre etti, muhacirler yine konuştular ve güzel şeyler söylediler. Sonra onlarla üçüncü kez istişâre etti. Ensâr, Allah Resûlü'nün kendilerinin görüşünü almak istediğini anladı. Sa'd b. Muâz davrandı kalktı ve şöyle dedi: "Ey Allah'ın Resûlü! Sanki bize üstü kapalı bir şeyler söyler gibisin."

Hz. Peygamber, gerçekten de onları kastediyordu; zira ensâr, Resûlullah'a onu kendi şehirlerinde başına gelecek kötülüklerden korumak üzere biat etmişlerdi. Savaşa çıkmaya niyetlendiğinde Hz. Peygamber, ne düşündüklerini öğrenmek için onlarla istişâre

---

[394] el-Enfâl 8/47.

[395] Hz. Peygamber, "*(Yapacağın) işlerde onlarla istişâre et.*" [Âl-i İmrân 3/159] ve "*İşlerini birbirlerine danışarak yaparlar.*" [eş-Şûrâ 42/38] âyetleriyle amel ederek kamuya ait bütün işlerde ashabıyla istişare ederdi.

etmişti. Sa'd sözlerine şöyle devam etti: Belki de sen, ensârın sana, ancak kendi şehirlerinde yardım etmekle yükümlü oldukları görüşünde olmalarından korkuyorsun. Ben ensâr adına konuşuyorum ve onlar adına cevap veriyorum: İstediğin yere git, istediğin kişiyle ilişki kur, istediğin kişiyle ilişkini kes, mallarımızdan dilediğini al, dilediğini ver, bizden aldığın, bize bıraktığından bize göre daha sevimlidir. Emrettiğin bir hususta bizim işimiz sana tâbî olmaktır. Vallahi, Berkü'l-Ğamedân'a kadar gitsen bile seninle birlikte geleceğiz. Vallahi, bizden şu denize dalmamızı istesen, seninle birlikte dalarız.

Mikdâd, Allah Resûlü'ne, Hz. Musa'nın kavminin Hz. Musa'ya: "*Sen ve Rabbin gidin (onlarla) savaşın. Biz burada oturacağız.*"[396]

---

[396] el-Mâide 5/24. Hz. Musa'nın kavmi korkak olduğu, Mısır firavunlarının egemenliği altında zillet ve kölelik içinde büyüdükleri için böyle söylediler. Onlarda vatan sevgisi ile ilgili duygular ölmüş, irade, kahramanlık ve savunma ruhu yok olmuştu. Hz. Musa onları Mısır'dan kurtarıp Şam bölgesindeki yurtlarına getirince onlara şöyle dedi: "*Ey kavmim! Allah'ın size yazdığı kutsal toprağa girin. Sakın ardınıza dönmeyin. Yoksa ziyana uğrayanlardan olursunuz. Dediler ki: 'Ey Musa! O (dediğin) topraklarda gayet güçlü, zorba bir topluluk var . Onlar oradan çıkmadıkça biz oraya asla giremeyiz. Eğer oradan çıkarlarsa biz de gireriz.*" [el-Mâide 5/21-22]. Onlar topraklarını işgal eden zorbaların güç kullanılmaksızın kendiliklerinden çıkacaklarını zannettiler… Onlar

dedikleri gibi demeyeceğiz; aksine biz senin sağında, solunda, önünde ve arkanda savaşacağız, dedi. Bunun üzerine Resûlullah'ın yüzü güldü ve ashabından duyduğu sözlerle sevindi ve: "*Yürüyünüz ve müjdeleyiniz; zira Allah bana iki topluluktan birini vaat etti. Şüphesiz ben Kureyşlilerin nerede öleceklerini görüyorum.*" dedi.[397]

---

işgalin kanser hastalığı gibi olduğunu cisimde yer bulunca ameliyat olmaksızın ve cismin bazı parçaları kesilmeksizin tedavi olmayacağını bilmediler. Ne yazık ki ona iyice sirayet edip yayılınca ancak ölümüyle ondan ayrılır.

"*Korkanların içinden Allah'ın kendilerine nimet verdiği iki adam şöyle demişti: 'Onların üzerine kapıdan girin. Oraya girdiniz mi artık siz kuşkusuz galiplersiniz. Eğer inanıyorsanız yalnızca Allah'a güvenin. Dediler ki: 'Ey Musa! Onlar orada bulundukça biz oraya asla girmeyeceğiz. Sen ve Rabbin gidin onlarla savaşın. Biz burada oturacağız.' Musa, 'Ey Rabbim! Ben ancak kendime ve kardeşime söz geçirebilirim. Artık bizimle, o yoldan çıkmışların arasını ayır.' dedi. Allah şöyle dedi: 'O halde orası onlara kırk yıl haram kılınmıştır. Bu süre içinde yeryüzünde şaşkın şaşkın dönüp dolaşacaklar. Artık böyle yoldan çıkmış topluluğa üzülme!*" [el-Mâide 5/23-25]

Yani Allah Teâlâ, bu korkak neslin yok olup onlardan sonra çölde, iradeyi öldüren zulümden uzak hür bir neslin yetişmesi, peygamberlerin ve adaleti emreden insanların arasında büyüyen, vatan sevgisiyle hayat bulan, izzet, kahramanlık ve girişimcilik ruhuyla yoğrulmuş bir neslin oluşması için onları çöle gönderdi.

[397] Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: "*Hani Allah, size iki topluluktan birinin sizin olacağını vaat etmişti; siz ise güçsüz olanın sizin olmasını istiyordunuz. Oysa Allah, sözleriyle hakkı egemen kılmak ve kâfirlerin de kökünü kesmek ister; ta ki, o günaha batmış olanlar, hoşlanmasa da hakkı egemen kılsın ve batılı ortadan kaldırsın.*" [el-Enfâl 8/7-8]. Ayette

Bu arada Ebû Süfyân hareket ederek deniz kıyısına varmıştı. Kendisinin kurtulduğunu ve kervanı da kurtardığını görünce, Kureyş'e: "Geri dönünüz; çünkü siz sadece kervanınızı kurtarmak için yola çıkmıştınız." diye mektup yazdı. Haber Kureyş'e Cuhfe'de bulundukları sırada ulaştı. Dönmeyi düşündüler, bunun üzerine Ebû Cehil: Vallahi, Bedir'e varıncaya kadar dönmeyiz. Orada otururuz, bizimle gelen Araplara yemek yediririz. Böylece bundan sonra Araplar bizden korkarlar, dedi.

Ahnes b. Şerîk, onlara dönmeyi teklif etti; karşı çıktılar. Ahnes ve Zühreoğulları geri döndüler. Zühreoğulları'ndan hiçbir kimse Bedir Savaşı'nda bulunmadı. Daha sonra Zühreoğulları Ahnes'in bu kararına çok sevindiler; Ahnes, onlar arasında itaat ve saygı görmeye devam etti. Hâşimoğulları da dönmek istediler, fakat Ebû Cehil onların bu isteklerine şiddetle karşı çıktı ve: Dönünceye kadar bizim bu birliğimizden

---

geçen "*et-tâifetân=iki grup*"tan biri, yanında savaş gücü bulunmayan ticaret kervanıdır. Diğeri ise, Ebû Süfyân'ın isteğiyle Mekke'den gelen savaşçılarıyla ve savaş teçhizatıyla savaşa hazır olan gruptur. Müslümanlar birinci grup için yola çıkmışlardı, diğerinin geleceğinden haberleri yoktu. Allah Teâlâ ise, hakkı ortaya koymak ve kafirlerin kökünü kazımak istedi.

ayrılmayın, dedi. Bunun üzerine hep birlikte ilerlediler.

Hz. Peygamber de ilerledi ve akşamüzeri Bedir kuyularına en yakın suyun kenarında konakladı ve: "Bana konuşlanacağım yer hakkında görüşlerinizi belirtin." dedi. Habbab b. Münzir: Ey Allah'ın Elçisi! Ben Bedir'i ve kuyularını bilirim. Eğer istersen, bizim bildiğimiz bol ve tatlı sulu kuyulara kadar gidelim, orada konuşlanalım ve oraya varmada düşmandan önce davranalım, sonra da onun dışındaki diğer kuyuları kapatalım, dedi.

Müşrikler de suya bir an önce varmak için süratle hareket ediyorlardı.

Hz. Peygamber, Hz. Ali, Sa'd ve Zübeyr'i haber getirmeleri için Bedir'e yolladı. Onlar da Kureyşli iki köle getirdiler. Resûlullah onlara:

-Kureyş nerededir? diye sordu. Onlar:

-Şu kum tepesinin arkasında.

-Kaç kişiler?

-Bilgimiz yok.

-Her gün kaç hayvan kesiyorlar?

-Bir gün on, bir gün dokuz. Hz. Peygamber:

-Öyleyse bunlar 900 ila 1000 kişi kadardır, dedi.[398]

Yüce Allah o gece, bir yağmur yağdırdı ki müşriklere iri taneli ve şiddetli bir şekilde yağıp onları ilerlemekten alıkoyarken; müslümanlar üzerine hafifçe yağdı. Allah bu yağmurla müslümanları temizledi, onlardan şeytanın pisliğini/vesvesesini giderdi, toprağı düzeltti, kumu sertleştirdi, ayaklar yere sağlam bastı, konuşlanacak yeri yayıp hazırladı ve gönüllerini birbirine bağladı.[399] Resûlullah ve ashabı suya daha önce kavuştular ve gece yarısı su kenarına indiler, havuzlar yaptılar. Sonra bu havuzların dışındaki kuyuları kapattılar.[400]

---

398 Allah Resûlü'nün "siyaseti ve feraseti" bölümüne bak.

399 Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: "*Şeytanın pisliğini üzerinizden atmak ve böylece sizi arındırmak, kalplerinizi pekiştirmek ve ayaklarınızı yere sağlam bastırmak için yağmur yağdırmıştı.*" [el-Enfâl 8/11].

400 Hz. Peygamber, İbn Münzir'in daha önce belirttiği görüşüyle amel etti. Hz. Peygamber, sahabesinin göremediğini görüyordu. Bazen de onların görüşüne uyarak kendi görüşünden vazgeçiyordu; çünkü vahyin belirlemediği bazı hususları sahabe Peygamber'den daha iyi kavrayabiliyordu.

Peygamber'in bu davranışında insanların görüşlerine baskı uygulayan ve görüş sahiplerinin görüşlerini küçümseyen başkanlar için bir ders vardır; çünkü baskı uygulayan pişman olur, istişare eden ise pişman olmaz.

Resûlullah ve ashabı havuz kenarında konuşlandılar. Hz. Peygamber için orada savaş alanını kontrol edebileceği bir tepe üzerinde gölgelik kuruldu. Resûlullah savaşın yapılacağı alana yürüdü ve: "*Burası falanın öleceği yer*", "*Şurası filanın öleceği yerdir, inşallah*" diye işaret etmeye başladı. Söz ettiklerinden hiçbiri O'nun işaret ettiği yerden ileri gidemedi.[401]

Müşrikler meydana çıkıp, iki taraf birbirini görünce Resûlullah şöyle buyurdu: "*Allah'ım! İşte Kureyşliler, kibirleriyle ve gururlarıyla geliyorlar. Sana meydan okuyarak ve Resûlünü yalanlayarak geliyorlar.*" Namaz kıldı ve ellerini kaldırıp Rabbinden zafer nasip etmesini dileyerek şöyle dua etti: "*Allah'ım! Bana vaat ettiklerini yerine getir. Allah'ım! Verdiğin sözü ve vadini yerine getirmeni istiyorum.*" Arkasında durmakta olan Hz. Ebû Bekir: Ey Allah'ın Resûlü! Müjdele artık. Allah'a yemin ederim ki Allah sana vaat ettiklerini mutlaka yerine getirecektir. Müslümanlar da Allah'tan zafer ve yardım istediler, O'na içtenlikle bağlandılar ve gönülden yalvardılar. Bunun üzerine Allah meleklerine

[401] Müslim, "Cihâd", 83; "Cennet", 86; Ebû Dâvûd, "Cihâd", 115: Nesâî, "Cenâiz", 117; İbn Hanbel, I, 26.

şöyle vahyetti: "*Ben sizinle beraberim. İman edenlere sebat verin. Ben kâfirlerin kalplerine korku salacağım.*"[402] Resûlüne de: "*Ben size ardı ardına bin melekle yardım ediyorum.*"[403] diye vahyetti. Ayetteki "*mürdifîn=ardı ardına*" kelimesindeki 'dal' harfi hem kesreli olarak ve hem de üstünlü olarak okunmuştur. Denildi ki: Melekler size tâbîdirler, anlamındadır. Yine denildi ki: Onlar bir kez gelmeyip, birbirini izleyerek peşi sıra gelirler, anlamındadır.

Resûlullah geceyi oradaki bir ağacın dibinde namaz kılarak geçirdi. Hicretin ikinci yılının Ramazan ayının on yedisine rastlayan cuma gecesiydi. Sabah olunca Kureyş tabur halinde geldiler. İki grup da saf bağladı; sonra savaş başladı. Allah Resûlü safları düzeltti.[404]

---

[402] el-Enfâl 8/12.

[403] el-Enfâl 8/9. Daha sonraki âyette Allah şöyle buyurmaktadır: "*Allah, bunu, size bir müjde olması ve onunla kalplerinizin huzura kavuşması için yapmıştı. Yardım ancak Allah katındandır; çünkü Allah mutlak güç sahibidir, hikmet sahibidir.*" [el-Enfâl 8/10].

[404] Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: "*Şüphesiz Allah, kendi yolunda, duvarları birbirine kenetlenmiş bir bina gibi, saf bağlayarak savaşanları sever.*" [es-Saf 61/4]. Allah müslümanlara kendileriyle savaşan düşmanlara nasıl vuracaklarını öğretti: "*O halde, (ey inananlar!) boyunlarını vurun ve onlardan her birinin parmaklarını vurun ki, (etkisiz hale gelsinler!) diye (buyurmuştu).*" [el-Enfâl 8/12].

Ayetteki "*benân*" kelimesi *parmak uçları*nı ifade eder. Bu, onların tamamen yok edilip parmak uçlarının bile bırakılmamasını ifade eder. Bu

şekilde savaşta dikkatli olmak emredilmiş, hedefe tam isabet edebilmeleri ve hiç kimsenin ellerinden kaçmaması için ok atan ve kılıçla vuranın yaptıkları işin ilmine sahip olmaları istenmiştir.

Allah'ın müminlere ümmetin varlığını koruyan savaş bilgisine tam sahip olmaları için emir verirken kullandığı Kur'an'ın belagatına bak! Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: *"Eğer onlarla savaş alanında karşılaşacak olursanız, onlara, öyle ağır bir darbe indirin ki, arkalarında olanlar ibret alsınlar."* [el-Enfâl 8/57]. *"Ey inananlar! İnkar edenlerin güçlü ordusu ile karşılaşacak olursanız, sakın onlara arkanızı dönüp kaçmayın; çünkü her kim, böyle bir günde -savaş taktiği gereği ya da bir başka bölüğe katılma amacı dışında- onlara karşı sırtını dönecek olursa, (şunu çok iyi bilsin ki), o, Allah'ın gazabını üzerine çekmiş olacaktır. Böylece onun varacağı yer cehennem olacaktır; orası varılacak ne kötü yerdir!"* [el-Enfâl 8/15-16]. Bu, müslümanlarda kahramanlık ruhunu canlandıran, onları düşmanla savaşta yüz yüze gelmeye teşvik eden, hiçbirine yer değiştirme veya kardeşlerinden başka bir gruba katılma dışında düşmana sırtını çevirmesine cevaz vermeyen bir emirdir. Müslümana kaçmak ve hezimete uğramak için düşmana sırtını çevirmesi yakışmaz. *"Ey inananlar! Eğer bir (düşman) toplulukla karşılaşacak olursanız, kurtuluşa ermeniz için, güçlü olun ve Allah'ı çokça anın! Allah'a ve elçisine itaat edin, yılmamanız ve gücünüzü yitirmemeniz için de birbirinizle çekişmeyin ve sabredin; çünkü Allah, sabredenlerle beraberdir. O halde sizler, yurtlarından böbürlenerek ve insanlara gösteriş yaparak çıkanlar ve (insanları) Allah yolundan alıkoyanlar gibi asla olmayın! Gerçekten de Allah onların yapmakta olduklarını kuşatıcıdır. Hani şeytan onlara yaptıklarını güzel göstermiş ve onlara: 'Bugün insanlardan kimse sizi yenemez; çünkü ben, sizin koruyucunuzum.' demişti. Ama o, iki topluluk birbirlerinin görüş alanına girer girmez, derhal topukları üzerinde geri dönmüş ve (onlara): 'Benim sizinle hiçbir ilgim yoktur; çünkü ben, sizin görmediğinizi görüyorum. Gerçekten de ben Allah'tan korkuyorum; zira Allah, cezalandırması çok şiddetli olandır.' demişti."* [el-Enfâl 8/45-48].

Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: *"Ey Peygamber! Müminleri savaşa teşvik et! Eğer içinizde sabırlı yirmi kişi bulunursa iki yüz kişiye galip gelirler. Eğer içinizde (sabırlı) yüz kişi bulunursa, inkar edenlerden bin kişiye galip gelirler. Çünkü onlar anlamayan bir topluluktur. Bununla birlikte, Allah, içinizdeki zayıflığı bildiği için, şimdi yükünüzü hafifletti. Eğer*

Daha sonra kendisi ve Ebû Bekir gölgeliğe döndü. Sa'd b. Muâz, ensârdan bir topluluğun başında gölgeliğin kapısında Resûlullah'ı korumak için durdu. Sonra savaş başladı, çarpışma şiddetlendi. Hz. Peygamber de dua etmeye, yalvarıp yakarmaya ve Rabbinden istekte bulunmaya başladı. Hatta ridası omuzlarından düştü. Hz. Ebû Bekir onu alıp tekrar omuzlarına koydu ve: Rabbine bu kadar dua etmen yeter. O mutlaka sana vaat ettiğini yerine getirecektir, dedi. Resûlullah hafif bir şekilde uyukladı; savaş halindeki müslüman

---

içinizde sabırlı yüz kişi olursa iki yüz kişiye galip gelirler. Eğer içinizde (sabırlı) bin kişi olursa, Allah'ın izniyle iki bin kişiye galip gelirler. Allah sabredenlerle beraberdir." [el-Enfâl 8/65-66].

Bu âyetlerde Allah Teâlâ, kâmil iman sahibi olan müminlerin savaşta on kâfire galip gelmeleri gerektiğini açıklıyor. Bu, ancak sabır ve iradeyi oluşturan iman ve amellerin müminlerde imanı güçlendirmesiyle gerçekleşir. Ancak şu anda imanın başlangıcında ve savaşın başında bir kişi iki kişiye galip gelir. Ayet müminlerdeki zayıflık ve güçlülük durumlarını haber vermektedir. Bazıları, bunu, savaşın başlangıcında her bir mümine on kafire galip gelmekle, daha sonra bunun nesh edilerek (hükmü ortadan kaldırılarak) bire iki olarak mükellef tutulduğu şeklinde anlamışlardır. Halbuki âyetten böyle bir şey anlaşılamaz. Allah Teâlâ, müminlere onların gücünün üzerinde bir şey yükleyecek değildir. Zira O, "*İçinizdeki zayıflığı bildi.*", "*Allah, bir kimseye ancak gücü oranında yük yükler.*" [el-Bakara 2/286] buyurmuştur. O, her şeyi bilen, hüküm ve hikmet sahibi olduğu halde nasıl olur da mükellef tutup aynı anda da nesheder. Bu olacak bir şey değildir!

topluluğu da uyukladı.[405] Sonra Resûlullah başını kaldırarak: "*Müjdele, ey Ebû Bekir! İşte Cebrâil, atının dizginlerini tutmuş/tozu dumana katmış geliyor!*" buyurdu. Ve yardım geldi; Allah ordusunu gönderdi; Resûlünü ve müminleri destekledi. Müşriklerin ileri gelenlerini ya esir ya da ölü olarak onlara bağışladı; onlardan yetmiş kişiyi öldürdüler ve yetmiş kişiyi de esir aldılar.

Savaş durup müşrikler hezimete uğramış olarak kaçtığında Resûlullah: "*Ebû Cehil'in ne yaptığını bize kim haber verecek?*" dedi. Hemen Abdullah b. Mesûd gitti ve Ebû Cehil'i Afrâ hanımının iki oğlu tarafından vurulmuş ve ölmek üzere iken buldu. Sakalını tutup:

-Ebû Cehil sen misin? dedi. O:

-Bugün savaşı kim kazandı? diye sordu.

Abdullah b. Mesud:

-Allah ve Resûlü. Allah seni rezil etti mi, ey Allah'ın düşmanı?! dedi. Ebû Cehil:

---

[405] Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: "*Hani O, size kendinden bir güven vermek için sizi hafif bir uykuya daldırmıştı.*" [el-Enfâl 8/11].

-Kendi kavminin öldürdüğü adamdan daha üstünü var mıdır? dedi. Abdullah b. Mesud onu öldürdü, sonra onu Resûlullah'a getirip:

-Onu öldürdüm, dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber:

-Allahüllezî lâ ilâhe illâ hû. Yani, *O öyle Allah ki, O'ndan başka hiçbir ilah yoktur,* buyurdu ve bu sözü üç kez yineledi.

Daha sonra Allah Resûlü: **"Allahu Ekber. Elhamdülillahillezî sadaqa va'dehû ve nesara abdehû ve hezeme'l-ahzâbe vahdehû.** Yani, *Allah en büyüktür! Sözünü yerine getiren, kuluna yardım eden, grupları/toplulukları tek başına hezimete uğratan Allah'a hamd olsun. Yürü, onu bana göster.*" buyurdu. (Onu görünce): "*İşte bu, bu ümmetin Firavunu'dur.*" dedi.

Savaş bitince Hz. Peygamber, Allah'ın kendisine lutfettiği zafer ve beraberinde esirler ve ganimetlerle gözü aydın olarak Bedir'den ayrıldı. Safrâ'ya gelince ganimetleri paylaştırdı.[406] Ve Medine'ye desteklenmiş ve

---

[406] Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: "*O halde, elde ettiğiniz ganimetleri helal ve temiz olarak yeyin. Allah'a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz Allah çok bağışlayandır, çok merhametlidir.*" [el-Enfâl 8/69]. "*Eğer Allah'a ve -(hak ile batılın) birbirinden ayrıldığı, iki ordunun*

muzaffer olarak girdi. Bütün düşmanları ondan korktu. Medinelilerin büyük bir kısmı müslüman oldu. Münafık Abdullah b. Übeyy işte o zaman zahiren İslâm'a girmişti.

Bedir savaşına katılan müslümanların tamamı üç yüz on küsurdu. Savaş çağrısı ansızın geldi. Onların niyeti düşmanla karşılaşmak değildi ve bu yüzden savaş için hazırlık yapmamışlardı. Fakat Allah Teâlâ, sözleşip buluşmadıklarına rağmen onlarla düşmanlarını karşılaştırdı.[407] Müslümanlardan o gün on dört kişi şehid oldu. Resûlullah Bedir savaşına ve esirlerine ilişkin işleri Şevval ayı içerisinde bitirdi. Bedir

---

birbirleriyle karşılaştığı gün- kulumuza indirdiğimize inanıyorsanız, şunu iyi bilin ki, ganimet olarak her ne ele geçirirseniz geçirin, bunun beşte biri, Allah'a, elçisine, yakınlara, yetimlere, yoksullara ve yolcuya aittir. Allah, her şeye gücü yetendir." [el-Enfâl 8/41].

[407] Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "*Eğer siz, (savaşmak üzere) sözleşmiş olsaydınız, zamanı konusunda anlaşmazlığa düşerdiniz; ama Allah, -olmasını (dilediği) bir işi gerçekleştirmesi, yok olacak olanın delilden dolayı yok olması, yaşayacak olanın da delilden ötürü yaşaması için- (savaşı gerçekleştirmişti). Kuşkusuz Allah, çok iyi işiten, çok iyi bilendir. Hani Allah, uykunda sana onları az göstermişti; eğer Allah onları sana çok göstermiş olsaydı (yapılacak) iş konusunda birbirinizle anlaşmazlığa düşerdiniz. Fakat Allah (sizi böyle bir duruma düşmekten) kurtarmıştı; çünkü O, kalplerde olanları çok iyi bilendir. Hani Allah, onlarla karşılaştığınızda, olmasını (dilediği) bir işi gerçekleştirmek için, bir yandan, onları size gözlerinizde az gösterirken diğer yandan da sizi de onların gözlerinde azaltıyordu; ancak sonunda bütün işler Allah'a döndürülecektir.*" [el-Enfâl 8/42-44].

savaşı ile ilgili kıssa, *Enfâl* sûresinde anlatılmaktadır.[408]

2. Uhud Savaşı

Yüce Allah, Kureyş'in ileri gelenlerini Bedir'de öldürüp benzerini tatmadıkları bir belaya uğratınca Ebû Süfyân b. Harb, Kureyş'in ileri gelenlerinin başvurması üzerine başkan oldu. O, (Mekkelileri) Hz. Peygamber'e ve müslümanlara karşı kışkırtmaya başladı. Kureyş'ten, müttefiklerinden[409] ve Ehâbiş

[408] Bu kıssadan alınacak ibret, sayıca az topluluk sayıca çok topluluğu yenmiştir. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: "*Nice sayıca az topluluk, Allah'ın izniyle, sayıca çok olan topluluğu yenmiştir; çünkü Allah sabredenlerle beraberdir.*" [el-Bakara 2/249].

Bu, Allah'a karşı samimiyetin, O'na güvenip dayanmanın, O'nun emrettiği maddî sebeplere sarılmakla beraber O'ndan yardım istemenin sonucudur. Hz. Peygamber'in kahramanlığını ve güzel siyasetini de unutmamak gerekir. Ayrıca, sahabenin Peygamber'in meseleyi kendilerine arz etmesi esnasında nasıl imanla dolu kalplerle izzet ve şereflerini savunma duygusuyla dolu gönülleriyle cevap verdiklerini düşün! Bu gönüllere sahip olan her ümmet aziz olur ve gücü ne olursa olsun hiçbir kâfir onlara egemen olamaz ya da şerefini çiğneyemez. Allah şöyle buyurmaktadır: "*Allah, kâfirler için müminlerin aleyhine asla bir yol vermeyecektir.*" [en-Nisâ 4/141]. "*Müminlere yardım etmek ise üzerimizde bir haktır.*" [er-Rûm 30/47]. "*Sonunda Biz de, elçilerimizi ve inananları kurtarırız; çünkü, inananları kurtarmamız, gerçekten de üzerimize bir borçtur.*" [Yûnus 10/103].

[409] "*el-Hulefâ=müttefikler*" kelimesi, bu son günlerde Avrupalı müttefikleri, bağımsızlığımızı yok etmek ve bize karşı tuzak kurma hususunda yaptıklarını bana hatırlattı ve şöyle dedim: Ya Rabbi! Sen ne yücesin! Bu kelime, her zaman bize karşı bir bela olmaktadır. Bunlar,

kabilesinden yaklaşık üç bin asker topladı. Erkeklerin savaştan kaçmamalarını sağlamak ve kendilerinden güç almak için kadınlarını da yanlarına aldılar. Sonra orduyu Medine'ye doğru getirip Uhud dağına yakın "Ayneyn" denilen bir yerde konuşlandılar. Bu olay hicretin üçüncü yılının Şevval ayında oluyordu/idi.

Bunun üzerine Hz. Peygamber, onlara karşı yola çıkma ya da Medine'de kalma konusunu ashabıyla istişare etti. Kendi görüşü Medine'den çıkmayıp orada savunma durumu alınması, şayet müşrikler Medine'ye girerlerse onlarla, müslüman erkeklerin sokak başlarında, kadınların ise damların üstünde savaşması şeklindeydi. Bu görüşe Abdullah b. Übey katıldı. Fakat Bedir savaşına katılamayan sahabenin önde gelenlerinden bir grup, Hz. Peygamber'e şehir dışına çıkma yönünde görüş belirttiler. Allah Resûlü kalktı, evine gitti ve zırhını giydi. Hz. Peygamber, 1000 kadar sahabenin başında sefere çıktı. Medine'de kalanlara namaz kıldırması için İbn Ümmü Mektûm'u vekil bıraktı. cuma günü sefere çıktı.

---

sadece onların halefleri değiller mi? "Yoksa kendi aralarında birbirlerine tavsiyede mi bulundular? Gerçek şu ki, onlar azgın bir topluluktur."

Medine ile Uhud arasında bulunan Şavt'a vardıklarında Abdullah b. Übey, askerin üçte biri ile ayrılarak: "Bana muhalefet ediyor ve benden başkasını dinliyorsun." dedi. Abdullah b. Amr b. Hüzâm onları kınayarak ve caydırmaya çalışarak peşlerinden gitti ve: "Gelin! Allah yolunda ya savaşın ya da savunmada bulunun!" dedi. "Savaşacağınızı bilseydik dönmezdik." dediler.[410] Abdullah b. Amr onları takipten vazgeçti ve kendilerine küfretti. Ensârdan bir grup Hz. Peygamber'e anlaşmalıları olan yahudilerden yardım istemeyi teklif etti, fakat Resûlullah bunu reddetti.

Resûlullah Uhud'a varıp vadinin ağzındaki Şi'b mevkiine kadar yoluna devam etti. Uhud dağını arkasına aldı. Ashabına, kendilerine emredinceye kadar savaşmalarını yasakladı. Cumartesi günü olunca aralarında 50 atlının bulunduğu 700 kişinin başında savaşa hazırlandı. Okçuların başına -ki elli kişiydiler- Abdullah b.

---

[410] Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: "*Ve münafıkları ortaya çıkarması için gerçekleştirmiştir. Onlara: 'Gelin, Allah yolunda savaşın ya da savunmada bulunun!' denildiğinde, onlar: 'Savaşmayı bilseydik, ardınızdan gelirdik.' Diye karşılık vermişlerdi. Onlar, o gün, imandan çok küfre yakındılar. Ağızlarıyla kalplerinde olmayanı söylüyorlardı: oysa Allah, onların gizlediklerini en iyi bilendir.*" [Âl-i İmrân 3/167].

Cübeyr'i koyup, yırtıcı kuşların askeri kapıp götürdüğünü görseler bile yerlerinde durmalarını ve orayı asla terk etmemelerini emretti. Bu okçular ordunun arkasında konuşlanmışlardı.[411] Onlara, müslümanları arkadan çevirmemeleri için müşrikleri okla püskürtmelerini emretti.

Hz. Peygamber o gün iki zırhını[412] iç içe

---

[411] Savaş uzmanlarının dediği gibi, onlar (okçular) orduyu arkadan vurma hattında korusunlar. Komutanın dini lider olan Peygamber'in elinde olduğu savaştaki bu düzen ve savaş stratejisi üzerinde düşünmek gerekir. Belki hayatlarını ve ilimlerini sadece bildikleriyle sınırlandıran başkanlarımız bundan öğüt alırlar.

[412] Zırh, savaşçının savaşın şiddetinden korunmak için giydiği demir telden yapılmış giysidir. Hz. Dâvûd kıssasında Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: "*Biz ona, sizi savaştan koruması için zırh yapmayı öğretmiştik. O halde hâlâ şükretmeyecek misiniz?*" [el-Enbiyâ 21/80]. "*Geniş zırhlar yap, dokumasında ölçü kullan! Diyerek onun için demiri yumuşatmıştık.*" [Sebe 34/10-11]. Ayetteki "*sâbiğât*" kelimesinin anlamı, giyeni gelecek darbelerden veya üzerine atılacak şeylerden tamamen koruyacak şekilde saran ve kuşatan giysidir. "*Gıdrin fi's-serdi*" ibaresinin anlamı, bir tür dokuma ve sağlam bir sanattır.

Bu, peygamberlerin insanlara sadece namaz ve oruç gibi ibadetler getirmediklerini, aynı zamanda dünyaya ait işlerinde ve hayat sistemlerinde ihtiyaç duydukları her şeyi getirdiklerini açıklar. Bazı insanlar, "*onun için demiri yumuşatmıştık.*" ifadesinden -bu anlamalarına götürecek herhangi tabiî bir sebep olmaksızın- Allah'ın, bir mucize olarak Hz. Dâvûd için demiri yumuşattığını anlıyorlar. Halbuki böyle bir anlamaya ihtiyaç da yoktur. Çünkü onların söyledikleri mucize peygamberlerin, kavimlerinin davetlerini yalanladıklarında getirdikleri mucizedir. Halbuki burada Allah bize Hz. Dâvûd'a mucize değil, sanat öğrettiğini bildirmektedir.

Niçin Hz. Dâvûd'un demiri ısıtarak tecrübe etmek suretiyle ilham aldığı bu mucize, Avrupa ve Amerika'nın bugün bize karşı gösterdiği

giyerek ortaya çıktı. Bayrağı Mus'ab b. Umeyr'e verdi. O gün gençlerin kendisine gösterilmesini istedi ve savaşamayacak derecede küçük gördüğü gençleri geri çevirdi. Abdullah b. Ömer, Üsâme b. Zeyd, Zeyd b. Sâbit, Üseyd b. Zahîr, Berâ b. Âzib, Zeyd b. Erkam, Arâbe b. Evs ve Amr b. Hüzâm bunlardandı.[413] Savaşabilecek seviyede gördüklerine ise savaşmalarına izin verdi. On beş yaşlarında olan Semüre b. Cündeb ve Râfi' b. Hudeyc/Haîc bunlardandı.

---

teknolojik mucizeler gibi bir mucize olmasın! Fakat ne yapalım ki, insanlar peygamberlerin yaptığı şeyleri hiçbir sebep olmadan, bizim onlara ihtiyacımız da olmadığı halde Allah'ın onlara özgü mucizeleri olarak değerlendiriyor. Allah'ım! Bize dininin sırlarını anlamayı nasip et ki, tabiatın kanunlarını araştıralım, ümmetimize faydalı teknoloji ve ülkemizi ilerletecek sanatları öğrenelim. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: "*O, sizi (soğuğa ve) sıcağa karşı koruyan elbiseler, savaşta sizi koruyan zırhlar var etmiştir. İşte Allah böylece, kendinizi O'na teslim etmeniz için size olan nimetini tamamlamaktadır.*" [en-Nahl 16/81].

[413] Savaşa gitme yaşının altında olanların nasıl savaşa koştuklarını ve Allah ve peygamber sevgisi ve de dinlerini ve şereflerini müdafaa etme duygusuyla ruhlarını cömertçe feda ettiklerini düşün! Onların bedenleri küçük fakat kalpleri büyüktü.

Kalpler büyük olunca bedenler onların arzularını gerçekleştirmede yorgun düşebilir.

Düşünün ki, bizden birisini askere almak istediklerinde ailesi onun peşinden gider etrafında çığlıklar atar. Bazıları bu hususta onun vatan savunması için değil, işgalcilerin isteklerine hizmet amacıyla alındığı mazeretinin arkasına sığınır.

Kureyşliler de savaşa hazırlandılar. Aralarında, 200 atlının bulunduğu 3000 kişiydiler. Sağ kanadı Hâlid b. Velid'in, sol kanadı İkrime b. Ebû Cehil'in komutasına verdiler. Resûlullah kılıcını Ebû Dücâne Simâk b. Hareşe'ye verdi. Ebû Dücâne, savaşta şimşek gibi hareket eden cesur bir kahramandı. Daha sonra müslümanlar şiddetli bir şekilde savaştılar.

O gün müslümanların parolası: "*Öldür!*" idi. Günün başında üstünlük müslümanların lehine, kâfirlerin aleyhine idi. Allah düşmanları bozguna uğrayıp öylesine geri dönüp kaçtılar ki kadınlarının yanına vardılar. Okçular, onların yenilgisini görünce, Resûlullah'ın korumalarını emir buyurduğu mevziilerini terk ettiler ve: "Arkadaşlar! Haydi ganimete, ganimete!" demeye başladılar. Komutanlarının, Resûlullah'ın sözünü hatırlatmasına rağmen onu dinlemediler. Müşriklerin geri dönmeyeceğini zannederek ganimet toplamaya gittiler ve geçidi boşalttılar.

Derken müşrik atlıları geri döndüler ve geçidi boş buldular; zira okçular yerlerinde değildi. Hemen geçitten geçtiler ve müslümanları arkadan çevirmeye imkan bulup kuşattılar. Allah Teâlâ, müslümanlardan ikram

edeceğine şehitliği ikram etti ki bunlar 70 kişiydiler. Sahâbe geri çekildi.

Müşrikler Resûlullah'ın yanına kadar geldiler; yüzünü yaraladılar, alt çenesinin sağ tarafındaki küçük azı dişini kırdılar, başındaki miğferini parçaladılar; ona taş attılar. Nihayet fâsık Ebû Âmir'in müslümanlara tuzak kurmak için kazdığı çukurlardan birine yanı üzere düştü. Hz. Ali elini tuttu. Talha b. Ubeydullah kucaklayıp bağrına bastı (vücudunu ona siper etti). Mus'ab b. Umeyr önünde öldürüldü. Bayrağı Hz. Ali'ye verdi. Miğfer halkalarından ikisi yüzüne batmıştı. Bunları Ebû Ubeyde b. Cerrâh çıkarttı. Öyle asıldı ki, Resûlullah'ın yüzündeki o iki halkayı ısırmasının şiddetinden alt ve üst çenesinin ikişer ön dişi söküldü. Ebû Saîd el-Hudrî'nin babası Mâlik b. Sinân, elmacık kemiğinin üstündeki (yaradan sızan) kanı emdi. Müşrikler onu fark etmişlerdi. Allah'ın kendileri ile O'nun arasında engel olmamasını istiyorlardı. Müslümanlardan on kadarı öldürülünceye kadar O'na siper oldular! Sonra Talha müşriklere, Resûlullah'tan uzaklaştırıncaya kadar kılıç salladı. Ebû Dücâne (yüzünü Hz. Peygamber'e dönerek) sırtını siper etti; oklar sırtına saplanıyor fakat o hiç

kıpırdamıyordu!! Şeytan en yüksek sesiyle: "Muhammed öldürüldü." diye bağırdı. Bu haber müslümanlardan çoğunun gönlüne düşünce, birçoğu kaçtı. *(Halbuki Allah'ın emri kesinleşmiş bir hükümdür.)*[414]

Enes b. Nadr, silahlarını atmış bir grup müslümana rastladı:

-Ne bekliyorsunuz? dedi. Onlar:

-Resûlullah öldürüldü, dediler.

-Onsuz bir hayatta ne yapacaksınız? Kalkın ve onun öldüğü şey uğruna ölün! dedi. Sonra düşmana doğru yöneldi. Sa'd b. Muâz'a rastlayınca:

-Ey Sa'd! Uhud dağının yanında cennet kokusunu duyuyorum, dedi; sonra öldürülünceye kadar savaştı. Vücudunda yetmiş darbe izi bulundu. O gün Abdurrahman b. Avf da yaklaşık yirmi yara almıştı.[415]

---

414 el-Ahzâb 33/38.

415 Olaya ibret alma gözüyle bakmayan birisi, "Peygamber'in içinde bulunduğu bir ordu nasıl olur da hezimete uğrar veya bu olaylar başına gelir." diyebilir. Bu insan, Allah'ın müslümanlara ordunun bir bütün olduğunu, bir kısmının belirlenmiş olan planlara uymamasının orduyu hezimete uğratacağını, böylece müslümanlara disiplinli olma ve zaferin maddî sebeplerine göre yetişmeyi öğretmek istediğini bilseydi böyle

Resûlullah müslümanlara doğru ilerledi. O'nu miğferi altında ilk tanıyan Ka'b b. Mâlik oldu. Hemen en yüksek sesiyle: "Müslümanlar! Müjdeler olsun! İşte Allah'ın Resûlü!" diye bağırdı. Hz. Muhammed eliyle ona susmasını işaret etti. Müslümanlar hemen yanında toplandılar. Kendisiyle birlikte daha önce konuşlandıkları Şi'b mevkiine doğru gittiler. Bunlar arasında Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Ali, Hz. Hâris b. Sımme el-Ensârî ve başka sahabiler de vardı. Dağa

---

düşünmezdi!

Bu olaydan çıkarılacak ibreti uygulamalı olarak anlayabilmek için duruma uygun olan şu meseleyi anlatmak yerinde olur. Türkiye bazı düşmanlarla savaşırken orduya harcamada bulunmak, gerekli gıda ve düşmanın silahlarına karşı koyabilecek ölçüde silah alabilmek amacıyla İslâm dünyasından yardım isteğinde bazı Ezher uleması *Buhârî* okuyarak yardım etmek istiyordu. Aynı şekilde Napolyon Mısır'ı fethettiği zaman da yine bazıları ellerinde *Buhârî* olduğu halde sokaklara çıkıp onu karşılıyorlardı. Napolyon'a bu durum iletilince, "sizin gücünüz olan *Buhârî* bu mu?" dedi. Ona, "Evet bu kitap" denildi. "Bir kitap mı?" deyip güldü.

Bu *Buhârî* okuyanlar bu kitabın müslümanları toptan koruyacağını, orduya gıda ve teçhizat yardımı yapacağını düşünüyorlardı. Böylece bazı insanlarda *Buhârî*'nin ateşin içerisine bırakılan evi yangından koruyacağı inancının yeşermesine sebep oldu. Bunun sonucunda da insanlar gerçek sebepleri terk ettiler. Halbuki *Buhârî,* Hz. Peygamber'in hadislerinden oluşmuş bir koleksiyonundan başka bir şey değildir. İşte Allah'ın katında en üstün yaratık olan Hz. Peygamber'in başına bu musibetler geliyor ve onun ordusu da yeniliyor! Şayet okuma veya bu kelimeler silah ve savaş düzeninin yerine geçebilecek şeyler olsaydı, Peygamber bunları yapmaya daha layıktı. İbret almak isteyenler ibret alsınlar!

tırmanmaya başladıklarında, "Avd" denilen atına binmiş Übey b. Halef, Resûlullah'a yetişti. O Mekke'de iken atını besler ve: "Muhammed'i bunun üzerinde öldüreceğim." derdi. Resûlullah'a yaklaşınca, Hz. Peygamber Hâris b. Sımme'den mızrağını aldı ve onunla Übey'i yaraladı. Darbe köprücük kemiğine denk gelmişti; perişan bir halde geri döndü. Bu yaradan öleceğini kesin olarak anladı. Nitekim Mekke'ye dönüşü sırasında yolda "Serif" denilen yerde öldü.

Hz. Peygamber oradaki büyük bir kayanın üzerine çıkmak istedi fakat yapamadı. Talha çöktü, Resûlullah da onun sırtına basarak kayaya çıktı. Namaz vakti gelmişti. Onlara oturarak namaz kıldırdı. Resûlullah o gün ensâr bayrağı altında durdu.

Müslümanlar müşriklerin bayraktarını öldürdüler. Bayraklarını Amra bt. Alkame el-Hârisiyye isimli kadın yerden kaldırdı ve bayrak etrafında toplandılar. Ümmü Umâre -Nesibe bt. Ka'b el-Mâziniyye- çok çetin bir biçimde savaştı. Amr b. Kamie'ye darbe üstüne darbe vurdu, ancak onu üzerindeki iki zırhı korudu. Bu kez Amr,

ona kılıçla vurdu ve omzundan ağır bir şekilde yaraladı.

Savaş bitince Ebû Süfyân dağa çıkıp seslendi:

-Muhammed aranızda mı?. Oradakiler cevap vermediler. Tekrar sordu:

-Ebû Kuhâfe'nin oğlu (Ebû Bekir) aranızda mı? Yine cevap vermediler. Bu sefer:

-Ömer b. Hattâb aranızda mı? diye sordu; yine cevap vermediler. Ebû Süfyân'ın kendisi ve kavmi, İslâm'ı ayakta tutanların bu üç şahsiyet olduğunu bildikleri için yalnızca bu üçünü sordu. Sonra:

-Bunları öldürdüysek, size bu kadarı yeter. dedi. Bunun üzerine Hz. Ömer:

-Ey Allah'ın düşmanı! Adını saydıkların hayattadır. Yüce Allah sana kötülüğü dokunacak olanı sağ bıraktı, demekten kendini alamadı. Ebû Süfyân:

-En büyük Hübel! dedi. Hz. Peygamber: 'Cevap vermiyor musunuz?!' buyurdu. Ashab:

-Ne diyelim? dediler. Allah Resûlü:

-Allah en büyüktür, en yücedir! deyin buyurdu. Sonra Ebû Süfyân:

-Bizim Uzzâ'mız[416] var, sizin Uzzâ'nız yok! dedi. Hz. Peygamber:

-Cevap vermiyor musunuz?! buyurdu. Ashab:

-Ne diyelim? dediler. Allah Resûlü:

-Allah bizim mevlâmızdır, sizin mevlânız yok, deyin, buyurdu. Sonra Ebû Süfyân:

-Bugün Bedir'e karşılık bir gündür. Savaş dönüşümlüdür, dedi. Hz. Ömer buna şöyle cevap verdi:

-Hayır, eşit değiliz; çünkü bizim ölülerimiz cennette, sizin ölüleriniz ise cehennemdedir."

İbn Abbas: "Allah Elçisi Uhud savaşında yardım olunduğu gibi hiçbir yerde yardım olunmadı!" dedi. Onun bu görüşünü inkar ettiler. Bunun üzerine: "Benimle inkar eden arasında Allah'ın kitabı hakemdir; zira Allah'ın kitabı şöyle demektedir: "*Andolsun, Allah, izniyle onları (müşrikleri) kırıp geçirdiğiniz sırada size olan*

[416] Taptıkları tanrılarından biridir.

vaadini gerçekleştirdi."[417] Ayetteki "el-hass" kelimesi öldürmek anlamındadır. Savaş, günün başında müşriklerden yedi veya dokuz kişi öldürülünceye kadar Resûlullah'ın ve ashabının lehinde idi." dedi ve hadisi zikretti. Allah Teâlâ, Bedir ve Uhud savaşlarında kendisinden bir güvenlik olarak müslümanların üzerine bir uyuklama indirdi. Savaşta ve korku anındaki uyuklama Allah'tan olan emniyete delildir; fakat namaz, zikir ve ilim meclislerindeki uyuklama ise şeytandandır.

Buhârî ve Müslim'de Ebû Hâzim'den rivâyet edildiğine göre, kendisine Resûlullah'ın yarasını sormaları üzerine şöyle anlattı: "Vallahi, ben Resûlullah'ın yarasını kimin yıkadığını, suyu kimin döktüğünü ve ne ile tedavi edildiğini bilirim. Kızı Fâtıma yarasını temizliyor, Ali b. Ebû Tâlib de suyu döküyordu. Hz. Fâtıma suyun kanı fazlalaştırdığını görünce, bir hasır parçası alıp o parçayı yaktı ve yaraya sürdü; kan da dindi.[418]

Sahîh-i Buhârî'de: "Resûlullah'ın azı dişi kırılmış, başı yarılmış ve kan akmaya başlamıştı. Hz. Peygamber: *"Kendilerini hidâyete çağırdığı*

---

[417] Âl-i İmrân 3/152.

[418] Buhârî, "Cihâd", 80; "Meğâzî", 24; "Tıb", 27; Müslim, "Cihâd", 101.

halde peygamberlerini yaralayan ve dişini kıran bir topluluk nasıl kurtulabilir?!" diyordu.[419] Bunun üzerine Allah: "*Bu işte senin yapacağın bir şey yoktur. Allah, ya tövbelerini kabul edip onları affeder, ya da zalim olduklarından dolayı onlara azap eder.*"[420] âyetini indirdi.

Müslümanlar bozguna uğradığında Enes b. Nadr hiç bozulmadı ve: "Allah'ım! Şunların (müslümanların) yaptıklarından dolayı Senden özür dilerim, şunların (müşriklerin) yaptıklarından da Sana sığınırım." dedi. Huzeyfe babasına baktı. Müslümanlar onu (babasını) müşriklerden zannederek öldürmek istiyorlardı. Huzeyfe: "Ey Allah'ın kulları! Babam…!" dedi. Sözünü anlamayıp babasını öldürdüler. Huzeyfe: "Allah sizi bağışlasın!" dedi. Resûlullah diyetini vermek istedi. Huzeyfe: "Onun diyetini müslümanlara tasadduk ettim." diye cevap verdi. Böylece Huzeyfe'nin Hz. Peygamber'in gözündeki değeri daha da arttı.

---

[419] Buhârî, "Meğâzî", 21. [Ayrıca bk. Müslim, "Cihâd", 103; Tirmizî, "Tefsîru Sûre 3", 10, 11; İbn Mâce, "Fiten" 23; İbn Hanbel, III, 99, 178, 201, 206, 253, 288].

[420] Âl-i İmrân 3/128.

Zeyd b. Sâbit anlatıyor: Resûlullah, Uhud savaşında beni, Sa'd b. Rebî'yi aramak için gönderdi ve buyurdu: "*Onu görürsen, selamımı söyle ve ona: Allah Elçisi kendini nasıl buluyorsun? diye soruyor, de!*" Zeyd: "Ölüler arasında dolaşmaya başladım. Nihayet yetmiş mızrak, kılıç ve ok yarası almış bir halde son nefesinde iken yanına vardım." dedi. Zeyd: "Ey Sa'd! Resûlullah'ın sana selamı var. Buyuruyor ki: "Bana haber ver, kendini nasıl buluyorsun?" dedi. Sa'd: "Allah'ın selamı Resûlullah'ın da üzerine olsun. O'na şöyle de: "Ey Allah'ın Resûlü! Cennetin kokusunu alıyorum. Ensâra da şöyle söyle: "Gözünüz gördükçe[421] (sağ olduğunuz sürece) Allah Elçisi'ne karşı içtenlikle davranırsanız, Allah'a özür beyan etmek zorunda kalmazsınız." Dedi ve ruhunu teslim etti.

Muhacirlerden biri, ensârdan birine kana boyanmış bir vaziyette rastladı ve: "Ey Falan! Muhammed'in öldürüldüğünü duydun mu?" diye sordu. Ensârlı dedi ki: "Muhammed

---

[421] Yani, ölünceye kadar birinin peygambere eziyet vermesine izin vermeniz size yakışmaz. Eğer siz ölür de düşmanlar sizin ölümünüzden sonra ona ulaşırlarsa bu sizin için geçerli bir mazerettir. Bu nefis Allah içindir. O halde ey isyankar nefis! "*Sen, hoşnut etmiş ve hoşnut olmuş olarak Rabbine dön!*" [el-Fecr 89/28]

öldürülmüşse, o tebliğ görevini hakkıyla yerine getirdi. Siz de dininiz uğruna savaşın! Bunun üzerine Allah şu âyeti indirdi: *"Muhammed, ancak bir peygamberdir. Ondan önce de peygamberler gelip geçmiştir. Şimdi o ölür veya öldürülürse gerisin geriye (eski dininize) mi döneceksiniz? Kim gerisin geriye dönerse, Allah'a hiçbir zarar veremez. Allah şükredenleri mükafatlandıracaktır."*[422]

Zührî ve başkaları: "Uhud günü, bela ve imtihan günüydü. Allah Teâlâ, bu savaşla inananları imtihan etti; inkarını gizleyip diliyle müslüman olduğunu söyleyen münafıkları ortaya çıkardı. Yüce Allah, o gün dostlarından şehitlik ikram etmek istediklerine ikramda bulundu. Uhud savaşı ile ilgili inen âyetlerden 61'i *Al-i İmrân* sûresindedir. Olayın başı *"Hani sen inananları (Uhud'da) savaş mevziilerine yerleştirmek için, sabah erken ailenden (evinden) ayrılmıştın."*[423] âyeti ile başlayıp hikayenin sonuna kadar devam etmektedir.

422 Âl-i İmrân 3/144.
423 Âl-i İmrân 3/121.

Bu Savaştan Çıkarılan Bazı Hikmetler

1) Allah Teâlâ müslümanlara itaatsizliklerinin, gevşekliklerinin ve birbirlerine düşmelerinin kötü sonucunu bildirmiş ve uğradıkları belanın sadece bu kötülükleri sebebiyle olduğunu şöylece haber vermiştir: "*Andolsun, Allah, izniyle onları (müşrikleri) kırıp geçirdiğiniz sırada size olan vaadini gerçekleştirdi. Nihayet sevdiğiniz şeyi (zaferi) size gösterdikten sonra, zaaf gösterdiniz. (Peygamberin verdiği) emir konusunda tartıştınız ve emre karşı geldiniz. İçinizden dünyayı isteyenler de vardır, âhireti isteyenler de. Sonra sizi denemek için onlardan yüzünüzü çevirdi. (Kaçıp hezimete uğradınız. Buna rağmen) sizi bağışladı.*"[424] Peygamber'e isyanlarının, çekişmelerinin ve gevşemelerinin sonucunu görünce, bundan sonra çok hazırlıklı, uyanık ve Allah'ın yardımsız bırakmasına sebep olacak şeylerden daha bir sakınır oldular.

2) Allah'ın, peygamberleri ve onlara uyanlar hakkındaki sünneti, (düşmanlarıyla savaşta) birinde onların, diğerinde de

---

[424] Âl-i İmrân 3/152.

düşmanlarının galip gelmesi şeklindedir. Fakat sonuç her zaman peygamberlerin ve onlara uyanların lehine olmuştur. Zira, daima galip gelseler peygamberlerle beraber hem inananlar hem de daha başkaları savaşa girerlerdi. Dolayısıyla sadık insan, diğerlerinden ayırt edilemezdi. Tersine, devamlı yenilmiş olsalardı, peygamberlik ve elçi göndermenin maksadı hasıl olmazdı. Allah'ın hikmeti her iki iş (zafer ve yenilgi) arasını birleştirir: Peygamberlere hak inançtan ve onların getirdikleri şeylerden dolayı uyan ve itaat eden kimseler ile onlara, özellikle zafer ve galibiyetlerinden ötürü uyanlar birbirlerinden ayrılmış olurlar.

3) Sadık mümin yalancı münafıktan ayrılır. Çünkü inananlara Allah Bedir savaşında düşmanlarına üstün kılıp şöhretleri yayılınca, içten onlarla birlik olmayan bir kısım kimseler, dış görünüş itibariyle onlarla beraber İslâm'a girmişti. Allah'ın hikmeti, kullarına müminle münafığı birbirinden ayıracak bir imtihanı sebep kılmayı gerektirdi. Nitekim münafıklar bu savaşta baş kaldırıp gizlediklerini söylediler, sırları ortaya çıktı. İma ettikleri husus açıklığa kavuştu. Böylece müminler, bizzat kendi evlerinde düşmanları

olduğunu anladılar, onlara karşı hazırlandılar ve onlardan sakındılar. Bu hususa Allah şöyle işaret etmektedir: "*Allah, pisi temizden ayırıncaya kadar inananları içinde bulunduğunuz şu durumda bırakacak değildir. Allah size gaybı bildirecek de değildir.*"[425]

4) Şayet Yüce Allah, müminlere devamlı yardım etse ve her yerde düşmanlarına karşı zafer kazandırsaydı, inananların nefisleri azar ve kibirlenirdi. Şayet Allah, onlara daima zafer lutfetseydi, bolca rızık verdiği[426] kimseler nasıl olacaklarsa öyle olurlardı. Halbuki O'nun kullarını ancak sevinç ve sıkıntı, güçlük ve rahatlık, darlık ve bolluk ıslah eder. O, kullarının işlerini hikmetine yaraşır biçimde düzenleyendir.

5) Allah Teâlâ, kullarından şehitler edinmeyi sever. Düşmanları helak etmek için sebepler yaratır. Yüce Allah bunu şöyle ifade etmektedir: "*Sakın gevşemeyin, üzülmeyin. Eğer iman etmişseniz en üstün sizlersiniz. Eğer siz (Uhud'da) bir yara aldıysanız, (size düşman olan) topluluk*

---

[425] Âl-i İmrân 3/179.

[426] Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: "*Allah, kullarına rızkı bolca verseydi yeryüzünde azarlardı. Ancak O, (rızkı) dilediği ölçüde vermektedir; zira O, kullarından çok iyi haberdar olan, onları çok iyi görendir.*" [eş-Şûrâ 42/27].

da (Bedir'de) benzeri bir yara almıştı. Böylece Biz, Allah'ın, sizden iman edenleri ortaya çıkarması ve sizden şehidler/şâhitler edinmesi için bu günleri bazen lehlerine bazen de aleyhlerine olarak insanlar arasında döndürür dururuz. Allah, zâlimleri sevmez. Bir de Allah, iman edenleri günahlardan arındırmak ve inkar edenleri mahvetmek için böyle yapar."[427]

Allah Teâlâ müminlerin, cihâd etmeksizin ve düşmanın eziyetlerine sabretmeksizin cennete gireceklerine dair hesaplarını ve zanlarını reddetti: "*Yoksa siz; Allah, içinizden cihâd edenleri (sınayıp) ayırt etmeden ve yine sabredenleri (sınayıp) ayırt etmeden cennete gireceğinizi mi sandınız?*"[428] Yani, sizden böyle bir şey ortaya çıkmadı ki, Allah onu bilsin. Çünkü böyle bir şey gerçekleşirse Allah onu muhakkak bilir ve buna karşılık sizi cennetle mükafatlandırır. Mükafat, sırf bilgiye göre değil, bilinen vakıaya göredir. Zira Allah kula, kendisinin bilgisi olan şey gerçekleşmeksizin, sırf ilmine dayanarak karşılık (mükafat veya ceza) vermez.

---

427 Âl-i İmrân 3/139-141.

428 Âl-i İmrân 3/142.

Sonra Allah Teâlâ, temenni edip kavuşmayı arzuladıkları bir işten bozguna uğramalarından dolayı azarlayarak şöyle buyurmaktadır: "*Andolsun, siz ölümle karşılaşmadan önce onu temenni ediyordunuz. İşte onu gördünüz, ama bakıp duruyorsunuz.*"[429]

6) Uhud savaşı, Resûlullah'ın vefatı öncesinde bir başlangıç olmuştur. Allah Resûlü'nün ölmesi veya öldürülmesi durumunda, eski dinlerine tekrar dönmelerinden dolayı azarlayarak haber verdi. Halbuki onlara gerekli olan, Allah'ın dini ve tevhidi üzere sabit kalmaları ve bu uğurda ölmeleri veya öldürülmeleridir. Çünkü onlar, Muhammed'in Rabbine ibadet etmektedirler; O, hiç ölmeyecek olan diridir. Hz. Muhammed, onlara baki kalmak için peygamber olarak gönderilmemiştir. Ne Muhammed ne de onlar baki kalacaktır. Aksine İslâm ve tevhîd üzere ölmelidirler. Zira ölüm Muhammed için de geçerlidir: "*Muhammed, ancak bir peygamberdir. Ondan önce de peygamberler gelip geçmiştir. Şimdi o ölür veya öldürülürse gerisin geriye (eski dininize) mi döneceksiniz? Kim gerisin geriye dönerse,*

429 Âl-i İmrân 3/143.

Allah'a hiçbir zarar veremez. Allah şükredenleri mükafatlandıracaktır." [430]

Şükredenler ise, nimetin değerini bilen, ölünceye veya öldürülünceye kadar bu nimet üzere sebat edenlerdir. Bu kınamanın etkisi ve bu hitap tarzının hükmü/sonucu, Hz. Muhammed'in vefat ettiği gün kendisini gösterdi. Eski dinlerine dönenler (mürted) oldu, fakat şükredenler dinlerinde sebat etti. Bunun üzerine Allah da onlara yardım etti, onları yüceltti, düşmanlarına karşı muzaffer kıldı ve sonucu da onların lehine çevirdi.

Sonra Allah Teâlâ, her canlı için tamamlayacağı ve sonunda kavuşacağı bir ecel belirlediğini haber verdi. İnsanların hepsi, sebepleri farklı olsa da bir kaynak olarak ölüm havuzuna gelecekler, sonra kıyamet durağından çeşitli kaynaklara gitmek üzere ayrılacaklar; bir kısmı cennete bir kısmı da cehenneme gideceklerdir.[431]

---

430 Âl-i İmrân 3/144.

431 Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: "Hiç kimse Allah'ın izni olmadan, belirli süre dışında, ölemez. O halde kim dünya nimetini isterse, kendisine ondan veririz; kim de âhiret nimetini isterse, ona da ondan veririz. Elbette ki, Biz, şükredenleri ödüllendireceğiz." [Âl-i İmrân 3/145].

Sonra Allah Teâlâ, peygamberlerinden büyük bir topluluğun ve kendileriyle birlikte onlara tâbiî olanların pek çoğunun öldürüldüğünü, ama sağ kalanların Allah yolunda başlarına gelen belalar karşısında gevşemediklerini, zayıflayıp yılmadıklarını ve boyun eğmediklerini haber verdi. Bu kimselerin savaş sırasında da gevşemediklerini, yılmadıklarını ve boyun eğmediklerini; aksine şehid olmayı metanetle, kesin kararlılıkla ve cesurca karşıladıklarını; geri dönerek, zelil bir şekilde boyun eğerek değil, bilakis izzetle, şerefle; geri kaçarak değil, öne atılarak şehid olmayı istediklerini bildirdi.[432]

Sonra Allah Teâlâ, peygamberini ve kendi yolunda öldürülen dostlarını en güzel ve en nazik bir şekilde teselli edip kendileri için takdir ettiğine razı olmaya daha da teşvik etti: "*Allah*

---

[432] Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: "*Kendileriyle birlikte bir çok Allah erinin savaşmış olduğu nice peygamber (gelip geçmiştir); bu Allah erleri, O'nun yolunda başlarına gelenlerden dolayı (asla) yılmamışlar, zayıflık göstermemişler ve boyun eğmemişlerdir. Allah sabredenleri sever. (Karşılaşmış oldukları tüm güçlükler karşısında) bütün söyledikleri şu sözler olmuştur: 'Ey Rabbimiz! Günahlarımızı ve işimizdeki taşkınlığımızı bağışla, ayaklarımızı sağlam kıl ve inkarcı topluma karşı bize yardım et!' Bunun üzerine Allah, onlara hem dünya nimetini hem de âhiret nimetinin en güzelini vermiştir; çünkü Allah, iyilik yapanları sever.*" [Âl-i İmrân 3/146-148].

yolunda öldürülenleri sakın ölüler sanma. Bilakis onlar diridirler, Rableri katında Allah'ın lütfundan kendilerine verdiği nimetlerin sevincini yaşayarak rızıklandırılmaktadırlar. Arkalarından kendilerine ulaşamayan (henüz şehid olmamış) kimselere de hiçbir korku olmayacağına ve onların üzülmeyeceklerine sevinirler."[433]

3. Müreysî' Savaşı/Gazâsı

Müreysî' gazası, hicretin beşinci yılı Şabân ayında oldu. Sebebi: Hz. Peygamber'e Mustalikoğulları reisi Hars b. Ebû Dırâr'ın, kavmi arasında dolaşarak onları ve Araplardan söz geçirebildiklerini Resûlullah'la savaşmak üzere davet etmesidir. Bu durum Hz. Peygamber'e ulaşınca, Allah Elçisi ve bundan önce hiçbir gazâya katılmamış bir grup münafık da müslümanlarla birlikte yola çıktı. Resûlullah, Medine'de Zeyd b. Hârise'yi vekil bıraktı.

Hz. Peygamber, sulak bir yer olan Müreysî'e gelince, Hars'ın ordusu dağıldı. Allah Resûlü, düşmana saldırdı ve onlardan esir aldı. Bu olay Buhârî ve Müslim'in *Sahîh*lerinde zikredilmiştir.[434]

---

433 Âl-i İmrân 3/169-170.

434 Buhârî, "Itk", 13; Müslim, "Cihâd", 1.

Esir alınanlar arasında kabile reisi Hars'ın kızı Cüveyriye Sâbit b. Kays'ın payına düşmüş, Sâbit de kendisiyle kölelik sözleşmesi yapmıştı. Resûlullah, onun kölelikten kurtulması için gereken parayı ödedi ve onunla evlendi. Bu evlilik sebebiyle müslümanlar, "Onlar, Allah Resûlü'nün akrabalarıdır." diyerek Mustalikoğulları'ndan yüz esir köleyi azat edip serbest bıraktılar. Onlar da müslüman oldular.

Bu savaşta "ifk" olayı meydana geldi. Hz. Peygamber, bu gazâya çıktığında çekilen kurânın kendisine çıkması sebebiyle Hz. Aişe'yi beraberinde götürmüştü. Allah Resûlü'nün hanımları arasındaki âdeti buydu. Gazâdan dönüşte bir yerde konakladılar. Hz. Aişe ihtiyacı sebebiyle çıktı, bu sırada kız kardeşinden emanet aldığı gerdanlığı kaybetti. Hemen kaybettiği yere gerdanlığını aramak üzere geri döndü. Hevdecini taşıyan adamlar geldiler, Hz. Aişe'yi içinde zannederek hevdeci deveye yüklediler. Hafifliğini fark etmeden yola koyuldular. Çünkü Hz. Aişe'nin yaşı çok gençti, kendisini ağırlaştıracak kadar şişmanlamamıştı. Aynı zamanda hevdeci taşıyanların sayısı da çoktu.

Safvân b. Muattal, ordunun ardçıları arasında idi, Hz. Aişe'yi görünce tanıdı -örtü âyetinin inmesinden önce onu görüyordu- ve istircada bulundu.Yani: **"İnnâ lillah ve innâ ileyhi râciûn.** Yani, *biz şüphesiz Allah'a aidiz ve şüphesiz O'na döneceğiz.*" dedi. Sonra devesini çöktürüp Hz. Aişe'ye yaklaştırdı, o da deveye bindi. Hz. Aişe'ye bir kelime bile söylemedi, Sonra Safvân, deveyi yularından çekerek onunla birlikte orduya kadar yürüdü. İnsanlar bu durumu görünce her biri seciyesine göre ve kendisine yakışan biçimde konuştular. Kötü ruhlu İbn Übeyy münafıklık tasasından dolayı bir fırsat yakaladı ve derhal iftirayı yaymaya başladı.

Medine'ye dönünce, Hz. Peygamber bu konuda susup konuşmazken, iftiracılar lakırdıya daldılar. Sonra Allah Resûlü, sahâbeyle istişare etti. Hz. Ali, ondan ayrılmasına dolaylı olarak işaret ederken, Üsâme ve diğerleri ise onu nikahında tutmasını işaret ettiler. Hz. Ali, söylentilerdeki şüpheyi gördüğü için Allah Resûlü'nün insanların sözlerinden dolayı çektiği üzüntü ve kederden kurtulması için şüphenin kesin bilgiye dönüştürülmesini önerdi. Üsâme ise, Allah Resûlü'nün Hz. Aişe ve babasına olan

sevgisini, onun iffetli olduğunu bunların da ötesinde Allah'ın, zina eden bir kadını O'nun nikahında bulundurmayacak kadar Hz. Peygamber'in Allah katında en değerli olduğunu biliyordu. Sahâbenin diğer ileri gelenlerinin bunu işitince söyledikleri gibi: "*Seni eksikliklerden uzak tutarız Allah*'*ım! Bu çok büyük bir iftiradır!*"[435] dedi.

Vahiy bir ay süreyle Hz. Peygamber'den kesildi. Vahiy daha sonra Hz. Aişe'nin suçsuz olduğunu ifade ederek tekrar inmeye başladı.[436]

Hz. Aişe'nin suçsuzluğuna ilişkin âyet inip ana-babasının: "Kalk da Resûlullah'a teşekkür et." demeleri üzerine: "Vallahi, kalkmam ve ancak benim suçsuz olduğuma dair vahiy indiren Allah'a hamd ederim." Böylece o, nimeti Rabbine yükleyişi, bu makamda "hamd"i yalnız

---

435 en-Nûr 24/16.

436 Bu olayla ilgili on altı âyet *Nûr* sûresinde yer almaktadır. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "*(Peygamberin eşiyle ilgili) iftirada bulunanlar, kuşkusuz, sizin içinizden bir topluluktur. Bunu kendiniz için bir kötülük olarak değerlendirmeyin; aksine bu sizin için bir iyiliktir. Onlardan her biri için, işlediği günah oranında (cezası) olacaktır. Ancak onların içinden (ele başlık ederek) günahın büyüğünü üstlenene gelince; onun için çok büyük bir azap olacaktır… Onlar (Hz. Aişe ile Safvan), (iftiracıların) dile getirdiklerinden (suçlamalardan) beridirler. Bu yüzden onlar için (âhirette) bir bağışlanma ve çok güzel bir rızık olacaktır.*" [en-Nûr 24/11-26].

O'na tahsis edişi, kendisinin suçsuzluğuna delil getirişini ortaya çıkartmıştır. Hz. Aişe, sulhu isteme makamında kalkmasını gerektiren şeyi yapmadı. Bu, sebatın gayesidir.

Hz. Aişe'nin günahsız olduğu vahiyle sabit olunca, Allah Resûlü, iftira attıkları tespit edilenler hakkında had cezası olarak seksener değnek vurulmasını emretti.[437]

4. Hendek Savaşı

Hendek savaşı, hicretin 5. yılının Şevval ayında oldu. Sebebi şuydu: Yahudiler Uhud savaşında müşriklerin müslümanlara galip geldiklerini görüp Ebû Süfyân'ın müslümanlarla savaşmak üzere verdiği sözü ve ertesi yıl döneceğini öğrenince yahudi ileri gelenleri, Kureyşlileri Allah Resûlü'ne karşı savaşa teşvik için Mekke'ye gittiler. Onlara yardım edeceklerine dair söz verince, Kureyşliler yahudilerin bu teklifini kabul ettiler. Yahudiler Kureyş'ten sonra Gatafân

---

[437] Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: "*Namuslu kadınlara zina suçlamasında bulundukları halde (suçlamalarını ispat için) dört şâhit getiremeyenlere gelince; onlara seksen değnek vurun ve bundan böyle onların şahitliklerini asla kabul etmeyin; çünkü onlar yoldan çıkmış olanlardır. Ancak bundan sonra (yaptıklarından dolayı) tövbe edenler, (bu sınırlamadan) müstesnadırlar; çünkü Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.*" [en-Nûr 24/4-5].

ve diğer Arap kabilelerine gidip onları da bu işe çağırdılar. Onlar da bu teklifi kabul etti. Kureyşliler Ebû Süfyân komutasında dört bin kişiyle yola çıktı. Süleym, Esed, Fezâre ve Eşca' oğulları da bunlara katıldı. Gatafân kabilesi ise Uyeyne b. Hısn komutasında geldi. Hendek savaşına katılan kâfirlerin toplam sayısı 10.000 idi.

Resûlullah, müşriklerin gelmekte olduğunu işitince ashâbı ile istişare etti. Selmân-ı Fârisî, Allah Elçisi'ne düşmanla Medine arasında hendek kazılmasını önerdi. Resûlullah da bu işin yerine getirilmesini emretti. Müslümanlar hemen bu işe koyuldular. Bizzat Hz. Peygamber de bu işte çalıştı. Resûlullah 3.000 müslümanla çıktı. Bu arada Kurayzaoğulları yahudilerinin durumu ve antlaşmayı bozdukları haberi Hz. Peygamber'e ulaşınca, Sa'd b. Ubâde, Sa'd b. Muâz, Havvât b. Cübeyr ve Abdullah b. Revâha'yı; onların verdikleri sözlerinde durup-durmadıklarını veya antlaşmayı bozup-bozmadıklarını anlamaları için Kurayza Yahudilerine gönderdi. Bu sahâbiler, Kurayzaoğulları'na yaklaştıklarında onları, olabilecek en kötü bir hal ve tutum üzere buldular. Gönderilen sahabilere açıktan açığa sövüp düşmanlıklarını ilan ettiler. İş Allah

Resûlü'ne dil uzatmaya kadar varınca, onlardan ayrılıp, yahudilerin kesin olarak ahitlerini bozup sözlerinde durmadıklarını haber vermek için kinayeli bir şekilde peygamberle konuştular. Bu durum müslümanlara çok ağır geldi. Bela şiddetlendi; ikiyüzlülük baş gösterdi. Hâriseoğulları'ndan bazıları, (*evleri korumasız olmadığı halde, sadece savaştan kaçmak niyetiyle evlerinin korumasız olduğunu*)[438] söyleyerek Allah Resûlü'nden Medine'ye gitmek için izin istediler. Müşrikler müslümanları bir ay süreyle kuşatma altında tuttular.

Bu kuşatma hali müslümanların aleyhine uzayınca Resûlullah, Gatafân komutanlarından Uyeyne b. Hısn ve Hars b. Avf ile, şayet kavimleriyle birlikte giderlerse Medine'nin meyve mahsulünün üçte birini vermek kaydıyla antlaşma yapmak istedi. Karşılıklı görüşmeler bu şekilde devam ediyordu. Sonra Resûlullah, Sa'd b. Ubâde ve Sa'd b. Muâz[439] ile istişare etti. Onlar: "Ey Allah'ın Resûlü! Eğer bunu sana Allah emrettiyse başımız gözümüz üstüne! Yok eğer bu

---

[438] el-Ahzâb 33/13.

[439] Bunlar ensârın iki reisi idi. Onların cevabı, iman ve kahramanlık timsalidir.

sadece senin, bizim için yaptığın bir şeyse buna hiç gerek yok! Çünkü (bir zamanlar) biz ve şu kavim Allah'a ortaklar koşar, putlara taparken bile, bunlar misafirlik ve satın almanın dışında Medine'nin bir tek meyvesini yemeyi bile umamamışlardı. Şimdi Allah bizi İslâm'la şereflendirmiş, ona ulaştırmış ve seninle kuvvetlendirmişken mi malımızı onlara verelim? Vallahi, onlara kılıçtan başka verecek bir şeyimiz yok!" dediler. Hz. Peygamber de görüşlerini haklı bularak: "Ben ancak bütün Arapların sizin üzerinize üşüştüklerini gördüğüm için böyle bir şey yapmak istemiştim." dedi.

Sonra Allah Teâlâ, düşmanı perişan etti, hepsini bozguna uğrattı, kılıçlarını paramparça etti. Bunu hazırlayan neden şu idi: Gatafân'dan Nuaym b. Mesud b. Âmir isminde bir kişi Hz. Peygamber'e gelerek:

-Ben müslüman oldum. Bana istediğini emret, dedi. Bunun üzerine Allah Resûlü:

-Sen bir tek kişisin. Yapabildiğin kadar onları bize karşı savaşmaktan vazgeçirmeye çalış; zira harp hiledir,[440] buyurdu.

---

[440] Buhârî, "Cihâd", 157; "Menâkıb", 25; "İstitâbe", 6; Müslim, "Cihâd",

Nuaym, derhal Kurayza yahudilerinin yanına gitti. Cahiliyye döneminde onların dostu idi. Aralarına karıştı. Yahudiler onun müslüman olduğunu bilmiyorlardı. Nuaym onlara:

-Siz Muhammed'e karşı savaş açtınız. Şayet Kureyşliler bir fırsatını bulurlarsa onları yenerler, yok eğer yenemeyecek olurlarsa, dönerek yurtlarına gider, sizi Muhammed'le baş başa bırakırlar. O da sizden intikamını alır, dedi. Yahudiler:

-Peki ne yapalım, Ey Nuaym? dediler. Nuaym:

-Siz kendilerinden rehineler almadıkça onlarla birlikte savaşmayın, dedi. Yahudiler:

-Sen bize iyi bir öğüt verdin, dediler. Sonra Nuaym doğruca Kureyşlilerin yanına gitti ve:

-Size karşı sevgi ve dostluğumu biliyorsunuz, değil mi? dedi. Onlar:

-Evet, biliyoruz, dediler. Bunun üzerine:

-Yahudiler, Muhammed ve ashabıyla olan antlaşmayı bozduklarına pişman olmuşlar.

18, 19; "Zekât", 153; Ebû Dâvûd, "Cihâd", 92; "Sünnet", 28; Tirmizî, "Cihâd", 5; İbn Mâce, "Cihâd", 28; İbn Hanbel, I, 81, 90, 113, 126, 131.

Sizden rehineler alarak O'na göndereceklerini, sonra da o rehinelerin, size karşı O'na yardım edeceklerine ilişkin haber göndermişler. Şayet sizden rehineler isteyecek olurlarsa sakın onlara kimseyi vermeyiniz." dedi. Daha sonra Gatafânoğulları'na giderek onlara da aynı şeyi söyledi.

Şevval ayının cumartesi gecesi olunca Kureyşliler, yahudilere elçi göndererek: "Biz bu yerde hep oturacak değiliz. Paçalar ve ayakkabılar eskidi. Kalkın gelin Muhammed'le savaşalım." dedi. Yahudiler de Kureyşlilere bir elçi göndererek: "Bugün cumartesi'dir. Siz, bizden önce, cumartesi günü iş yapmış olan kimselerin başlarına geleni bilirsiniz. Ayrıca, bize rehineler göndermedikçe sizinle beraber savaşacak değiliz." dediler.

Elçileri bu haberi getirince Kureyşliler: "Allah'a yemin olsun ki Nuaym'ın söyledikleri doğru imiş!" dediler, sonra da yahudilere haber göndererek: "Vallahi, size bir kişi bile gönderecek değiliz. Bizimle çıkın, Muhammed'le savaşalım!" dediler. Buna karşılık Kurayza yahudileri de: "Vallahi, demek ki, Nuaym'ın bize getirdiği haber

doğru imiş." dediler. Böylece iki taraf birbirinden ayrılmış oldu.

Nihayet Allah, müşrikler üzerine bir rüzgar ve melekler ordusu gönderdi. Allah, savaşta Peygamberine yeterli oldu ve bütün grupları/orduları tek başına bozguna uğrattı.

Savaş sona erdikten sonra Hz. Peygamber Medine'ye geldi ve silahını bıraktı. Cebrâil kendisine geldi ve: "Melekler silahlarını henüz bırakmadılar. Kurayza Yahudilerine saldır!" dedi. Bunun üzerine Allah Resûlü: "*İşiten ve itaat edenler ikindi namazını Kurayzaoğulları topraklarından başka yerde kılmasın!*" şeklinde seslendi. Müslümanlar derhal yola koyuldular. Onlardan kimilerini öldürdüler, kimilerini de esir aldılar. Allah onların yurdunu ve mallarını müslümanlara aktardı. Bu iki savaş *Ahzâb* sûresinde anlatılmaktadır.[441]

---

441 *"Ey inananlar! Allah'ın size olan nimetini hatırlayın; hani üzerinize ordular gelmişti. Biz de o zaman onların üzerine bir rüzgâr ve sizin görmediğiniz ordular göndermiştik. Ancak Allah, sizin yaptıklarınızı görmekteydi." Hani onlar, sizin yukarınızdan ve aşağınızdan gelmişlerdi, gözler kaymış, yürekler ise ağızlara gelmişti. Hani siz de Allah ile ilgili olmadık düşünceleri aklınızdan geçiriyordunuz. İşte o zamanlar, inananlar, çok şiddetli bir sarsıntıya uğratılmak suretiyle sınanmışlardı… Böylece Allah, inkar edenleri, amaçlarına ulaşamadan, öfkeleriyle birlikte geri çevirmişti; çünkü Allah, savaşta inananlara yetmişti. Allah,*

5. Hudeybiye Gazâsı

Hudeybiye seferi hicretin altıncı yılının Zilka'de ayında gerçekleşmiştir. Allah Resûlü, 1.400 kişiyle umre yapmak için yola çıktı. Zulhuleyfe'ye geldiklerinde Allah Elçisi, kurban edeceği hayvanı belirleyip onlara kurban nişanesi olarak gerdanlık taktı, işaretledi ve umre için ihrama girdi. Bu arada Kureyş hakkında bilgi getirmesi için Huzâa kabilesine mensup bir casusunu önceden gönderdi. Usfân'a yaklaştığında, Hz. Peygamber'in istihbarat görevlisi gelerek: "Ka'b b. Lüey'i sana karşı savaşmak ve seni Kabe'den alıkoymak için, çeşitli kabileleri toplamış vaziyette bıraktım, geldim." dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber, ashâbıyla istişare ederek: "Kureyşlilere yardım eden şu adamların çoluk-çocukları üzerine yönelip onları ele geçirmeye ne dersiniz? Eğer oturup kalırlarsa yağmalanmış ve intikamlarını

çok kuvvetli, çok güçlü olandır. Allah, kitap ehlinden onlara yardım edenleri, kalplerine korku salarak kalelerinden indirmişti: Bir kısmını öldürürken bir kısmını da esir alıyordunuz. Böylece Allah, sizi, onların yerine, yurtlarına ve mallarına mirasçı yapmış ve henüz ayak basmadığınız toprakları size (vaat etmişti); çünkü Allah, her şeye gücü yetendir." [el-Ahzâb 33/9-27].

Ayette geçen "*sayâsî*" kelimesi, bir milletin izzet ve yüceliğini ifade eden savaş kaleleri anlamına gelir.

da alamamış bir vaziyette oturup kalmış olurlar. Yok eğer, (peşimizden) gelirlerse Allah onların boyunlarını vurur. Veya Kabe'ye yürüyüp, bizi engellemek isteyenlerle çarpışmamıza ne dersiniz?" dedi. Hz. Ebû Bekir söz aldı ve: "Bizler umre yapmak üzere geldik, herhangi bir kimseyle savaşmak için gelmedik. Ancak bizimle, Kabe arasına girecek olursa onunla da savaşırız." dedi. Allah Resûlü: "O halde yürüyünüz." buyurdu. Sahabe de yürüdü. Yolun bir kısmını yürüdüklerinde Hz. Peygamber: "Hâlid b. Velid, öncü olarak Kureyş süvarileri içindedir, sağ tarafa yöneliniz." buyurdu. Hâlid, Kureyşi uyarmak üzere atını mahmuzlayarak uzaklaştı. Kureyş Hz. Peygamber'in kendilerine saldırmasından korktu. Allah Resûlü, Hudeybiye'nin en son noktasında iken, Hz. Osman'ı: "Biz, savaşmak için gelmedik. Biz sadece umre yapmak üzere geldik ve onları İslâm'a davet et." diyerek onlara gönderdi. Kureyşliler: "Söylediklerini duyduk, işini gör." dedi. Müslümanlar, Hz. Osman dönmeden önce: "Osman bizden önce Kabe'ye varıp tavaf etti!" dediler. Allah Resûlü: "Bizler tavaftan

engellenmiş bir durumda iken Osman'ın Kabe'yi tavaf edeceğini hiç sanmam." buyurdu.

Müslümanlarla müşrikler barış hususunda birbirine girdiler. Bu esnada bu iki topluluktan bir adam karşı taraftan birine ok attı. Aralarında çarpışma başladı. İki topluluk da, birbirlerine ok ve taş attılar ve her iki taraf da kendi yanlarında bulunup karşı taraftan olan kimseleri rehin aldı. Bu sırada Allah Resûlü'ne, Hz. Osman'ın şehid edildiği haberi ulaştı. Bunun üzerine Hz. Peygamber, müslümanları biat etmeye çağırdı. Allah Resûlü ağacın altında dururken müslümanlar, Resûlullah'a koşuştular ve savaşmaktan kaçmamak üzere kendisine biat ettiler.

Hz. Osman döndü ve: "Kureyş beni Kabe'yi tavaf etmeye çağırdı ama ben kabul etmedim." dedi.

Hz. Peygamber'le Mekkeliler arasında barış görüşmeleri devam ederken, Mekkeliler Allah Resûlü'nden bir anlaşma metni yazmasını istediler. Hz. Peygamber kâtibi çağırarak:

-'Bismillahirrahmânirrahîm' yaz, dedi. Süheyl b. Amr:

-'Rahmân' da nedir? Bizler bilmeyiz! Onun yerine, 'bismikallahümme' yaz, dedi. Müslümanlar:

-Vallahi, bizler, 'Bismillahirrahmânirrahîm'den başka bir şey yazmayız, dediler. Bunun üzerine Hz. Peygamber:

-'Bismikallahümme' yaz, dedi. Sonra:

-Bunlar, üzerinde Allah Resûlü Muhammed'in anlaşma yaptığı maddelerdir, diyerek katibe yazmasını emretti. Süheyl yine itiraz ederek:

-Vallahi, eğer bizler seni, Allah'ın resûlü olarak tanımış olsaydık, Kabe'yi tavaf etmene engel olmaz ve seninle savaşmazdık. Onun yerine, 'Muhammed b. Abdullah' yaz." dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber:

-Her ne kadar, siz beni yalanlasanız da, ben Allah'ın resûlüyüm! dedi, -bizimle Kabe arasına girememeniz ve Kabe'yi tavaf etmemiz şartıyla-ve katibe dönerek:

-'Muhammed b. Abdullah' yaz, dedi. Süheyl yine itiraz ederek:

-Vallahi, Araplar: Zor altında bırakılarak bu anlaşmayı yapmak zorunda kaldığımızı söyler dururlar. Bu ancak gelecek sene olabilir." dedi ve madde bu şekilde yazıldı. Süheyl:

-Senin dininden olsa bile bizden sana hiçbir kimsenin gelmemesi; şayet gelecek olursa tekrar bize iade etmen… şartını ileri sürdü. Müslümanlar:

-Sübhanallah! Müslüman olarak gelen bir kimse, nasıl olur da müşriklere geri gönderilir?! dedi.

Anlaşma şu şekilde neticelendi: On yıl süreyle savaşılmayacak; insanlar birbirlerinden emin olacaklar; müslümanlar bu yıl geri dönecekler ancak ertesi yıl Mekke'ye gelecekler; Mekkeliler, Hz. Peygamber'le Mekke arasına engel olmayacaklar ve Allah Resûlü orada üç gün kalabilecek; müslümanlar Mekke'ye, ancak kılıçları kınlarında olduğu halde, yolcu silahlarıyla girebilecekler; Hz. Peygamber'in ashâbından Mekkelilere gelen Hz. Peygamber'e geri verilmeyecek; Mekkelilerden Hz. Peygamber'e gelen ise iade edilecektir. Sahâbe: "Ey Allah'ın Resûlü! Bunu onlara

verecek miyiz?" diye sordular. Allah Resûlü: "*Bizden onların tarafına gidecek olanı Allah uzak etsin! Onlardan bize gelip de tekrar onlara vereceğimiz kimseye gelince, Allah o kimse için bir ferahlık, bir çıkış yolu yaratacaktır.*" buyurdu.[442]

Allah Resûlü, anlaşmayı yazdırma işini bitirince ashâba: "Kalkın kurbanlarınızı kesin sonra da tıraş olunuz." buyurdu. Fakat üç kez tekrarlamasına rağmen hiç kimse kalkmadı! Hiç

---

[442] Resûl-i Ekrem'in ulaşmak istediği bazı amaçları olduğu için bu şartları kabul etti. Çünkü o, onlara savaşla değil, barışla kavuşmanın daha kolay olacağını düşünüyordu. Onun amaçlarından birisi, istediği ilkeleri kendi memleketinin evlatları arasında yayabilmek için onlarla bir araya gelme özgürlüğüne kavuşmaktı.

Zira her zaman düşmanların güçlü olmaları durumunda barış için ileri sürdükleri şartları vardır. Bu şartları ileri sürerken sadece kendi maslahatlarını gözetirler. Güçlü oldukları sürece zayıf tarafa hiçbir hak tanımaz ve onlara saldırırlar. Onların gücüne karşı koymak için kuvvet hazırlamayan, onların gasp ettikleri hakları bir tarafa ellerindeki hakları bile koruyamaz. Gasp ettikleri haklarını kendine acındırmak ve merhamet dilemek suretiyle onlardan geri alabileceğini düşünen kesinlikle aldanmıştır.

Türkiye'ye bakınız! Zayıfken İngilizler ve müttefikleri onları kongrelerden kovup Yunanlılara orayı ele geçirmek ve mukaddesatını çiğnemek için yardım ettiler. Ancak daha sonra güçlenip onlara karşı hamle yapınca ve gücüyle onları korkutunca onları muhatap alıp onları memnun etmek için çalıştılar sonra da Lozan Barış Antlaşması'na kabul ederek tüm sıkıntılarına katlandılar ve de bütün önerilerine kulak verdiler. İşte güç böyledir! Bütün büyük güçler onun önünde küçülür. Her siyaset ona boyun eğer. Allah'ım! Bizi güçlü ve izzetli olanlardan eyle! Bizi zayıf ve zelil olanlardan eyleme!

kimse kalkmayınca Ümmü Seleme'nin yanına girip, bu durumu anlattı. Ümmü Seleme O'na: "Bunu istiyor musun? Çık, sonra hiç kimseye tek kelime dahi söylemeden kurbanını kes ve berberini çağırarak tıraş ol." dedi. Hz. Peygamber, kalktı ve Ümmü Seleme'nin dediklerini yaptı. Sahabe bu durumu görünce, onlar da kalkıp kurbanlarını kestiler ve birbirlerini tıraş etmeye başladılar.[443]

Daha sonra Hz. Peygamber'e (müslümanlığı kabul etmiş) mümin kadınlar geldi. Bunun üzerine Allah: "*Ey iman edenler! Mü'min kadınlar muhacir olarak size geldiklerinde onları imtihan edin*"[444] âyetini indirdi.[445] Bu olayda Huzâalılar Allah Resûlü'nün, Bekiroğulları da Kureyşlilerin anlaşma ve sözleşmesine girdiler. Fetih sûresi hem Hudeybiye'de hem de Hayber'de inmiştir.

---

[443] Bundan anlıyoruz ki, güç tek başına insanları tek başına çalışmaya sürüklemez. İnsanları bir işe yönlendirmek isteyen kimse önce onların gözü önünde o işi yapsın ki, onlar da onun yaptığı gibi yapsınlar.

[444] el-Mümtehine 60/10.

[445] "*Onları sınayın! Aslında onların imanlarını en iyi Allah bilir. Eğer onların inanmış olduklarına kanaat getirecek olursanız, onları inkar edenlere geri göndermeyin; çünkü onlar (inanan kadınlar) onlara helal değildir. Onlar da onlara helal değildirler.*" [el-Mümtehine 60/10]. *Mümtehine* sûresine bak.

6. Hayber Savaşı

Hz. Peygamber, Hudeybiye'den Medine'ye döndüğünde yirmi gece/gün kadar burada kaldı. Sonra savaşmak üzere Hayber'e gitmek için yola çıktı. Allah Teâlâ, peygamberi Hudeybiye'de iken Hayber'i ona vaat etmişti: "*Allah size, elde edeceğiniz birçok ganimet vaad etmiştir. Şimdilik bunu size hemen vermiştir.*"[446]

İbn Ömer'den rivâyet edildiğine göre Allah Resûlü, Hayberlilerle savaşarak onları kalelerine çekilmek zorunda bırakmış; ekin, hurmalık ve arazilerine el koymuştu. Bunun üzerine Hayberliler, silah hariç, hayvanlarının taşıyabileceği kadar yüklerini alıp Hayber'den çıkıp gitmek üzere O'nunla anlaşma yaptılar. Onları Hayber'den çıkarıp sürmek istediğinde: "Ey Muhammed! Bizleri bırak, bu topraklarda kalalım. Bu toprakları ıslah eder, bakımını yaparız. Bizler bunları sizden daha iyi biliriz." dediler. Ne Hz. Peygamber'in ve ashâbının arazinin bakımını yapacak işçileri vardı, ne de kendilerinin bu iş için boş vakitleri vardı. Neticede, bütün ekin ve meyvelerin yarısının

[446] el-Fetih 48/20.

kendilerine verilmesi şartıyla Hayber'i onlara tekrar verdi. Allah Resûlü, onları bu şekilde kabul etmeyi daha önce düşünmemişti. Abdullah b. Revâha yetişecek ekin ve meyveleri tahmin ederdi.

Hz. Peygamber, Hayber (ganimetlerinin) yarısını, beşte birlik kısmı ve ganimeti hak eden kimseler arasında paylaştırmış; diğer yarısını da müslümanların ihtiyaç gösterecek kamu hizmetleri için ayırmıştır.

Devlet başkanı, savaş yoluyla fethedilen (anveten) topraklar hususunda, bu toprakları bölüştürmek veya vakfetmek ya da bu toprakların bir kısmını bölüştürüp, bir kısmını vakfetme tercihleri arasında muhayyerdir. Hz. Peygamber, her üç türü de yapmıştır: Kurayza ve Nadîr topraklarını taksim etti; Mekke[447] topraklarını taksim etmedi. Hayber'in ise yarısını taksim edip, diğer yarısını bıraktı. Buhârî, Müslim ve diğer hadis kaynaklarında, Resûlullah'ın, süvari olan kimseye biri kendisi, ikisi de atı için

[447] Mekke topraklarını taksim etmedi; çünkü orası, bir ibadet bölgesi olup, temlik edilemez. Orayı yerli-yabancı herkese eşit kılan Allah oranın temlik edilmesini haram kılmıştır.

olmak üzere üç hisse; yaya olana ise bir hisse verdiği rivâyet edilmiştir.[448]

Bu gazvede Huyey b. Ahtab'ın kızı Safiye esir alındı, sonra müslüman oldu. Allah Elçisi onu kendisi için seçerek azat etti ve azat edilmesini mehir yerine saydı.

Bu savaş esnasında, bir yahudi kadını olan, Selâm b. Mişkem'in karısı ve Hars'ın kızı Zeyneb, zehirlemiş olduğu kızartılmış bir koyunu Allah Resûlü'ne hediye etti. Zeyneb, müslümanlara: "Muhammed koyun etinin en çok neresini sever?" diye sormuş, müslümanlar da: "But etini çok sever." diye cevap vermişlerdi. Bunun üzerine Zeyneb, buduna daha çok zehir kattı. Hem Allah Elçisi hem de ashabı koyun etini yediler. Ebû Hureyre'den rivâyet edildiğine göre, Hz. Peygamber, Bişr b. Berâ öldüğü zaman bu kadını öldür(t)müştür. Zira Bişr'in ölümü bu koyun etini yedikten hemen sonra olmuştur. Allah Resûlü'ne gelince, bundan sonra üç yıl yaşadığı ve vefatına sebep olan ağrısı için de şöyle demiştir: *"Hayber savaşı esnasında koyundan*

---

[448] Buhârî, "Cihâd", 51; "Meğâzî", 38; Müslim, "Cihâd", 57; Ebû Dâvûd, "Cihâd", 143, 147; Tirmizî, "Siyer", 6, 8; Muvatta, "Cihâd", 21; İbn Hanbel, II, 2, 62, 72, 80; IV, 138.

yediğim lokmanın acısını zaman zaman hissederdim. İşte bu anlar o zehirden dolayı kalp damarımın benden ayrıldığı anlardır!!"[449]

Sonra Hz. Peygamber, Hayber'den Vâdi'l-Kurâ'ya gitti. Orada yahudi bir topluluk bulunuyordu. Allah Resûlü burasını savaşarak fethetti, arazi ve hurmalıkları işletmek üzere onların ellerinde bıraktı. Fedek arazisini de aynı şekilde yapmıştır.[450]

Allah Resûlü'nün Fedek ve Vâdi'l-Kurâ halklarıyla uzlaşma yaptığı haberi Teymâ Yahudilerine ulaşınca, Hz. Peygamber'le anlaşma yaparak mallarıyla birlikte orada ikamet etmişlerdir. Hz. Ömer hilafeti zamanında, Hayber ve Fedek Yahudilerini sürmüş, Teymâ ve Vâdi'l-Kurâ halkını sürmemiştir. Çünkü buralar,

---

[449] Bazı cahiller Peygamber'in gaybı bildiğini zannediyorlar. Şayet gaybı bilmiş olsaydı kendisini öldürmek isteyen bu yahudi kadının yaptığını bilmesi daha uygundu. Fakat etkileri ortaya çıkıncaya kadar bu durumu bilmeyerek zehirli etten yedi, hatta onunla yiyen bir sahabesi ondan dolayı öldü. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: "*De ki: 'Ben, Allah dilemedikçe, kendime ne bir yarar sağlayabilirim ne de bir zarar verebilirim. Gaybı bilseydim, (tedbir alarak) daha çok mal/mülk edinirdim ve başıma hiçbir kötülük gelmezdi. Ben, inanacak bir toplum için uyarıcıdan ve müjdeleyiciden başka bir şey değilim.*" [el-A'râf 7/188].

Ebher, kanı kalpten vücudun diğer bölgelerine dağıtmak için taşıyan büyük damardır.

[450] Hayber'de bir arazi olup Medine'nin üst tarafındadır.

Şam topraklarına dahildi. Maksat, Hicaz bölgesinde olanları çıkartmaktır.

7. Mekke'nin Fethi

Mekke'nin Fethi, hicretin sekizinci yılı Ramazan'ın on günü geçtikten sonra gerçekleşti. *Sebebi:* Bekiroğulları Huzâalılara saldırdılar. Huzâalılar "Vetir" denilen bir su kenarında yaşıyorlardı. Bekiroğulları bir gece onlara baskın yapıp bazılarını öldürdüler.

Kureyşliler Bekiroğulları'na silah yardımı yaptılar. Bazı Kureyşliler gece karanlığından istifade edip onlarla birlikte savaşa katıldılar. Neticede Huzâalıları Harem'e kadar sürdüler. Huzâalılar, Büdeyl b. Verkâ el-Huzâî'nin evine sığındılar. Büdeyl b. Verkâ Huzâalılardan bir topluluk ile Medine'ye Resûlullah'ın yanına gelip başlarına gelenleri ve Kureyşlilerin, Bekiroğulları'nı desteklediklerini anlattılar. Hz. Peygamber, Mekke'ye gitmek üzere iyice hazırlık yapmalarını emretti ve: "Allah'ım! Yurtlarına ansızın varabilmemiz için Kureyşlilerin casus ve habercilerini tut, engelle." diye dua etti.[451]

---

[451] Huzâlılar Hz. Peygamber'le anlaşmalı idiler. Anlaşma gereği, Hz. Peygamber'in onlara gelen baskıya karşı koyması gerekiyordu. Anlaşmaya bağlılık gereği onlarla birlikte savaşmak için hazırlık

Müslümanlar hazırlandılar. Bu sırada Hâtıb b. Ebû Beltea, Resûlullah'ın kendilerinin üzerine yürüdüğünü haber vermek için Kureyşlilere bir mektup yazdı. Mektubu bir kadına verdi. Bunu Kureyşlilere ulaştırması için ona bir ücret ödedi. Hz. Peygamber'in casuslarından biri kadına yetişip saçından mektubu çıkardı. Hâtıb huzura çağırıldı: "Ey Allah'ın Resûlü! Hakkımda hüküm vermekte acele etme! Vallahi, ben Allah'a ve Elçisi'ne iman etmiş bir kimseyim. Ben dinimden dönmedim ve dinimi değiştirmedim. Fakat ben, Kureyşliler arasında yanaşma bir kimseydim, onlardan değildim. Benim onlar arasında ailem, akrabalarım ve çocuklarım var. Aramızda bunları himaye edecekleri bir akrabalık bağı da yok. Senin yanında bulunanların ise orada kendilerini koruyacak akrabaları var. Ben de onların yanında bir destek/bir güç edinip onunla akrabalarımı himaye etmelerini istedim."

Sonra Allah Resûlü, 10.000 kişiyle yola koyuldu. İftar ettiler. Abbas, ailesiyle birlikte

---

yapıyordu. Kureyş Hz. Peygamber'e saldırınca Huzaalılar, anlaşmaya uyarak Peygamber'e yardım etmeyip saldırganlara destek oldular. İngiltere de Kureyş gibi, Allah gizlediklerini açığa çıkarıp tuzaklarını başlarına geçirinceye kadar, gizlice Türklere karşı Yunanlılara yardım etmiştir.

Müslüman olup muhacir olarak yolda Hz. Peygamber'le karşılaştı. Merru'z-Zahrân'da[452] yatsı vakti konaklayınca Hz. Peygamber orduya ateş yakmalarını emretti ve 10.000 ateş yakıldı. Gece nöbetçilerinin başına Hz. Ömer'i görevlendirdi. Abbas, Hz. Peygamber'in boz katırına binip Resûlullah'ın Mekke'ye savaşarak zorla girmeden önce, Kureyşlilerin gelip O'ndan eman istemeleri için Kureyşlilere haber verecek bir kişi arama maksadıyla çıktı. Abbas anlatıyor: "Vallahi, ben bu maksatla dolaşırken Kureyş'in casusluğunu yapan Ebû Süfyân ile Büdeyl b. Verkâ'nın sesini işittim. Aralarında konuşuyorlardı. Ebû Süfyân:

-Bu geceki kadar çok ateşi ve askeri görmedim! derken, Büdeyl ise:

-Bunlar vallahi Huzâalılar! Onları harp bir araya getirmiş! dedi. Ebu Süfyân:

-Huzâalıların ateşleri ve askerleri bunlardan daha az ve daha önemsizdir! dedi. Ebû Süfyân'ın sesini tanıdım ve:

-Ey Ebû Hanzala!' dedim. O da benim sesimi tanıdı. "Ebu'l-Fadl, sen misin?' dedi.

---

452 Burası Mekke'ye yakın bir vadidir.

-Evet dedim. Babam anam sana feda olsun! Ne haber var? diye sordu. Ben:

-Resûlullah ve arkadaşlarıdır. Vallahi, Kureyş'in sabahı pek yaman olacak. Vallahi, eğer sana karşı zafer elde ederse şüphesiz boynunu vuracaktır! dedim. Ebû Süfyân:

-Peki, çare nedir? diye sordu. Şöyle dedim:

-Şu katırın arkasına bin de seni Allah Resûlü'ne götüreyim ve senin için eman dileyeyim. Ebû Süfyân, Hz. Peygamber'in yanına gelince şehâdet getirerek müslüman oldu. Bunun üzerine Abbas:

-Ey Allah'ın Elçisi! Ebû Süfyân övünmeyi çok seven bir adamdır. Onun için bir şey yapsan! dedi. Hz. Peygamber:

-Olur! Kim Ebû Süfyân'ın evine girerse o güvendedir, kim Mescid-i Harâm'a girerse o da emniyettedir. buyurdu. Ebû Süfyân, yürüyüp Kureyşlilerin yanına varınca en yüksek sesiyle:

-İşte Muhammed, sizin O'na karşı koyamayacağınız bir şekilde yanınıza gelmiş bulunuyor! Kim Ebû Süfyân'ın evine girerse o

güvendedir, kim Mescid-i Harâm'a girerse o da emniyettedir. diye bağırdı. Kureyşliler:

-Allah seni kahretsin! Senin evin bize ne faydası olabilir? dediler. Bunun üzerine insanlar evlerine gitmek üzere dağıldılar.

Resûlullah yürüdü, yukarı taraftan Mekke'ye girdi. Burada kendisine bir çadır kuruldu. Hz. Peygamber Hâlid b. Velîd'e[453] -ki bu arada müslüman olmuştu- Mekke'ye aşağı taraftan girmesini emretti. Allah Resûlü, Hâlid'e: "Eğer Kureyş'den biri size karşı çıkarsa, benimle Safâ tepesinde buluşuncaya kadar, onları ekin biçer gibi biçin!" dedi.

---

[453] O, savaşta müşriklerin en önemli yardımcısı olan büyük bir kahramandır. Fetih'ten sonra müslüman olup İslâm'ın bir kahramanı oldu. Bundan dolayı Hz. Peygamber, onu *"seyfullah=Allah'ın kılıcı"* diye isimlendirdi. Katıldığı tüm ordular muzaffer olmuştur. Ridde ordularına boyun eğdirilmesinde Hz. Ebûbekir'in sağ koluydu. Rûmlarla olan savaşta genel komutanlığı birleştirmiş, Irak'ta Farsların, Şam'da Rûmların gücünü kırmıştır. Hastalandığı zaman ağlayarak şöyle demiştir: "Ben, ölmekten korktuğum için ağlamıyorum; fakat vücudum düşman darbeleriyle dolu olduğu halde şimdi keçi gibi yatağımda öldüğümden dolayı ağlıyorum. Halbuki savaş meydanında ölmek istiyordum.

İşte bu gibi düşüncelerle ümmetler yücelip hükümran olur. Bu kahramanın hatırasının günümüzün doğu kahramanı Mustafa Kemal ile canlanmasını umarız. O da Halid'in daha önce babalarına vurduğu gibi Yunanlılara büyük bir darbe vurmuştur. Allah'ın yardımı ve müslümanların onun etrafında kenetlenmeleri ile düşmanları korkutan ve daha önce güçsüz insanlardan gasp ettiklerini geri vermek zorunda bırakan bir kılıç olmaya devam edecektir.

Bekiroğulları'ndan Himâs b. Kays, Resûlullah Mekke'ye girmeden önce silah hazırlıyordu. Karısı:

-Bunları niçin hazırlıyorsun? diye sordu. Himâs:

-Muhammed ve ashâbı için, dedi. Karısı:

-Vallahi, Muhammed ve ashâbı karşısında hiçbir şey duramaz, dedi. Himâs:

-Vallahi, ben onlardan bazılarını esir alıp sana hizmetçi yapmayı bile umuyorum, dedi ve sonra şu beyiti söyledi:

Onlar bugün gelecek olurlarsa ben hasta değilim; İşte mükemmel silah ve âletler.

Çarpışma başladı ve orada iki müslüman şehid edildi. Bunlar Hâlid b. Velîd'in süvari birliğindeydiler. Müşriklerden ise on iki civarında adam öldürüldü. Müşrikler yenildiler. Silah hazırlayan Himâs da yenildi, evine kaçtı ve karısına:

-Kapıyı üzerime kapa! dedi. Karısı ona:

-Hani dediğin nerede kaldı? dedi.

Resûlullah kalktı. muhâcirler ve ensâr, önünü, arkasını ve etrafını sarmış bir halde

Mescid-i Harâm'a girdi. Hacer-i Esved'e doğru yöneldi, onu selamladı. Sonra Kâbe'yi tavaf etti. Elinde bir yay vardı. Kâbe'nin çevresinde ve üzerinde üç yüz altmış put vardı. Elindeki yayla putları iteleyip şöyle diyordu: *"Hak geldi, bâtıl yok oldu; zira bâtıl yok olmaya mahkumdur."*[454] *"Hak geldi. Bâtıl, ne yoktan bir şeyi var edebilir, ne de yok olanı getirebilir/diriltebilir."*[455] Resûl-i Ekrem'in itmesi üzerine putlar yüzleri üstü birbiri üzerine devriliyordu.

Hz. Peygamber, tavafını devesi üzerinde yapıyordu. O gün ihramlı değildi. Sonra Osman b. Talha'yı çağırdı ve Kâbe'nin anahtarlarını ondan aldı. Kâbe'nin içindeki resimler ile Hz. İbrahim ve İsmail'in fal okları çekiyor halde yapılmış resimlerini yok etti. Sonra namaz kıldı ve tekbir getirerek Kâbe'nin içinde dolaştı. Sonra kapının önünde durdu. Kureyş ise sıra sıra olmuş Hz. Peygamber'in ne yapacağını endişe içinde bekliyorlardı. Bunun üzerine Allah Resûlü şöyle buyurdu:

Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur. O, tektir. O'nun hiçbir ortağı yoktur. O, vadini yerine

---

454 el-İsrâ 17/81.

455 Sebe 34/49.

getirdi ve kuluna yardım etti. Bütün düşman topluluklarını tek başına bozguna uğrattı. İyi bilin ki, cahiliye çağına ait her şey, mal ve kan davaları, Kabe'ye hizmet ile hacılara su dağıtma âdetleri dağıtma dışında hepsi de şu iki ayağımın altındadır, kaldırılmıştır. Ey Kureyşliler! Muhakkak Allah, cahiliye gururunu, cahiliye atalarıyla övünüp büyüklenmeyi sizden kaldırmıştır. Bütün insanlar Adem'den, Adem ise topraktan yaratılmıştır.

Sonra şu âyeti okudu: "*Ey insanlar! Şüphesiz, Biz sizi bir erkek ve bir kadından yarattık ve birbirinizi tanımanız için sizi boylara ve kabilelere ayırdık. Allah katında en değerli olanınız, O'na karşı gelmekten en çok sakınanınızdır. Şüphesiz, Allah hakkıyla bilendir, hakkıyla haberdar olandır.*"[456]

---

[456] el-Hucurât 49/13. İnsanları sadece amelleri ile birbirinden üstün kılan eşitlik esaslarını düşün! Bu amel, nefisleri temizleyip ümmetin ve memleketin şanının yücelmesini sağlar. Dinin bu esasları, soylarına dayanan, mallarıyla ve evlatlarıyla övünüp böbürlenenlerin umudunu kesip atmaktadır. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: "*Sura üfürüldüğü zaman, artık aralarında ne akrabalık bağı kalacak ne de birbirlerini arayıp soracaklardır. (O gün) kimlerin tartıları ağır gelecek olursa, onlar kurtuluşa erecek olanlardır. Kimlerin tartıları da hafif gelecek olursa, onlar, kendilerine yazık edenler ve cehennemde sürekli olarak kalanlar olacaklardır. Ateş orada yüzlerini yalarken onlar acı içinde suratlarını asacaklardır.*" [el-Müminûn 23/101-104]. "*(Ey insanlar!) Sizi Bize*

Hz. Peygamber, "ey Kureyş topluluğu! Şimdi size ne yapacağımı düşünüyorsunuz?" diye sorunca, onlar:

-İyilik yapacağını. Çünkü, sen iyi bir kardeşsin, iyi bir kardeş oğlusun, dediler. Hz. Peygamber:

-Ben, size Hz. Yûsuf'un kardeşlerine dediğini söyleyeceğim: *'Bugün size kınama yok!'*[457] Gidin, sizler serbestsiniz. Sonra Mescid-i Harâm'da oturdu. Hz. Ali, Kâbe'nin anahtarları elinde O'na doğru geldi ve:

-Ey Allah'ın Elçisi! Kabe'nin kapıcılığı (hicâbe) ile hacılara su dağıtma (sikâye) işini bize ver. Allah'ın selamı üzerine olsun, dedi. Allah Resûlü:

-Osman b. Talha nerede? diye sordu. Çağrıldı ve ona:

-İşte anahtarların ey İbn Talha. Bugün iyilik ve vefa günüdür.

---

yaklaştıracak olan ne mallarınız ne de çocuklarınızdır. Ancak, inananlar ve iyi iş yapanlar (Bize yakın olabilirler). İşte onlar, işlediklerinden dolayı karşılıkları kendilerine kat kat verilecek ve cennetteki köşklerinde güven içinde bulunacak olanlardır." [Sebe 34/37].

457 Yûsuf 12/92.

Sonra Hz. Peygamber, Ebû Tâlib'in kızı Ümmü Hânî'nin evine girdi, boy abdesti aldı ve orada sekiz rekat namaz kıldı. Kuşluk vakti idi. Bu yüzden bazıları bu namazın, kuşluk namazı olduğunu zannettiler. Halbuki bu, Allah'a şükretmek için kıldığı fetih namazı idi; zira Ümmü Hânî'nin: "Bu namazı kıldığını ne bundan önce, ne de bundan sonra gördüm." dediği bunun delilidir.

İslâm komutanları, bir kaleyi veya bir şehri fethettikleri zaman, Allah Resûlü'ne uymak için bu namazı kıldılar.

Hudeybiye barışı, bu büyük fethe bir başlangıç ve bir hazırlıktı. Bu barış sayesinde insanlar birbirine güven duydular ve birbirleri ile konuştular, İslâm hakkında tartıştılar. Mekke'deki imanlarını gizleyen müslümanlar dinlerini açığa vurma, ona çağrıda bulunma imkanı buldular. Bu barış sebebiyle pek çok insan İslâm'a girdi. bu yüzden Allah Teâlâ, onu bir **"fetih"** olarak isimlendirdi: "*Şüphesiz biz sana apaçık bir fetih verdik.*"[458] Bu ayet Hudeybiye barışı hakkında inince Hz. Ömer: "Ey Allah'ın Resûlü! Bu bir fetih

[458] el-Fetih 48/1.

midir?" diye sordu. Hz. Peygamber: "Evet!" dedi. Allah Teâlâ Hudeybiye'nin bir fetih olduğunu şu ayetlerle yineledi: "*Andolsun, Allah, Peygamberi'nin rüyasını doğru çıkardı. Allah dilerse, siz güven içinde başlarını kazıtmış veya saçlarınızı kısaltmış olarak, korkmadan Mescid-i Haram'a gireceksiniz. Allah, sizin bilmediğinizi bildi ve size bundan başka yakın bir fetih daha verdi.*" [459] Büyük olayların öncesinde, onlara bir giriş niteliğinde mukaddimeler takdim etmek Allah'ın adetidir. Nitekim Hz. İsa ve babasız yaratılışı kıssasının öncesinde, Hz. Zekeriya kıssasını ve onun durumundakilerin çocuk sahibi olamayacağı kadar yaşlı oluşuna rağmen ona çocuk verişini anlatmıştır. Yine kıblenin nesh edilmesinin öncesinde Kabe'nin tarihini, yapılışını ve hürmete layık oluşunu, isminin yüceltilişini, yapıcısını ve onun övgüye layık oluşunu anlattı. Bütün bunlardan önce neshi ve onu gerektiren hikmetini zikretmek suretiyle bir ön giriş yaptı.

Aynı şekilde Resûlünün peygamber olarak gönderilmesi öncesinde Fil kıssasını, kâhinlerin onu müjdelemelerini ve başka şeyleri anlatmıştır. Uyanık halde iken vahyin gelmesinden önce

---

[459] el-Fetih 48/27.

Resûlullah'ın gördüğü Salih rüyalar da aynı şekilde bir mukaddimedir. Hicret de cihat emri öncesi yine bir mukaddimedir.

Şeriat ve kaderin sırlarını gereği gibi düşünen, onun hikmetinin, akılları hayrete düşüren hallerini görür.

Bu savaşta (Mekke'nin fethi) anlaşmalılar, devlet başkanının zimmetinde, himaye ve koruması altında bulunanlarla savaştıklarında, devlet başkanına savaş açmış sayılacaklarına delalet etmektedir. Anlaşmalılar ses çıkarmadıkları, karşı gelmedikleri ve buna razı oldukları takdirde, bizzat yapanlarla destekçileri dahil hepsinin anlaşması bozulmuş olur. Kureyş'ten Bekiroğulları'na yardım edenler onların bir kısmı idi ve hepsi onlarla birlikte savaşmamışlardı. Bununla birlikte Hz. Peygamber hepsine birden savaş açmıştır. Nasıl sulh anlaşmasını tabi olarak girmişler ve onlardan her biri ayrı bir sulh anlaşması yapmamış, yapılan anlaşmaya razı olup kabullenmişlerse, işte onların anlaşmayı bozmalarının hükmü de aynen böyledir. İşte bu, Allah Resûlü'nün sünnetidir.

Bunun bütüne şamil edilmesi her bir fert anlaşmayı bozacak davranışı bizzat yapmış olmasa bile, onların cemaatinin buna razı olmaları halinde anlaşmayı bozan zimmîlere bu hükmün icra edilmesi demektir. Nitekim Hz. Ömer bazı yahudiler oğluna saldırdıklarında ve bir evin damından taş atıp kolunu kırdıklarında Hayber Yahudilerini yurtlarından sürmüştür. Hatta Hz. Peygamber Kurayzaoğulları'nın bütün savaşçılarını öldürmüş, onlardan her birine anlaşmayı bozup bozmadığını sormamıştır. Sadece iki adamın suikaste teşebbüs etmesine rağmen Nadîroğulları'nı sürmesi de böyledir. Kaynukaoğulları'na da böyle davranmıştır. Fakat Abdullah b. Übeyy, Hz. Peygamber'den onları bağışlamasını istemiştir. İşte Resûlullah'ın şüphesiz tavrı ve metodu budur.

Müslümanlar, destekçinin bizzat savaşa katılan kimse gibi olduğuna dair icma etmişlerdir; ganimet taksiminde ve sevap kazanma hususunda da hepsinin tek tek savaşa bizzat katılmaları şart değildir.

Yol kesicilerin de hükmü böyledir: Destekçileri de bizzat buna katılanlar gibidir. Çünkü bizzat yapan, ancak geride kalanlardan

aldığı güç sayesinde kötülüğe girişmiştir, onlar olmasa ulaştığı şeye ulaşamaz. Şüphesiz doğrusu budur.

Düşman tarafın elçileri öldürülmez. Nitekim Ebu Süfyan anlaşmayı bozanların hükmüne dahil olduğu halde Allah Resûlü onu öldürmemiştir. Çünkü o, kavminin peygambere gönderdiği bir elçi idi.

Kadınlarla müt'a nikahının mübah kılınması da bu savaşta meydana gelen şeylerdendir. Sonra müt'a nikahını Mekke'den çıkmadan önce haram kılmıştır.

Buhârî ve Müslim İbn Mes'ud'un şöyle dediğini rivayet etmektedirler: "Biz Resûlullah ile birlikte savaşıyorduk. Beraberimizde kadınlarımız da yoktu. Bunun üzerine: 'Hadım olalım mı?' diye sorduk. Fakat Resûlullah bize bunu yasakladı. Sonra bize elbise karşılığında belli bir zamana kadar kadınlarla nikâhlanmamıza izin verdi."[460] Sonra Abdullah: *"Ey iman edenler! Allah'ın size helal kıldığı şeylerin iyi olanlarını kendinize haram*

[460] Buhârî, "Nikâh", 6, 8; Müslim "Nikâh", 11, 12. [Ayrıca bk. Buhârî, "Tefsîru Sûre 5; Tirmizî, "Nikâh", 2; Nesâî, "Nikâh", 4; İbn Mâce, "Nikâh", 2; Dârimî, "Nikâh", 1, 3; İbn Hanbel, I, 175, 176, 183, 385, 390].

kılmayın. Haddi aşmayın. Zira Allah haddi aşanları sevmez."[461] ayetini okudu.

Abdullah'ın bu âyeti, bu hadisin ardından okuması iki şekilde yorumlanabilir: **1)** Müt'ayı yasaklayanların görüşünü reddetmektedir. Ayrıca müt'a iyi bir şey olmasaydı Resûlullah onu mübah kılmazdı. **2)** Ayetin son tarafı, müt'ayı mutlak sûrette mübah göreni reddetmektedir ve mübah gören kimsenin haddi aşan bir kimse olduğunu bildirmektedir. Zira Resûlullah müt'a konusunda sadece zaruret sebebiyle, gazve sırasında duyulan ihtiyaç zamanında, kadınların bulunmadığı ve kadına şiddetle ihtiyaç duyulduğu vakitte izin vermiştir. Kadınlar çok iken ve normal nikahın kıyılmasına imkan varken, mukîm halde müt'aya izin veren kimse haddi aşmıştır. Allah ise haddi aşanları sevmez.

8. Huneyn Savaşı

Bu savaşa "Evtâs" savaşı da denir. Huneyn ve Evtâs Mekke ile Tâif arasında iki bölgedir. Hevâzin kabilesi, Hz. Peygamber'e ait haberleri, özellikle Mekke'nin fethinin gerçekleştiğini duyunca bir toplantı yaptı. Allah Resûlü bunların

---

[461] el-Mâide 5/87

toplandığını işitince Abdullah Eslemî'yi onlara casus olarak gönderdi, aralarına girmesini, haklarında yeterli bilgi elde edinceye kadar orada kalmasını ve sonra haberlerini kendisine getirmesini emretti. Abdullah gitti ve daha sonra haberle geri döndü.

Resûlullah Hevâzin üzerine yürümeye karar verince Safvân b. Ümeyye'nin yanında çok sayıda zırh ve silah bulunduğu bildirildi. Hz. Peygamber, o gün müşrik olan Safvân'a adam gönderdi ve ona:

-Ey Ebu Ümeyye! Şu silahlarını bize ödünç ver, yarın düşmanımızla karşılaşacağız, dedi. Safvân:

-Ey Muhammed! Gasp olarak mı? diye sordu. Allah Resûlü:

-Bilakis onları sana verinceye kadar garanti edilmiş bir emanet olarak, buyurdu. Safvân:

-O halde bir sakıncası yok, dedi ve yüz zırh ve bu zırhlara yetecek kadar da silah verdi.[462]

Hz. Peygamber iki bin kişi Mekkelilerden, on bin kişi de, Allah'ın Mekke'nin fethini kendilerine

---

462 Ebû Dâvûd, "Büyû'", 88; İbn Hanbel, III, 401; VI, 465.

nasip ettiği ashâbından olmak üzere toplam on iki bin kişi ile yola çıktı. Attâb b. Esîd'i Mekke'ye vali olarak tayin edip kendisi Hevâzinlilerle karşılaşmak üzere yola koyuldu.

Câbir b. Abdullah'ın şöyle dediği nakledilmektedir: "Huneyn vadisine yönelince Tihâme vadilerinden birinin geniş çukurlarından durmadan iniyorduk. Sabahın alaca karanlığı idi. Onlar bizden önce vadiye gitmişler ve vadinin çeşitli yerlerinde gizlenmişlerdi. Biz henüz yokuştan aşağı iniyorduk ki, vallahi iyice hazırlanmış olarak birlikler halinde yek vücut üzerimize saldırdılar. Kimse kimseyi beklemeden dönerek kaçışıyordu. Resûlullah sağ tarafa dönerek: *"Ey insanlar! Nereye? Bana geliniz, ben Allah'ın elçisiyim, ben Abdullah oğlu Muhammed'im!"* diyordu. Yanında muhacirlerden ve ehl-i beytinden bir avuç insan kalmıştı.[463]

Müslümanlar hezimete uğrayınca, Resûlullah'ın yanında bulunanlardan bu vaziyeti gören bazı Mekkeliler içlerinde olan kini açığa vurdular. Ebu Süfyan: "Bu bozgunun sonu denize

463 İbn Hanbel, III, 376.

dayanmadan gelmez." derken, Kelede ise: " Bugün sihir bozuldu" dedi.

Abbas b. Abdulmuttalip'in şöyle dediği rivayet edilmiştir: Ben Allah'ın elçisi ile beraberdim ve beyaz katırının gemini tutuyordum. İri yapılı ve gür sesi olan birisiydim. Resûlullah, insanların bozgun sebebiyle kaçıştıklarını görünce: "*Nereye ey insanlar?*" dediğini işittim. Kimsenin döndüğünü görmedim. Bunun üzerine Resûlullah bana: "*Ey Abbas! 'Ey Ensar topluluğu!' diye bağır.*" dedi. Ensar: "*Buyur, buyur.*" diye cevap verdi. Sonra onun etrafında toplanınca düşmana yönelip savaştılar. Resûlullah üzengilerinin üstünde, harp sırasında düşmana karşı çok dayanıklı ve sebatkâr olan topluluğa baktı ve: "*İşte şimdi çetin bir çarpışma başlayacak!*" dedi. Nihayet Allah müşrikleri hezimete uğrattı. Allah Resûlü esirlerin ve ganimetlerin toplanmasını emretti. Esirler ve ganimetler bir araya getirildi ve Ci'râne'ye doğru yöneldiler.

Altı bin esir, yirmi dört bin deve, binden fazla koyun, dört bin okka da gümüş ganimet olarak alınmıştı. Hz. Peygamber on küsur gün

ganimetleri taksim etmeden, belki Hevâzinliler gelir, müslüman olurlar ümidiyle bekledi.[464]

Sonra ganimetleri paylaştırmaya başladı. İlk önce müellefe-i kulûba verdi: Ebu Süfyan'a kırk okka gümüş ve yüz deve verdi. Ebu Süfyan: "Oğlum Yezid'e yok mu?" dedi. Hz. Peygamber: "Onun için de kırk okka gümüş ile yüz deve veriniz." dedi. Ebu Süfyan: "Oğlum Muâviye'ye yok mu?" dedi. Hz. Peygamber: "Onun için de kırk okka gümüş ile yüz deve veriniz." dedi.

Hakîm b. Hizâm'a yüz deve verdi, isteği üzerine ona yüz deve daha verdi. Nadır b. Hars b. Kelede'ye yüz deve, Alâ b. Haris es-Sekafi'ye elli deve verdi. Bunlar 'yüzlükler ve ellilikler' diye anılmışlardır. Abbas b. Mirdas'a kırk deve verdi, ancak bu konuda söylediği bir şiir üzerine onun payını yüz deveye tamamladı. Sonra Zeyd b. Sabit'e, ganimetleri ve insanları saymasını emretti. Sayım işi bittikten sonra ganimetleri paylaştırdı. Kişi başına dört deve ve kırk koyun

[464] Ey okuyucu! Sen ganimetlerin Peygamber'i ilgilendirmediğini bilmelisin. Onu ilgilendiren sadece insanların müslüman olmasıdır. Bunun için o, bu malların sahiplerinin müslümanlar olarak gelip mallarını almalarını istiyordu. Onun için geceler boyu bekleyip onlardan ümit kesince malları paylaştırdı.

düşmüştü. Süvârilere on iki deve ve yüz yirmi koyun verildi.[465]

Ebu Saîd el-Hudrî'nin şöyle dediği nakledilmiştir: "Resûlullah Kureyş'e ve diğer Arap kabilelerine pek çok ganimet verip ensâra da pay ayırmayınca ensâr, içlerinde bir hoşnutsuzluk hissetti. Bu konuda kendi kendine söylenenler veya ileri geri söyleyenler çoğaldı hatta içlerinden biri:

-Vallahi, Resûlullah artık kavmine kavuşmuştur! dedi. Sa'd b. Ubâde Resûlullah'ın yanına girerek:

-Ey Allah'ın Resûlü! Ensârdan bir grup, kendi kavmine paylaştırdığın bu ganimetteki tasarrufundun dolayı içlerinde sana karşı bir burukluk hissettiler! dedi. Hz. Peygamber:

-Sen ne düşünüyorsun Ey Sa'd! diye sorunca o da:

-Ey Allah'ın Resûlü! Ben de kavmimden bir kişiyim." dedi. Bunun üzerine Resûlullah:

-Bana şuradaki boş arsada kavmini topla, dedi. Hz. Peygamber onların yanına geldi,

465 Çünkü süvari, iki piyadenin hissesini alır. Atın değerine bak!

Allah'a hamd etti, onu layık olduğu şekilde övdü ve sonra:

-Ey ensâr topluluğu! Söylediğiniz sözler ve içinizdeki hoşnutsuzluk bana ulaştı. Ben sizi dalâlette bulup Allah sizi benim vasıtamla hidayete erdirmedi mi? fakir bulduğum halde Allah sizi benim vasıtamla zengin kılmadı mı? Birbirinize karşı düşman idiniz de Allah kalplerinizi birbirine kaynaştırmadı mı?! diye hitap etti. Ensar da:

-Allah ve Resûlü ihsanda ve iyilikte bulundu diyerek karşılık verdiler. Sonra Peygamber şöyle devam etti:

-Ey ensâr topluluğu! bana cevap vermeyecek misiniz? bunun üzerine ensâr:

-Nasıl cevap verelim ya Resûlullah? İyilik ve fazilet Allah Resûlündendir, dediler. Hz. Peygamber:

-Vallahi, siz isteseniz bana şu sözleri söyler ve hem doğru söylemiş olursunuz hem de sizi dinleyenler bu sözleri onaylarlar: yalanlanmış olarak bize geldin, biz seni tasdik ettik; perişandın, sana yardım ettik; kovulmuştun, seni barındırdık; fakir olarak geldin, malımızı seninle

paylaştık. Ey ensâr topluluğu! Sizin müslümanlığınızdaki ihlasa güvenerek, yeni müslüman olanların kalplerini kazanmak için onlara vermiş olduğum geçici dünyalık için bana kızdınız. Ey ensâr topluluğu! Herkes develer ve koyunlarla buradan dönerken, sizler Resûlullah ile dönmek istemez misiniz? Muhammed'in nefsi elinde olan Allah'a yemin olsun ki, beraberinizde götürdüğünüz onların beraberinde götürdüklerinden çok daha hayırlıdır. Hicret olmasaydı mutlaka ben de ensârdan bir nefer olurdum. İnsanlar bir mahalleye ve vadiye girse ensâr da bir mahalle ve vadiye girse ben ensârın girdiği mahalleye ve vadiye girerdim. Ensâr bizzat tene temas eden iç gömlek, diğer insanlar ise onun üzerine giyilen dış gömlektir! Allah'ım! Ensâra, evlatlarına ve torunlarına rahmet eyle." şeklinde konuşmasını tamamladı. Bunun üzerine orada bulunun herkes sakalları ıslanıncaya kadar ağladılar ve:

-Nasip ve pay yönünden Allah Resûlüne razı olduk,[466] dediler.[467]

---

466 İbn Hanbel, III, 76, 105, 253.

467 Allah şöyle buyurmaktadır: "*Andolsun ki, Allah, size birçok yerde ve (özellikle) çokluğunuzun sizi böbürlendirdiği, ama size hiçbir yarar*

9. Tebuk Savaşı

Tebuk savaşı hicretin dokuzuncu yılı Recep ayında vuku bulmuştur. *Sebebi:* Resûlullah'a, Bizans'ın Şam'da kendisine karşı büyük bir ordu hazırladığı, onların yıllık ihtiyaçlarının Heraklius tarafından karşılandığı, Lahm, Cüzam, Âmile ve Gassân gibi kabileleri yanına aldığı ve öncü birliklerinin Belkâ'ya ulaştığı haberi geldi. Bu savaş insanların çok büyük bir sıkıntı içinde olduğu, beldelere kuraklığın hakim olduğu bir zamanda meydana gelmiştir. Resûlullah zenginleri Allah yolunda bağışta bulunmaları için teşvik etti. Müslümanlar sevabını sadece Allah'tan umarak mallarını infak ettiler. Bu seferde en büyük bağışı Hz. Osman yaptı.

Resûlullah bir sefere çıkacağı zaman genellikle onu gizlerdi, zamanın elverişsiz oluşu ve sıkıntıların hat safhada bulunuşundan dolayı Tebuk Seferi'ni gizlemedi. Hz. Peygamber Selemeogulları'ndan Ced b. Kaysa:

---

sağlamadığı, geniş olmasına rağmen yeryüzünün size dar geldiği ve sonunda arkanızı dönüp kaçtığınız Huneyn gününde de yardım etmişti. Gerçekten de (o gün kaçmanız üzerine) Allah, elçisine ve inananlara iç huzurunu indirmiş, sizin görmediğiniz ordular göndermiş ve inkar edenleri cezalandırmıştı. İşte bu, inkar edenlerin cezasıdır." [et-Tövbe 9/25].

-Ey Ced! Bu yıl Benî Asfar (Bizanslılar) ile savaşa gelmez misin? diye sordu. Ced:

-Ey Allah'ın Resûlü! Bana izin versen de beni günaha sokmasan. Vallahi kavmimin de bildiği gibi kadınlara benden daha çok düşkün kimse yoktur! Korkarım ki Benî Asfar'ın kadınlarını görürsem sabredemem! dedi. Hz. Peygamber ondan yüz cevirdi ve:

-Sana izin verdim, dedi. Şu âyet onun hakkında indi: "*Onlardan 'bana izin ver, beni fitneye düşürme' diyen de vardır.*"[468]

Bir grup münafık birbirine: "Bu sıcakta sefere çıkmayalım." demeleri üzerine Allah onlar hakkında şu âyeti indirdi: "'Bu sıcakta sefere çıkmayın.' dediler. De ki: '*Cehennemin ateşi daha sıcaktır.' Keşke anlasalardı.*"[469]

Bu arada yedi kişi ağlayarak Hz. Peygambere geldi ve ondan kendilerini techizatlandırmasını istediler. Allah Resûlü: "Sizi buna sevk edecek gücüm yok." dedi. bu husus âyette şöyle ifade edilmektedir: "*Kendilerini bindirip (cepheye) sevk edesin diye sana*

---

[468] et-Tövbe 9/49.

[469] et-Tövbe 9/81.

geldikleri zaman, senin: 'Sizi bindirebileceğim bir şey bulamıyorum.' Dediğin; bu uğurda harcayacakları bir şey bulamadıklarından dolayı üzüntüden gözlerinden yaş döke döke geri dönen kimselere de bir sorumluluk yoktur."[470] Ebû Musa arkadaşlarını Hz. Peygamber'e göndererek ondan kendilerine binit tedarik etmesini istediler. Bu arada Resûlullah öfkeli olarak geldi ve: "*Vallahi ben sizi bir şeye bindiremem, sizi bindirecek bir şey de bulamıyorum.*" dedi. sonra Allah Resûlüne birkaç deve geldi ve onları Ebu Musa ve arkadaşlarına gönderdi ve şöyle dedi: "*Sizi bindiren ben değilim fakat Allah sizi bindirdi! Vallahi ben bir konuda yemin eder de aksini daha hayırlı görürsem o hayırlı olanı yapar ve yeminimden dolayı kefaret veririm.*"[471]

Aliye b. Yezid gece yarısı kalktı, namaz kıldı ve ağlayarak şöyle dua etti: "Allah'ım! sen cihâd etmeyi emrettin ve onu teşvik ettin, sonra bana Resûlün ile cihâda çıkacak gücü ve imkanı vermedin. Resûlünün eline de beni taşıyacak

---

[470] et-Tövbe 9/92. Bu olayın tüm âyetleri *et-Tövbe* sûresindedir.

[471] Buhârî, "Eymân", 1; "Keffârât", 9; Müslim, "Eymân", 7; Ebû Dâvûd, "Eymân", 14; Nesâî, "Eymân", 15; İbn Mâce, "Keffârât", 7; İbn Hanbel, IV, 398.

şeyi vermedin ben de malıma, bedenime ve iffetime dokunarak bana sıkıntı veren ve benim Allah katında mükafatlandırılmama sebep olan her hadisenin sevabını her bir müslümana bağışlıyorum!" Peygamber: "Sen Allah katında kabul edilen sadakalardan yazıldın." buyurdu.

Araplardan bir grup kendilerine izin verilmesi için mazeret ileri sürdüler. Fakat Peygamber mazeretlerini kabul etmedi. İbn-i Sa'd, bunların seksen iki kişi olduğunu söyler. Abdullah b. Übeyy b. Selûl, Yahudi ve münafık müttefikleri ile birlikte karargahını Seniyyetü'l-Vedâ'da kurdu.

Hz. Peygamber Tebuk'a varınca, Eyle kralı yanına geldi sulh yaptılar. Eyle kralı Allah Resûlüne cizye verdi. Cerbâ ve Ezruh halkı da cizye verdiler. Resûlullah da onlara eman verildiğini bildiren bir yazı yazdı. Eyle halkına ve kralına yazdığı yazı şöyle idi:

"Bismillahirrahmanirrahim. Bu Allah'tan ve Allah'ın Peygamberi Muhammed'den Yuhanna b. Reviyye ve Eyle halkına verilen bir emandır. Karadaki ve denizdeki vasıtaları Eylelilerle birlikte bulunan Şam, Yemen ve Bahreyn halkı da

Allah'ın ve Nebi Muhammed'in koruması altındadırlar. Onlardan kim kötü bir şeye sebep olursa, kendisi hariç, malı korunmayacaktır ve o mal alan kimseye aittir. İnsanların almak istedikleri suya ve ister karadan ister denizden olsun herhangi bir yola engel olmaları helal değildir."

Resûluluh'ın Tebuk'teki Hutbesi

Allah'a layık olduğu şekilde hamd ve senada bulundu ve sonra dedi ki:

Sözlerin en doğrusu, Allah'ın kitabıdır. Yapışılacak en sağlam kulp takva kelimesidir. Dinlerin en hayırlısı Hz. İbrahim'in dinidir. Sünnetlerin en hayırlısı Muhammed'din sünnetidir. Sözlerin en şereflisi Allah'ı zikretmektir. Kıssaların en güzeli şu Kur'an'dır. İşlerin en hayırlısı Allah'ın farz kıldıkları, en şerlileri ise sonradan ortaya çıkanlarıdır. En güzel yol peygamberlerin yoludur. En şerefli ölüm şehitlerin ölümüdür. En koyu körlük hidayete erdikten sonra dalâlete düşmektir. Çalışmaların en hayırlısı faydalı olanıdır. Doğru yolun hayırlısı uyulanı, körlüğün en şerlisi kalp gözünün kör olmasıdır. Veren el, alan elden üstündür. Yeterli miktardaki az mal,

oyalayıcı ve aldatıcı çok maldan daha hayırlıdır. Mazeret ileri sürmelerin en şerlisi ölüm geldiğinde yapılandır. Pişmanlığın en kötüsü kıyamet günündekidir. Bazı insanlar cumaya en son geliyorlar ve Allah'ı zikretmekten kaçıyorlar.

En büyük hatalardan biri dilin çok yalan söylemesidir. Zenginliğin hayırlısı kalp zenginliğidir. Azığın hayırlısı takvadır. Hikmetin başı Allah'tan korkmaktır. Kalplerde kesin olan şeyin en hayırlısı yakîn derecesindeki imandır.

Şüphe küfür alametidir. Ölü için bağırarak ağlamak cahiliye adetlerindendir. Ganimet vs. de hıyanet cehennem korlarındandır. İçki bütün kötülükleri bir araya toplar. En kötü yiyecek yetim malı yemektir.

Mutlu kişi başkasının halinden ibret alandır. Yapılan işlerde esas olan sonuçlarıdır. Düşüncelerin en kötüsü yalan olanlarıdır. Mü'mine sövmek fâsıklık, onu öldürmek ise küfürdür. Mü'minin etini yemek (dedikodusunu yapmak) Allah'ın emirlerine karşı gelmektir. Mü'minin malını yemek de kanını dökmek gibi haramdır. Kim bağışlarsa Allah da onu bağışlar. Kim öfkesini yenerse Allah onu mükafatlandırır.

Kim bir zarara uğrar da sabrederse Allah ona karşılığını verir. Allah'a isyan edeni azap eder.

Sonra Hz. Peygamber üç kez istiğfar da bulundu.[472]

Hz. Peygamber Tebuk'ten dönünce bir grup münafık Resûlullah'a tuzak hazırladılar. Yolda onu yüksek bir tepeden aşağı atmak hususunda aralarında anlaştılar. Fakat Allah onların tuzak kurduğunu peygamberine bildirdi ve onların tuzaklarından onu korudu. Zira Resûlullah vadinin ortasından indi ve yürüdü ve böylece onların tuzaklarından kurtulmuş oldu. Şu âyet bu hususu ifade etmektedir: "*Ayrıca başaramadıkları şeye (peygamberi öldürmeye) de yeltendiler.*" [473] Ebu Âmir bunların reisi idi. Mescid-i Dırâr'ı onun için inşa etmişlerdi. Ona "râhip" denilirdi. İbni Abbas: "Mü'minlerin arasını ayırmak ve inkarlarını pekiştirmek için mescit yapanlar Ensardan bir gruptu." demiştir. Ebu Âmir onlara: "Mescidinizi yapın, gücünüz yettiği kadar silah ve mühimmat hazırlayın. Ben Rum

[472] Ey okuyucu Allah aşkına söyle! Okullarda ezberletilenler eğer bu hutbe gibi metinler olsaydı, ümmet çocuklarının eğitimiyle ne kadar mutlu olacaktı!

[473] et-Tövbe 9/74.

Kralı Kayser'e gidip oradan asker getireceğim ve Muhammed ile birlikte ashabını buradan çıkaracağım." dedi. Mescidlerini bitirip Hz. Peygamber'e gelerek: "Mescidimizin inşasını tamamladık. Senin orada bize namaz kıldırıp, mübarek olması için dua etmeni arzu ediyoruz." dediler. Bunun üzerine Allah şu âyeti indirdi: "*Onun içinde asla namaz kılma! İlk günden temeli takva üzerine kurulan mescit,(kuba mescidi) içinde namaz kılmana elbette daha layıktır…*"[474]

Dırar mescidini yapanlar, Resûlullah Tebuk'e giderken yanına gelip: "Ey Allah'ın Resûlü! Hasta, ihtiyaç sahipleri ve yağmurlu geceler için bir mescit yaptık, gelip orada bize namaz kıldırmanı istiyoruz." demişlerdi. Hz. Peygamber: "Ben şimdi yolcuyum ve meşgulüm, inşallah dönersek gelir size namaz kıldırırım." dedi. Dönüşte Zî-Evan'a geldiğinde, mescit hakkında vahiy indi! Bunun üzerine Hz. Peygamber Benî Seleme'nin kardeşi Malik b. Duhşum ile Me'an b. Adiyy el-Aclanî'yi çağırtıp: "Halkı zalim olan şu mescide gidiniz, yakıp yıkınız." dedi. Bu ikisi denilenleri yaptılar ve içindeki münafık topluluk dağıldı. Bunun üzerine

[474] et-Tövbe 9/108.

Allah şu âyeti indirdi: "*Zarar vermek, inkar etmek, müminlerin arasını açmak ve öteden beri Allah ve Resûlüne karşı savaşanlara üs olsun diye bir mescit yapanlar da vardır. Bunlar: 'Bizim iyilikten başka hiçbir kastımız yok.' diye de kesinlikle yemin ederler. Ama Allah bunların kesinlikle yalancı olduğuna şahitlik etmektedir.*" [475]

Hz. Peygamber Medine'ye yaklaşınca, kadınlar, kız ve erkek çocukları şöyle söyleyerek karşılamaya çıktılar:

Ay doğdu üzerimize Veda tepelerinden.

Şükür gerektir bize Allah'a davetinden.

Bazı raviler bu konuda yanılmakta ve: "Bu olay Hz. Peygamber'in Mekke'den Medine'ye hicret etmesi sırasında olmuştur." demektedirler. Bu, açık bir hatadır. Çünkü "Seniyyetü'l-Veda" Şam tarafındadır. Mekke'den Medine'ye gelen birisi orayı göremez ve Şam istikametine yönelmedikçe oraya uğrayamaz.

---

[475] et-Tövbe 9/107.

Hz. Peygamber Ramazan ayında Medine'ye girince, ilk önce mescide gidip orada iki rekat namaz kıldı sonra insanlarla beraber oturdu. Tebuk Seferi'ne gitmeyip geri kalanlar Peygambere gelip mazeretlerini arz ederek yemin etmeye başladılar. Resûlullah onların dış görünüşlerine bakarak özürlerini kabul etti, gerçek durumlarını Allah'a havale etti. Bunlar seksen küsür kişiydiler.

Her taraftan Arap elçileri Hz. Peygambere gelip bölük bölük Allah'ın dinine girdiler. İbn İshak şöyle anlatmaktadır: "Temimoğulları gelince Mescide girdiler. Hz. Peygamberi yanlarına çıkması için 'Ey Muhammed! Yanımıza gel.' diye bağırdılar. (Onların sıradan bir insanı çağırıyor gibi) bu şekil bağırmaları Hz. Peygamber'i rahatsız etti. Bunun üzerine Allah onlar hakkında şu âyeti indirdi: "*Odaların arkasından sana bağıranların çoğu aklı ermeyen kimselerdir.*" [476] Temimoğulları'nın şairi Zibir Kaan onların gelişi ile övünerek şu şiiri söyledi:

---

[476] el-Hucurât 49/4.

Bizler krallarız bize denk olacak bir kabile yoktur.

Krallar bizden çıkar mâbetler bizimle imâr olur.

İslam şairi Hassan b. Sabit şu sözleri ile ona cevap verdi:

Fihr ve kardeşlerinin önde gelen kişileri, insanlara uyacakları bir adeti açıkladılar.

Kalbinde Allah'a karşı takva duygusu bulunanlar ve her türlü hayrı işleyenler bu adeti memnuniyetle kabul ederler.

O öyle bir kavimdir ki savaştıkları zaman düşmanlarını zarara sokar, taraftarlarına da faydalı olmaya çalışırlar ve olurlar da

Bu onların cevherlerinde mevcut olan bir haslettir. Biliniz ki hasletlerin en kötüleri sonradan ortaya çıkanlardır.

Hassan şiirini bitirince Akra' b. Hâbis: "Bu adam -Resûlullah- hakikaten başarılı birisi! Konuşmacısı bizim konuşmacımızdan, şairi de şairimizden daha kudretlidir." dedi. Bunun üzerine oradakiler müslüman oldu. Hz.

Peygamber de onlara hediyeler takdim etti, Uyeyne el-Fezarî seriyesinde müslümanlar tarafından alınan esirleri onlara geri verdi.

C. Hz. Peygamber'e Gelen Heyetler

1. Abdülkays Heyeti

Buhârî ve Müslim'de anlatıldığına göre Abdulkays Heyeti: "Ey Allah'ın Resûlü! Bizimle senin aranda kafir olan Mudar kabilelerinden falan topluluk vardır. Biz sana, yalnız haram ayda gelebiliriz. O halde bize kestirme bir şey emret de, geride kalanlarımıza haber verelim ve o sebeple de cennete girelim." dedi. Resûlullah: "*Size dört şeyi emrediyor ve dört şeyi de yasaklıyorum: Size yalnız Allah'a iman etmeyi emrediyorum. Allah'a iman etmenin ne olduğunu biliyor musunuz? Allah'tan başka hiçbir ilah olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın elçisi olduğuna şahadet etmek, namazı dosdoğru kılmak, zekatı vermek, Ramazan orucunu tutmak ve ganimetin beşte birini vermenizdir.*"[477] Bu hadiste; Allah'a iman, söz ve amelden olan bütün yüce hasletleri kapsar.

[477] Buhârî, "İlim", 25; "İmân", 40; "Mevâkît", 2; "Menâkıb", 5, 25; Müslim, "İmân", 23, 24, 26.

İmam Şafiî'nin *el-Mebsût* adlı eserinde zikrettiği gibi Hz. Peygamber'in ashabı, tâbiûn ve tebe-i tabiîn'in hepsi bu hal üzereydiler. Ayrıca Kur'an'dan ve hadisten[478] bu konu ile ilgili yüze yakın delil vardır. Yine bu hadisten haccın henüz farz kılınmadığı anlaşılmaktadır. Çünkü bu heyetin gelişi hicrî dokuzuncu senede olmuştur. Haccın farz oluşu ise hicretin onuncu senesindedir. Şayet hac farz olmuş olsaydı Hz.

[478] Kitap ve sünnetin tamamından iman ile İslâm'ın Allah ile müslüman kulları arasında bir anlaşma olduğu anlaşılmaktadır. Bu anlaşma, birçok amelî esaslar içermektedir. Bu esaslardan birini ihlal ettikleri zaman anlaşmayı bozmuş olurlar. Bu, bir devletin başka bir devletle anlaşma imzalaması gibidir. Anlaşmanın gereklerine uyulduğu sürece bu, devletler için karşılıklı bir güvenliktir. Taraflardan biri anlaşma maddelerinden birinin gerektirdiğini ihlal veya ihmal ettiğinde tüm anlaşmayı bozmuş sayılır. Anlaşmaya saygı gösteren ve karşı tarafın değerini bilen hiçbir şekilde anlaşmayı ihlal etmez. Allah'a iman ettiklerini söyleyip sonra da emirlerine isyan edenlerin amelleri, iman iddialarının yalan olduğunu söylemektedir. Allah'ı severek namaz kılan kimse O'nun istediği diğer görevlerde o sevgiyi göz ardı edemez. Müminler Allah'tan korksunlar ve bilerek O'nun emirlerinden herhangi birini terk ettikleri zaman Allah'la savaştıklarını ve O'nunla aralarındaki anlaşmayı bozduklarını bilsinler. Anlaşmanın bir kısmına uyup bir kısmını terk eden kimse heva ve isteklerine uygun olanı yapıyor, demektir. Allah sevgisiyle ve O'na boyun eğerek amel etmemektedir. İnsan psikolojisinin ve gerçeğin kabul ettiği hakikat budur. Zira Allah'a iman ederek ve teslim olarak O'nun için hareket eden kimse, Allah'ın emrettiği her şeyi yapar. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: *"De ki: 'Eğer Allah'ı seviyorsanız, bana uyun ki, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın; çünkü Allah çok bağışlayan, çok merhamet edendir.' De ki: 'Allah'a ve elçisine itaat edin!' Eğer onlar, yüz çevirecek olurlarsa, (iyi bilsinler ki), Allah inkar edenleri sevmez."* [Âl-i İmrân 3/31-32].

Peygamber onu da iman edilecek hususlar arasında sayardı.

2. Necran Heyeti

İbn İshak anlatıyor: Hıristiyan olan Necran heyeti Hz. Peygamber'in yanına gelince, ikindi namazından sonra mescide girdiler, ibadet vakitleri yaklaşmıştı. Kalkıp Resûlullah'ın mescidinde ibadetlerini yapmaya başladılar. Ashâb onlara engel olmak istedi, fakat Resûlullah: "Onları bırakın!" dedi. Bunun üzerine doğu tarafına yönelip ibadetlerini yaptılar.

Bu kıssada Ehl-i kitabın mescitlerine girmesi ve onların huzurunda orada namaz kılmalarının cevazı vardır. Ehl-i kitaptan bir kahinin Resûlullah'ın peygamberliğini kabul etmekle birlikte Hz. Peygamber'e itaat edip uymadıkça müslüman olamaz. Bunun bir benzeri, amcası Ebu Talip, onun davasında sâdık olduğuna, dininin dinlerin en hayırlısı olduğuna şahadet etmesidir. Fakat bu şahadet onun İslam'a girmesine yeterli olmamıştır. Hz. Peygamber'in hayatında ve sahih haberlerde Ehl-i kitabın ve müşriklerin çoğunun onun peygamber olduğunu ve bu davasında sadık olduğuna şahadet

ettikleri halde, İslam'a giremedikleri hususundaki haberler üzerinde düşünenler, İslam'ın sadece bilgi, yalnızca bilgi ve ikrar olmadığını, aksine İslam'ın bilgi, ikrar, boyun eğme ve zahirî ve batınî her konuda itaat demek olduğunu anlar.[479]

D. Savaşta ve Korku Anında Namaz

Allah Teâlâ, korku ve yolculuğun bir arada bulunduğu zaman, hem namazın rükünlerini ve

---

479 İnsanlara, hırsızlık da yapsa, adam da öldürse, dinin bütün emirlerini de terk etse *'Lâ ilâhe illallah'* diyen cennete girer diyerek meseleyi karmakarışık bir hale getiren öğreticiler bunu iyice düşünsünler! Halbuki insanların içlerinde bir engelleyici yoktur. Sanki Allah'ı ilgilendiren sadece insanların dil ile "*Lâ ilâhe illallah*" demeleridir. (Bu, akıl işi midir?) Tersine Allah, nefislerin amelî eğitimle temizlenmesi için insanların emirlerini yerine getirmelerini istemektedir. Sosyal durumlarını düzeltmek için de emrettiklerini yapmaları gerekir. Emirlerin gereğini yapmayı bırakıp gece-gündüz "*Lâ ilâhe illallah*" demeleri onların nifaklarını ve Allah'la alay etmelerinden başka ne anlam ifade eder?! "*Onlar ağızlarıyla kalplerinde olmayan şeyleri söylüyorlar.*" [Âl-i İmrân 3/167]. Halbuki ameller, ya sözleri doğrular veya yalanlar. Onlar sözleriyle Allah'ı birlerken amelleriyle O'na şirk koşuyorlar. Dinin hakikatini bilen kimse öğretilerine sarılır. Allah şöyle buyurmaktadır: "*De ki: (yapacağınızı) yapın. Yaptıklarınızı Allah da, Resûlü de, müminler de göreceklerdir. Sonra da gizliyi de açığı da bilenin huzuruna gönderileceksiniz. O, o zaman, yapmış olduklarınızı size haber verecektir.*" [et-Tövbe 9/105]. "*(Dünyada iken) yapmış olduklarınızdan dolayı cennete girin!*" [en-Nahl 16/32]. "*Selam size! Hoş geldiniz! Sürekli kalmak üzere girin oraya!*" [ez-Zümer 39/73]. "*Çalışanların mükafatı ne güzeldir!*" [Âl-i İmrân 3/136]. "*Siz ancak yaptıklarınızın karşılığını göreceksiniz.*" [en-Neml 27/90]. "*Siz ancak yaptıklarınızın karşılığını görmektesiniz.*" [et-Tahrîm 66/7]. Öyleyse ey gâfil öğreticiler uyanın!

hem de rekat sayısını kısaltmayı mübah kılmıştır. Beraberinde korku bulunmayan seferde sadece rekat sayısını kısaltmayı; beraberinde sefer bulunmayan korku halinde ise yalnızca namazın rükünlerini kısaltmayı mübah görmüştür.

Hz. Peygamber'in sünneti böyle idi. İşte bu sünnetle, âyette geçen "kısaltmanın" yeryüzünde sefere çıkmak ve korku duyulmakla kayıtlandırılmış olduğunun hikmeti bilinir.[480]

Düşman kendisiyle kıble arasında bulunduğunda, Allah Resûlü'nün korku namazını

---

[480] Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: "*Sefere çıktığınızda, inkar edenlerin size saldırıda bulunmasından korkacak olursanız, namazı kısaltmanızda sizin için hiçbir sakınca yoktur; çünkü inkar edenler, sizin apaçık düşmanınızdır. Onların içinde iken namaz kıldırdığında, içlerinden bir kısmı silahlarını alıp seninle birlikte namaza dursunlar ve secde edince de arkanıza geçsinler! Bu sefer de namaz kılmayan diğer kısım gelip seninle birlikte namazı kılsın. İhtiyatlı olsunlar ve silahlarını yanlarında bulundursunlar; çünkü inkar edenler, size aniden bir baskında bulunabilmek için, silahlarınızın ve mühimmatınızın yanınızda olmamasını arzu ederler. Yağmurdan dolayı zahmet çekiyorsanız veya hasta iseniz, silahlarınızı bir yere bırakmanızda sizin için hiçbir sakınca söz konusu değildir. Ancak her şeye rağmen yine de tedbirinizi alın! Allah kâfirlere alçaltıcı bir azap hazırlamıştır. Namazı bitirdiğinizde, ayakta durarak, oturarak ve yanlarınızın üzerinde (yatarak sürekli bir şekilde) Allah'ı anın! Güvene kavuştuğunuzda da, namazı dosdoğru kılın; çünkü namaz, inananlara vakitli olarak farz kılınmıştır. (Düşmanınız olan) o topluluğun peşine düşmekte gevşek davranmayın! Eğer siz acı çekmekte iseniz, (iyi bilin ki), onlar da sizin acı çektiğiniz gibi acı çekmektedir; ama siz, Allah'tan, onların umamayacakları şeyleri ummaktasınız. Allah, hakkıyla bilendir, hikmet sahibidir.*" [en-Nisâ 4/101-104].

kıldırışı şöyleydi: Müslümanların hepsini arkasında saf yapıp tekbir alır, cemaat de tekbir alır, sonra rükûa gider cemaat de rükûa gider, sonra rükûdan kalkar cemaat de onunla birlikte rükûdan kalkar, sonra özellikle kendisini takip eden safla birlikte secdeye gider, sonraki arkadaki öteki saf -secde etmeyip- düşmana karşı ayakta dururlardı. Birinci rekatı bitirip de ikinci rekat için kalkınca, arkada duran saf, Hz. Peygamber'in kalkışından sonra, secdeye varıp iki kez secde ederler sonra kalkıp birinci saffın yerine öne geçerler. Her iki saftakilerin birinci saffın faziletinin elde edilmesi için birinci saf gerileyerek onların yerine geçerler, birinci saftakilerin ilk rekatta iki secdeyi Hz. Peygamber'le birlikte yaptıkları gibi, ikinci saftakiler de ikinci rekattaki secdeleri Allah Resûlü ile yapmış olurlar. Böylece her iki saftakiler gerek Allah Resûlü ile yapabildikleri ve gerek kendi başlarına kaza ettikleri amellerde eşit olmuş olurlar. Bu durum ise, son derece adildir. Hz. Peygamber rükû edince her iki saftakiler de ilk kez yaptıkları gibi yaparlar. Allah Resûlü teşehhüde (tahiyyata) oturunca arkadaki saf iki

secde eder, sonra ona teşehhüdde yetişip hep birlikte selam verirler.

Düşman kıble tarafında olmadığı zaman ise:

1) Bazen ashâbını ikiye ayırıp bir bölümünü düşman hizasına, bir bölümünü de kendisi ile namaz kılmaya ayırırdı. İki gruptan biri kendisiyle namazın bir rekatını kılarlar sonra namaz halinde olarak diğer grubun yanına giderler, diğerleri bunların yanına gelir ve onunla birlikte ikinci rekatı kılar ardından selam verirler. İmamın selamından sonra her grup namazının gerisini bir rekat olarak kılarlar.

2) Bazen iki gruptan birine bir rekat kıldırır, sonra ikinci rekata kalkar, daha ayakta iken bu grup namazın devamını kılar ve Hz. Peygamber'in rükûsundan önce selam verirler, diğer grup gelip ikinci rekatı Allah Resûlü ile kılarlar. Allah Resûlü teşehhüde oturunca, bunlar kalkar ve -Hz. Peygamber bunları teşehhüdde bekler iken- kılamadıkları birinci rekatı kaza ederler. Onlar teşehhüdü yaptıklarında onlarla beraber selam verirdi.

3) Bazen bu iki gruptan birine iki rekatı kıldırır, bu grup Hz. Peygamber'den önce selam verirler, diğer grup gelir Allah Resûlü ile birlikte son iki rekat kılar birlikte selam verirlerdi.

4) Bazen iki gruptan birine iki rekat kıldırır birlikte selam verir, diğer grup gelir onlara da iki rekat kıldırır ve birlikte selam verirdi.

5) Bazen de, iki gruptan birine bir rekat kıldırır, bunlar kaza etmeden (tamamlamadan) giderler, sonra diğer grup gelir bunlara da bir rekat kıldırır, bunlar da gerisini kaza etmezlerdi. İşte bu şekillerin hepsi ile korku namazı kılmak caizdir. İmam Ahmed: "Korku namazı ile ilgili olarak rivâyet edilen bütün hadislerle amel etmek caizdir." demektedir.[481]

E. Hz. Peygamber'in Seferdeki İkâmet Müddeti

Hz. Peygamber, Tebuk'de yirmi gün kaldı. O, ümmetine, kişi bundan daha çok kaldığı

---

[481] Çünkü namaz orada imkana göre, mümkün olduğu şekilde kılınır. Allah şöyle buyurmaktadır: "*(Düşmanlarınızdan) korkacak olursanız, o taktirde (namazlarınızı) yürüyerek ya da binek üzerinde giderek (kılın)!*" [el-Bakara 2/239]. Yani namazınızı yürürken veya binek üzerinde kılınız. Bundan amaç, insan savaşta kendisine güç veren Allah'ın zikri ile zaferin vesilelerinden olan düşmandan korunmayı birleştirmek için çalışır. Maddî ve manevî maslahatları birleştiren bu din, ne kadar da sağlamdır!

zaman namazını kısaltamaz demediği halde, kendisi bu süre zarfında namazlarını kısaltarak kılıyordu. Fakat onun ikametinin bu kadar süre olduğunda ittifak vardır. Sefer halindeki bu ikâmet, onu sefer hükmünden çıkarmaz. Bu ikâmet, kendi vatanının dışında olup o yere yerleşme niyetinde olunmadığı zaman, seferî sayılması için ister uzun süreli ister kısa süreli olsun fark etmez.

Nâfi', kendisiyle şehre girişi arasına kar engel olan İbn Ömer'in Azerbaycan'da altı ay kaldığını ve bu sürede namazlarını iki rekat olarak kıldığını; Hafs b. Ubeydullah, Enes b. Mâlik'in Şam'da iki sene kaldığı ve namazlarını yolcu namazı olarak kıldığını; Enes, Resûlullah'ın ashâbının Râmehürmüz'de yedi ay kaldığını ve namazlarını kısaltarak kıldıklarını; Hasen, Abdurrahman b.Semüre ile Kâbil'de iki sene kaldıklarını ve namazı cem etmeden kısaltarak kıldıklarını; İbrahim (en-Nehâî), (ashâbın) Rey'de bir veya daha çok sene, Sicistan'da ise iki sene ikâmet ettiklerini söylemektedirler.

Gördüğün gibi bu, Allah Resûlü'nün ve ashâbının uygulamasıdır. Doğrusu da budur.

Dört imam, bir kişinin ihtiyacından dolayı bir yerde ikâmet edip "Ha bugün ha yarın çıkıyorum." diyerek o ihtiyacını gidermek için beklediği sürece, namazlarını sürekli kısaltarak kılacağı hususunda ittifak etmişlerdir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

YARGI VE HÜKÜMLER[482]

A. Yargı Konuları

Hz. Peygamber'in töhmetten (suç isnadı) dolayı bir adamı hapsettiği sabittir.[483] Hz. Ali'den rivayet edildiğine göre Hz. Peygamber tutukluyu ölene kadar hapiste alıkoyardı.

1. Adam Öldürme Cezası: Kısas[484]

Buhârî ve Müslim'de zikredildiği üzere, bir yahudi bir cariyenin kafasını iki taş arasında

---

482 Ömer b. Abdülazîz şöyle demiştir: İnsanlara işledikleri günah kadar hükümler anlatın. Bunun için Hz. peygamber, zamanında meydana gelen olaylarla hüküm verip yenilenen olaylar için genel kaideler koyuyordu. Bir olay hakkında hüküm vermek isteyen bir kimseye Allah'ın kitabına bakmasını emrediyordu. Eğer onda bulamazsa Resûlullah'ın sünnetine bakmasını, onda da bulamazsa genel kaidelere ve küllî esasları uygulayarak ictihad etmesini emrediyordu. Ve o insan, gücü ölçüsünce doğru ve hakkı araştırmakla mükellefti. Hz. Peygamber, ictihad eden hâkimin ictihadında isabet etmesi durumunda iki, hata ettiğinde ise bir ecre nail olacağını haber vermiştir.

483 Ebû Dâvûd, "Akdiyye", 29; Tirmizî, "Diyât", 20; Nesâî, "Sârık", 2.

484 Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "*Cana can, göze göz, buruna burun, kulağa kulak, dişe diş (gerekir); yaralamalar da kısasa tabiîdir. Bununla birlikte kim, (kısas hakkını) bağışlayacak olursa, (bilsin ki), o, kendisi için bir kefârettir. O halde kim(ler), Allah'ın indirdiğine göre hükmetmez(ler) ise, onlar zâlimlerdir.*" [el-Mâide 5/45]. "*Ey basiret sahipleri! Kısasta sizin için büyük bir hayat vardır; çünkü (kısas yoluyla öldürülmekten) korkarsınız (ve böylece kısası gerektirecek suç işlemekten kaçınırsınız).*" [el-Bakara 2/179].

ezerek öldürmüştü. Suçunu itiraf etmesi üzerine Allah Resûlü, başının iki taş arasında ezilerek öldürülmesini emretti.[485] Bu hadiste kadına karşılık erkeğin kısas yoluyla öldürüleceğine delil vardır.

İmam Ahmed, Nesaî ve diğerleri Bera'nın şöyle anlattığı naklederler: Dayım Ebu Bürde ile karşılaştım, yanında bir sancak vardı. Bana: "Resûlullah beni, babasının karısı (analığı) ile evlenen birisini öldürmem ve malına el koymam için gönderdi." demiştir.[486]

İbn Mace *Sünen*'inde Hz. Peygamber'in "*Kim, nikah düşmeyen bir yakını ile ilişkide bulunursa onu öldürünüz.*"[487] buyurduğunu nakletmektedir.

Buhârî ve Müslim'de şöyle anlatılır: Rebî'nin kız kardeşi Nadr'ın kızı bir cariyeyi tokatlamış ve dişini kırmıştı. Hz. Peygamber'e şikayetçi oldular. O da kısas yapılmasını emretti. Ümmürrebi': "Ya Resûlallah! Falancadan dolayı kısas mı

---

485 Buhârî, "Husûmât", 1; "Vesâyâ", 5; "Diyât", 4, 12; Müslim, "Kasâme", 17.

486 Tirmizî, "Ahkâm", 25; "Hudûd", 29; İbn Mâce, "Hudûd", 35; İbn Hanbel, I, 430, 447, 448; IV, 291, 292, 295.

487 İbn Mâce, "Hudûd", 13; Tirmizî, "Hudûd", 29.

yapacaksın? Hayır! Vallahi ona karşılık kısas olamaz." dedi. Hz. Peygamber: "*Fesübhanallah! Ey Ümmürrebi, Allah'ın hükmü kısastır!*" buyurdu. Kadın: "Hayır, vallahi asla ona karşılık kısas yapılmayacak!"dedi. neyse ki mağdurun tarafları kısastan vazgeçtiler ve diyeti kabul ettiler. Hz. Peygamber de: "*Öyle kullar var ki, Allah'a karşı yemin etseler Allah onların yeminlerini doğruya çıkarır.*" buyurdu.[488]

Buhârî ve Müslim'de anlatıldığına göre, bir adam bir başkasının elini ısırmış, eli ısırılan adam da elini kuvvetle çekince el ısıranın ön dişleri düşmüştü. Bunun üzerine Hz. Peygamber: "*Sizden biriniz aygır gibi kardeşinin elini ısırıyor. Sana diyet yok.*" buyurmuştur.[489] Bu uygulamadan şu netice çıkar: Zalimin elinden bir kimse kendisini kurtarırsa zalimden telef olan her şey heder olup tazmin sorumluluğu yoktur.

Buhârî ve Müslim'de Ebu Hureyre'den rivayet edilen hadiste şöyle buyrulmaktadır: "*Birisi senden izinsiz evini gözetlese, sen de bir taş*

---

488 Buhârî, "Sulh", 8; "Cihâd", 12; "Tefsîru Sûre 2", 23; "Edeb", 6; "Eymân", 9; Müslim, "Kasâme", 24; "Fedâilü's-Sahâbe", 225; "Birr", 138; "Cennet", 46-48.

489 Buhârî, "Diyât", 18; Müslim, "Kasâme", 18.

atsan da gözünü çıkarsan sana hiçbir günah yoktur."[490] Bir başka varyantta şöyle buyrulmaktadır: *"Bir kimse başka birilerinin evini izinleri olmadın gözetlese onlar da onun gözünü çıkarsalar, ne diyet ne de kısas gerekir.*"[491]

Yine Buhârî ve Müslim'de bir adamın Hz. Peygamber'in hücre-i saâdetlerinden birinde, bir delikten içeriyi gözetlediği ve Hz. Peygamber'in eline bir ok demiri alarak (gözüne) dürtmek için durumu kolladığı belirtilmiştir.[492]

İbn Mâce *Sünen*'inde rivâyet ettiğine göre, Resûlüllah, hâmile bir kadının kasten birini öldürmesi durumunda çocuğunu doğurmadıkça ve çocuğu kendisini kurtaracak duruma gelmedikçe kısas yoluyla öldürülmeyeceğine hükmetmiştir.[493]

İmam Ahmed ve Nesâî'nin rivayet ettiklerine göre ise, Allah Elçisi, babanın, oğluna karşı kısas yoluyla öldürülmeyeceğine hükmetmiştir.[494]

---

490 Buhârî, "Diyât", 15, 23; Müslim, "Edeb", 44.

491 Ebû Dâvûd, "Edeb", 127; Nesâî, "Kasâme", 47.

492 Buhârî, "Diyât", 23; Müslim, "Edeb", 42.

493 İbn Mâce, "Diyât", 36.

494 Tirmizî, "Diyât", 9; İbn Mâce "Diyât", 22; Dârimî, "Diyât", 6; İbn

Hz. Peygamber, erkeğin kadına karşılık öldürüleceğine hükmetmiştir.[495]

2. Zina Cezası[496]

Ebû Dâvûd'un *Sünen*'inde Sehl b. Sa'd'dan rivayet edilen bir hadiste şöyle anlatılmaktadır: "Bir adam Hz. Peygamber'e geldi ve adını verdiği bir kadınla zina ettiğini itiraf etti. Hz. Peygamber kadına haber gönderdi ve durumu sordu. Kadın, zina ettiğini inkar etti. Bunun üzerine Hz. Peygamber adama had cezası (celde) uyguladı. Kadını ise serbest bıraktı."[497] Bu uygulama şu iki hususu içerir:

a) Kadın yalanlasa bile, itiraf eden adama had gerekir.

b) Kadına iftira etmiş olacağı için ayrıca bir iftira (kazif) cezası gerekmez. Ebû Dâvûd'un bu hususa ilişkin rivayete gelince Nesaî'nin de dediği gibi *münker*dir.

Hanbel, I, 16, 49.

495 Nesâî, "Kasâme", 46; Dârimî, "Diyât", 3.

496 Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: "*Zina eden kadın ve erkeğe gelince; onlardan her birine yüzer değnek vurun! Eğer Allah'a ve âhiret gününe inanıyorsanız, onlara karşı duyduğunuz acıma, sizi Allah'ın hükmünü (uygulamaktan) alıkoymasın ve inananlardan bir grup da onların cezalandırılmalarına tanık olsun!*" [en-Nûr 24/2].

497 Ebû Dâvûd, "Hudûd", 30.

Hz. Peygamber evli olmadığı halde zina eden cariyeye dövme (celde) cezası ile hükmederdi. Müslim'in rivayet ettiğine göre Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: *"Sizden birinizin cariyesi zina ederse ona celde vurunuz."*[498] Yine Müslim'de Hz. Ali'nin şöyle dediği rivâyet edilmiştir: *"Ey insanlar! Köleleriniz ister evli olsun ister olmasın, onlara had uygulayınız. Çünkü Hz. Peygamber'in cariyesi zina etmişti. Hz. Peygamber bana, ona celde vurmamı emretmişti."*[499] Cariyelerin cezası hakkında Allah Tealâ şöyle buyurmaktadır: *"Evlendikten sonra zina ederlerse, onlara hür kadınların cezasının yarısı uygulanır."*[500] Şöyle de denilebilir: Âyette, evlilikten sonra cezanın hür kadının cezasının yarısı olacağı şeklindeki kayıt, evlilikle bu yarı cezanın yok olacağı ve evli cariyenin cezasının hür kadının had cezasına dönüşeceğini zannedenlerin zannını bertaraf etmeye yöneliktir. Veya şöyle denilebilir: Evlilikten önceki celdesi ta'zîr, evlilikten sonra ise haddir. Bu yorum daha güçlüdür. Yahut da şöyle denebilir: İki durum arasındaki fark, haddin uygulanışı

[498] Müslim, "Hudûd", 30.

[499] Müslim, "Hudûd", 34.

[500] en-Nisâ 4/25.

hususunda olup, sayısında değildir. Bu cezalardan birini uygulamak efendisine ait iken, diğerini uygulamak ise devlet başkanına aittir.

3. İçki İçme Cezası

Hz. Peygamber, içki içen hakkında hurma dalı ve pabuç gibi şeylerle dövülmelerine hükmetmiş ve kırk adet vur(dur)muştur. Hz. Ebu Bekir de Hz. Peygamber'e uyarak kırk sopa vurmuştu. Abdurrezzak'ın *Musannef*'inde Hz. Peygamber'in içki içenlere seksen sopa vur(dur)duğu rivayet edilmiştir. İbn Abbas: "Hz. Peygamber içki hakkında belli bir ceza koymamıştır." demiştir.

Hz. Peygamber'in dördüncü veya beşinci defa tekrar içen kimsenin öldürülmesini emrettiği sahih olarak rivayet edilmiştir. İçki içenin öldürülmesine ilişkin rivayet edenlerden biri olan İbn Ömer: "Dördüncüde siz onu bana getirin.Sizin adınıza onu öldürmek bana ait." demiştir.[501]

---

[501] Bu, şu âyetin kapsamına girer: "*Allah'a ve Elçisi'ne karşı savaşanların ve ülkede bozgunculuk çıkarmaya çalışanların cezası; ya öldürülmeleri ya çarmıha gerilerek öldürülmeleri ya da elleriyle ayaklarının çapraz kesilmesi veya ülkeden sürülmeleridir. Bu, onların dünyada çekecekleri rezilliktir. Ahirette ise, onları, çok büyük bir azap*

B. Hükümler

1. Esirler

Hz. Peygamber esirlerin bir kısmını öldürmüş, bir kısmını karşılıksız, bir kısmını fidye karşılığında serbest bırakmış, bir kısmını müslüman esirlerle değiş tokuş yapmış,bir kısmını da köle yapmıştır.Fakat bûluğ çağında olanları köle yapmamıştır.[502]

---

beklemektedir." [el-Mâide 5/33]. Şu anda bu şer'î hadleri gerçekleştirecek bir hükümet olmadığı için acımız büyüktür. Çok konuştuk ve çok nasihatlerde bulunduk. Hükümet ise güvenliği sağlamaya çalışmakla beraber bizim dediklerimize olumlu cevap vermedi. Halbuki genelevler ve içki gibi fesat yuvalarına verilen ruhsatlar iptal edilip zina edenler, içki ve bağımlılık yapan madde kullanıcıları ortadan kaldırılmadıkça güvenlik sağlanamaz. Belki şu andaki hükümetimiz ibret alır da ülke içindeki bu tür kötülükleri ortadan kaldırır, dışardan gelecek olanları da engeller de memleketi rezilliklerden kurtarıp ümmetin aklını ve malını muhafaza eder. Mısır'daki doğu ülkelerindekini aşmış olan kötülükler artık gizlenemeyecek boyuttadır. Umarız ki, âlimler ve kadılar bu durumun ikamet ettikleri ve kanunlarına boyun eğdikleri memleketlerinde bu fesadın yayılmasına razı olmazlar. Yine umarız ki, bütün müslüman halklar uyanır da bu kötülüklerin, gücümüzü yok etmek, aklımızı bozmak ve mallarımızı ellerimizden almak için sömürge devletlerinin gönderdiği düşman orduları olduğunu anlarlar. Bu, halkları parçalayan, ahlâkı yok eden, birleştirici bağları koparan ve insanları köleleştirip yok ederek düşmanlara esir hale getiren en büyük silahtır.

[502] Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "*Ülkede egemenliği sağlamadıkça, esirlerinin bulunması bir peygambere yaraşmaz!*" [el-Enfâl 8/67]. "*(Savaşta) inkar edenlerle karşılaştığınızda, boyunlarını vurun. Nihayet onları çökertip etkisiz hale getirdiğinizde de bağı sıkı bağlayın (sağ kalanlarını esir alın)! Artık bundan sonra (esirleri) ya karşılıksız ya da*

2. Ganimetler

Hz. Peygamber'in taksim etmekte olduğu mallar üç çeşitti: **(ı)** Zekat, **(ıı)** ganimet ve (ııı) fey.[503]

3. Zekat

Allah Teâlâ, zekatın, *Tövbe* sûresinin altmışıncı âyeti ile nerelere verileceğini açıklamıştır ve ganimetin beşte biri bunlara ilave edilir: "*Bilin ki, ganimet olarak aldığınız malların beşte biri Allah'a, Peygambere, onun yakınlarına, yetimlere, yoksullara ve yolculara aittir.*"[504] Geri kalan beşte dördü ganimeti hak edenlere verilir: süvariye üç, piyadeye bir hisse

---

fidye karşılığı serbest bırakınız. Savaş sona erinceye kadar hüküm budur." [Muhammed 47/4]. "*Ey Peygamber! Elinizde bulunan esirlere de ki: 'Eğer Allah kalplerinizde bir iyilik olduğunu bilirse, size, sizden alınandan daha iyisini verir ve sizi bağışlar; çünkü Allah çok bağışlayan, çok merhamet edendir.*" [el-Enfâl 8/70].

503 **Ganîmet,** savaş yoluyla düşmandan alınan maldır. **Fey'** ise, savaş olmaksızın düşmandan alınandır. Allah şöyle buyurmaktadır: "*Allah'ın onların (mallarından) Elçisi'ne verdiği ganimetler için siz, at ya da deve koşturmuş değilsinizdir.*" [el-Haşr 59/6]. "*Allah'ın kentler halkından Elçisi'ne verdiği ganimetlere gelince; onlar, Allah'a Peygamber'e, onun yakınlarına, yetimlere, yoksullara ve yolda kalmışlara aittir. Onların, zenginler arasında dolaşan (bir servet ve güç kaynağı haline) gelmemesi için (Allah böyle hükmetmiştir.)*" [el-Haşr 59/7].

504 el-Enfal 8/41.

verilir. Öldürülenin üzerindeki eşya öldürene aittir.[505]

4. Düşmana Vefa

Müseylemetü'l-Kezzâb'ın iki elçisi, Hz. Peygamber'e gelerek: "Biz onun Allah'ın elçisi olduğunu söylüyoruz." dediklerinde Hz. Peygamber: *"Eğer elçiler öldürülmez olmasaydı, ikinizi de öldürürdüm."*[506] buyurmuştur. Müşriklerle aralarında bulunan: "Müşriklerden müslüman olarak kendilerine gelen kimse iade edilecektir." maddesi gereğince Ebu Cendel'i Kureyş'e iade ettiği bilinmektedir. Kadınları ise iade etmemiştir. Eslem kabilesine mensup Sübey'a isimli bir kadın müslüman olarak Hz. Peygamber'e gelmişti. Kocası onu tekrar almaya gelmesi üzerine Allah: *"Ey iman edenler! Mümin kadınlar muhacir olarak size geldiklerinde, onları imtihan edin. Allah onların imanlarını daha iyi bilir. Eğer siz onların inanmış kadınlar olduklarını anlarsanız, onları kafirlere geri göndermeyin. Çünkü müslüman hanımlar kafirlere helal değildir. Kafirler de müslüman hanımlara helal değildir."*[507] âyetini

[505] Öldürülenin yanında bulunan mal, silah vs.dir.

[506] Ebû Dâvûd, "Cihâd", 154; Dârimî, "Siyer", 59.

[507] el-Mümtehine 60/10.

indirdi. Bunun üzerine Allah Resûlü kadına, müslüman olmaktan başka amaçla çıkmadığına, kavmi arasında işlediği bir işten ya da kocasından nefret ettiğinden dolayı gelmediğine dair yemin ettirdi. Kadın da yemin edince Hz. Peygamber kadının kocasına mehrini verdi ve kadını iade etmedi. Hz. Peygamber'in bu hükmü Kur'an'a uygun olup anlaşmadaki şartlı iade sadece erkeklere özgüdür.

5. Emân*

Hz. Peygamber'in şöyle buyurduğu sabittir: "*Müslümanların kanları birbirine eşittir. Statü bakımından en aşağıda bulunanının verdiği emân*[508]*, bütün müslümanların emânı demektir.*"[509]

Amcası (Ebû Tâlib'in) kızı Ümmü Hânî'nin emân verdiği iki adama Hz. Peygamber de emân vermiştir. Kızı Zeynep, (kocası Ebu'l-As b. er-Rebi'e emân verince, kendisinin de emân verdiği ve şöyle buyurduğu bilinmektedir:

---

* **Emân,** İslâm ülkesine girmek veya İslâm ordusuna teslim olmak isteyen bir yabancıya verilen can ve mal güvencesidir. Z. D.

508 Yani, onlardan, biriyle anlaşma yapan kimsenin anlaşması onlar arasındaki birlik ve beraberlikten dolayı hepsi için geçerlidir.

509 Ebû Dâvûd, "Cihâd", 147; "Diyât", 11; Nesâî, "Kasâme", 10, 13; İbn Mâce, "Diyât", 31; İbn Hanbel, I, 119, 122; II, 180, 192, 211, 215.

"Müslümanlar adına en aşağı statüde olanları emân verebilir, en uzak olanı ise onlar adına ister."[510]

[510] İbn Mâce, "Diyât", 31; "Cihâd", 147; Ebû Dâvûd, "Diyât", 11; Dârimî, "Siyer", 58; İbn Hanbel, II, 365.

6. Cizye[511]

Hz. Peygamber Hıristiyan Araplardan olan Necran ve Eyle halkı ile, çoğu Arap olan Dûmetü'l-Cendel'den cizye aldığı gibi mecusilerden ve Yemen yahudilerinden de cizye almıştır.

---

[511] İslâm hükümetinin kendisine bağlı bulunan yabancılardan onlarla müslümanlar arasında müşterek olan maslahatlarını sürdürebilmek için onlardan aldığı verginin bir bölümüdür.

İslâm'ın hürriyet anlayışı, tüm insanların dinini seçme hususunda özgür olmasını gerektirir. Ve İslâmî hükümet, egemenliği altında yaşayıp kendi dininden olmayanlara karşı kendisiyle barış halinde oldukları sürece müslümanlara davrandığı gibi davranır. Bu anlamda yapacağı son şey, onlara sağlamış olduğu hizmet, savunma, koruma ve bunun dışında faydalanıp katkı sağlamadıkları diğer maslahatlar karşılığında onlardan bir miktar vergi almasıdır. Bunun benzerini müslümanlardan da zekat olarak alır. Bazı yabancılar cizye almaktan amacın, halkı İslâm'a mecbur etmek olduğunu zannetmişlerdir. Bu, İslâm'ın özgürlük ve adâlet anlayışını bilmemekten kaynaklanır. İslâmî hükümet, cizye ödemeyenlerle savaştığı gibi, müslümanlardan zekat vermeyenlerle de savaşmaktadır. Bu anlamda ikisini de eşit görerek bunun anlaşmayı bozmak ve sağlanacak menfaatleri sekteye uğratma olarak değerlendirip her ikisiyle de savaşmıştır. İnsanlar, bilsinler ki, İslâmî hükümet yabancılarla dinî veya millî taassuptan dolayı savaşmamıştır. Bugün ise durum tersine dönmüş ve biz başkalarına cizye verir duruma gelmişiz. Fakat, bu öyle bir cizye ki, malları, insanları ve istedikleri her şeyi alıp kendi menfaatleri için kullanıyorlar. Dört yüz milyon olan müslümanların tamamı -Türkler ve Afganlılar hariç- sömürge devletlerine cizye ödemektedirler. Türkler ve Afganlılar, izzetin dinleriyle mümkün olacağını bilip, dinin emir ve esaslarını ayakta tuttular. Sömürgecilerin kabusunu ve sultasını üzerlerinden atarak hür ve bağımsız olan insanlar her kadar izzetlidirler! Dinin esaslarına sarılan tüm müslümanlar böyle olurlar!

7. Arabuluculuk

Hz. Peygamber (Hz. Aişe'nin âzatlı câriyesi, sahâbî) Berîre'nin yanında kocası için aracılık yaptı ve Berîre'ye: "*Keşke ona geri dönsen*" dedi. Berîre: "Bu bir emir midir?" diye sorması üzerine Hz. Peygamber: "*Hayır, ben ancak bir aracıyım.*" dedi. Berîre: "Benim buna ihtiyacım yok." dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber kadını bıraktı ona kızmadı ve arabuluculuğunu reddetmesini yadırgamadı; çünkü arabuluculuk şefaat edilenin hakkının düşürülmesi ile ilgili bir husustur. Bu böyledir. Fakat Hz. Peygamber'in emrine uyulması gerekir.

8. Sadaka Malını Satmak ve Ondan Yemek

Hz. Peygamber Hz. Ömer'in kendi sadakanı satın almasını yasaklamış ve: "*Sana onu bir dirheme verse bile satın alma!*"[512] buyurmuştur.[513] Yine Hz. Peygamber Berîre'ye

---

[512] Buhârî, "Hibe", 30; "Zekât", 59; Müslim, "Hibât", 1, 2; Nesâî, "Zekât", 100; *Muvatta,* "Zekât", 49.

[513] Bazı zenginler, malının zekatını bir torbanın içine koyup bir miktar buğday ya da mısır karıştırıp sonra torbanın içindekini sözde fakire tasaddukta bulunuyor. Sonra fakire kendisine onu satmasını söyleyerek torbanın içinde bulunan buğday veya mısırın değerinden biraz fazla verip fakirden satın alıyor. Fakir torbanın içinde ne olduğunu bilmeyip sadece zenginden torbanın içindeki tahılın değerini alıp gidiyor. Zengin de bu hilenin Allah'ın katında da geçerli olduğunu ve zekat farizasından

tasaddukta bulunulan etten yemiş ve "*O, ona sadakadır, bize ise hediyedir.*"[514] buyurmuştur.

9. Evlilik

Hz. Peygamber ümmetini evliliğe teşvik ederek: "*Evleniniz zira ben diğer ümmetlere karşı sizin çokluğunuzla övüneceğim.*"[515] buyurmuştur. Yine o: "*Ben evleniyorum. Kim benim sünnetimden yüz çevirirse benden değildir.*"[516] buyurmuştur. Bir başka hadiste o: "*Ey gençler! Sizden evlenmeye güç yetirenler evlensin. Zira evlilik gözü haramdan sakındırır ve ırzı korur. Evliliğe güç yetiremeyen oruç tutsun. Zira oruç onun için bir kalkandır.*" [517] buyurmuştur. Resûlullah yine bir hadisinde: "*Dünya bir metadır ve dünya metanın en hayırlısı ise sâliha bir*

---

kurtulduğunu zannediyor. Halbuki bu zekattan hak sahibi olan hiç kimse ondan faydalanmamaktadır. İşte insanlar, bu şekilde din hakkında bilgisiz oldukları için onu anlamsız bir takım lafızdan ibaret, böyle bir hile ile dinin emrettiği her şiarın yıkılabileceğini ve yasakladığı her günahın işlenebileceğini zannediyorlar.

[514] İbn Hanbel, VI, 180.

[515] Nesâî, "Nikâh", 11; İbn Mâce, "Nikâh", 8; İbn Hanbel, III, 158, 425, 354; IV, 349, 351.

[516] Buhârî, "Nikâh", 1; Müslim, "Nikâh", 5; Nesâî, "Nikâh", 4; Dârimî, "Nikâh", 3; İbn Hanbel, II, 158; III, 526.

[517] Buhârî, "Nikâh", 2; Müslim, "Nikâh", 1, 3; Nesâî, "Nikâh", 3; "Siyâm", 43; İbn Mâce, "Nikâh", 1; Dârimî, "Nikâh", 2

kadındır."[518] buyurmuştur. Nesâî *Sünen*'inde Hz. Peygamber'e hangi kadınların daha hayırlı olduğu sorulması üzerine onun: "*Baktığın zaman seni sevindiren, emrettiğin zaman itaat eden, kadın hakkında ve kendi malı hakkında beğenmediği hususlarda karşı çıkmayan kadındır.*"[519] buyurduğunu nakletmiştir.

Buhârî ve Müslim'de şöyle rivayet edilmiştir: "*Kadın, malı, soyu, güzelliği ve dini için nikahlanılır. Sen dindar olanı seç ki elin bereketlensin.*"[520] Ebu Davud'un *Sünen*'inde nakledildiği gibi,[521]Hz.Peygamber doğurgan kadınlarla evlenmeye teşvik eder; doğurmayan kadınlarla evlenmeyi hoş görmezdi.[522]

---

[518] Müslim, "Radâ", 59; Nesâî, "Nikâh", 15; İbn Hanbel, II, 168.

[519] İbn Hanbel, II, 251, 432, 438.

[520] Buhârî, "Nikâh", 15; Müslim, "Radâ", 53. [Ayrıca bk. Ebû Dâvûd, "Nikâh", 2; Nesâî, "Nikâh", 13; İbn Mâce, "Nikâh", 6; İbn Hanbel, II, 428].

[521] Ebû Dâvûd, "Nikâh", 3, 27. [Ayrıca bk. Nesâî, "Nikâh", 11; İbn Hanbel, III, 158, 245].

[522] Bugün vatana borçlu, kendilerinden ülkenin geleceği ve varlığı umulan gençlerin kendilerine evlilik teklif edildiğinde çocuk istemediklerini söyleyip evlilik sebebini evliliğe bir engel olarak ileri sürüklerini görmemiz gariptir. Evlenmemelerinin ümmetin yok olmasına, bağımsızlığının yıkılmasına sebep olacağı gerekçesiyle duygu ve düşüncelerine havale ettiğimiz zaman, aralarında evlilik ilkesinin yayılmasına razı olmamaktadırlar. Acaba genç erkekler, kendileri için yaratılmış olan ümmetin kızlarıyla evlenmekten kaçınırlarsa bu kızlar ne yapacaklar?! Memleket bu kaçınmadan erkeklerinin ve kızlarının

10. Kadını İzinsiz Evlendirmek

Buhârî'nin *Sahih*'inde rivayet edildiğine göre babası, Hansa bt. Hizâm'ı gönülsüz olarak evlendirmişti. Kendisi duldu. Hz. Peygamber'e geldi. Peygamber de nikahını kabul etmedi.[523]

Sünen'de rivayet edildiğine göre, gönülsüz olduğu halde babası tarafından evlendirilen bir kız Hz. Ebu Bekir'e geldi. O da kızı muhayyer bıraktı.

Buhârî ve Müslim'de rivayet edildiğine göre: "*İzni alınmadıkça bakire evlendirilmez. İzni ise onun susmasıdır.*"[524] buyrulmuştur. Hz. Peygamber bakire kızın izninin susma, dul bir kadının izninin ise konuşma olduğuna hükmetmiştir.[525]

---

günaha bulaşmalarının ötesinde ne elde edebilir! O halde aydın gençlerimiz Allah'tan korksunlar!

523 Buhârî, "Nikâh", 42; "İkrâh", 3. [Ayrıca bk. Ebû Dâvûd, "Nikâh", 24, 25; İbn Mâce, "Nikâh", 12; Dârimî, "Nikâh", 14; *Muvatta,* "Nikâh", 25; İbn Hanbel, I, 273; VI, 328, 329]

524 Buhârî, "Hiyel", 11; Müslim, "Nikâh", 66, 68. [Ayrıca bk. Ebû Dâvûd, "Nikâh", 25; Tirmizî, "Nikâh", 18; Nesâî, "Nikâh", 31, 32; İbn Mâce, "Nikâh", 11; İbn Hanbel, I, 219, 242, 261, 274, 345; V, 91].

525 Hâlâ bizde evlendirme hususunda kötü bir âdet var olmaya devam etmektedir. Bir baba veya anne kızlarını bir erkekle evlendirmek istediklerinde kız istemese bile onu, o kimseyle ile evlendirmeye zorlamaktadırlar. Aynı şekilde oğlanın anne-babası da çocuklarını

Sünenlerde: "Yetim kız çocuğu evlendirilirken görüşü alınır.Eğer susarsa bu, onu kabul ettiği anlamına gelir. Şayet yüz çevirirse o zorla nikahlanamaz."[526] buyrulmuştur.

11. Kadının Evlendirilmesinde Velinin İzni

Sünenlerde Hz. Aişe hadisinde Hz. Peygamber'in: "*Hangi kadın velisinin izni olmadan kendi kendine evlenirse, nikahı batıldır. Eğer zifaf olmuşsa kendisinden istifade karşılığında mehre hak kazanır. Eğer veliler (evlilikten alıkoyacak bir) çekişmeye girerlerse, devlet başkanı velisi olmayanın velisidir.*"[527] şeklinde buyurduğu rivâyet edilmiştir. Tirmizî hadisin "hasen" olduğunu söylemiştir. Dört *Sünen*'de de: "*Velisiz nikah*

---

evlendirmek istedikleri kızla, istemese de, evlenmeye zorlamaktadırlar. Bunun için birçok evde eşlerin karşılıklı sevgi ve saygıları gerçekleşmez. Onun için babalar ve çocuklarını evlendirenler ibret alıp Hz. Peygamber'i örnek alsınlar! Bilsinler ki, evlilik hayatının amacı, eşler arasındaki karşılıklı sevgi olmaksızın gerçekleşmez. Allah şöyle buyurmaktadır: "*Kendilerinde huzur bulmanız için, kendi türünüzden eşler yaratması ve böylece aranızda derin bir sevgi ve şefkat var etmesi de O'nun varlığının delillerindendir. Şüphesiz bunda, düşünen bir toplum için elbette dersler vardır.*" [er-Rûm 30/21].

[526] Ebû Dâvûd, "Nikâh", 23, 25; Tirmizî, "Nikâh", 18; Nesâî, "Nikâh", 31, 36; Dârimî, "Nikâh", 12.

[527] Ebû Dâvûd, "Nikâh", 19; Tirmizî, "Nikâh", 14; İbn Mâce "Nikâh", 15; Dârimî, "Nikâh", 11

olmaz."[528] şeklinde rivayet edilmiştir. Yine İbn Mâce'nin *Sünen*'inde şöyle nakledilir: "*Kadın kadını evlendiremez. Kadın kendisini de evlendiremez. Kendini evlendiren kadın zina eden kadındır.*"[529]

Hz. Peygamber, bir kadını iki velinin evlendirmesi durumunda ilk nikahın geçerli olacağına hükmetmiştir.[530]

C. Nikah/Evlilik İle İlgili Hükümler

1. Tefvîz (Vekaletle Kıyılan Nikah)

Bir adam bir kadınla evlenmiş, fakat ona mehir belirlememiş, ölünceye kadar da zifafa girmemişti. Hz. Peygamber, kadına, emsal mehir gerektiğini, mirasçı olacağını ve dört ay on gün süreyle iddet beklemesi gerektiğine hükmetmiştir. Tirmizî'deki bir rivayette Hz. Peygamber bir adama:"*Seni falan kadınla*

---

[528] Ebû Dâvûd, "Nikâh", 19; Tirmizî, "Nikâh", 14; İbn Mâce "Nikâh", 15; Dârimî, "Nikâh", 11. [Ayrıca bk. Buhârî, "Nikâh", 36; İbn Hanbel, I, 259; IV, 394, 413, 418; VI, 260]

[529] İbn Mâce, "Nikâh", 15. Kadının ve erkeğin şerefinin korunması için evliliğinde velisinin izni aranır. Veli de onu evlenmekten alıkoymamakla ve istemediği ile evlendirmemekle emredilir. Böylece herkesin menfaati sağlanmış olur.

[530] Ebû Dâvûd, "Nikâh", 21; Tirmizî, "Nikâh", 20; Nesâî, "Büyû'", 96, 36; Dârimî, "Nikâh", 15

evlendirme-me razı mısın?" diye sorması üzerine adam da: "Evet" dedi. Kadına: "Seni falan adamla evlendirmeme razı mısın?" diye sordu. Kadın da "Evet" deyince onları evlendirdi. Adam zifafa girdi, ona mehirden söz etmedi. Bir şey de vermedi. Hz. Peygamber, adam öldüğü sırada mehrine karşılık olmak üzere Hayber'de kendisine ait bir payı kadına verdi."[531]

2. Hamile Kadınla Evlenmek

*Sünenler*de ve *Musannef*'de Basra b. Eksem'in şöyle dediği rivayet edilmektedir: Henüz örtüsünde bakire bir kadınla evlendim. Zifafa girdim. Fakat hamile olduğunu öğrendim. Bunun üzerine Hz. Peygamber: "*Kadınlığından istifade etmen karşılığında mehrine hak kazanır.*"[532] buyurdu, aralarının ayrılmasına ve çocuğunu doğurduktan sonra kadına sopa vurulmasına hükmetti.

---

[531] Ebû Dâvûd, "Nikâh", 31; Tirmizî, "Nikâh", 43; Nesâî, "Nikâh", 68; İbn Mâce, "Nikâh", 18

[532] Ebû Dâvûd, "Nikâh", 37; "Talâk", 27; Tirmizî, "Nikâh", 15; Nesâî, "Talâk", 44; Dârimî, "Nikâh", 11; Muvatta, "Nikâh", 37; İbn Hanbel, II, 11; IV, 332; VI, 122.

3.Nikahta İleri Sürülebilecek Şartlar

Buhârî ve Müslim'de şöyle rivayet edilmiştir: "*Şartların en uygun olanı, kendisi ile kadınları kendinize helal kılmanızdır.*"[533] Buhârî ve Müslim'de Hz. Peygamber'in: "*Kadın kız kardeşinin kabını boşaltmak için onun boşanmasını isteyemez. Onun nasibi ancak Allah'ın kendisine takdir ettiği şeydir.*"[534] buyurduğu nakledilmiştir. Yine Buhârî ve Müslim'de Hz. Peygamber'in, kadının nikah esnasında kız kardeşinin talakını şart koşmasını yasakladığı rivayet edilmiştir.[535] İmam Ahmed *Müsned*'inde Hz. Peygamber'in: "*Bir kadının, diğerinin talakı karşılığında nikahlanması helal olmaz.*"[536] buyurduğunu rivayet etmiştir.

4. Şiğâr Nikahı

Sahih-i Müslim'de: "*İslam'da şiğar yoktur.*"[537] rivayeti vardır. *Şiğar nikahı,* aralarında mehir

---

533 Buhârî, "Şurût", 6; "Nikâh", 52; Müslim, "Nikâh", 53, 63.

534 Buhârî, "Şurût", 8, 11; "Nikâh", 53; "Kader", 4; "Büyû'", 58; Müslim, "Nikâh", 38, 39, 51, 52; "Büyû'", 12.

535 Buhârî, "Nikâh", 53; "Şurût", 11; Müslim, "Nikâh", 38, 39, 51, 52; "Büyû'", 12.

536 İbn Hanbel, II, 176.

537 Müslim, "Nikâh", 60. [Ayrıca bk. Nesâî, "Nikâh", 60; "Hıyel", 15, 16; İbn Mâce, "Nikâh", 16].

olmadan, bir adamın kendi kızını diğerinin kızı karşılığında ona nikahlamasıdır.[538] Ebu Hureyre hadisinde *şiğar,* bir kimsenin diğerine: 'Sen kızını bana ver, ben de kızımı sana vereyim' veya 'sen kız kardeşini bana ver ben de kız kardeşimi sana vereyim' demesidir" şeklinde tarif edilmektedir.[539]

---

538 Buhârî, "Nikâh", 28; Müslim, "Nikâh", 57.

539 Müslim, "Nikâh", 61; İbn Mâce, "Nikâh", 16; Dârimî, "Nikâh", 9; *Muvatta,* "Nikâh", 24; İbn Hanbel, II, 62.

5. Hülle* Nikahı

Tirmizî'de ve İbn Hanbel'in *Müsned*'inde İbn Mes'ud'dan yapılan rivayette Hz. Peygamber'in hülle yapana da yapılana da lanet ettiği belirtilir.[540] Tirmizî bunun hasen sahih olduğunu söyler. *Müsned*'de merfû olarak rivayet edilen Ebu Hureyre hadisinde: "*Allah hülle yapana da yapılana da lanet etmiştir.*" buyrulur. Bu hadisin isnâdı hasendir. Yine *Müsned*'de Hz. Ali'den de benzeri rivayet nakledilir. İbn Mâce'nin *Sünen*'inde Hz. Peygamber: "*Size kiralık tekeyi haber vereyim mi?*" dedi. Ashab: "*Evet ey Allah'ın Resûlü!*" dediler. O: "*Helal kılmak için evlenen kimsedir. Allah hülle yapana da, yapılana da lanet etsin.*"[541] buyurmuştur.[542]

---

* **Hülle,** üç talakla boşanmış bir kadının ayrıldığı kocasına tekrar dönebilmesi amacıyla bir başka erkekle evlenmesidir. Z. D.

540 İbn Hanbel, I, 48, 83, 87, 88, 93,107, 121, 133, 150, 158, 450, 451, 462; II, 322; Tirmizî, "Nikâh", 28.

541 İbn Mâce, "Nikâh", 33.

542 Hülle yapılmasını uygun görenler, bu çirkin fiille Allah'ın şu sözünü tefsir ettiklerini zannediyorlar: "*Kadın onun (kocasının) dışında bir başka erkekle/kocayla evlenmedikçe*" [el-Bakara 2/230]. Keşke onlar kocanın evlilik hayatı için sevgi ve saygıya istekli ve aynı şekilde karşı taraftan istenilen kimse olduğunu anlasalardı! Zira fıtrat hülle yapanın nikahını çirkin görür, iffetli kadın ondan utanır. O, insanların bu hile ile başvurdukları bir zinadır. Namaz ve zekat gibi ibadetleri ve diğer vecibeleri ve de dinen çirkin görülen hususları işleyerek din adı altında dinin tamamını yıkmak için benzer hilelere başvurmaktadırlar. Bunun

6. İhramlının Nikahı

Sahîh-i Müslim'de Hz. Peygamber'in: "*İhramlı kimse ne nikah yapabilir ne de nikahlanabilir.*"[543] buyurduğu rivâyet edilmiştir.

7. Dörtten Fazla Kadınla veya İki Kız Kardeşle Evlenme

Tirmizî'deki bir rivâyet şöyledir: "Gaylan, on kadınla evli iken müslüman oldu. Hz. Peygamber ona: '*İçlerinden dört tanesini seç ve diğerlerinden ayrıl.*' buyurmuştur."[544]

Feyrûz ed-Deylemî, iki kız kardeş ile evli iken müslüman oldu. Allah Resûlü ona: "*Hangisini istersen onu seç.*" [545] buyurdu.

Hz. Peygamber, bir kadın ile halasını veya teyzesini yahut da kızını bir nikah altında bulundurul-masının haram olduğuna hükmetmiştir. Bu hüküm, iki kız kardeşin bir nikah

---

sebebi, dinin hüküm koyma hikmetini anlamamaları ve Hz. Peygamber'in rehberliğini bilmemeleridir. Kadılar ve evlilik muamelesi için izin verilenler bundan ders alıp haksız yere helal saydıkları kadınların namusları hakkında Allah'tan korkmaları gerek!

[543] Müslim, "Nikâh", 41-45.

[544] Tirmizî, "Nikâh", 32.

[545] Ebû Dâvûd, "Talâk", 25; Tirmizî, "Nikâh", 34; İbn Mâce, "Nikâh", 39.

altında bulundurulmasının haram oluşunu ifade eden (âyetten) alınmıştır.

8. Eşlerden Birinin Ötekinden Önce Müslüman Olması

Hz. Peygamber'in, eşlerden birinin ötekinden önce müslüman olması durumunda, eşlerin nikahını yenilettiği asla bilinmemektedir. Sahâbenin de böyle bir şey yaptıkları bilinmemektedir. Allah Elçisi, peygamberliğin ilk yılında müslüman olan kızı Zeyneb'i Hudeybiye barış anlaşmasının imzalandığı sıralarda müslüman olan kocası Ebu'l-As b. Rebî'e -ikisinin müslüman oluşları arasında on sekiz yıldan daha uzun bir süre olmasına rağmen- ilk nikahı üzere geri vermiştir. Hadiste: "*İkisinin müslüman oluşları arasında altı yıl var.*" ifadesi bir zandan ibarettir. Zira Hz. Peygamber, bununla (altı yılla) Zeyneb'in hicreti ile Ebu'l-As b. Rebî'nin müslüman olması arasındaki zamanı kastetmiştir.

9. Eşler Arasında Geceleme Nöbeti

Buhârî ve Müslim'de Enes'in şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Bir kişi, dul hanımının üzerine bâkire biriyle evlendiği zaman, onun yanında

yedi gece kalır, sonra gece nöbetine devam eder. Dul biriyle evlendiği zaman ise yanında üç gece kalır ve sonra sıra ile devam etmesi sünnettendir.[546]

10. Nikahta Denklik (Kefâet)

Tirmizî'de Hz. Peygamber'in: "*Dininden ve ahlakından hoşnut olduğunuz birisi size (kızını istemek üzere) geldiğinde, onu evlendiriniz (kızınızı veriniz). Eğer bunu yapmazsanız yeryüzünde fitne ve büyük bir fesat olur.*"[547] buyurduğu rivâyet edilmiştir.[548] Allah Resûlü,

---

[546] Buhârî, "Nikâh", 100, 101; Müslim, "Radâ", 43, 44. Bu zamanda erkek eşine zarar vermek için evleniyor; ne boşuyor ne de onun yanında geceliyor. Allah ise şöyle buyurmaktadır: "*O halde birine tamamen yönelip diğerini (kocasızmış gibi) askıda bırakmayın!*" [en-Nisâ 4/129]. Yani o kadının evli mi yoksa boşanmış mı olduğu bilinmemektedir. Allah şöyle buyurmaktadır: "*Eğer (o kadınlar arasında da) adil davranamamaktan korkacak olursanız, biriyle yetinin.*" [en-Nisâ 4/3]. Fakat, insanlar âdil olmaktan korktukları hatta bunu açıkça gördükleri halde şehvetlerini tatmin etmek için çok kadınla evlenmekte, Allah ve Resûlü'nün ise gazabını üzerine çekmektedirler. Böylece eşler ve çocuklar arasında problem ve çatışmalar meydana gelmekte sonuçta da yuvaların yıkılmasına ve ahlâkın bozulmasına sebep olmaktadırlar. Ya Rabbi! İnsanları dinine uymaya muvaffak kıl ki, evlerinde ve tüm işlerinde düzen ve intizam içine girebilsinler!

[547] Tirmizî, "Nikâh", 3.

[548] Fitne meydana geldi, zina ve namussuzlukla fesat ortaya çıktı. Çünkü insanların çoğu, mal ve makam sahibini bekliyor! Bir kısmı, başındaki yeşil sarıktan dolayı veya soyundan geldiği dedesinin yüce türbe ve bunların dışında soy-sop sahiplerinin çekiciliğine kapıldığı şeylerden dolayı kendisini "şerif" görmekte ve kendisi gibi şerif olmayanla

Beyâzaoğulları'na: *"Ebû Hind'i evlendiriniz, onu nikahlayınız."*[549] buyurmuştur. Ebû Hind, hacamatçı (sağlığı koruma veya tedavi amacıyla kan alan Z. D.) idi. Hz. Peygamber, Kureyşli Zeyneb bt. Cahş'ı azatlı kölesi Zeyd b. Hârise ile ve Fihir soyundan olan Fâtıma bt. Kays'ı Zeyd'in oğlu Üsâme ile evlendirmişti. Bilal b. Rabâh, Abdurrahman b. Avf'ın kız kardeşi ile evlenmişti.

11. Mehir

Müslim'in Hz. Aişe'den rivâyetine göre, Hz. Peygamber'in eşlerine verdiği mehir, on iki okka/ukiye idi.[550] Hz. Ömer de, Allah Resûlü'nün

---

evlenmemektedir. Onlara göre Resûlullah'a anlayışına aykırı dahi olsa şerif bu kimsedir. Allah da şöyle buyurmaktadır: "*Allah katında en değerli olanınız O'na karşı gelmekten en çok sakınanınızdır.*" [el-Hucurât 49/13]. "*Sura üfürüldüğü zaman, artık aralarında ne akrabalık bağı kalacak ne de birbirlerini arayıp soracaklardır. (O gün) kimlerin tartıları ağır gelecek olursa, onlar kurtuluşa erecek olanlardır. Kimlerin tartıları da hafif gelecek olursa, onlar, kendilerine yazık edenler ve cehennemde sürekli olarak kalanlar olacaklardır.*" [el-Müminûn 23/101-103]. "*O gün, kişi kardeşinden, annesinden, babasından, eşinden ve çocuklarından kaçacaktır. O gün onlardan her birinin, kendini meşgul edecek bir işi vardır.*" [Abese 80/34-37]. "*Ey insanlar! Rabbinize karşı gelmekten sakının ve babanın çocuğuna, çocuğun da babasına hiçbir yarar sağlayamayacağı bir günden korkun! Allah'ın va'di gerçektir. Dünya hayatı sakın sizi aldatmasın! Allah hakkındaki asılsız düşünceleriniz de sizi aldatmasın!*" [Lokmân 31/33].

[549] Ebû Dâvûd, "Nikâh", 26.

[550] Müslim, "Nikâh", 78.

ne kendi eşleri için ne de kızlarını evlendirirken on iki ukiyeden fazla mehir belirlediğini bilmiyorum, demiştir. Tirmizî, bunun hasen-sahih olduğunu söylemiştir.[551] Bir ukiye kırk dirhemdir.

Buhârî ve Müslim'de Hz. Peygamber'in evlenmek isteyen bir adama: "*Demirden bir yüzük de olsa bir şeyler bul!*" buyurdu. Adam hiçbir şey bulamadı. Bunun üzerine Allah Elçisi: "*Kur'an'dan ezberlediğin bir şeyler var mı?*" diye sordu. Adam: "*Evet, şu şu sûreleri biliyorum.*" demesi üzerine Hz. Peygamber, Kur'an'dan bildiklerinin karşılığında onu evlendirdi.[552] İmam Ahmed'in *Müsned*'inde: "*Bereket bakımından nikahın en büyüğü, külfetçe/ yardımca en kolay olanıdır.*"[553] rivâyeti vardır.[554]

---

551 Tirmizî, "Nikâh", 23.

552 Buhârî, "Nikâh", 14, 32, 35, 37, 40, 44, 49, 50; "Fedâilü'l-Kur'an", 21, 22; "Libâs", 49; Müslim, "Nikâh", 76.

553 İbn Hanbel, VI, 82, 145.

554 Zamanımızda mehir, insanların aşırı yükseltmelerinden dolayı evliliğe bir engel olmaktadır. Evet, insanın istediği kadar hanımına mehir ödemesi haram değildir. Fakat, bu mehir, insanları yorup evlenmekten kastedilen hikmeti yok etmemelidir. Bugün kadınlar, mehirle alınıp-satılan sahiplerinin onlarla evlenmek isteyenlerle pazarlık yaptığı bir eşyaya dönüşmüşlerdir. Evlenmek isteyenlerin hangisi daha çok mehir veriyorsa o daha üstün görülüyor. Bu, insanları istenmesi gereken saygı, sevgi ve güzel ahlâktan vazgeçiren kötü bir âdettir. Kadının ailesi tarafından istenilen aşırı miktardaki mehir, bulunamadığı için bir çok evliliği de engellemiştir. Şayet şeriat onları böyle yüklü şekilde eşya hazırlamakla

12. Kusurlu Eş

İmam Ahmed'in *Müsned*'inde şöyle rivâyet edilmektedir: "Hz. Peygamber, Gıfâr kabilesinden bir kadınla evlenmişti. Kadının yanına girip, elbisesini çıkarıp yatağın üzerine oturduğunda, kadının böğründe alaca hastalığı gördü, hemen yataktan uzaklaştı sonra da: "*Elbiseni üzerine al!*" buyurdu. Ona mehir olarak verdiğinden hiçbir şey almadı.[555]

---

mükellef tutmuş olsaydı, aileler mazur görülürdü. Çoğu zaman bu hazırlıklar için insanların ifrata kaçtıklarını, bunlardan dolayı mülklerini sattıklarını görmekteyiz. Halbuki Allah, evliliği evleri yıkmak ve malları zayi etmek için meşru kılmamıştır. İnsanlara vacip olan, ödedikleri paralarla yabancılara faydalı oldukları hazırlıklarda yarışmak değil, zinanın azalması için evliliği kolaylaştırmada yarışmak veya eşlerin lükslerini çoğaltıp tembelliklerini artıracak elbise, mobilya ve diğer eşyalarını çoğaltmak yerine faziletlerle donatmada yarışmalarıdır. Köylülerin düğün hazırlıklarında şehirlilere benzemek için koltuk, halı vb. eşya getirdiklerini görmekteyiz. Allah aşkına köylü koltuğa oturmaya alıştığında hiç yere oturabilir mi? Yine halı vb. yumuşak şeylerin üzerinde yürümeye alıştığında ekinlerin arasında yürüyebilir mi? İşte bugün olan budur. Şimdi köylülerin çoğu bundan dolayı zorluklara dayanamamakta, tarlalarda çalışamamaktadırlar. Sonuçta da kendilerine arazilerini işletecek birilerine muhtaç olarak hüsrana uğramışlardır. Eğer çiftçilik yapan herkes sonuçta bu işi yapamaz olacaksa bu işin nereye varacağını ancak Allah bilir. O halde ey köylüler! Siz, yok oluşa götüren bu akıma kendinizi kaptırmayın! Zorlu olan hayatınızı muhafaza edin! Sizin sermayeniz odur! Ümmetinizin ve memleketinizin varlığı onunla mümkündür.

[555] İbn Hanbel, III, 493.

İmam Mâlik'in *Muvatta*'ında Hz. Ömer'in: "Herhangi bir kadın bir erkeği aldatır, kendisinde cinnet, cüzam veya alaca hastalığı olduğu halde (söylemez ve) evlenirse adamın kendisinden istifadesi karşılığında mehre hak kazanır. Erkeğin ödediği, kendisini aldatana gerekir."[556] dediği nakledilmiştir.

Ebû Dâvûd'un *Sünen*'inde şöyle anlatılır: Abdü Yezîd Ebû Rükâne, eşi Ümmü Rükâne'yi boşadı ve Müzeyneliler'den bir kadınla evlendi. Kadın Hz. Peygamber'e gelerek: "Onun bana faydası ancak şu saç telinin -başından bir saç teli kopararak- faydası gibidir. Aramızı ayır (bizi boşa)!" dedi. Hz. Peygamber adama: "Onu başa!" dedi, o da boşadı.[557]

Saîd b. Mensûr, İbn Sîrîn yoluyla, Hz. Ömer, bir iftirayı (bazı şeyleri) haber vermesi için bir adam göndermişti. O da, kısır olduğu halde, bir kadınla evlendi. Hz. Ömer ona: "Kısır olduğunu o kadına söyledin mi?" diye sordu. Adam: "Hayır!" dedi. Hz. Ömer: "Git, ona bunu bildir sonra da onu muhayyer bırak!" dedi.

---

[556] *Muvatta,* "Nikâh", 9.

[557] Ebû Dâvûd, "Talâk", 10.

13. Kadının Kocasına Hizmeti

İbn Habîb şöyle demektedir: Hz. Peygamber, hizmet konusunda kendisine şikayette bulunduklarında Hz. Ali ve eşi Fâtıma arasında: Hz. Fâtıma'nın iç hizmetleri, yani ev hizmetlerini, Hz. Ali'nin de dış hizmetleri görmelerine hüküm verdi. Esmâ'dan sahih olarak şöyle rivâyet edilmiştir: "Zübeyr'e ev hizmetlerinin tamamını yapardım. Bir atı vardı; onun bakımını yapardım, ona ot toplardım, onu gözetip kollardım."[558] Yine Esmâ'nın, kova tamir ettiği, hayvanı suladığı ve kocasına ait üçte iki fersahlık[*] bir yerden başı üzerinde çekirdek taşıdığı, sahih olarak rivâyet edilmiştir.[559]

---

558 İbn Hanbel, VI, 352.

* **Fersah,** eskiden kullanılan bir yol mesafesi ölçüsü olup çeşitli kültürlere göre farklılık göstermektedir. Z. D.

559 Kadınlarımız evdeki işleri terk edip hizmetçilere bıraktığı günden beri, ev düzeni bozuldu ve sadece kendini süsleyip bir evden bir eve, bir yerden başka bir yere gitmekle ve arkadaşlarıyla modaya uygun elbiselerde yarışmaktan başka bir şey yapmaz olmuşlardır. Bunun gerisinde olan şeyleri ise, siz düşünün!

14. Boşa(n)ma (Talâk)

İbn Mâce'nin *Sünen*'inde Hz. Peygamber'in şöyle buyurduğu rivayet edilmektedir: "*Öfke halinde yapılan talâk geçerli değildir.*"[560] Çünkü çok fazla öfkeli olan kişi bu durumda ne dediğini bilmez / ne kastettiği anlaşılmaz.

Buhârî'de Hz. Peygamber'in: "*Allah ümmetimden içinden geçirdikleri şeyi konuşmadıkça veya eyleme dökmedikçe affetmiştir.*"[561] buyurduğu nakledilmiştir. Yine Hz. Peygamber: "*Ameller niyetlere göredir.*"[562] buyurmuştur. İbn Mâce'nin *Sünen*'inde Hz. Peygamber'in: "*Allah Teâlâ ümmetimden hata ve unutmadan dolayı, tehdit altında iken işledikleri günahları affetmiştir.*"[563] buyurduğu nakledilmiştir.[564]

---

560 İbn Mâce, "Talâk", 16; İbn Hanbel, II, 276. [Ayrıca bk. Buhârî, "Talâk", 11].

561 Buhârî, "Itk", 6; "Talâk", 11; "Eymân", 15. [Ayrıca bk. Müslim, "İmân", 201, 202; Ebû Dâvûd, "Talâk", 15; Tirmizî, "Talâk", 8; Nesâî, "Talâk", 22; İbn Mâce, "Talâk", 14, 16; İbn Hanbel, II, 398, 425, 474, 481, 491].

562 Buhârî, "Bed'ül'-Vahy", 1; "İmân", 41; "Nikâh", 5; "Talâk", 11; "Menâkibu'l-Ensâr", 45; "Itk", 6; "Eymân", 23; "Hıyel", 1; Müslim, "İmâret", 155; Ebû Dâvûd, "Talâk", 11; Tirmizî, "Fedâilü'l-Cihâd", 16; Nesâî, "Tahâret", 59; "Talâk", 24; "Eymân", 19; İbn Mâce, "Zühd", 26; İbn Hanbel, I, 25, 43.

563 İbn Mâce, "Talâk", 16.

564 Özetle, insan, bir şey söylemeksizin ya da yapmaksızın kendi nefsinde boşama veya onun dışında bir şey düşünürse bu, bir şey

Buhârî ve Müslim'de rivâyet edildiğine göre, İbn Ömer, hanımını hayız halinde iken boşamıştı. Hz. Ömer bunu Allah Resûlü'ne sorunca o da: "*Ona emret de hanımına dönsün! Sonra hanımı temizlenip ardından hayzını görünce ve tekrar temizleninceye kadar onu yanında alıkoysun. Ondan sonra artık isterse nikahında tutar, dilerse ilişki kurmadan boşar. İşte kadınların kendisi için boşanmasını Allah'ın emrettiği iddet budur.*"[565] buyurmuştur. *Müslim*'de ayrıca: "*Ona emret, hanımına dönsün! Sonra onu ya temiz iken yahut hâmile olduğu halde boşasın.*"[566] şeklinde

gerektirmeyen boş bir şey olur. Aynı şekilde talakı kastetmezse veya boş bir söze niyet edip konuşursa veya bir hareket yaparsa bundan dolayı da bir şey gerekmez. Allah şöyle buyurmaktadır: "*Allah sizi, düşünmeden yapmış olduğunuz yeminlerden dolayı sorumlu tutmaz; ama kalplerinizin bilinçli olarak yapmış olduğu yeminlerden dolayı sorumlu tutar.*" [el-Bakara 2/225]. "*Sen daima kolay olan (insan doğasına uygun düşen) yolu benimse, iyi olanı anlat ve cahillerden de uzak dur!*" [el-A'râf 7/199]. Yani insanların kasıtsız olarak yaptıkları şeylere tahammül göster, onları o kasıtsız fiillerinden dolayı sorumlu tutma. "*Kalbi imanla dolu olduğu halde inkara zorlanan dışında.*" [en-Nahl 16/106]. İnkara zorlanan kimse kâfir kabul edilmediğine göre boşamaya zorlanan kimsenin boşaması nasıl gerçekleşmiş kabul edilebilir! Çünkü evlilik akdi niyet, istek ve tercihle gerçekleşen bir akittir. Niyet, istek ve tercih olmaksızın bozulmaz. Ya Rabbi! İnsanları hikmetini anlamaya muvaffak kıl ki, dininden sapmasınlar!

565 Buhârî, "Talâk", 1, 2, 3, 44, 45; "Tefsîru Sûre 65", 1; "Ahkâm", 13; Müslim, "Talâk", 1-14.

566 Müslim, "Talâk", 5.

rivâyet edilmiştir. Başka bir varyantta ise: "*Eğer dilerse, onunla ilişki kurmadan, temiz iken boşasın. Allah'ın emrettiği gibi, iddet için talak budur.*"[567]

İmam Ahmed, Ebû Dâvûd ve Nesâî'deki rivayete göre, Abdullah b. Ömer, hayız halinde iken karısını boşamıştı. Hz. Peygamber, onu talak saymayıp onu kocasına geri çevirerek: "*Temizlendiği zaman boşasın veya tutsun!*"[568] buyurmuştur. İbn Ömer şöyle demiştir: Allah Resûlü: "*Ey Peygamber! Kadınları boşayacağınız zaman, onları iddetleri içinde boşayın!*"[569] âyetini okudu. Bu hüküm, ikisi helal, ikisi de haram olmak üzere talâkın dört çeşit olduğunu gösterir.

Helal olan talâk şekilleri: **(ı)** Ya karısını, ilişki kurmadan, temizken boşaması; **(ıı)** Ya da hamile olduğu belli iken boşamasıdır.

Haram olan talak şekilleri ise: **(ı)** Ya hayız halinde iken boşaması; **(ıı)** Veya ilişki kurduğu temizlik süresi içinde boşamasıdır. Bunlar,

---

567 Buhârî, "Talâk", 1; Ebû Dâvûd, "Talâk", 4; *Muvatta,* "Talâk", 53; Dârimî, "Talâk", 1.

568 Ebû Dâvûd, "Talâk", 4; Nesâî, "Talâk", 1, 3, 5, 19; İbn Hanbel, I, 44; II, 26, 43, 51, 54, 58, 61 vd.

569 et-Talâk 65/1.

kendisiyle ilişki kurulan kadını boşama ile ilgilidir. Kendisiyle ilişki kurulmayan kadını boşamayla ilgili ise, gerek hayızlı iken gerekse temiz iken caizdir. Nitekim Allah Teâlâ: "*Kendileriyle ilişkiye girmeden ya da mehir belirlemeden kadınları boşarsanız size bir günah yoktur.*"[570] ve "*Ey iman edenler! Mümin kadınları nikahlayıp, sonra onlarla ilişkiye girmeden kendilerini boşadığınızda, onlar üzerinde sizin sayacağınız bir iddet hakkınız yoktur.*"[571] buyurmaktadır. Bunun böyle olduğuna "*onları iddetleri içinde boşayın!*" âyeti delâlet etmektedir. Zira, zifaf olmamış kadının iddeti yoktur. Hz. Peygamber de: "*İşte kadınların, kendisi için boşanmasını Allah'ın emrettiği iddet budur.*" buyurarak buna dikkat çekmiştir.

Bir Lafızla Üç Boşama: Bir adamın karısını üç talâkla birden boşadığı Hz. Peygamber'e haber verildiğinde kızarak kalkmış ve: "*Ben aranızda iken Allah'ın kitabı/ hükmü ile alay mı ediliyor?!*"[572] demişti. Bu hadisin isnadı Müslim'in şartına göre sahihtir.

570 el-Bakara 2/236.

571 el-Ahzâb 33/49.

572 Nesâî, "Talâk", 6.

Müslim'in rivâyetine göre, üç talâk, Hz. Peygamber ve Hz. Ebû Bekir'in devirleri ile Hz. Ömer devrinin de ilk yıllarında bir talâk kabul edilirdi.[573] Hz. Ömer: "İnsanlar, daha yavaş hareket etmeleri gereken bir hususta (talâkta) acele etmeye ve düşkünlük göstermeye başladılar. Keşke onu aleyhlerine saysak." dedi ve bunu onların aleyhlerine saydı. Müslim'in bir başka rivâyetinde: Hz. Ömer, insanların talâka çabucak başvurduklarını görünce: "Bu üç talâkı onlar aleyhine geçerli sayınız." demiştir.

İmam Ahmed'in *Müsned*'indeki rivayete göre, Rükâne b. Abdü Yezîd, karısını bir mecliste üç talâkla boşamıştı. Buna çok üzüldü. Resûlullah kendisine: "*Onu nasıl boşadın?*" diye sordu. O da: "*Üç talâk(la) boşadım.*" dedi. Hz. Peygamber: "*Bir mecliste mi?*" diye sordu. O: "*Evet*" dedi. Allah Resûlü: "*Şüphesiz o bir talâktır. Dilersen ona dön!*" buyurdu. Râvî, onun eşine döndüğünü, söylemektedir. İmam Ahmed bu hadisi sahih ve hasen görmüştür.[574]

---

[573] Müslim, "Talâk", 15, 16, 17.

[574] Günümüzde şer'î mahkemeler üç talakın bir sözle gerçekleştiğine hükmetmektedirler. Bunun için insanlar Hz. Peygamber'in lanetlediği hülleye çokça başvurmaktadırlar. Bugün Hz. Peygamber'in hükmettiği gibi hükmetmek daha uygundur. Birçok sahabenin karşı çıktığı Hz.

Hadisteki "*Şüphesiz o bir talaktır.*" ifadesi, üst üste olan boşamada, mükellefin hanımını bir defada boşayamayacağını göstermektedir. Tıpkı liânda olduğu gibi ki, koca: "*Eşhedü billahi erbea şehâdâtin innî lemine's-sâdıqîn,* yani Allah'ı dört kez şahit tutarım ki ben doğru söyleyenlerdenim." dese, bu, sadece bir şehâdet/tanıklık olur. Allah Resûlü'nün: "*Kim, her namazın ardından otuz üç kez 'sübhânallah', otuz üç kez 'elhamdülillah' ve otuz dört kez de 'Allahu Ekber' derse…*"[575] hadisi de bu cümledendir. Bu tesbihâtı peş peşe söylemeyen, bununla amel etmemiş olur. Bunun örnekleri çoktur. Bu durum, hem dil ve hem de akla uygun örfe muvafıktır. "*(Dönüş yapılabilecek) boşama iki defadır.*"[576] âyeti de bu hususla ilgilidir. Sünnet, bu naslarda kastedilen hususları açıklamıştır.

İbn Vaddâh, Amr b. Şuayb'dan naklettiğine göre, Hz. Peygamber: "*Bir kadın kocasının kendisini boşadığını iddia eder ve adil bir şâhid*

Ömer'in görüşüne sarılmak gerekmez.

[575] Müslim, "Mesâcid", 144, 145, 146; Ebû Dâvûd, "İmâret", 20; İbn Hanbel, V, 196.

[576] el-Bakara 2/229.

de getirirse, kocaya yemin verdirilir. Eğer (boşamadığına) yemin ederse, şâhidin şehâdeti geçersiz olur. Yemin etmekten kaçınırsa, onun bu hali (nükul) başka bir şâhid yerine geçer ve talâkı caiz olur."[577] buyurmuştur.

15. Zıhâr[578]

*Sünen*lerde ve İbn Hanbel'in *Müsned*'inde yer aldığına göre Evs B. Sâmit, hanımı Havle bt. Mâlik'e zıhâr yaptı. Bu kadın, bu konuda Hz. Peygamber'le mücadeleye giren ve Allah'a şikayette bulunan kadındır. Bu kadın Allah Resûlü'ne: "Ey Allah'ın Elçisi! Evs B. Sâmit, ben genç ve arzulanan biri iken benimle evlendi. Yaşım ilerleyip, karnım yayılınca/çocuk doğurdum, beni anasının yerine koydu." dedi. Hz. Peygamber ona: "*Senin hakkında benim yapabileceğim bir şey yok!*" buyurdu. Kadın: "Ey Allah'ım! Ben halimi sana şikayet ediyorum!" dedi. Bir rivâyete göre kadın: "Benim küçük

---

[577] İbn Mâce, "Talâk", 12.

[578] Cahiliyede kişi, eşiyle zıhârda bulunuyor, yani onun sırtını annesinin sırtı görüp ona sırtını çeviriyor, ona 'sen bana annem gibisin' deyip artık ne ona yaklaşıyor ne de ilişkide bulunuyordu. Allah Teâlâ, onların bu sözünü çirkin görerek bu yaptıklarını tekrarlamamalarını emredip böyle bir şey yapana zıhâr kefâretini yükledi. Bk. *Mücâdele* sûresi.

çocuklarım var. Eğer onlar ona verilse, ziyan olurlar, yok bana verilse aç kalırlar!" dedi ve bunun üzerine âyet(ler) indi. Hz. Aişe: "Her sesi işiten Allah'a hamdolsun! Havle bt. Sa'lebe, Hz. Peygamber'e şikayetçi olarak gelmişti. Ben evin bir köşesindeydim. Bazı sözlerini duyamıyordum. Hemen Allah: '*Allah, kocası hakkında seninle tartışan ve Allah'a şikayette bulunan kadının sözünü işitmiştir.*'[579] âyetlerini indirdi. Bunun üzerine Hz. Peygamber: "*(Kocan) bir köle azat etsin!*" buyurdu. Kadın: "Bulamaz." dedi. Allah Resûlü: "*Öyleyse peş peşe iki ay oruç tutsun.*" buyurdu. Kadın: "O yaşlı bir ihtiyardır!" dedi. Hz. Peygamber: "*Öyleyse altmış fakiri doyursun!*" buyurdu. Kadın: "Onun tasadduk edebileceği hiçbir şeyi yok!" dedi. Allah Elçisi: "*Ben onun adına bir sepet hurma vererek yardımcı olacağım.*" buyurdu. Kadın: "Ben de başka bir sepet hurma dağıtarak yardımcı olacağım." dedi. Hz. Peygamber: "*İyi yaparsın, onun adına altmış fakiri doyur, sonra da amcanın oğluna dön.*"[580] buyurdu.

579 el-Mücâdele 58/1.

580 Ebû Dâvûd, "Talâk", 17; İbn Mâce, "Talâk", 25; İbn Hanbel, VI, 411.

16. Îlâ[581]

Buhârî'de Enes'den rivâyet edildiğine göre Hz. Peygamber, hanımlarına îlâ yaptı. Hanımlarının yanına gitmedi. Kendisine ait bir odada yirmi dokuz gece kaldı. Sonra oradan indi. Sahâbe: "*Ey Allah'ın Resûlü! Bir ay îlâda bulunmadın mı?*" diye sordular. Hz. Peygamber: "*Bir ay, bazen yirmi dokuz gün olur.*"[582] buyurdu. Îlâ konusunda Allah Teâlâ: "*Eşlerine yaklaşmamaya yemin edenler için dört ay bekleme süresi vardır. Eğer (bu süre içinde) dönerlerse şüphesiz Allah, çok bağışlayan, çok*

---

581 **İlâ,** kişinin eşine yaklaşmayacağına dair kendisine söz vermesidir. Eğer amaç, kadının terbiye edilmesi ve düzeltilmesi ise bu caizdir. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: "*Dik kafalılık ve şirretlik etmelerinden korktuğunuz kadınlara gelince; onlar önce öğüt verin, (yararı olmazsa), onları yataklarda yalnız bırakın.*" [en-Nisâ 4/34]. Fakat, görüldüğü üzere, îlânın dört aydan fazla olması caiz değildir. Bunun için Allah, zıhârı kişinin hanımından uzaklaşması nedeniyle değil, hanımına ‘sen benim annem gibisin' demesi ve onu annesi gibi düşünerek ona yaklaşmamasından dolayı haram kılmıştır. Onların, evlatlıklarını çocukları gibi kabul edip sanki öz oğullarıymış gibi düşünerek onların eşleriyle evlenmeyi kendilerine haram kılmaları şeklindeki inançlarını da Allah iptal etmiş, Hz. Peygamber'e evlatlığı Zeyd'in hanımı Zeynep'le, Zeyd onu boşadıktan sonra evlenmeyi emretmiştir. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: "*Kendilerine zıhâr yaptığınız (annelerinizin sırtına benzetmek suretiyle boşamak istediğiniz) eşlerinizi de anneleriniz yapmamıştır. Yine evlatlıklarınızı da öz çocuklarınız (gibi) kılmamıştır. Bu, sizin ağızlarınızla söylediğiniz (fakat gerçekliği olmayan) sözünüzdür. Allah ise gerçeği söyler ve doğru yola iletir.*" [el-Ahzâb 33/4].

582 Buhârî, "Salât", 18; "Savm", 11; "Nikâh", 91; "Talâk", 21; "Eymân", 20.

acıyandır. Eğer (yemin edenler yeminlerinden dönmeyip kadınlarını) boşamaya karar verirlerse, şüphesiz Allah her şeyi işiten, her şeyi bilendir."[583] buyurmaktadır.

17. Nesebin Aidiyeti

Buhârî ve Müslim'de rivâyet edildiğine göre, bir adam Hz. Peygamber'e: "*Eşim siyah tenli bir çocuk doğurdu.*" diyerek sanki o çocuğu reddetmek istediğini anımsattı. Bunun üzerine Hz. Peygamber: "*Develerin var mı?*" diye sordu. Adam: "*Evet.*" deyince, bu kez Allah Resûlü: "*Renkleri nedir?*" diye sordu. Adam: "*Kırmızı.*" dedi. Allah Elçisi: "*İçlerinde boz olanı var mı?*" diye sordu. Adam: "*Evet.*" dedi. Allah Resûlü: "*Bu onlara nereden gelmiş olabilir?*" diye sordu. Adam: "*Ey Allah'ın Resûlü, herhalde damarına (ırkına) çekmiştir.*" dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber: "*İşte belki bu da damarına (ırkına) çekmiştir!*"[584] buyurdu.

Bu olayda, soru yönüyle olduğu zaman, imâ yoluyla belirtilen şeylerde had cezasının gerekmeyeceği ve sırf şüphenin, liân ve çocuğu

---

[583] el-Bakara 2/226-227.

[584] Buhârî, "Talâk", 26; "Hudûd", 41; Müslim, "Liân", 18, 20.

reddetmeyi gerektirmeyeceği söz konusudur. Yine bu olayda, örnek ve benzetme ile hüküm verilebileceği ifade edilmektedir.

18. Çocuk Bakımı (Hıdâne)

Ebû Dâvûd'un rivâyetine göre bir kadın Hz. Peygamber'e gelerek: "*Ey Allah'ın Resûlü! İşte bu oğluma karnım yatak, göğüslerim pınar ve kucağım beşik oldu. Babası beni boşamıştı. Şimdi de onu benden almak istiyor.*" diye şikayet etti. Allah Resûlü ona: "*Evlenmedikçe sen ondan bu çocuğa daha hak sahibisin!*"[585] buyurdu. *Sünen* sahiplerinin naklettiklerine göre Hz. Peygamber, bir çocuğu anasıyla babası arasında muhayyer bırakmıştır.[586]

19. Boşanan Eşin Nafakası

Hz. Peygamber'den nafakanın miktarına dair bir rivâyet gelmemiştir. O, bu hususu örfe bırakmıştır. Müslim'in *Sahîh*'inde sabit olduğuna göre, vefatından seksen küsur gün önce veda haccında büyük kalabalığın huzurunda yaptığı konuşmasında: "*Kadınlar hakkında Allah'tan korkun! Çünkü siz onları Allah'ın emaneti olarak*

585 Ebû Dâvûd, "Talâk", 35.

586 İbn Mâce, "Ahkâm", 22; Tirmizî, "Ahkâm", 21; İbn Hanbel, II, 246.

alıp tenasül organlarını Allah'ın kelimesiyle helal ettiniz. Onların sizin üzerinizde örfe uygun olarak rızık ve giyinme hakları vardır."[587] buyurdu. Buhârî ve Müslim'de Ebû Süfyân'ın hanımı Hind Hz. Peygamber'e gelip: "*Ebû Süfyân cimrinin tekidir. Haberi yokken aldığımdan başka bana ve çocuğuma yetecek nafaka vermiyor.*" deyince, Allah Resûlü: "*Kendine ve çocuğuna yetecek kadar örfe göre al!*"[588] buyurdu.[589]

---

[587] Müslim, "Hac", 147.

[588] Buhârî, "Büyû'", 95; "Nafakât", 9, 14; "Ahkâm", 28; Müslim, "Akdiye", 7.

[589] Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: "*Varlıklı olan, nafakayı varlığına göre versin! Rızkı dar olan da Allah'ın kendisine verdiğinden versin! Allah, bir kimseyi ancak kendisine verdiği oranda yükümlü kılar. Allah, bir güçlüğün ardından bir kolaylık yaratacaktır.*" [et-Talâk 65/7]. Ancak bugün şer'î mahkemeler, kocalarının kendilerini nafakasız bıraktığı kadınlarla ilgilenmediğini görmekteyiz. Kişinin üzerine evlendiği eşiyle ilgilenmeyip onu ve çocuklarını terk ettiğini üzerine birkaç kadınla evlendiğini, başkalarıyla da zevk sürdüğünü, eşlerini ve çocuklarını sevgiden mahrum bıraktığını görmekteyiz. En kötüsü ise, mahkemenin, onlar karınlarını doyuracak bir şey bulamazken, bu durumda olan kadınların davalarını haftalarca veya aylarca ertelemesidir. Belki kadı, kadının veya kocanın gerçek durumunu öğrenmek için buna muhtaç olabilir. Fakat, avukat, tamamen kaybetmesine sebep olmasa bile, davanın kadının lehinde sonuçlanmasını geciktirecek şahitler getirip hâkimin zamanında karar vermesini engelliyorlar. Çoğu zaman avukatlar, kadının itaat etme şartını ileri sürerek kadının nafaka davasını erteletmektedirler. Halbuki aslında kadın, kocasına isyan etmemiş; fakat onunla sert mizaçlı olan kocası ve kocasının Allah'tan korkmayan avukatı onu o hale sürüklemiştir. Ben, bazen kadının da kötü muamelede bulunabileceğini ve hakkı olmayan şeyleri isteyebileceğini kabul

Dârekutnî, Ebû Hureyre'nin eşine infak edecek bir şey bulamayan adam hakkında Allah Resûlü'nün: "*Araları ayrılır!*" dediğini rivâyet etmiştir. Saîd b. Mensûr *Sünen*'inde Ebu'z-Zenâd'ın: "Saîd b. Müseyyeb'e 'eşine infak edecek bir şey bulamayan adamın hanımıyla arası ayrılır mı?' diye sordum. 'Evet' dedi. Bu 'sünnet mi?' dedim. O: 'Evet, sünnettir.' dedi."

Müslim ve başkasının rivâyet ettiğine göre, Fâtıma bt. Kays'ı kocası kesin olarak boşayıp Allah Elçisi'nin yanında (kocanın evinde) oturma ve nafaka hakkında tartıştıklarında Fâtıma: "Allah Resûlü bana ne oturma ne de nafaka hakkı verdi ve benim, İbn Ümmü Mektûm'un yanında iddet beklememi emretti." dedi. Zira İbn Ümmü Mektûm âmâdır; kadın elbisesini onun yanında çıkarır fakat o kadını görmezdi. Nesâî'nin *Sünen*'inde rivâyet ettiği bu olayda Allah Resûlü: "*Nafaka ve oturma hakkı ancak kocanın dönüş imkanı olan boşamada söz*

---

ediyorum. Fakat, bu kötü muamele, genellikle kocadan kaynaklanır. O halde ey hâkimler! Hakkı bilin ve avukatların tartışması ve şahitlerin yalanları için zamanı uzatmayın! Gücünüzün yettiği kadar duruşmalar arasındaki zamanı kısa tutun. Kadının harcaya bileceği bir şey bulamadığı zaman ne yapacağını daha iyi bilmektesiniz. Onun için kadının iffetini koruyun ve onun hakkında Allah'tan korkun!

konusudur." buyurmuştur. Nesâî ve Dârekutnî: "*Oturma ve nafaka hakkı vermek dönüş imkanı olan kocaya aittir.*"[590] şeklinde rivâyet etmişlerdir. Bu husustaki hikmeti Allah: "*Belki Allah bundan sonra yeni bir durum meydana getirir.*"[591] âyetiyle açıklamıştır. *Talâk* sûresinin baş tarafını oku! Orada, Allah Teâlâ, iddetin süresinin bitimi esnasında hanımlarını eş olarak alıkoymak ya da bırakmak hakkına sahip kocalara hanımlarını evlerinden çıkarmamalarını, hanımlara da çıkmamalarını emretmiştir. Bu da talâktan sonra eşini alıkoyma hakkı olmayan kimsenin çıkarmasının caiz olduğunu gösterir. Selef ve ondan sonrakilerin dediği gibi, veya bunda başka bir durum -yani tekrar dönüş- meydana gelebilir.

20. Akrabaların Nafakası

Ebû Dâvûd'un rivâyet ettiğine göre, bir adam Hz. Peygamber'e gelip: "*Kime iyilik edeyim.*" dedi. Allah Resûlü: "*Annene, babana, kız kardeşine, erkek kardeşine ve bunları takiben akrabalarına. Vacip bir hak ve sılayı rahimdir.*"[592]

---

590 Nesâî, "Talâk", 70.

591 et-Talâk 65/1.

592 Ebû Dâvûd, "Edeb", 120.

buyurdu. Nesâî de: "*Veren el üstündür. Bakımıyla sorumlu olduğun kişilerden vermeye başla: Annen, baban, kız kardeşin, erkek kardeşin ve sonra da sana en yakın olanlardan başla.*"[593] rivâyetini nakleder. Ebû Dâvûd'un *Sünen*'inde Hz. Peygamber'in: "*Sizin yediklerinizin en temizi, kazancınızdır. Çocuklarınız da sizin kazancınızdandır. Öyleyse onu afiyetle yiyiniz.*"[594] buyurduğu rivâyet edilmiştir.

21. Süt Emzirme ve Süt Emzirme Nedeniyle Haram Olanlar

Buhârî ve Müslim'de Hz. Aişe'den rivâyet edildiğine göre süt emme, doğum yoluyla haram kılınanları haram eder.[595] Yine Buhârî ve Müslim'de İbn Abbâs'tan rivâyet edilen hadiste, Hz. Peygamber'e Hz. Hamza'nın kızı verilmek istenince: "*O bana helal olmaz; zira o benim süt kardeşimin kızıdır. Nesep yoluyla haram olan süt yoluyla da haram olur.*" [596] buyurdu. Ebû Dâvûd'un *Sünen*'inde: "*Süt emme ancak*

593 Nesâî, "Zekât", 51.

594 Ebû Dâvûd, "Büyû'", 77.

595 Buhârî, "Şehâdât", 7; "Nikâh", 20, 21; "Humus", 4; Müslim, "Radâ'", 1.

596 Buhârî, "Mağâzî", 43; Müslim, "Radâ'", 12.

(çocukta) et geliştirip kemik sertleştirecek kadar emilmekle haram olur."[597] rivâyeti vardır.[598]

22. İddetler

Allah Teâlâ, kitabında bu hususu tam olarak açıklamıştır. Allah Kur'an'da dört çeşit iddetten bahsetmektedir:

a) Hâmile kadının iddet süresi: İster **ric'î*** isterse **bâyin**** talâkla boşanmış olsun, ister sağken ayrılmış isterse kocası ölmüş olsun hâmile kadının iddeti mutlak olarak çocuğu doğurması ile sona erer. Nitekim Allah: "*Hamile olanların bekleme (iddet) süresi, çocuklarını doğurmalarıyla sona erer.*"[599] buyurmaktadır.

---

597 Ebû Dâvûd, "Nikâh", 8.

598 Günümüzde çocukların emzirilmesiyle ilgili insanların düştüğü hatalara dikkat etmek gerekir. Çoğu zaman kadınların, çocukları küçükken nöbetleşe onları emzirdiklerini görmekteyiz. Özellikle de aynı evde olduklarında ve birinin sütü az ise, sütü az olan komşusuna çocuğunu emzirmek için verdiğini iki çocuğun bir müddet aynı memeden süt emdiğini, büyüdüklerinde de o iki çocuğun birbiriyle evlendiğine şahit olmaktayız. Cehalet birçok insanın bu hataya düşmesine yol açmaktadır.

* Kocaya yeni bir nikâha ihtiyaç olmadan boşadığı hanımına dönme imkanı veren boşama türüdür. Z. D.

** Kocaya boşadığı eşine ancak yeni bir nikâhla dönme imkanı veren boşanma şeklidir. Ancak bu boşama kocanın eşini üçüncü boşaması ise yeni bir nikâh da tarafların bir araya gelmesi için yeterli değildir. Z. D.

599 et-Talâk 65/4.

Sahâbenin çoğunluğu da bununla delil getirmişlerdir. Koca teneşir üzerinde yıkanırken kadın çocuğunu doğurmuş olsa bile, bu böyledir. Nitekim Hz. Peygamber, Sübey'a el-Eslemî'ye böyle fetva vermiştir.

b) Hayız gören boşanmış kadının iddet süresi: *"Boşanmış kadınlar kendi kendilerine üç ay hali beklerler."*[600] âyetinde ifade edildiği üzere üç ay hali (hayız veya temizlik) süresidir.

c) Hayız görmeyen kadının iddet süresi: Ya, yaşı küçük olduğu için hayız görmeyen; ya da yaşlılıktan dolayı hayızdan kesilen bayandır. Allah Teâlâ bu ikisi hakkında: *"Kadınlarınızdan âdetten kesilmiş olanlarla, henüz âdet görmeyenler hususunda tereddüt ederseniz, onların bekleme süresi üç aydır."*[601] buyurmaktadır.

d) Kocası ölen kadının iddet süresi: *"İçinizden ölenlerin geride bıraktıkları eşleri, kendi kendilerine dört ay on gün (iddet) beklerler."*[602] âyetinde belirtildiği gibi, dört ay on gündür. Bu süre, hamile olmayanlar içindir. Çünkü hâmile

---

[600] el-Bakara 2/228.

[601] et-Talâk 65/4.

[602] el-Bakara 2/234.

kadının iddet süresi, âyetle belirlenmiştir. Kadının hamileliği daha da devam edecek olsa, zorunlu olarak bekleyecektir.

23. Alış-Veriş

Buhârî ve Müslim'de rivâyet edildiğine göre Allah ve Resûlü, içki, leş, domuz, put satışını haram kılmıştır.[603] Bu kapsamlı kelimeler üç cinsin haramlılığını içermektedir: **(I)** Aklı bozan içecekler, **(II)** insan doğasını bozan yiyecekler ve **(III)** dinleri bozan halkın ileri gelenleri.[604]

---

[603] Buhârî, "Meğâzî", 51; "Büyû'", 102, 105, 112; Müslim, "Büyû'", 93; "Fer'", 8.

[604] Alış-verişin nasıl yapılacağı örfe bırakılmıştır. Dinin maksadı, insanların helal ve temiz olanları yeyip, haksız yere birbirlerinin mallarını yememelerini sağlamaktır. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: "*Ey iman edenler! Birbirinizin mallarını haksız yollarla -karşılıklı rızaya dayanan ticaret yoluyla da olsa- yemeyin ve birbirinizi öldürmeyin; çünkü Allah, size karşı çok merhametlidir.*" [en-Nisâ 4/29]. "*Alış-veriş yaptığınızda da şahit tutun! Yazıcıya da şahide de zarar verilmesin!*" [el-Bakara 2/282].

ALTINCI BÖLÜM

TIP VE HASTALIKLARIN TEDAVİSİ

Hastalıklar iki çeşittir: **1)** Kalp hastalıkları **2)** Beden hastalıkları. Her ikisi de Kur'an'da zikredilmiştir. **Kalp hastalıkları** ise iki çeşittir: **(ı)** Şüphe, **(ıı)** Şehvet ve azgınlık. Bunların ikisi de Kur'an'da geçmektedir. Örneğin Allah Teâlâ şüpheye ilişkin kalp hastalığına şöyle işaret etmektedir: "*Kalplerinde (münafıklıktan kaynaklanan) bir hastalık vardır. Allah da onların hastalıklarını artırmıştır.*"[605] Yüce Allah şehevî hastalığa ilişkin olarak da: "*Ey Peygamber'in hanımları! Siz, kadınlardan herhangi biri gibi değilsiniz. Eğer Allah'a karşı gelmekten sakınıyorsanız (erkeklerle konuşurken) sözü yumuşak bir eda ile söylemeyin ki kalbinde hastalık (kötü niyet) olan kimse ümide kapılmasın!*"[606] buyurmaktadır.

Bedene ilişkin hastalıklar hakkında Allah Teâlâ: "*Köre güçlük yoktur, topala güçlük yoktur, hastaya da güçlük yoktur.*"[607] buyurmaktadır. Kur'an'ın büyüklüğünü anlayacak ve anlayanı

---

605 el-Bakara 2/10.

606 el-Ahzâb 33/32.

607 en-Nûr 24/61.

da başka hiçbir kaynağa başvurma ihtiyacı hissettirmeyecek şekilde hac, oruç ve abdest ile ilgili âyetlerde bu hastalıklardan bahsedilmiştir. Bedenî hastalıkların tedavisinde üç esas bulunmaktadır: **1)** Hıfzıssıhha (sağlığı koruma) **2)** Perhiz/diyet ve **3)** Zararlı maddelerin dışarı atılması. Allah Teâlâ, bu üç esası oruç âyetinde ifade etmiştir: "*Sizden kim hasta ya da yolculukta olursa, tutamadığı günler sayısınca başka günlerde tutar.*"[608] Bu âyette Yüce Allah, bu durumda hasta olan kişiye hastalık mazeretiyle; yolcuya da sağlığının ve gücünün korunması sebebiyle Ramazan ayında oruç tutmamalarına izin vermiştir. Çünkü yolculukta daha fazla hareketli olunduğundan oruç hali rahat ve fazla harekete uygun değildir.

Gıdasızlık da insanın gücünü azaltır ve zayıf düşürür. Allah Teâlâ hac âyetinde: "*İçinizden her kim hastalanır veya başından rahatsız olur (da tıraş olmak zorunda kalır)sa fidye olarak ya oruç tutması, ya da sadaka vermesi veyahut kurban kesmesi gerekir.*"[609] buyurmaktadır. İhramlı iken başında bit, kaşıntı gibi eziyet veren şeylerle

[608] el-Bakara 2/184.

[609] el-Bakara 2/196.

hasta olan kişiye; saç diplerinde tıkanma nedeniyle, başta eziyet meydana getiren pis (ter) buharların dışarı atılması için başını tıraş etmesine izin verilmiştir.

İhramlı olan kişi bu durumda başını tıraş ettiğinde, saç diplerinde bulunan ter delikleri açılır ve tıkanmış olan deliklerden terler rahatça dışarı çıkar. Birikimi zarar veren her şeyin vücuttan dışarı atılması da buna kıyas edilir. Birikimi vücuda zarar veren ve dışarı atılması gereken maddeler on tanedir: **1)** Kan, **2)** Menî, **3)** İdrâr, **4)** Dışkı, **5)** Yellenme, **6)** Kusuntu, **7)** Aksırma, **8)** Uyku, **9)** Açlık ve **10)** Susuzluk. İşte bu on maddenin dışarı atılmayıp hapsedilmesi halinde, her biri kendi cinsinde bir tür hastalığa davetiye çıkarır. Yüce Allah, bu on maddenin en zorunun değil, en düşüğünün/en kolayının dışarı atılmasına dikkat çekmiştir. Bu da, başta tıkanmış olan deliklerden buharların (ter) dışarı atılmasıdır. Nitekim Kur'an, daha üst mertebede olana dikkat çekmektense daha alt mertebede olana dikkat çeker.

Perhize/diyete gelince, Yüce Allah abdest âyetinde: *"Hasta olursanız veya yolculukta bulunursanız yahut biriniz abdest bozmaktan*

(def-i hâcetten) gelir yahut ta cinsel ilişkide bulunur da su bulamazsanız, o zaman temiz bir toprağa yönelin. Onunla yüzlerinizi ve ellerinizi meshedin."[610] buyurmaktadır. Bu âyette Allah Teâlâ, hasta olan kişiye, bedenine eziyet verecek şeylerden korunmak amacıyla su ile abdest alma yerine toprakla teyemmüm etmesine izin vermiştir. Bu, kişiye hem içerden hem de dışardan eziyet verici her şeyden kendisini koruması gerektiğine bir uyarıdır. Böylece Allah, tıbbın bu üç esasına ve temel ilkelerine kullarının dikkatini çekmiştir. Şimdi de Allah Resûlü'nün bu husustaki uygulamalarını açıklayacağız.

Kalbî hastalıkların tedavisi görevi, peygamberlere verilmiş olup, ancak onlar vasıtasıyla ve onların eliyle öğrenilebilir. Maddî hastalıkların tedavisi ise, iki çeşittir:

1) Allah'ın insanları ve hayvanları yaratmış olduğu fıtrattır. Bunda doktorun tedavisine ihtiyaç duyulmaz. Fıtrî olan bunlar, zıtlarıyla giderilmesi mümkün olan açlık, susuzluk, soğukluk /üşümek ve yorgunluk gibi şeylerdir.

[610] el-Mâide 5/6.

2) Tedavisi, düşünce ve tefekküre ihtiyaç duyulan hastalıklar. Örneğin, bedenin itidal sınırından çıktığı benzer hastalıkları defetmek gibi. İşte bizim hakkında açıklama yapacağımız konu da budur.

A. Hastalıkların Maddî Yöntemlerle Tedavisi

1. Hz. Peygamber'in Kendisini Tedavisi ve Başkasının Tedavi Olmasını Emretmesi

Müslim'in rivâyet ettiği bir hadiste Allah Resûlü: "*Her hastalığın bir tedavisi vardır. Tedavisi bulunan hastalık da Allah'ın izniyle iyileşir.*"[611] buyurmuştur. Buhârî ve Müslim'de Hz. Peygamber'in: "*Allah, şifasını vermediği hiçbir hastalığı yaratmamıştır.*"[612] buyurduğu nakledilmiştir. İmam Ahmed *Müsned*'inde Üsâme b. Şerîk'in şöyle dediğini nakletmektedir: "Ben Allah Resûlü'nün yanındaydım. Bedevîler geldiler ve: 'Ey Allah'ın Elçisi! Tedavi olalım mı?' dediler. Hz. Peygamber: '*Evet, ey Allah'ın kulları tedavi olun; zira Allah, bir hastalık hariç şifasını vermediği hiçbir hastalık bırakmamıştır.*' buyurdu. Bedevîler: '*O nedir?*' diye sorunca, Allah Resûlü:

---

[611] Müslim, "Selâm", 69.

[612] Buhârî, "Tıb", 1.

'*İhtiyarlıktır.*' buyurdu."[613] Hadisin diğer bir lafızla rivâyeti: "*Allah, şifasını vermediği hiçbir hastalığı yaratmamıştır. Onu bilen bildi. Bilmeyen de bilmedi.*"[614] şeklindedir.[615] Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'inde ve *Sünenler*de Ebû Huzâme'den rivâyet edildiğine göre: "Ey Allah'ın Resûlü! '(Hastalıklarımızı geçirmek için) rukye olarak yaptığımız dua, tedavi olduğumuz ilaç, (hastalanmamak için) tedbir almamız hakkında ne dersin? Acaba bunlar Allah'ın takdirinden herhangi bir şeyi geri çevirebilir mi?' dedim. Resûlullah: '*Bunlar da Allah'ın takdiridir.*' buyurdu."[616] Yine rivâyet edildiğine göre Hz. Peygamber, ziyaret etmek üzere bir hastanın yanına girdi ve: "*Onu doktora götürünüz!*" buyurdu. Oradakilerden biri: "Bunu sen mi söylüyorsun ey Allah'ın Resûlü!?" deyince Hz. Peygamber: "*Evet, Allah tedavisi olmayan hiçbir hastalık yaratmamıştır.*"[617] buyurdu.

Bu hadisler, sebep ve sonuçlarının varlığını göstermekte, bunu inkar edenlerin ise

[613] İbn Hanbel, IV, 278.

[614] Buhârî, "Kader", 4; İbn Hanbel, I, 377, 413, 443, 446, 453; IV, 278.

[615] Bu, tıbbı öğrenmeye ve faydalı şeyleri bilmeye teşviktir.

[616] İbn Mâce, "Tıb", 1; Tirmizî, "Tıb", 21; "Kader", 12; İbn Hanbel, III, 421.

[617] İbn Hanbel, I, 42.

görüşlerinin yanlış ve batıl olduğunu belirtmektedir.

2. Hz.Peygamber'in Uzman Doktorlara Yönlendirmesi

İmam Mâlik *Muvatta*'ında Yezîd b. Eslem'den şu rivâyeti nakleder: Bir adamın yarası çıkmıştı. Yara kan toplamıştı. Bu yaralı kişi, Enmaroğulları'ndan iki kişi çağırdı. Yaraya baktılar. Hz. Peygamber'in kendilerine: "*Hanginiz daha iyi doktor?*" diye sorduğu ileri sürülmüştür. Adamın biri: "Tıpta hayır var mı, ey Allah'ın Resûlü?" dedi. Hz. Peygamber: "*Derdi veren devasını da vermiştir.*"[618] buyurdu.

Bu hadiste, her ilim ve sanatta o konudaki uzmanlarından yardım istemenin gerekliliğine işaret vardır. Çünkü bu, daha isabetli bir davranıştır.

---

[618] Muvatta, "Ayn", 12.

3. Hz. Peygamber'in Bulaşıcı Hastalıklardan Sakın(dır)ması ve Sağlıklı Kişileri Bulaşıcı Hastalığa Yakalananlardan Uzaklaştırmaya Yöneltmesi (Karantina)

Sahîh-i Müslim'deki bir rivâyete göre, Sakîf kabilesi heyetinden cüzamlı biri vardı. Hz. Peygamber ona haber gönderip şöyle dedi: "*Biatını kabul ettik, dön!*"[619] Buhârî'nin rivâyet ettiği bir hadiste de Allah Resûlü şöyle buyurmuştur: "*Cüzamlıdan, aslandan kaçar gibi uzak dur!*"[620] İbn Mâce'nin *Sünen*'inde: "*Cüzamlılara çok bakmayın!*"[621] rivâyeti vardır. Buhârî ve Müslim'de Hz. Peygamber'in: "*Hasta devesi olan onu sağlıklı devesi olana getirmesin!*"[622] buyurduğu nakledilmiştir. Allah Resûlü'nün: "*Cüzamlıyla, aranızdaki bir veya iki mızrak boyu bir mesafeden konuş!*" buyurduğu nakledilmiştir.[623]

619 Müslim, "Selâm", 126.

620 Buhârî, "Tıb", 19.

621 İbn Mâce, "Tıb", 44.

622 Buhârî, "Tıb", 53, 54; Müslim, "Selâm", 104, 105.

623 Bu, doktorların söylediği verem mikroplarının bu boyutta tükürük yoluyla yayıldığı görüşüne uygundur.

4. Tıp İlmini Bilmeyip İnsanları Tedavi Etmeye Çalışanların Tazminat Ödemesi

Ebû Dâvûd, Nesâi ve İbn Mâce'nin rivâyet ettiklerine göre Hz. Peygamber: *"Daha önce tıbbı bilmediği halde doktorluk taslayan, tazminatı öder.*"[624] buyurmuştur. Tıbbın anlamı, düzeltmektir. Bir şeyi düzelttim anlamına: *Tabibtühû* denir. Hz. Peygamber yukarıdaki hadiste "*tabbe=iyileştirmek*" kelimesini değil de, "tetabbebe=doktorluk taslarsa" kelimesini kullanmıştır. Çünkü tefe'ul formunun, bir şeyi zorlamak, onu güçlük ve zorlukla yapmak ve ehil olmamak gibi anlamları vardır. Örneğin *tehallüm,* yani ağır başlı gibi görünmek, *teşeccu',* yani cesur gibi görünmek kelimeleri gibi. Yine bu hadiste, câhil doktorun tazminat ödemesi gerektiği söz konusudur. Tıp ilmine ve uygulamasına önceden bir bilgisi olmadan girişirse, bilgisizliğiyle insanları öldürmeye neden olmuş, ihmalkarlığıyla bilmediğine girişmiştir. Böylelikle hastayı aldatmış olur. Bu nedenle de tazminat ödemesi gerekir.

---

[624] Ebû Dâvûd, "Diyât", 23; Nesâî, "Kasâme", 41; İbn Mâce, "Tıb", 16.

5. İhtiyaç Fazlası Yeme-İçmeden Sakınmak

Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'inde ve diğer hadis kitaplarında rivâyet olunduğuna göre Allah Elçisi: "*İnsanoğlu, midesinden daha kötü hiçbir kabı doldurmamıştır. Halbuki onlara belini doğrultacak birkaç lokmacık yeterli olur. Mutlaka midesini dolduracaksa, üçte birini yemeğe, üçte birini içeceğe ve üçte birini de nefes alması için ayırsın.*"[625] buyurmuştur.

Hastalıklar iki çeşittir: Birincisi maddî hastalıklardır: Bedende birçok türü olan ve tabiî hareketlere bile zarar veren hastalıklardır. Hastalıkların bir çoğu bu türdendir. *Sebebi* ise, daha ilk yemek hazmedilmeden vücuda yeni yemekler doldurulması, ihtiyaçtan fazla miktarda, faydası az, hazmı zor gıdaların alınması, çeşitli terkiplerde karışık gıdaların çokça alınmasıdır. İnsan bu tür gıdalarla karnını doldurur ve bunu alışkanlık haline getirirse çeşitli hastalıkların meydana gelmesine neden olur. Örneğin bu durumda hastalık süratle gelmesine rağmen, iyileşmesi geç olur. Alınan gıdada orta yolu tutar, gerekli miktarı alırsa -nicelik ve

[625] Tirmizî, "Zühd", 47; İbn Hanbel, IV, 132.

niteliğinde orta yolu tutarsa- vücut, fazla miktarda alınan gıdanın verdiği faydadan daha çok fayda sağlamış olur.

Gıda üç türlü alınır: **1)** Zaruret/ihtiyaç ölçüsünde, **2)** Yeterli ölçüde ve **3)** Fazla ölçüde. Hz. Peygamber, kişiye belini doğrultacak, kuvvetinden düşürmeyecek ve zafiyet vermeyecek şekilde birkaç lokmanın yeterli olduğunu; daha fazla yemek zorunda kaldığı durumda, midesinin üçte birini yemekle, üçte birini suyla, son üçte birini de nefesle doldurmasını bildirmiştir. Bu şekilde yemek, hem vücuda hem de kalbe en faydalı olan şekildir. Zira bedeni fazla gıda değil, ancak kapasitesi kadar alınan gıda kuvvetlendirir.

6. Hz. Peygamber'in Hastalıkları Tedavi Etmedeki Yöntemi

a) Hummânın Tedavisi: Buhârî ve Müslim'de Hz. Peygamber'in: "*Humma/sıtma veya humma hastalığının şiddeti ancak cehennemin hararetinin şiddetinden bir parçadır. Öyleyse humma ateşini su ile soğutunuz.*"[626] buyurduğu sâbittir. Bu hadis, Hicazlılar ve onların

[626] Buhârî, "Tıb", 28; "Bed'ü'l-Halk", 10; Müslim, "Selâm", 78, 81, 82, 84.

yakınındakilere özgüdür. Çünkü onlarda meydana gelen humma hastalığının çoğunluğu, güneşin ısısının şiddetinden meydana gelen geçici, günlük humma hastalığıdır. Bu tür humma için soğuk suyun hem içilerek hem de yıkanılarak kullanılması faydalıdır.

b) İshalin Tedavisi: Buhârî ve Müslim'de rivâyet edildiğine göre bir kişi, Hz. Peygamber'e gelerek: "*Kardeşim ishal oldu, ne yapalım?*" diye sordu. Allah Resûlü: "*Ona bal (şerbeti) içir.*" uyurdu. Adam gitti bir müddet sonra iki veya üç kez geri geldi ve: "*Ona bal şerbeti içirdim, fakat ishali daha da arttı!*" dedi. Allah Resûlü adamın her gelişinde: "*Ona bal (şerbeti) içir!!*" buyurdu. Nihayet adamın üçüncü veya dördüncü gelişinde Hz. Peygamber: "*Allah doğru söylemiştir; fakat kardeşinin karnı yalan söylüyor.*"[627] buyurdu.[628] Allah Resûlü'nün kendisine bal tavsiye ettiği kişinin karnının rahatsız olmasının sebebi, midesini çok doldurmaktan vücutta meydana gelen ağırlıktır.

---

[627] Buhârî, "Tıb", 4, 24; Müslim, "Selâm", 91.

[628] Hz. Peygamber, *Nahl* sûresindeki şu âyete işaret etmiştir: "*Onların içlerinden, çeşitli renklerde olan ve insanların (bazı hastalıklarını) iyileştiren bir içecek çıkmaktadır.*" [en-Nahl 16/69]

İşte bu sebepten Hz. Peygamber, ona mide ve bağırsaklarda toplanmış gereksiz maddeleri gidermesi için bal şerbeti içmesini emretmiştir. Zira bal, bu durumda midedeki fazlalıkları atmaya birebir çaredir. Çünkü gıdaların midede kalmasını engelleyen yapışkan karışımlar vardır. Zira midede kadife kumaştakine benzer saçak/lifler vardır. Yapışkan karışımlar bu liflere yapıştıklarında mideyi ve mideye gelen gıdaları bozarlar. Bunun çaresi ise, mideyi bu yapışkan karışımlardan temizlemekle mümkündür. Özellikle bal sıcak su ile karıştırılarak şerbet halinde içildiğinde söz konusu yapışkan karışımları temizler. Bal şerbetini tekrar tekrar içirme tavsiyesinde de ince bir tıbbî mânâ vardır: İlacın bir miktarı ve hastalığın durumuna göre dozajı vardır; şayet az alınırsa hastalığı tamamen iyileştirmez, çok alınırsa kuvveti zayıflatır ve başka zararlar meydana getirir. İşte hadiste belirtildiği gibi, hastalığın derecesine göre bal şerbeti içilmeye devam edildikçe Allah'ın izniyle iyileşti. İlaçların dozajına, niteliğine, hastalığın ve hastanın durumuna dikkat edilmesi tıp kurallarının en önemlilerindendir.

c) Yaraların Tedavisi: Buhârî ve Müslim'de rivâyet edildiğine göre, Uhud savaşında Hz. Peygamber'in yüzü yaralandığında, kızı Hz. Fâtıma kanı temizledi. Hz. Fâtıma kanın durmadığını görünce, bir parça hasır aldı ve onu yaktı. Hasır kül haline gelince, külü yaraya bastı. *Berdî*den yapılmış hasırın külü kanı durdurdu.[629] Çünkü bunun kuvvetli tesiri vardır.

d) Damarların Kesilmesi ve Dağlanması: Müslim'in *Sahîh*'inde rivâyet edildiğine göre Hz. Peygamber Übey b. Ka'b'a bir doktor gönderdi. Doktor, Übey'in bir damarını kesip sonra orayı dağlamıştır.[630] Sa'd b. Muâz elindeki bir damarından yaralanınca/atma olunca, Allah Resûlü onu dağladı. Sonra damar tekrar atınca ikinci kez dağladı.[631]

e) Kabızlığın Tedavisi: Tirmizî ve İbn Mâce'nin rivâyet ettiklerine göre Hz. Peygamber Esmâ bt. Umeyr'e: "*Müshil olarak hangi ilacı kullanıyorsun?*" diye sordu. Esmâ: "*Şübrüm (boğumluca)*" deyince Allah Resûlü: "*O ateşli*

---

629 Buhârî, "Cihâd", 85; "Vudû", 72; "Meğâzî", 24; "Nikâh", 123; "Tıb", 27; Müslim, "Cihâd", 101.

630 Müslim, "Selâm", 73.

631 Tirmizî, "Siyer", 69; Müslim, "Selâm", 75; Dârimî, "Siyer", 65; İbn Hanbel, III, 312, 350, 386.

ishal yapar!!" buyurdu. Daha sonra Hz. Peygamber: *"Müshil olarak senâ** kullan.*"[632] buyurdu.

f) Siyatiğin [Irk-ı Nesâ] Tedavisi: İbn Mâce Enes b. Mâlik'in Resûlullah'ı şöyle buyururken işittiğini rivâyet etmektedir: *"Irk-ı nesâ/siyatik hastalığının ilacı (bedevî arabının) eritilmiş koyun kuyruk yağıdır. Üç kısma ayrılarak aç karna her gün bir kısmı içirilir.*"[633] Irk-ı nesâ/siyatik, kalça kemiği ekleminden başlayıp, sırttan uyluğa ve çoğunlukla da topuğa kadar inen bir ağrıdır. Ağrı devam ettikçe aşağı bölgelere inmesi de çoğalır ve aynı zamanda ayak ve uyluk zayıflar. Bu hadîs, Hicazlılara, onlara komşu olanlara ve özellikle de bedevî Araplara hitap etmektedir. Zira bu onlar için en faydalı ilaçtır. Bu hastalık bedendeki bir sertlikten meydana gelir. Bazen de yapışkan katı/sert bir maddeden meydana gelebilir. Tedavisi ise ishaldir. Koyun kuyruğunun iki etkisi vardır: Vücudu olgunlaştırmak ve yumuşatmak. Bu hastalığın tedavisinde bu iki unsura ihtiyaç vardır. Bedevilerin yetiştirdiği

---

* "Sinameki" olarak bilinen bir bitkidir. Bu kelimenin orijinal şekli **Senâ Mekkî'**dir. Z. D.

[632] Tirmizî, "Tıb", 30; İbn Mâce, "Tıb", 12.

[633] İbn Mâce, "Tıb", 14.

koyunun bu hastalığa ilaç olarak tavsiye edilmesinin sebebi, gereksiz maddelerinin az, miktarının küçük ve cevherinin latif olmasıdır. Otladığı meranın özelliği gereği, sıcak bölgenin yavşan otu (şih) ve marsama otu (kaysum) gibi otlarını yiyerek yaşamlarını devam ettirmeleridir. Bu bitkileri yiyen hayvanın etinde tabiî olarak yediği şeylerden bir etki belirir ve bu bitkilerden daha güzel bir karışım ortaya çıkmış olur. Bu güzel karışım koyunun özellikle kuyruk kısmında bulunur.

g) Zâtülcenbin Tedavisi: Tirmizî Hz. Peygamber'in: "*Zâtülcenb hastalığını öd ağacı ve zeytinyağı ile tedavi ediniz.*"[634] buyurduğunu rivâyet etmiştir. Doktorlara göre zâtülcenb hakikî ve hakikî olmayan olarak iki çeşittir: **Hakikî olan**ı, kaburga kemiklerinin iç zarında, vücudun yan iç taraflarında meydana gelen sıcak veremdir. **Hakikî olmayan**ı ise, iç/alt deriler arasında tıkanan bir takım kalın ve eziyet verici gazlardan dolayı vücudun yan taraflarında meydana gelen ağrıdır. Ancak bu türdeki ağrı uzun sürelidir. Hakikî zâtülcenbin ağrıları ise aralıklıdır. Hadisteki ilaç/tedavi gazlardan oluşan kısımla

[634] Tirmizî, "Tıb", 28.

ilgilidir. Çünkü öd ağacı (ûd-i hindî), hafifçe dövülür, ısıtılmış zeytin yağı karıştırılır da gazların bulunduğu yer bunlarla ovulur veya macun halinde yalanırsa uygun tedavi olur.

h) Baş Ağrısının Tedavisi: Hz. Peygamber'in başı ağrıdığında başına kına yaktığı rivâyet edilmiştir. Bu kına ile tedavi, baş ağrısı çeşitlerinden biri içindir. Zira baş ağrısı, zararlı bir maddeden değil de, ateşli bir iltihaptan dolayı ise kusma (istifra) gereklidir. Buna da kına fayda verir. Kına öğütülür, sirke ile karıştırılarak alna sargı yapılırsa baş ağrısı diner. Tirmizî, Allah Resûlü'nün hizmetçilerinden Selmâ Ümmü Râfi'den, Hz. Peygamber'in herhangi bir yarası ve/veya bir dikenin neden olduğu yarası üzerine mutlaka kına koyduğunu rivâyet etmiştir.[635]

i) Göz Ağrısının Tedavisi: Hz. Peygamber göz ağrısını, gözü dinlendirerek ve onu hareketlerden koruyarak tedavi ederdi. İbn Mâce'nin rivâyet ettiğine göre, Resûlullah gözü ağrıyan Suhayb'in hurma yemesini engellemiş ve hoş görmemiştir.[636] Yine gözü ağrıyan Hz. Ali'nin yaş hurma yemesini engellemiştir. Eşlerinden

[635] Tirmizî, "Tıb", 13; İbn Mâce, "Tıb", 29.

[636] İbn Mâce, "Tıb", 3.

birinin gözü ağrıyınca, iyileşinceye kadar onunla birleşmediği nakledilmektedir.

j) Sivilcelerin Tedavisi: Hanımlarından birinin şöyle dediği rivâyet edilir: Parmağımdaki sivilceyi çıkartması için Hz. Peygamber'in yanına geldim. "*Yanında zerîre (tutya) var mı?*" diye sordu. "*Evet*" dedim. "*Onu sivilcenin üzerine koy ve: 'Allah'ım! Sen büyüğü küçültür, küçüğü büyültürsün. Bende bulunanı küçült!' de.*"[637] buyurdu.[638] Zerîre Hind ilacıdır. Sivilce, vücudun doğal olarak attığı sıcak bir maddeden oluşan küçük bir çıbandır. Vücudun dış kısmında bir yer edinir. Kendisini yakacak ve çıkaracak şey gerektirir. Zerîre, bunu sağlayacak maddelerden biridir.

k) Açma ve Yarma Yoluyla Şişlik ve Çıbanların Tedavisi:[639] Hz. Ali'nin şöyle dediği rivâyet edilir: "Resûlullah ile sırtında şişkinlik olan bir kişiyi ziyaret ettik. "Ey Allah'ın Elçisi! Bunda irin

---

637 İbn Hanbel, V, 370.

638 Hz. Peygamber'in hastalığın şifasına özgü maddî sebeplere sarılırken Allah'ı unutmadığını düşünmeliyiz! Kendilerini müslüman zannedenlerin çoğunun Allah'tan şifa dilemeyi ve Allah'ın hastalıkların şifası için yarattığı maddî sebepleri bırakıp ölülerden şifa dilediklerini görmekteyiz. Bunlar, böylece Allah'ın kanunlarını iptal ederek O'na şirk koşmaktadırlar.

639 İçindeki iltihabın çıkması için şişen yeri yarın. Bu işi yapan doktor ise, şu anda 'cerrâh' diye bilinen kişidir.

var." dediler. Allah Resûlü: "*Onu yarınız.*" dedi. Hz. Ali: "Çok geçmedi ki Allah Resûlü'nün gözü önünde açıldı." dedi. Ebû Hureyre'den rivâyet edildiğine göre, Hz. Peygamber, bir doktora karnında ağrı olan bir kişinin karnını yarmasını emretti. "Ey Allah'ın Elçisi! Tıp fayda verir mi?" denildiğinde: *"Derdi veren, dilediğine/dileyene de çaresini de verir.*" buyurdu.

l) Hastaların Hoşlanmadığı Yiyecek ve İçecekleri Onlardan Uzak Tutmakla Tedavi: Tirmizî ve İbn Mâce'nin rivâyet ettiğine göre Hz. Peygamber: *"Hastalarınızı yemeye ve içmeye zorlamayınız. Çünkü onlara Allah yedirir ve içirir.*"[640] buyurmuştur. Bu peygamberî sözde, ilâhî hikmetler, özellikle de doktorlar ve hastaları tedavi edenler için ne kadar çok faydalar gizlidir. Zira hastanın, yeme veya içmekten tiksinmesi, vücudun hastalıkla mücadele ile meşgul olması veya iştahı kesilmesi yahut vücudun doğal hararetinin azalması yahut da sönmesi sebebiyledir. Nasıl olursa olsun, bu durumda hastaya gıda vermek doğru değildir.

[640] Tirmizî, "Tıb", 4; İbn Mâce, "Tıb", 4.

Ancak böylesi zaman ve durumlarda, yiyecek ve içecek olarak meyve suları ile temiz tavuk çorbası gibi gıdalar hastanın bünyesini rahatsız etmeden, sadece kuvvetini koruyacak şeyler verilir. Hasta, nadir durumlarda yeme ve içmeye zorlanabilir. Bu da aynı zamanda hafıza kaybının yaşandığı hastalıklarda söz konusudur. Buna göre hadis-i şerif ya husus ifade eden âm olarak ya da bir delil ile kayıtlanabilen mutlak mânada anlaşılmalıdır. Hadîs, bir hastanın, sıhhatli bir kişinin tahammül edemeyeceği kadar, gıda almadan günlerce yaşayabileceğini ifade etmektedir.

m) Hastaların Gönüllerine Ferahlık Vermek ve Kalplerini Güçlendirmek Suretiyle/Moral Vermekle Tedavi Edilmeleri: İbn Mâce'nin rivâyet ettiğine göre Hz. Peygamber: "*Hastanın yanına girdiğinizde, ecel konusunda onu ferahlandırın. Her ne kadar bu davranış eceli etkilemese de hastanın gönlünü tedavi eder/ferahlatır.*"[641] buyurmuştur. Hastanın gönlünü ferahlatmak ve içini sevinçle doldurmak, hastalığın iyileşmesinde ve hafifletilmesinde şaşılacak derecede bir etkiye

641 İbn Mâce, "Cenâiz", 1; Tirmizî, "Tıb", 35.

sahiptir. Zira psikoloji ve fizyoloji bununla güçlenir. Böylece vücut eziyet vereni defetmeye yardım almış olur. İnsanlar, sevdiklerinin ve saydıklarının kendilerini ziyaret etmesinden, görmesinden, onlarla konuşmasından, kendilerine iltifat etmesinden dolayı pek çok hastanın iyileştiğini görmüşlerdir. Bu durum, hasta ziyaretinin faydalarından biridir.

Allah Resûlü, hastaları bedenlerinin alışık olmadıkları şeylerle değil, alışık oldukları ilaç ve gıdalarla tedavi ederdi.

n) Hastalara Alışkın Oldukları En İyi Gıdaların Verilmesi: Hz. Aişe'den nakledildiğine göre, Hz. Peygamber'e "Falanın ağrısı var, yemek yiyemiyor" denilince: "*Size telbîneyi tavsiye ederim. Ona bundan yedirin.*"[642] derdi. Ayrıca: "*Nefsim kudretinde olan Allah'a yemin olsun ki, telbîne, birinizin yüzündeki kiri yıkaması gibi karnınızı yıkar.*" buyururdu. *Telbîne,* kepekli arpa unundan yapılan süt kıvamında ince çorba/bulamaçtır. *Telbîne* ile arpa çorbası arasındaki fark, arpa çorbasının arpa öğütülmeden; *telbîne*nin ise arpanın öğütülerek

[642] İbn Hanbel, VI, 79, 152.

pişirilmesidir. *Telbîne*, öğütülmek suretiyle arpa özelliğini yitirdiğinden dolayı arpadan daha faydalıdır. O yöre halkının âdeti, arpa suyunu öğütmeden değil, öğüterek edinirlerdi. Bu, fiilî olarak çok daha besleyici ve güç vericidir. Doktorlar bunu, ince ve yumuşak olduğu ve hastanın vücuduna ağır gelmediği için öğütülmeden edinmişlerdir. Bu ise, şehirlilerin karakterine ve rahatına uygun olanıdır.

o) Zehirlenmenin Tedavisi: Hz. Peygamber, Hayber'de zehirli koyun etinden yediği gün hacamat yaptırmıştır. Arkadaşlarına da hacamat yaptırmalarını emretmiş, ancak yine de bir sahabî ölmüştü. Ebû Hind, Allah Resûlü'ne boynuz ve bıçakla hacamat yaptı.[643] Zehrin tedavisi, ya kusma/boşaltma ya da nitelikleri ve özellikleriyle zehri kaldıran ve onu iptal eden ilaçlarla olur. İlaç bulamayan, hemen tamamen boşaltma yapmalıdır. Özellikle de bölge ve mevsim sıcak olursa en faydalısı hacamattır. Zira etkili zehir kana karışır, damarlara ve kılcal damarlara girerek kalbe ulaşır, böylece ölüm gerçekleşir. Kan, zehri kalbe ve organlara ulaştıran giriş yeridir.

---

643 Ebû Dâvûd, "Diyât", 6; Dârimî, "Mukaddime", 11.

Allah Resûlü hacamatı omzundan yaptırırdı;[644] zira burası kalbe en yakın hacamat yeridir. Zehirli madde kanla birlikte tamamen dışarı çıkmaz. Aksine kanın zayıflığına rağmen zehrin tesiri kalır. Allah Teâlâ'nın yahudi düşmanlarıyla ilgili sözünün sırrı ortaya çıkmış oldu: "*Ne zaman bir peygamber, size gönlünüzün hoşlanmadığı bir şey getirdiyse, kibirlenip kimilerini yalanladınız, kimilerini de öldürmediniz mi?*"[645] Ayette yalanlama eylemi "yalanladınız" şeklinde, onların yaptığı ve gerçekleştirdiği durumu geçmiş zaman formuyla; öldürme eylemi ise "öldürüyorsunuz" şeklinde olması beklenen gelecek zaman formuyla gelmiştir. Allah en iyi bilendir.

p) Akrep Sokmasının Tedavisi: İbn Ebî Şeybe'nin *Müsned*'inde şöyle bir rivâyet yer almaktadır: Hz. Peygamber namaz kılarken bir akrep parmağını soktu bunun üzerine döndü ve: "*Ne bir peygamberi ne de başkasını bırakmayan akrebe Allah lanet etsin!*" buyurdu. Sonra içinde su ve tuz bulunan bir kap getirilmesini istedi.

[644] Ebû Dâvûd, "Tıb", 4; "Diyât", 6; Tirmizî, "Tıb", 12; Dârimî, "Mukaddime", 11; İbn Hanbel, III, 119, 192.

[645] el-Bakara 2/87.

İhlâs, Felak ve *Nâs* sûrelerini okuyarak akrebin soktuğu yeri bu kaba koydu. Tuz pek çok zehrin panzehiridir. *el-Kânûn* isimli eserin sahibi (İbn Sinâ'yı kastediyor Z. D.) şöyle der: Akrep sokmasına karşı, keten tohumuyla tuz sarılır. Bunu başkaları da zikretmişlerdir. Tuzda, zehirleri çeken/emen kuvvet ve etki vardır.

r) Haram Maddelerle Tedavinin Yasaklanması: Hz. Peygamber'den haram maddelerle tedaviyi yasaklayan hadisler rivâyet edilmiştir. İlaç olarak yapılan içkiden sorulunca: "*Bu bir hastalıktır, şifa değildir!*"[646] buyurmuştur. Bu hadisi *Sünen* sahipleri rivâyet etmiştir. Buhârî'nin rivâyeti ise şöyledir:"*Allah şifanızı,size haram kıldığı maddelerde yaratmamıştır.*"[647]

---

646 Darimî, "Eşribe", 6; Müslim, "Eşribe", 12; Ebû Dâvûd, "Tıb", 11; Tirmizî, "Tıb", 8.

647 Buhârî, "Eşribe", 15. Belki doktorlar, ateş ve benzeri şeylerden kaynaklanan bazı hastalıklar için içkinin faydalı olacağını ileri sürerek yapacakları itiraza karşı deriz ki, onun tedavide haram kılınması, zevk/sefaya düşkün olanların onu zevk için kullanmalarına, faydalı olacağı düşüncesiyle onu diğerlerine tercih ederek onunla daha çok ilgilenip kullanımının yaygınlaşmasına kapıyı kapatmak içindir. Ancak, doktorlar, onun yerine, hastalığa karşı etkili olacak başka bir ilacın olmadığına ve bu düşünceyle zaruret ölçüsünde kullanımına karar verirlerse kullanımında bir günah yoktur. "*Bununla birlikte, kim, -istemeden ve ölçüyü kaçırmadan- bunlardan (yenilmesi haram olanlardan) yemek zorunda kalırsa, bundan dolayı ona hiçbir günah yoktur; çünkü Allah, çok bağışlayandır, pek merhametli olandır.*" [el-Bakara 2/173].

B. Hastalıkların Psikolojik Yöntemlerle Tedavisi

1. Musîbet ve Musîbetten Kaynaklanan Üzüntünün Tedavisi

Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: "*Sabredenleri müjdele.Nitekim bunlar, kendilerine bir musibet geldiği zaman:'Biz Allah'a aidiz ve elbette O'na döneceğiz.' derler.İşte Rableri katından rahmet ve merhamet onlaradır.Doğru yola ulaştırılmış olanlar da bunlardır.*"[648] Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'inde Hz. Peygamber'in: "*Bir musibete uğrayıp: 'Biz Allah'a aidiz ve elbette O'na döneceğiz. Allah'ım! Musibetim konusunda bana mükafât ver ve ondan daha hayırlısını lütfet.' derse, Allah da ona musibetinde sevap verir ve ondan daha hayırlısını lütfeder.*"[649] buyurduğu rivâyet edilmiştir.

2. Üzüntü ve Kederin Tedavisi

Tirmizî'de rivâyet edildiğine göre Hz. Peygamber'i bir durum üzdüğünde: "*Ya hayy, ya*

---

[648] el-Bakara 2/157.

[649] İbn Hanbel, VI, 309, 313, 321.

kayyûm, rahmetinle yardım istiyorum."[650] diye dua ederdi. Ebû Dâvûd'un *Sünen*'inde üzüntülü durumlarda Allah Resûlü'nün: "*Allah'ım! Rahmetini umuyorum. Beni bir an bile nefsime bırakma. Bütün işimi düzelt. Senden başka hiçbir ilah yoktur.*"[651] şeklinde Allah'a yakardığı rivâyet edilmiştir.

C. Hz. Peygamber'in Sağlığın Korunması İle İlgili Uygulamaları

Hz. Peygamber'in canı bir şey yemek istemediği zaman onu yemez, isteksizce yemek için nefsine işkence çektirmezdi. Bu, sağlığı korumada temel ilkedir. İnsan canı çekmeden ve iştahsızca bir şeyi yerse, onun zararı faydasından daha çok olur. Kendisine kızartılmış keler sunulunca onu yemedi. "*Yoksa haram mı?*" denilince: "*Hayır! Kavmimin yaşadığı bölgede yoktur, ondan hoşlanmıyorum.*"[652] buyurdu.

---

[650] Tirmizî. "Duâ", 39.

[651] Ebû Dâvûd, "Edeb", 101.

[652] Bk. Buhârî, "Zebâih", 33; "Et'ime", 10; Müslim, "Sayd", 39, 40, 43, 44, 45; Ebû Dâvûd, "Et'ime", 27; "Eşribe", 21; Tirmizî, "Et'ime", 3; Nesâî, "Sayd", 26; İbn Mâce, "Sayd", 16; Dârimî, "Sayd", 8; *Muvatta,* "İsti'zân", 10, 11; İbn Hanbel, I, 29; II, 5, 9, 10 vd; IV, 88, 89; VI, 331.

İbn Mâce'nin rivâyet ettiğine göre Allah Resûlü eti severdi ve: *"Et, hem dünya hem de âhiret halkının temel (başlıca) yiyeceğidir."*[653] derdi. En sevdiği, koyunun ön ayak ve boynun ön kısmı idi. Dubâa bt. Zübeyr'in kendi evinde koyun kestiği ve Resûlullah'ın ona: *"Kestiğiniz koyundan bize de tattırın."* diye haber gönderdiği nakledilmiştir. Kadın, elçiye: *"Sadece boyun kısmı kaldı. Ben de bunu Allah Resûlü'ne göndermeye*

utanıyorum." dedi. Elçi dönüp durumu Hz. Peygamber'e anlattı. Bunun üzerine Resûlullah: *"Ona git ve bu kısmın koyunun kılavuzu, hayra en yakın ve eziyetten en uzak kısmı olduğunu söyle."* [654] buyurdu.

Soğuk ve tatlı içecekleri çok severdi. Ona tatlı su getirilirdi. Dinlenmiş suyu tercih ederdi. Çünkü su dinlendiği zaman toprak parçacıkları suyun dibine çöker.

Müslim'in rivâyetine göre Allah Resûlü: *"Kapları örtünüz, kırbaların ağzını bağlayınız."*[655] buyurmuştur. Buhârî'de de Hz. Peygamber'in su

---

[653] İbn Mâce, "Et'ime", 27.

[654] İbn Hanbel, VI, 360.

[655] Müslim, "Eşribe", 96, 99.

kabının ağzından içmeyi yasakladığı[656] rivâyet edilmiştir.[657]

Hz. Peygamber bütün işlerinde vücuda fayda veren mutedil sistem üzere hareket ederdi: Yemesinde, içmesinde, giyinmesinde, uykusunda, uyanmasında, yürümesinde, oturmasında ve temizliğindeki tutum ve davranışlarına bir bak! Allah'ın rahmeti ve selamı onun üzerine olsun. O, ümmetine ihtiyaç duydukları her şeyi öğretmiştir.

SONUÇ

Bu kitabı okuyan, Hz. Peygamber'in iyi/yaşanılır bir hayat için örnek olduğunu görecektir. O, ruhu ve bedeni ıslah eden temel ilkelerden ihtiyaç duyduğumuz her şeyi bize getirmiştir. Bu temel ilkeler, ilk müslümanları yücelten Kur'an'ın ilkeleridir. Onlar, bu yüce ilkeler sayesinde geniş bir coğrafyada

[656] Buhârî, "Eşribe", 24.

[657] Yiyecek ve içecekler açıkta olduğu zaman, havadaki kir, zararlı mikroplar ve etrafındaki canlıların hareketleriyle kirlenir. Aynı şekilde içinde ne olduğu görünmeyen bir kaptan içmek -her kabın içindeki içecek- içenin sağlığına uygun olmayabileceği için ona zarar verebilir. Allah'ın hikmetini düşünmek gerekir!

egemenlik ve uygarlığa ulaştılar. Bu yüce ilkeleri terk ettikleri zaman toprakları azaldı. Tüm yetkilerini kaybettiler ve başkalarına kul-köle oldular.

Müslümanlar bugün dinî eğitimlerinde geri kalmışlardır; zira onlar kendilerini Kur'an'dan uzaklaştıran bilgileri öğreniyorlar. Hidâyet bulmak ve gereğince amel etmek amacıyla değil, sadece bereket elde etmek için Kur'an'ı öğreniyorlar!!! Kur'an'ı bizden öncekilerin öğrendikleri gibi öğrenseydik gerilemez, Allah'ı inkar ettikleri halde medeniyetlerini Kur'an'ın ilkelerine göre inşa eden gayri müslimler lider olmazlardı…

Kendimizle gayri müslimler arasında bir karşılaştırma yaparak, bizim okullarımızda ne yaptığımız ile onların okullarında ne yaptıklarını ortaya koyduğumuzda, üzüntümüz ve pişmanlığımız kat be kat artacaktır. Fakat nice pişmanlıklar geriye ibret ve ders bırakır! Ey müslümanlar, ibret almak için iyice düşününüz.

Biz, Zeyd'le örnek verir ve: "Darabnâ Zeyden=Zeyd'i dövdük." ve "nedribühû=onu dövüyoruz." derken onlar, ticaret yapmak ve

keşiflerde bulunmak için yeryüzünde seyahat ediyorlar.

Biz, *Cem'u'l-Cevâmi*'in remizlerini/işaretlerini ve İbnü'l-Hâcib'in içinden çıkılmaz karmaşık sorunlarını çözerken onlar, cisimleri unsurlarına ayırırlar ve ondaki her uzvun görevini ve her cismin ihtiyaç duyduğu şeyi tanımlıyorlar…

Biz, mantığa ilişkin en küçük ve en büyük öncülleri telif ederken onlar, iktisâdî şirketleri ve hayır cemiyetleri kuruyorlar.

Biz, bu öncüllerden sonuçlar çıkartırken onlar, denizlerden inci, mercan, petrol, kömür, demir, altın vb. madenler ile yeryüzü hazinelerini çıkartıyorlar…

Biz, 'teebbeta şerran' ve 'ma'di yekrübü' gibi karmaşık isimlerle ibareler oluştururken onlar, ilaçlar, yiyecekler ve içecekler oluşturuyorlar, telgraf hatları kuruyorlar, kalelere toplar monte ediyorlar, demiryolu döşüyorlar, ziraat için verimli gübre meydana getiriyorlar ve her türlü iş âleti ile iş alanı/sahası üretiyorlar.

Biz, 'Hamamda aslan gördüm.' ve 'Ölüm tırnaklarını Zeyd'e batırdı.' cümlelerindeki *istiâre* sanatlarını icra ederken onlar, denizlerde gemi

yürütüyolar, suları borular ve süzgeçlerden akıtıp elektrik üretiyorlar, trenleri, tramvayları ve arabaları kullanıyorlar.

Biz, hayvanların derilerini ve yünlerini inceleyip onların temiz olup olmadığını tartışırken, onlar, bu deri ve yünlerden süs ve eşya edinmek için fabrika ve iş yerlerinde işliyorlar…

Biz, Allah'ın sıfatlarının zâtı ile kâim, ezelî ve kadîm olduğunu açıklarken (ki engeller kaldırıldığında o sıfatları göreceğiz) onlar, Allah'ın sıfatlarını, insan, hayvan ve bitkiler üzerinde açıkladıkları ve Allah'ın nizam ve diğer yaratıkları hakkındaki bildikleri kanunlarla ortaya koyuyorlar…

Biz, bütün bilgilerimizde arkasında/arka planında nefsin kendisiyle temizleneceği veya ümmet ve memleketin yararlanacağı bir pratiği olmayan lafzî tartışmaların dışına çıkmazken onlar, gökyüzüne çıktılar, yerin altına indiler, suyu ve havayı hizmete sundular. Kâinattaki kanunlardan faydalanarak her şeye egemen oldular, bizi de zımnen kontrolleri altına alarak kendi menfaatleri için kullandılar. Biz onlara göre

neredeyiz? Nitekim Allah Teâlâ: *"De ki: 'Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?' Ancak akıl sahipleri düşünüp, öğüt alırlar."*[658] buyurmaktadır.

Hatiplerimiz minberde durur ve: *"Dünya kâfirin cenneti, müminin ise hapishanesidir."* diyerek inananları uygarlık işlerinden el çektirir; çünkü onlara göre uygarlık, âhiret işlerinden değildir. İnananları: *"Kim Receb ayında üç gün oruç tutarsa, -deniz köpükleri kadar olsa bile- günahları bağışlanır. Hesaba çekilmeden cennete girer. Ancak Allah'ın sayabileceği nimetler verilecek."* gibi ifadelerle âhirete teşvik eder. "İnsan iki şahâdeti (dil ile) söyleyip onlarla amel etmese de, Muhammed'in ümmetinden olur (Muhammed ümmeti hayır üzeredir)!! Resûl-i Ekrem kıyâmet günü günahkarlara şefaat edecektir. Cennete girmek amel/çalışmak ile değildir. Allah'a isyan eden suçlunun cennete, Allah'a itaat eden temiz kişinin cehenneme girmesi caizdir!!" gibi sözler, insanların bilinçlerini öldüren, onları korkaklık, tembellik ve kaosa iten, nefislerinden Allah saygısını gideren, O'nun vadinde şüpheye düşüren, dine bir anlam dindara da bir değer yüklemeyen söylemlerdir…

[658] ez-Zümer 39/9.

Müslüman, İslâm'a mensup olmakla yetinir olmuştur, yani ona göre amelin önemi yoktur. Çoğu müslüman İslâm'a göre amel etmiyor, fakat onlar ismen ve resmî sayımla müslümandır! Bunun sebebi, hatiplerimizin dillendirdiği çarpıtılmış bu öğretilerdir.

Bu hatipleri dinleyeni şaşkınlık alır ve: İnananlar dünyada nasıl zelil ve fakir oluyorlar? Sanki Allah bu kainatı ve ondaki faydalı şeyleri kâfirlerin yararlanması için yaratmış ve inananların cezasını zillet, miskinlik ve bu faydalı şeylerden mahrum bırakma olarak takdir etmiştir!! Sanki inanan, boynuna tesbih asmak ve bu dünyadan hiçbir şeyi tanımaz bir halde yalnızlığa veya mescide inzivaya çekilmek için var olmuştur! Sanki cennet tembellerin ve çalışmayanların yurdudur. Eğer bunlar, İslâm'ın esaslarından ise, onun esasları, acizlik, tembellik, fakirlik ve zelilliktir ki, bu, İslâm'ı ve esaslarını bilmemektir. Halbuki İslâm'ın temelleri, çalışma, aktiflik, zenginlik, izzet ve egemenliğin esaslarıdır!

Hatiplerimiz Allah'ın, âhirette kendilerine geniş yer vermek ve onları aziz yapmak için dünyayı inananlara zindan edip onları zelil kıldığını anlamışsa, âhirette onları ne ile aziz

kılacak? Ahiretteki azizlik ancak dünyadaki azizliğe göre olacaktır. Allah'ın, kendilerinde inananların nitelik ve amelleri olmadığı halde (ismini imandan alan) imana nispet edilen, ismen mümin olanlara mı cenneti vereceğini zannediyorsun? Allah'ın cenneti boş yere vereceğini mi zannediyorsun? Yoksa O'nun, cenneti bir şeylere karşılık yaptığını mı zannediyorsun? O, karşılığı buyurduğu gibi:

"*Uygun bir karşılık olarak.*" (en-Nebe 78/26) ve: "*Kim bu dünyada kör ise, âhirette de kör olacak ve doğru yoldan da daha çok uzaklaşmış olacaktır.*" (el-İsrâ 17/72) şeklinde takdir etmiştir. Buna göre kör, dininin işlerini görmeyen, Rabbinin kelimesini, ümmetinin ve beldesinin izzetini yüceltmek için çalışmayan sapkın kişidir. Dünyada rezilliğe razı olup alçaklık içinde yaşayan ümmet, âhirette de aynı şekilde olup cehenneme girenlerden olacak, inananlardan olmadığı için cennette hiçbir nasipleri olmayacaktır.

Öyleyse, İslâm toplumları kendine gelip uyansın, Allah Resûlü'nün ve ashabının çalışmasına baksın ve Allah'a inananların nitelikleri hakkındaki O'nun şu âyetlerine kulak

versinler: *"İnananlar, ancak Allah'a ve elçisine inanan, sonra da (inançlarında) hiçbir şekilde kuşkuya düşmeyen, Allah yolunda mallarıyla ve canlarıyla cihâd edenlerdir. İşte onlar, doğru olanlardır."*[659] *"Erkek veya kadın olsun, kimler, inanacak ve iyi iş işleyecek olurlarsa, (şunu çok iyi bilsinler ki), Biz, onlara çok güzel bir hayat yaşatacağız ve onlara karşılıklarını, yaptıklarının en güzellerini (göz önünde bulundurarak) vereceğiz."*[660]

"De ki: 'Allah'ın kulları için yarattığı elbiseyi/zineti, temiz rızıkları yasaklayan kimdir?' De ki: 'Onlar dünya hayatında hem inananlar (hem de inanmayanlar), kıyamet gününde ise sadece inananlar içindir.' İşte Biz bilen bir toplum için âyetlerimizi ayrıntılı bir biçimde böyle açıklıyoruz."[661] *"Allah, inananların aleyhine (üstün gelmesine) inkar edenlere hiçbir yol vermeyecektir."*[662]

"O, göklerde ve yerde bulunanların hepsini kendi katından (bir lütuf olmak üzere) sizin

---

659 el-Hucurât 49/15.

660 en-Nahl 16/97.

661 el-A'râf 7/32.

662 en-Nisâ 4/141.

hizmetinize sunmuştur. Bunda, kuşkusuz, düşünen bir toplum için alınacak ibretler vardır."[663] *"İzzet, Allah'a, elçisine ve inananlara aittir. Fakat münafıklar, (bu gerçeği) anlayamamaktadırlar."*[664] *"Allah, içinizden inananlara ve iyi işler yapanlara -kendine ibadet etmelerinden ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmamalarından dolayı-, kendilerinden öncekileri yeryüzünde hükümran kıldığı gibi onları da hükümran kılacağını, kendileri için hoşnut kaldığı dinlerini kendileri için güçlendireceğini ve korkularını güvene dönüştüreceğini vaat etmiştir. O halde bundan sonra kim inkar edecek olursa, (şunu çok iyi bilsinler ki), onlar, doğru yoldan çıkmış olanlardır."*[665]

Bunlar müminlerin nitelikleridir. Hayatın gerçeğini ve dünyevî ilimleri bilmemeleri, dünyada yoksul, zelil ve köle olarak yaşamaları onların niteliği değildir. Aksine, onların nitelikleri, hayat gerçeğini insanların en iyi bilenleri ve Allah'ın kanunlarına göre en çok hareket

[663] el-Câsiye 45/13.

[664] el-Münâfikûn 63/8.

[665] en-Nûr 24/55.

edenleri olmaları ve aziz, hür ve bağımsız olarak yaşamalarıdır. Çalışmadan cenneti ummayın ve iman ile tembelliği bir araya getirmeyin! Ya azîz olarak yaşamak ya da şehîd olarak ölmek için çalışın. Nitekim Allah şöyle buyurmaktadır: *"De ki: 'Çalışın; çünkü, Allah da elçisi de inananlar da çalışmalarınızı gözleyeceklerdir. Sonra da gizliyi de açığı da bilenin huzuruna gönderileceksiniz. O, o zaman, yapmış olduklarınızı size haber verecektir."*[666]

"Ey Rabbimiz! Eğer unutacak ya da hata edecek olursak (bu yüzden) bizi sorumlu tutma."[667] *"Ey Rabbimiz! Biz, 'Rabbinize inanın!' diyerek imana çağıran bir davetçi işittik ve (davetine uyarak hemen) inandık. Ey Rabbimiz! O halde, Sen bizim günahlarımızı bağışla, kötülüklerimizi ört! Canımızı iyilerle birlikte al!"*[668]

"İyiler, kuşkusuz, naîm cennetlerinde olacaklar ve sedirler üzerinde (oturarak etrafı) seyredeceklerdir. Sen, yüzlerinde mutluluğun parıltısını göreceksin! Onlara sonu misk kokan, mühürlenmiş (el değmemiş) saf bir şarap

---

[666] et-Tövbe 9/105.

[667] el-Bakara 2/286.

[668] Âl-i İmrân 3/193.

içirilecektir. O halde yarışanlar, bunun için yarışsınlar!"[669]

Yüce Allah'ın yardımıyla bitti!

[669] el-Mutaffifîn 83/22-26.